

საზღოვანი მართიანი

I

M365v
Q156r
m249v*
M366r
m250r

T247r
R342v

R343r

M366v

1. | ამას სანატრელსა სიცოცხლემიგან დაეღა გვრგვნი ძისა მათისა გიორგისდა, რომელსა ლაშობითცა უწოდა. იყო წლისა | ათცამეტისა, რაჟამს დაიღა გვრგვნი მეფობისა და მეფემან თამარ მიულოცა მეფობა, ხოლო რაჟამს მიიცვალა თამარ, იყო თანა ლაშა ათრვამეტისა წლისა. | დაუტევა მეფობა ძესა თვსსა, ხოლო ნათესავსა ქართველთასა – თავცემა, მწუხარება, ვაება და გლოვა, რამეთუ ცოცხალნიცა ჩასრულ იყვნეს ჯოჯოხეთს მკვდრნი სამეფოსა მისისანი, და ეგრეთცა ჯერ იყო.

შემდგომად მისისა დაიპყრა მეფობა ტემან თამარისმან ლაშა გიორგი, რომელი იყო ტანით ძლიერი, მკნედ მოისარი, ნადიმობათა შინა მოსწრაფე, ლალი და თუთუნება. და უმეტეს ამისთვს განლაღებულ იქმნა, რამეთუ დაემორჩილნეს ყოველნი წინააღმდეგომნი მისნი კეთილად მოკსენებულსა და ღმრთისმოყუარესა დედასა მისსა და უშფოთველად და წყნარობით დაეტევა სამეფო და ყოველნი მახლობელნი მათნი მოხარაჯე შეექმნეს, ვითა განძელნი და მიმდგომნი, ნახჭევნი და კარნუქალაქელნი, და სხუანი მრავალნი. ძლუნითა და ხარაჯითა მოვიდოდნენ მისსა მას ჟამსა, იშუებდა, იხარებდა და ყოველგან იყო მხიარულება.

და იწყეს განძით განდგომა, არღარა მოსცეს მეფეს ხარკი. ამისმან მცნობელმან მეფემან ლაშა მოუწოდა ყოველთა სპათა საქართველოსათა, იმერთა და ამერთა, მკარგრძელსა ივანეს, რომელსა მაშინ პატივი ათაბაგობისა მინებებოდა დედისა მათისა თამარისაგან, რამეთუ იყო ათაბაგობა ისრე განდიდებული, იყო უმეტეს სხუათა ერისთავთასა. ესე იყო ვაზირი კარსა მეფისასა. თქუა მეფემან: „ვინათგან მეფეთა შორის ბრწყინვალემან და

3 სიცოცხლემიგან] სიცოცხლესა შინა თვსსა R. ძისა მათისა გიორგისდა] ძესა მათისა გიორგის MQTm. 4 ლაშობითცა] ლაშორიცა Mm, ლაშოლიცა QT. 7 თავცემა R, ცემა MQTm. და გლოვა – MQTm. ცოცხალნიცა T] ცხოველნიცა, ცოცხლივ R. 8 ეგრეთცა ჯერ იყო] ჯერეთვეცა აგრე (T: ეგრე) იყო MQm. 10 მკნე და მოისარ MQTm. ლალი და თუთუნება] ლალად თვით შვენება (QT: ბუნება) Mm. 11 განლაღებულ იქმნა – MQm. 12 კეთილად] კვალად MQm. და უშფოთველად] დაუშთველად MQm. 12-13 დაწყნარებით R. სამეფო] + თვს R. 13 მახლობელნი] მახარობელნი (T: მხლებელნი) MQm. 15 მისსა] მისა (m: მის) MQT. მას – MQTm. იშუებდა იხარებდა და ყოველგან იყო მხიარულება] იყო იშუებდა და ყოველგან (ყველგან m, ყვალგან M) მახარობელი MQTm. 16 და იწყეს] მაშინ იწყეს R. განდგომა] + და R. ხარკი] + ხოლო R. მცნობელმან] მსმელმან R. 18 ივანეს] იოანეს R. მინებებოდა] მინიჭებოდა R. 19 ისრე განდიდებული, იყო უმეტეს სხუათა ერისთავთასა] უმეტეს სხვათა ერისთავთასა განდიდებული R. 20 თქუა] + მაშინ R. მეფემან] + ვითარმედ R.

* „ამან დიდმან და სახელგანთქმულმა ცხორებასა შინა დაუტევა მძლეობა ქართველთა გამარჯვებისა“ (m).

ჟამთააღმწერელი

- m250v Q156v სანატრელმან დეღამან ჩემმან დამიტევა მეფობა, ყოველნი წინააღმდეგომნი პაპათა და მამათა ჩემთან მოხარაჯედ შექმნა და დღეისმომდე მორჩილნი ბრძანებისა ჩუენისანი არიან. აწ განძის ათბაგს საწუნელ უქმნიე და ხარკისა არღარა ნებაგს მოცემა. მე ესრეთ განმიზრახავს, რათა შური ვაგოთ განძასა ზედა და თქუენ შრომასა შეგამთხოვო. ძალითა და თანადგომითა თქუენითა დაუცემია სანატრელთა პაპათა და მამათა ჩემთა დიდთა სულტანთა ძლიერებანი. 5
- T247v აწ მიიღეთ ჩემგან პატივი და ნიჭი და აღვიმკედროთ განძასა ზედა, რათა სხუათა მტერთაგან არა საწუნელ ვიქმნეთ. შეწევნითა ღმრთისათა და წარძღუანებითა პატიოსნისა ჯუარისათა | 5
- R343v და სიქველითა თქუენითა ვსძლოთ მტერთა“.
- ვითარ ესმა ყოველთა წარჩინებულთა სამეფოსათა, განიხარეს და დაუმტკიცეს და რქუეს, ვითარმედ: „დიდი ნუგეშინისცემა მოგუემატა ღმრთისა მიერ, რამეთუ გპოვეთ ახოვანი და გოლიათი, გორგასლიანი და დავითიანი, მსგავსი მათი. მინდობითა ღმრთისათა და ძალითა თქუენითა დავიმორჩილნეთ ურჩნი მეფობისა თქუენისანი და შევანანოთ ყოველთა ურჩება თქუენი“. დაამტკიცეს ლაშქრობა და განძის დარბევასა წარემართნეს თვთ მეფე სპითა დიდითა. ვერ წინა-აღუდგეს განძელნი და მოაკრეს განძის ქუეყანა, აღიღეს ტყუე და ნატყუენავი ურიცხვ | და მოადგეს ქალაქსა განძისასა, მოადგეს გარე და მრავალ დღე ებრძოდეს, და ყოველთა დღეთა გამოვიდინ ქალაქის კარსა ბრძოლად ჩალიშად, აქათცა და მუნითაც ურჩეულესნი ებრძოდიან. 15
- M367r
- m251r 2. მაშინ ინება მეფემან გარეშემოვლა ქალაქისა მცირედითა ლაშქრითა, და ვითარ | მოვლიდა მტკურისაკენ ქუემოთ, ცნეს ესე განძის მყოფთა, ყოველნივე აღიჭურნეს, კაცი R344r ჭურვილი ვითარ ათი ათასი. ხოლო მეფეს | ჰყვა ოთხი ათასი კაცი ოდენ, ამათ შინა უმეტეს მესხნი, რამეთუ ერთკერძო მკარგრძელნი დგეს, ერთკერძო ჰერ-კახნი და სომხითარნი, ქართველნი და თორელნი; ერთკერძო აფსაზნი, დადიან-ბედიანნი და ლიხთიქითნი ზედმოკიდებით ურთიერთას. 20
- T248r ვითარ მოვლიდა მეფე, იცნეს, განახუნეს კარნი და, ვითარცა მკეცნი, ზედა-მიუკდეს. და იხილა მეფემან ლაშა სიმრავლე მათი უშიშითა | გულითა, განმკნობითა სპათა მისთა. 25
- ეგრეთვე სპანი, მეფისათვს სიკუდილად განმწირველნი, ეტყოდეს: „სიკუდილამდის ვილუაწოთ და დავდვათ თავი სასიკუდილოდ და არა ვარცხუნოთ პირველსა ომსა მეფობისა შენისასა“.

2 მოხარაჯეთ] მოხარკეთ R. დღეისმომდე] + და R. ჩუენისანი] ჩემისანი R. 4 შეგამთხოვო] + რამეთუ R. 5 ჩემთა] ჩუენთა R. ძლიერებანი] ძლიერებითა Mm. + ყოველითურთ და R. 8 წარძღუანებითა] წარმოდგანებითა Mm. პატიოსნისა ჯუარისათა QTR. სიქველითა] სიქადულითა MQTm. ვსძლიოთ] ვპებნოთ m, ვსძლოთ R. 9 წარჩინებულთა] + ყოველთა QT. 10 ვითარმედ] რამეთუ (M: რამეთო) QTm. რამეთუ გპოვეთ – MQTm. 11 გოლიათი] გულით (Q: გ ლითი) MTm. 13 წარემართნეს] წარმართეს MQTm. 15 მოადგეს გარე – Mm. 16 გამოვიდინ] გამოვიდოდეს Mm. ჩალიშად] ჩლიბდ MQ, ჩალიბად Tm. 20 ათასი] ათასნი Mm. 21 მესხნი] + იყუნეს R. ჰერ-კახნი] ერნი (m ერთნი) კახნი MQT. 22 დადიან-ბედიანნი] დადიანი ბედიანი MQTm. ლიხთიქითნი] ლიხტს (ლახტას m) იქითნი MQTm. 23 ვითარ] ხოლო მაშინ ვითარ R.

ჟამთააღმწერელი

- Q157r და მყის მიეტევენს ურთიერთას და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და დიდად სასტიკი. და მიეტევენს პირსა მახვლისასა უმრავლესნი რჩეულნი განძისანი. თუთ მეფე ლაშა წინა მიეტევა მკნედ და ძლიერად, თუთ გოლიათი მკლავითა სჯანითა და კელითა გოლიათითა, რომლის თანა M367v წინა-მბრძოლობდეს ძლიერად ყუარყუარე | ჯაყელისა შვილი პირმშო, ბიბილა გურკელი, R344v ბოცო ბოცოს ძე, მემნას ძმა, რამეთუ ესენი წინა-განეწესნეს. ვითარ იხილეს სიმკნე | მათი 5 m251v განძელთა, სწრაფად ივლტოდეს პირისაგან მათისა, და სდევნეს ვითარ კართამდე | ქალაქისად, მცირედლა შეივლტოდეს ქალაქად, და უმრავლესი ტყუე ყვეს და ზოგნი მოისრნეს.
- ამისნი მხილველნი დედანი ძლიერად იცემდეს მკერდსა მათსა და საყელოსა თმითურთ იფხურიდეს, და განაძლიერეს ყივილი და ზრიალი. ყოველგნით გარემომდგომთა ლაშქართა ესმა და მეფესა მომართეს, ხოლო მეფე, უვნებელად დაცული ღმრთისა მიერ, იგი და მისნი 10 წინამბრძოლნი თავადნი სახელოვანნი მოეგებნეს, რომლისათჳს ლაშქარნი და თავადნი მბრძოლნი დაამტკიცებდეს არღარა ყოფად მოლაშქრედ და არცა კარსა მეფისასა ყოფად. ხოლო მეფე იგი ჰუნისაგან ჩამოკდა და ევედრა შენდობა უმეცრებით ქმნულებისა. ესრეთ მივიდეს კარვად სიხარულითა. მსგეფსამდი იყო მხიარულობა და გაცემა ლაშქართა ზედა.
- T248v ესრეთ შემჭირდა ათაბაგი განძისა და ევედრა, რათა განუჩინონ | ხარაჯა პირველი, 15 რომელი ისმინა მეფემან და უკუ-სცა ტყუენი ფასითა და მრავლითა ძლუნითა, თუალითა და R345r მარგალიტითა, ოქროთა და ვეცხლითა.
- მივიდა თუთ მეფე ტფილისს და აღავსო საქართველო ძლუნითა, რამეთუ იყო ყოველთა M368r მეფეთა უმეტეს უხუ და | არავისთჳს მოშურნე, მლოცველ, მმარხველ, განმკითხველ და მოწყალე. არამედ უკანასკნელ მიდრკა სიბოროტედ თანამიყოლითა უწესოთა კაცთათ. ვითარცა 20 სოლომონისთჳს წერილ არს, რომელი შეაცთუნეს დედათა, ეგრეთვე ესე – უწესო კაცთა, ვითარცა ქუემორე სიტყუამან საცნაურ ყოს. ვითარ განისუენებდა ნადიმობითა და მსმურთა თანა მიდრკა სიბოროტემდი, ვითარ წერილ არს ისრაილთათჳს: „დასხდა ერი იგი ჭამად და სმად, და აღდგეს სიმღერად“.
- ხოლო სმამან მღერასა და სილოდასა და ნაყროვანებამან სიბილწესა უმეტეს გარდარია, 25 m252r განიშორნა ვაზირნი სანატრელისა, დედოფლისა და | მეფისა წესითა მსწავლელნი. შეიყარა

1 მიეტევენს] ეცნეს MQTm. 4 ბიბილა] შიბლა m. 5 მემნას] მემნის MQTmR. 6 მათისა] მკნეთასა (მკნეთას m:) MQT. და სდევნეს] დასდევს MQm, და სდივეს T. 7 ქალაქად] ქალაქით MQTm. 8 მხილველნი] მახარობელნი და MQTm. მათსა] მისსა MQTm. 10 უვნებელად] უნებლიედ MQm. 11 სახელოვანნი] + და მრავალთა სახელოვანნი MQTm. 12 მოლაშქრედ] მოლაშქრეთა MQTm. 13 ჰუნისაგან] უნისაგან MQm, ონისაგან – T. შენდობა] + და MQTm. 15 განუჩინონ] განუჩინა MQTm. 18 და აღავსო] სულა MQTm. ძლუნითა] + მიმღები მივიდა MQTm. 20 არამედ უკანასკნელ ... საცნაურ ყოს] – MQTm. 22 ნადიმობითა კიკნ., ნადირობითა QTR, ნადირობდა Mm. 23 ისრაილთათჳს – MQTm. 23-24 და სმად – MQTm. 25 სმამან] სამმან MQT. მღერასა] მღერალსა MQTm. სილოდასა და] სალოდოსა MQm, სალოდსა T. უმეტეს გარდარია – MQTm. 26 განიშორნა] განიბირნა MQT, განიბარნა m. სანატრელისა] სანატრელნი MQTm.

ჟამთააღმწერელი

თანამოასაკენი მსმურობითა და დედათა უწესოთა თანააღრევად, რომელ ესოდენ უსახურობად
Q157v მიიწია, რომელ ოდესმე მსმელი ფრიადისა ღუნისა, ტფილისს მყოფი, წარიყვანეს რინდთა
R345v თანა, რათა მუნ განიძღონ სიბილწე თუსი. ხოლო რინდნი, მეფისა მისლვისა | არამგონებელნი
და ღუნით უცნობოქმნილნი, ზედა-მოეტევენეს მგუემელნი ძლიერად, ვიდრემდი ერთიცა
თუალი მარჯუენე ხედვისაგან უხედვო ყვეს.

5

3. ამისნი მცნობელნი თავადნი საქართველოსანი ფრიად მწუხარენი, და უმეტეს ივანე
ათბაგი და ვარამ გაგელი, ზაქარიას ძე, განეყენებოდეს დარბაზს ყოფისაგან: „არა თავს-
ვიდებთ შენსა მეფედ ყოფასა, უკეთუ არა განეყენო ბოროტთა კაცთა სიანხლესა და ავსა
წესსა, რომელსა იქმ“. ხოლო მეფემან შეინანა და აღთქუა სიმტკიცეთა მიერ აღარა ქმნა
თვნიერ მათისა განზრახვისა. დაღათუ აღასრულებდა, არამედ ძლიერებდა მტერი უჩინო,
T249r ვერ არწმუნეს ცოლისა სმა, ვითარცა არს გულისთქმის მიერ | შემწველობა დედათა
M368v მიქართ. მისრულმან კახეთს, სოფელსა ერთსა, ველისციხესა, იხილა ქალი ფრიად ქმნულკეთილი
და მყის აღტაცებულ იქმნა გულისთქმათა მიერ და დამვიწყებელმან დავითის და ურის
ცოლისა მიმართისა საქმისამან მსწრაფლ თუსად მიიყვანა და შეიყუარა. და მუცლად-ილო
R346r დედაკაცმან და შვა ყრმა, რომელსა | უწოდეს დავით. ესე იგი არს დავით, რომელ 15
m252v უკანასკნელსა დიდთა განსაცდელთა შემდგომად მეფე იქმნა, რომელ ქუემორე სიტყუამან
საცნაურ ყოს. ესე ყრმა აღსაზრდელად მისცა დასა თუსსა რუსუდანს, რომელი-იგიცა
მხოლო ესუა თამარსა, რომელთა ძმებრივისა და დებრივისა სიყუარულისა უმეტესობა
აქუნდა ურთიერთას.

10

15

ამათ წარმართებულობათა და დაწყნარებულობათა შინა იყო მეფე და ყოველგნით ნიჭი
და ძლუნენი მოუვიდოდეს მოხარკეთა მიერ კარვად მეფისა. მხიარულითა პირითა მოვლიდის
სამეფოსა მისსა განსაგებელთა საქმეთათუს. გარდავიდის ქუეთი აჯამეთს, ნადირობდის
ცხუმს და აფხაზეთს და განაგნის საქმენი მანდაურნი. და სთუელთა შთავიდის ტფილისს,
ხოლო საზამთროდ დადგის ღურს სომხითისასა და მიერ ბრძოდის განძელთა. ზაფხულის
აღვიდის თავად მტკურისა, დადგის კოლას, და მოვიდოდიან წინაშე მისსა მოხარკენი
ძლუნითა ხლათით და საბერძნეთით.

20

25

1 და – MQTm. უსახურობად] უსახურობდა MQ. 2 ტფილისს] თაფლჭესა T. 3 მუნ] მან MQTm. რინდნი]
რინდნიმან MQm, რინდის მწნ T. 6 მწუხარენი] მბრძოლნი MQTm. ივანე – MQm. 7 განეყენებოდეს] განეყე-
ბოდეს MQTm. 7-8 თავს-ვიდებთ] თავის ვედრებით MQTm. 8 ყოფასა] წყალობასა MQTm. კაცთა სიანხლესა]
კაცისა სახლსა MQTm. 9 რომელსა] რომელი MQTm. 10 ძლიერებდა გაუხჩ., ძლიერებდა MQTm. 11 ცოლისა
სმა] ცილისა (ცილსა) სამა Mm, ცლისა სმა QT. შემწველობა] შემწვალება MQTm. 12 კახეთს] კწს QT,
კარგს Mm. 13 ურის] ჰურის MQTm. 17 ყოს] ქმნა Mm. აღსაზრდელად] აღიზარდა და MQTm. რომელი]
ძალი Mm. 18 ესუა] + და იგიც Mm. 1 ძმებრივისა და დებრივისა] ძმებრივისა და ებრივისა QT. რომებრივისა
და ებრავისა Mm. 20 ამათ] ამით MQTm. 21 მოვლიდის] მივლიდის Q, მივლიდეს MTm. 22 განსაგებელთა]
განსაგებელითა MQTm. ნადირობდის] ნადირობდა Q. ნადირობად MTm. 23 განაგნის] განაგეს MQTm.
შთავიდის] შევიდით MQTm. 25 თავად მტკურისა] თვად მტკკარსა, დვად მტკკარს (მტკკარს) Mm.
26 ხლათითა] ხალიათითა M, ხალიპათით m.

ჟამთააღმწერელი

- M369r | ამათ განსუენებასა შინა მყოფმან არა ინება ქორწინება ცოლისა. ამისთჳს შეკრბეს
Q158r | კათალიკოზნი, ეფის|კოპოზნი და ვაზირნი, მოაკსენებდეს: „არა ჯერ-არს, რათა მკევალი
R343v | გესუას და არა ცოლი, ვითარცა დასწერს მოციქული, პირი ქრისტესი, პავლე: „ქორწილი
წმიდა არს და საწოლი შეუგინებელ. ხოლო მსიძავნი და მემრუშენი საჯნეს ღმერთმან“.
- T249v | ხოლო მეფესა არა ენება. წარგუარეს ქალი იგი, დედა დავითისი, და ქმარსავე მისსა მისცეს. 5
ხოლო არცა მაშინ ექორწინა მეუღლესა, არამედ ეგო უქორწინებლად. რამეთუ იყო ესე
m253r | ლაშა გიორგი მკნე, ახოვანი, ძლიერი, ლალი, ამპარტავანი, თავკედი, თუთბუნება, ვითარცა
მითქუამს, უხუ, სახიობისმოყუარე, ღვინისმოყუარე და გემომოყუარე. და მშუდობა იყო
სამეფოსა შინა მისსა და შექცეული იყო სმასა და ჭამასა, რომლისათჳს დასწერენ მამანი:
„სამნი არიან მიზეზნი ვნებათანი, რომელთაგან იშვებთან ყოველნი ბოროტნი: გემომოყუარებანი, 10
ვეცხლისმოყუარება და დიდებისმოყუარება. ამათნი პირმშონი არიან სიძვა, მრუშებანი,
რისხვა, მწყინარობა, ამპარტავანება. ამათ ბოროტთაგან გამოვლენ კორცთმოყუარებანი,
R347r | უწესოდ | ნებისა მიდევნებანი, რომლისა თუთუღლად არა არს ჟამი აღწერად, ვითარცა
წინასწარმეტყუელიცა იტყჳს: „ჭამა იაკობ, განძა, განსხუა, განსუქნა და დაუტევა ღმერთი,
შემოქმედი თჳსი, და განუდგა ღმერთსა, მაცხოვარსა თჳსსა“.
- M369v | ეგრეთვე იქმნა ნათესავსაცა ამას შინა ქართველსა, რამეთუ განძლეს და იშუებდეს,
უწესობად მიდრკეს სიძვათა და მთრვალობათა შინა უგუნური კაცნი, მეფის კარსა ზედა
არა ყოფის ღირსნი და აწ კარსა ზედა მყოფნი. დაღათუ კათალიკოზთა ორთავე და თავადთა
ამის სამეფოსათა და უმეტეს ივანე ათაბაგსა უმძიმდა საქმე ესე, არღარა ინებეს მას თანა
სამარადისო ყოფა, არამედ განეშორნეს და თჳს-თჳსად იყოფოდეს. ამისთჳს აღმოსცენდეს 20
მიზეზნი ცოდვათა სიმრავლითა საქართველოსა მოოკრებისანი, რომელი ქუემორე სიტყუამან
ცხად-ყოს.
4. ქუეყანასა მზისასა, აღმოსავლეთით კერძო, რომელსა ეწოდების ჩინ-მაჩინი, გამოჩნდეს
R347v | კაცნი ვინმე საკურველნი ადგილსა, ყარაყურუმად წოდებულსა, უცხო | სახითა, წესითა და
m253v | შესახედავადცა. | რამეთუ არცა ძუელთა წიგნთა სადა იპოების ამბავი მათი, რამეთუ არიან 25
უცხოენა, უცხოსახე, უცხოცხორება. პურისა გემო არა იცოდინან, კორციითა და პირუტყუთა
T250r | | სძითა ცხონდებოდეს. ხოლო იყვნეს ტანითა სრულ, გუამითა ახოვან, ძლიერ ფერკითა,

1 ამათ] ამით MQm. 2 ჯერ] ჯერა MQm. 3 დასწერს] დასცეს MQm. მოციქული] მოცაქული MQm. პავლე] პირველვე MQm. ქორწილი] ქალწული MQTm. 4 და საწოლი შეუგინებელ – MQTm. მსიძავნი] მსიძვანი Mm. 8 სახიობის] სახეობისა MQTm. 10 მიზეზნი ვნებათანი ... ბოროტნი – MQTm. 11 და – MQTm. პირმშონი] + მრუშებანი MQTm. 12 გამოვლენ] რომელ არს MQTm. 13 მიდევნებანი] მიმდგომლობანი MQTm. ჟამი] ღამე MQTm, ღმი T. 14 ჭამა იაკობ ... თჳსი] განძა, განისვენა იაკობ MQTm. 15 თჳსსა – MQTm. 16 რამეთუ] რათა MQTm. იშუებდეს] იშობდეს Mm, იშობდეს T. 17 მიდრკეს] მიდრიკეს MQ. სიძვათა] + მრუშებათა და m. მყოფნი M] მწფნი Q, მეფენი Tm. 19 ათაბაგსა] ათაბაგისა MQTm. 19-20 უმძიმდა ... იყოფოდეს – MQTm. 23 გამოჩნდეს] გამოუჩნდეს MQTm. 24 ყარაყურუმად] ყარყუმორად MQTm. 25 არიან] არა MQTm. 26 სახე] სახელ MQTm.

ჟამთააღმწერელი

შუენიერ, სპეტაკ კორცითა, თუალითა მცირეჭურბუ და გრემან, განზიდულ და საჩინო, 5
Q158v თავითა დიდ, თითა შავი და კშირ, შუბლბრტყელი, ცხვრითა მდაბალ ესოდენ, რომელ
ლაწუნი უმაღლეს იყვნიან ცხვრითა, და მცირედნი ოდენ ნესტუნი ჩნდიან ცხვრითა, ბაგენი
M370r მცირე, კბილნი შეწყობილნი და სპეტაკ, ყოვლად უწუერული, ესევეთარი აქუნდა უმსგავსო
სახე. და ნუ ვის გიკურს, რომელ აღმატებული რამე შუენიერება აქუნდა ამათ მამათა და
R348r მშუღდისა და | ისრისა კიდე.

ესე იყვნეს კაცნი განსაკურვებელნი, რამეთუ იხილნი რა, სულელ საგონებელ იყვნიან, 10
ხოლო ყოველი სიბრძნე იპოებოდა მათ შორის და ყოველი გონიერება მოეგო –
მცირეშეტყუელება. და ტყუილი სიტყუა ყოვლად არა იყო მათ შორის, არა თუალ-ახუნიან
პირსა კაცისასა, არცა დიდსა, არცა მცირესა, და უმეტეს საბჭოთა შინა, რამეთუ კეთილნი
m254r წესნი ეპყრნეს, ჩინგიზ ყაენისაგან განჩენილნი, რომელთა თუთუელად წარმოთქუმა გრძელ
არს. 15

ამათ აქუნდა სჯულად ერთისა ღმრთისა უკუდავისა თაყუანისცემა. პირი მზისა
აღმოსავლეთით ქნიან და სამისა ჩოქისა ქნა და სამჯერ თაყუანისცემა და შუას თითისა
ცერსა ზედა და ნებსა დადება და დატკაცუნება, და მეტი არარა.

T250v ხოლო უიღურნი კერპისმსახურნი იყუნეს, რომელთა ქუჯინად | უკმობდეს. ხოლო
მოიპოეს წერილიცა ამა მცირედითა ასოთა, რამეთუ ათექუსმეტითა ასოთა დასწერენ წიგნსა, 20
რომელ ადვილ სასწავლოცა არს და ადვილ გულისკმისსაყოფიცა. ამათვე შექნეს ქორონიკონის
სახედ ათორმეტი წელიწადი ათორმეტთა პირუტყუთა ცხოველთა სახელსა ზედა და თუთოს
M370v პირუტყუს და | ცხოველს თუთოსა წლის მთავრობა განუჩინეს. ვითარ ძუელ ოდესმე
R348v ელლინთა ბრძენთა ათორმეტთა ზოდთა, რომელ არიან ეტლნი მზისა და მთოვარისანი, ამათ
ეტლთა თუთუელთა მისცეს მზისა საჯდომად ოცდაათ დღე, არათუ ცხოველნი არიან, 25
არამედ ზოდნი. ეგრეთვე ამათ თუთოსა წელიწადსა მთავრობა განუჩინეს თუთოსა პირუტყუსა,

1 თუალითა ... და საჩინო] ჭრეტ და გრემან თვალთა მცირე და ძალითა საჩინო და განზიდულ MQTm.
3 ცხვრითა] ლაწუთა MQm. ~ცხვირითა მცირედნი ნესტუნი ოდენ ჩნდიან MQm. 5 სახე] არს MQTm. აღმატებუ-
ლი] აღმტევებული MQ, აღმტევებული T. 6 იყვნეს – MQTm. 7 უმაგრის T]. 8 იყვნეს – MQTm. მქონებელნი]
მქონებელი MQTm. 10 იხილნი T] იხილე (იხილვე) MQm. 11 გონიერება] გნ~ბ Q, გონება MTm. 12 და – MQTm.
მათ შორის მას შინა Mm, მ~თ შინა QT. თუალ-ახუნიან] თვალ ახუნანი (ახუნან T) MQm. 14 ჩინგიზ ყაენისაგან]
ჩინგის ყენისაგან Mm, ჩინგის ყ~ნისგნ Q. 16 სჯულად] სჯულიერად T. რჯულიერად MQm. 18 და დატკაცუნება]
და ტკაცანება MQT. 20 მოიპოეს] მოიპარეს MQTm. 22 სახელსა] სხ~ლსა Q, სახლსა M, სახლს m. 23 ძუელ]
ძალ MQTm. 24 ელლინთა T] ელლინითა MQ, ელლინით m. რომელ] რომელთა MQm. ეტლნი] + ეტლნი Mm.
მთოვარისანი] მთვარისა MQ, მთვარის m. 25 მისცეს] მისცემს MQm. საჯდომად] საჯდომად Mm. 26 ზოდნი]
ზომანი Mm, ზომნი Q.

ჟამთააღმწერელი

რომელითა თორმეტზე გათავდების, თავსავე დაიწყებს, ვითარ ათცხრამეტული, ათცამეტური, Q159r ზედნადები და ზედექუსეული, რამეთუ ცხრამეტ წლად გააწევს და მერმე თავსავე და | იწყებს. და ეგრეთვე ესე თორმეტ წლად გააწევს, რომელსა უწოდენ სახელად ესრეთ: m254v ყალღუნჯილ, უქურჯილ, ფარსინჯილ, თავლანჯილ, ლუილჯილ, მოლილჯილ, მორინჯილ, 5 ცონიჯილ, მეჩინჯილ, | თალანჯილ, ნოხინჯილ, ყაყაინჯილ. ესე არს სახელი ათორმეტთა ცხოველთა, რომელთა მისცეს მთავრობა თუთოსა წლისა თუთოსა პირუტყუსა, რომლისა R349r პირველად თავ ყვეს ყალღუნ, რომელ არს თავუ, მერმე ზროხა, ავაზა, კურდღელი, ვეშაპი, გუელი, ცხენი, ცხოვარი, ყაპუზუნა, ქათამი, ძაღლი, ღორი. ესენი აქუნდეს წელიწადის სათუალავად, ვითა ჩუენ ქართველთა ქორონიკონი.

ხოლო აქუნდა წესად ერთისა ღმრთისა თავუანისცემა, რომელსა თენგრი უწოდეს 10 T251r ენითა მათითა, და წიგნისა თავსა ესრეთ დასწერდეს: „მანგუ | თენგრი ქუჩუნდურ“, ესე M371r არს: „უკუდავისა ღმრთისა ძალითა“.

ესენი მცირედთა საზრდელთა განემორებოდეს, ყოველსა სულიერსა ჭამდეს, კორცსა კატისა, ძაღლისა და ყოველსა.

ამათნი ნათესავნი მრავალგუარად განყოფილ იყვნეს და არიანცა ჯერეთ, ხოლო 15 ათორმეტთა ოდენ მოვიკსენოთ სახელი. რამეთუ პირველი გუარი არს საყირთა, ქინდნი, ყათნი, ჯალაირი, ოირადი, სულდუსი, ნიჰიმნი, ყონღარდი, მანღუთი, თანღუთი, ყიათი და უიღურნი.

ხოლო უიღურნი კერპისმსახურნი არიან, რომელსა უწოდენ ქუჯინად. ესენი ენითა მათითა უწოდინ თავთა მათთა მონღოლ, ხოლო ქართველნი თათრად, რომელთა ვგონებ 20 ერთსოფლელად.

R349v 5. ამათთა ნათესავთა ყიათთა გუარისათა გამოჩნდა კაცი ერთი, | სახელით თემურჩი, რომელ არს ჩინგიზ ყაენი; ჰაეროვან-შუენიერი, ტანითა ახოვანი, თმითა მომწითურო, ძლიერი, მკნე, შემმართებელი, მოისარი კელოვანი, ღრმად გამგონე, განმზრახავი სუანი. ესე m255r წარვიდა ნიჭისა და პატივისა მოღებად უმთავრესისა მათისა, რომელსა ხანობით უკმობდეს 25

1 რომელითა] რომელთ M, რომელთა m, რა ა T, რა თ Q. თორმეტზე] თორმეტზე MQ, თორმეტთავე m. დაიწყებს] დაუწყებს MQTm. ათცამეტური] ცამეტური MQTm. 4 ყურყუნიჯელ MQm, ყურყუნიჯლ T. უქრჯალ MQT, უქრიჯალ m. ფარსინჯალ MQTm. თავლანჯალ MQ, თვლა ინჯლ T, თვალინჯალ m. მოლიჯილ MQTm. 8 წელაწდის MQ. 9 ჩუენ ქართველთა] ქუნა MQTm. 10 თენგარი Mm, თენგ რი Q. 11 წიგნისა თავსა ესრეთ დასწერდეს] წიგნისათა ვის ესრეთ დამწერელნი MQTm. მან ქუთენგარი MQ, მან ქუთენგარ m, მან ქუთენგრი T. 13 მცირედითა MQTm. საზრდლითა MQ, საზრდლით m, საზრდელითა T. 14 კატისა T, კაცისასა MQm. ძაღლისა R] და ძაღლისასა T, ძაღლსა M, ძაღლს m. 16 მოიკსენოთ MQTm. ქენდნი Mm, ჰინდნი R. 17 ჯალილი Mm. ნჰაიმნ T. სულყონღარდი Mm, ყონიარდი T. ყითა MQ, ყი თა T, ყაით m. 19 ხოლო უიღურნი – MQTm. რომელსა] ძაღლთა Mm. ქუჯინათ MQT, ქუჯენთა m. 21 ერთ სოფლელად] ერთ საველელად MQm. 22 ერთი – MQTm. თემუჩი MQTm. 23 ჩინგინ ყანს MQ, ჩინგინ ყანას m, ჩინგიზ ყანას T. აეროვან MQTm. 24 ღრმად] ღრმა და MQTm.

ჟამთააღმწერელი

კელმწიფესა მათსა, რომელსა ერქუა ონ-ხან. ვითარ იხილა, შეიყუარა სიკეთისა მისისათჳს. დიდსა პატივისა აღიყვანა, უწარჩინებულეს ყოველთა სწორთა მისთა, და მკედართა მთავრობა კელთ-უდგა ლაშქართა მისთა. და ყოვლგან მოწყუედდიან ურჩთა და გამდგომთა მისთა, ვინაცა ყოვლგნით გამარჯუებულნი მივიდეს პატრონსა მისსა ონ-ხანს კელმწიფეს წინაშე. 5

M371v Q159v T251v R350r
ხოლო მან უაღრესსა პატივისა აღიყვანის. ესე შეიშურვა | ძმამან ონ-ხანისმან, სახელით უთქინ, და შვილმან ქურაქ, და შეასმინეს: „ნებავეს დაპყრობა შენი[სა] მეჭობისა, რომელსა ხანობით გინა ყაენობით უწოდენ“. და მან განიზრახა მოკლვა მისი. გარნა აგრძნა თემურჩი, რამეთუ უთხრეს ორთა ვიეთქე კაცთა, რომელთა სახელი ერთისა ქალექ და მეორესა ბად: „ჰნებავეს სიკუდილი შენი“. ხოლო იგი ივლტოდა და ორნიცა იგი კაცნი მის თანა. მივიდა სახლსა და ხარგთა შინა, აჰყარა დედა-წული და იარა ერთი დღე და ერთი ღამე. და მერმე დაყარა დედა-წული, ბარგი და ხუასტაგი წყლისა მის პირსა, რომელსა ჰქვან ბალჯუნნი. და განუშორა ლაშქარი მცირედ და უკუდგა კევსა რასამე. და ცნა ონ-ხან სივლტოლა თემურჩისა, დევნა-უყო და მოეწია დედა-წულსა და ბარგსა მისსა. აღიღეს ტყუე ურიცხჳ და დამძიმდეს ალაფითა ლაშქარი. ზედა-მოუკდეს თემურჩი ყოველთა თანა ლაშქართა. იქმნა ბრძოლა 10

m255v
სასტიკი და ძლიერი, მოსწყდა ორგნითვე ურიცხჳ, და იძლია ონ-ხან. დევნა-უყვეს, შეიპყრეს, მოკლეს ონ-ხან. და მსწრაფლ დაესხა დედა-წულსა ონ-ხანისასა და კელთ იგდო ცოლი და შვილი და ყოველი სიმდიდრე მისი, თჳნიერ ქურაქ, უხუცესისა შვილისა, ონ-ხანისნი. 15

M372r R350v
და დაჯდა ტახტსა ონ-ხანისასა, უწოდეს სახელად ჩინგიზ ყაენი. | და ბრძოლა უყო ყონღარდთ კელმწიფესა ალთუ-ხანს, და სძლო და მოაკუდინა იგი და დაიპყრა მეფობა მისი. მერმე ქურაქ, შვილი ონ-ხანისი, მივიდა გორ-ხანსა ვისმე თანა და ბრძოლა ჩინგიზ ყაენს. ხოლო მან ბრძოლა გორ-ხანს და მასცა სძლო, და მოკლა გორ-ხან და დაიმორჩილა გორ-ხანის ლაშქარნი. 20

T247r
ამისა შემდგომად უიღურთა ზედა წარემართა, რამეთუ უიღურნი | კელმწიფესა მათსა ედიყუთობით უკმობდეს. და ამას ჟამსა სარჩუყ ვინმე იყო მთავარი უიღურთა, რომელთა გუარისა საქმენი განსაკურებელ არიან, ვითა ზღაპარნი, და არიან ზღაპარ და ცუდ, ამისთჳს 25

1 ონხნდ MQm, ონხნად T. ონხანდ R. 2 აღიყვანა] + და MQTm. მკედართა] + მკედართა M. 3 მისთა] ამისთა MQTm. მოწყუედდიან] ასწავლიდიან MQTm. და – Mm. მისთა] + ზეთა MQTm. 4 პატრონ MQTm. 5 ონახნისმან MQ, ონახნისამან m. 6 მეფობისა რომელსა] მეფესა მათსა MQTm. 7 და მან განიზრახა R, განიზრახა QT. 8 ვითმე MTm. ქლექ M, ქლ~ქ Q, ქლაქ T. ბდ MQ, შ~დ T. 9 მის] მისთა MQTm. 11 რომელსა – MQm. ბლაჯუნნი MQT, ბალჯუნნი m. 12 ონხნა MQT, ონახან m. თემურჩისა MQTm. თემურჩ MQTm. 15 ორგნითვე M. იძლია ონ-ხან] + და იძლია MQm. 17 ქულაქ MQTmR. ონხანისა MQT, ონიხანისს m. 18 ჩანგისყინ MQTm. 19 უყო] ყო MQTm. ალთოხნას MQ, ალთოხნასა T, ალთოხანს m. 20 ქოლქლაქ Mm, ქოქლაქ Q, ქოლაქ T, ქულაქ R. შვილი ონ-ხანისი – MQTm. გორხანასა MQT, გორხანას m. 21 მბრძოლა MQT. ჩინგისყანს MQm (ყ~ნს Q), ჩინგის ყანას T. ხოლო მან] და MQTm. გორხანას MQTm. გორ-ხან] ლელვან მისმან MQTm. 22 დამორჩილნა MT, დიმორჩილნა m. 23 იღუიღელნი Mm, იღუიღერნი QT. 24 ეღუთობით MQTmR. მთავარი R. ემაურთა Mm, ემურთა QT.

ჟამთააღმწერელი

უჯერო არს აწ თქუმა. ჩინგიზ ყაენმან შეიწყნარა და პატივითა დაიჭირა, აღიხუნა მრავალგუარნი თათარნი და დაიმორჩილნა, და ყარყითიცა დაიმორჩილა.

Q160r
R351r

და ვითარ მოიწყო თათართა ზედა, გამოჩნდა კაცი ვინმე საკურველი, რომელსა თებ-თენგრობით უკმობდეს. ესე მივიდა ყაენს წინაშე, იტყოდა თუ: „მე მას მთასა, რომელსა უწოდო ბაღიყი, წარვალ, ღმრთისა სიტყუა მესმის. | ამას ბრძანებს, ყოველი ქუეყანა თემურჩის და მისთა ლაშქართათჳს მიმიცემია, და სახელადცა ჩინგიზ ყაენ ერქუას“.

5

M372v

ხოლო თქმულ არს ესე: ვითარ ჩინგიზ ყაენი აღვიდა მთასა მაღალსა, და გამოუჩნდა უფალი იესო ქრისტე, ღმერთი ყოველთა. და მან ასწავა სამართალი, სჯული, სიწმიდე | და სიმართლე, ტყუვილისა, პარვისა და ყოვლისა ბოროტისაგან განშორება და რქუა თუ: „მცნებანი ესე დაიმარხე. ყოველი ქუეყანა შენთჳს და ნათესავისა შენისათჳს მიმიცემიეს. წადი და | აღიღე ყოველი ქუეყანა, რაოდენი გეძლოს“.

10

m256r

ხოლო იქმნა რა ყაენად და მივიდა რა ხატაეთს, და შევიდა რა ხილვად ეკლესიისა, იხილა ხატი მაცხოვრისა იესო ქრისტესი, და მეყსეულად თაყუანი-სცა და თქუა: „აჰა, კაცი იგი, რომელი მთასა ჩინეთისასა ვიხილე, ამ სახითა იყო, ამან მასწავა ყოველი წესი“. ესე შეიყუარა ჩინგიზ ყაენმან და მას ჰკითხევდის და ამის მცნება, რაოდენიცა ამცნო, ყოველივე მტკიცედ დაიცვა.

15

R351v

T252v

მერმე ებრძოლა ხატაეთის კელმწიფესა არსლან-ხანსა ზედა და სძლო. ესრეთ კელთ-იგლო, რომელ ორას ათასი კაცი | მოაკუდინა არსლან-ხანისა. ამისმან მცნობელმან არსლან-ხან, სახლსა შინა შესრულმან ცოლითა და შვილითურთ, ცეცხლისა მოდება უბრძანა | მსახურთა მისთა, რომელთა ყვეს ეგრეთ, და დაიწვა არსლან-ხან დედა-წულითურთ. შევიდა ჩინგიზ ყაენი და დაჯდა ტახტსა მას ზედა, დაიპყრა ხატაეთი. ესე აქამომდე იყავნ.

20

აწ ვახსენოთ მცირედ შვილთათჳსცა ჩინგიზ ყაენისათა

M373r

6. ამა ჩინგიზ ყაენსა ცოლნიცა მრავალი ესხნეს და შვილნიცა. და უხუცესის ცოლის სვეინჯებისაგან ესუა შვილი, რომელსა ერქუა თუში, რომელსა ქართველნი ჯოჩიდ უწოდდეს.

1 ჩინგიზ ყაენმან კონიექტ. ჩინგის ყანსა MQTm, ჩინგიზ ყაენს R. შეიწყალა Q. და პატივითა] ჰავითა Mm. აიხუნა M, აიხუნა QTm. 3-4 თებთუნ გვარობით MQTm, თებ-თენგრობით კონიექტ. 4 მოვიდა M. ყაჰნს შ~ე MQ, ყანს წ~ე T, ყაჰნას წინაშე m. 6 ჩინგიყან MQT, ჩინგი ყაენ m. 7 ესე ვითარ] ესე ვ~დ QT. ჩინგიყან MQT, ჩინგი ყაენ m. 8 სამართალი] სიმართლე MQTm. 11 რაოდენი] სადგან MTm, სდგნ Q. 12 ყანად Mm, ყნდ QT. ეკლესიისათა M, ეკლესიათა T. 13 თაყუანი-სცა და-MQTm. 15 ჩინგიყან Mm, ჩინგის (ჩნ~გის T) ყნ QT. ჰკითხევდის] აკურთხევდის R. და (ამის) -MQTm. რაოდენიცა ... ებრძოლა -MQTm. 17 არსან Mm, არსლ~ნ QT. 18 რომელი MQTm. არ სულან Mm, არსლ~ნ Q, არსლანი T. 18-19 ასლან ხან MTm, ასლა ხნ Q. 20 ეგრეთ R] ებათი MQTm. 21 ჩინგის ყან MQT, ჩინგიყან m. ტახტსა მას ზედა R] ხატაეთზედა MQTm. 22 ჩინგინ ყანისათა M, ჩანგი ყანისათა m, ჩნგის ყანისათა Q, ჩინგის ყენისათა T. 23 ჩინგი ყანს MQm. 24 ესუა შვილი, რომელსა ერქუა თუში (თუბის R) -MQTm. უწოდეს MQTm.

ჟამთააღმწერელი

მეორე ჩაღათა, მესამე ოქოთა, მეოთხე თული. ესე ოთხნი ყანად განაჩინნა ხატაეთს მყოფმან. უხუცესსა თუშის მისცა ლაშქრისა ნახევარი და წარავლინა დიდსა საყვიჩაყეთსა ზედა, ხაზარეთს, რუსეთსა, ოვსეთსა, ვიდრე ბნელეთამდე. და ესე ყოველი ამას მისცა, და ამათ სხუათა უკანასკნელ ვაკსენოთ.

R352r ესე მაღალმან და ყოველთა კელმწიფეთა უდიდესმან ხუარაზმშა, რომელი მაშინ 5
დღეთა სიმრავლითა მიმკცოვნებულ იყო და შვილისა ჯალალდინისდა კელთ-ედვა სულტნობა
და ქუეყანანი, რომელნი ეპყრა ჯეონს აქათ ხუარასნისა და ერანისა, ცნა რა მოახლება
m256v თათართა, მოუწოდა სპათა მისთა, ვითარ ექუსი ათასთა | კაცთა, და წარემართა ჩინგიზ
Q160v ყანსა ზედა. ხოლო იგი ხუარაზმშას წინა დაემთხვა. იქმნა ძლიერი და ფიცხელი ომი,
რომელ მოსწყდა ორგნითვე ურიცხვ სიმრავლე, და იძლივნეს ხუარაზმელნი. დაშთა რაზმსა 10
შინა ბერი ხუარაზმშა მცირედითა ლაშქრითა, და თათარნი გარე-მოადგეს.

T253r ცნა ესე სულტანმან ჯალალდინმან, რომელი იყო კაცი მკნე, ქველი, შემმართი, უშიში,
ვითარ უკორცო, ძალითა საჩინო, წყობათა შინა უცხო. მივიდა მცირედითა კაცითა შუელად
| მამისა და მყის წარიყვანა მამა თვისი, და ივლტოდეს ხუარასნად.

M373v ამისა შემდგომად ებრძოლა კუალადცა სულტანი ჯალალდინ მრავალჯერ, რამეთუ 15
R352v სამჯერ ჯეონს იქით შეეება და ოთხჯერ ხუარასანს, ჯეონს აქათ. ვინათგან ღმერთსა
ცოდვათა | ჩუენთათვის მიეცა ყოველი ქუეყანა, იძლია სრულიად და ივლტოდა. ცნა რა
სივლტოლა ამისი და სიმაგრეთა შინა შევლტოლა ჩინგიზ ყანმან, წარმოავლინნა ორნი
თავადნი ზემოკსენებულნი, იამა და სანპიანი, რომელთა ქართველნი სება-ჯებობით უწოდიან,
რათა მოვლონ ქუეყანა ხუარასნისა და ერაციისა, სადამდი ეძლო სღვად, და განიხილონ 20
ქუეყანა.

ესენი წარმოვიდეს ათორმეტი ათასითა მკედრითა და თვნიერ საჭურველისა და
საზრდელისა ქონებისა, არამედ მშულდნი ოდენ, უკრმლოდ. განვლეს თურანი, ჯეონი,
ხუარასანი, ერაცი, ადარბადაგანი, და მოიწივნეს განძას. და ვერავინ წინა-აღუდგა. თუ ვინ
სადა გამოჩნდის, ყოველთა სძლიან. 25

m257r და მოიწივნეს საზღვართა საქართველოსათა, ქუეყანა გაგისა, იწყეს დარბევა. და ცნა
ესე ვარამ გაგელმან და ივანე ათაბაგმან, და აცნობეს მეფესა უცხოთა ნათესავისა მოსლვა,

1 მეორე – MQm, მიორე T. ოქროფა MQTmR. ყანად] ყვანდა MQm, ყნდა T. 2 თუშის T, თუბის MQmR.
3 ხარაზეთის MQTm. ბნელამდე MQTm. და ესე ყოველი ამას – MQTm. 6 შვილი ჯალალდინისდა MQm.
7 რომელსა MQTm. ერანისა] + და MQTm. 8 და ვითარ MQTm. ექუსი ათასთა MQTm. 8-9 ჩინგიყანს MQ,
ჩინგიყანსა m, ჩინგინ ყნს T. 9 ხორაზმშის M + ზედა QT. წინა დაემთხვივნეს MQm, დაემთხვნეს T.
10 მოსწყვიდა MQTm. 13 წყობასა Mm. შუელად] შვილად MQTm. 14 ხუარაზმად m. 16 აქათ m. იქით MQT.
ღთისა MQTm. 17 ქუეყანა] + და MQTm. და ივლტოდა. ცნა რა R] – MQTm. 18 შინა – MTm. შა Q. ჩინგის
ყან MQTm. 19 სალპიანი R, სანპიანი m. სანპიანი M, სანპიანა T. 20 რათა მოვლონ] რომელთა მრავალი
MQTm. და] – და MQTm. და განიხილონ] განახლონ MQTm. 22 თვნიერ – MQTm. საჭურველითა MQTmR.
23 არამედ] მიმდგომი MQTm. ოდენ – MQTm. 24 აიდარბაგანი MQTm. 25 ყველთა M, ყველათა m. 27 უცხუსა
Mm. ნათესავსა MQTm.

ჟამთააღმწერელი

- R353r უცხოთა ენითა, ოკრებად სომხითისა. მეფემან მოუწოდა სპათა თუსთა, იმერთა და ამერთა, და შეკრიბა ოთხმოცდაათი ათასი მკედარი, და წარემართნეს თათართა კერძ, გაგისა ბოლოს მდგომთა. იქით ივანე ათაბაგი და ძმისწული მისი, ზაქარიას ძე ამირსპასალარისა, შანშე, და ვარამ გაგელი, მსახურთუხუცესი, მოერთნეს დიდითა ლაშქრითა. და წარემართნეს.
- M374r ხოლო იგინი დაბანაკებულნი წყალსა ზედა ბერდუჯსა, და აწ საგიმად წოდებულსა, მყის 5
T253v ამკედრდეს და ეწყვნეს ურთიერთას. და იქმნა ძლიერი ბრძოლა. ნახევარნი | ივლტოდეს
Q161r თათარნი და ნახევართა | მზირი ეყო. უკანით მოუკდეს. მაშინ მოიწია რისხვა ზეგარდმო უსჯულოებათა და ცოდებათა ჩუენთათუს, და ივლტოდეს ქართველნი სპანი და თუთ მეფე ლაშა, და ურიცხვ სული ქრისტიანე მოკუდა, სადა-იგიცა დიდი ივანე ათაბაგი ძლით ცოცხალი განერა. და სამცხისა სპასალარის, მეჭურჭლეთუხუცესის ყუარყუარეს შვილი ბექაი 10
R353v მოიკლა ძლიერად მბრძოლი. და აქა იქმნა მოწვენა სრულიადისა ღმრთისა რისხვისა და განწირვა ქართველთა ნათესავისა სიმრავლისათუს უსჯულოებათა ჩუენთათუს. და იქმნა უკუქცევა 15
m257v სუესჯანისა ბედისა, მალლისა და საჩინოსა დავითიანისა დროშისა გამარჯუებულისა, რამეთუ, რადგან მიეცა ღმერთსა დიდსუესა და დიდბედისა დავითისდა გამარჯუება, აქა ჟამამდე სჯანი იყო ბრძოლათა შინა დროშა დავითიანი და გორგასლიანი. ხოლო აქა, ვითარ იქმნა ცვალება 15
M374v ბედისა ქართველთა ნათესავისა, არღარა მიეცა ძლევა თათართა ზედა ვიდრე | ჟამთამდე ჩუენთა. ესრეთ ლტოლვილნი მოიწივნეს ქალაქსა ძლიერნი იგი და სახელოვანნი, რომელნი სულთქმითა და მწუხარებითა შეიცვებოდეს. ხოლო თათარნი მოიწივნეს სამშუღდემდე და მიერ უკუნ-იქცეს, რომელთა ქმნეს საკურველი ესე საქმე: წარვიდეს გზასა დარუბანდისასა, ვერცა შარვანშა წინ-ალუდგა და ვერცა დარუბანდელნი. განვლეს კარი დარუბანდისა და 20
R354r შევიდეს ყივჩაყეთს, რომელთა ბრძოლა აჰკიდეს. და მრავალგან შემოებნეს ყივჩაყნი და ყოველგან თათარნი მძლე ექნეს. და წარვიდეს ომითა, | უსაჭურ[ვ]ლონი, ვითარცა მითქუამს, 25
T254r უჭედელითა ცხენითა ესოდენ გზათა მავალნი. განვლეს ყივჩაყეთი და შემოუარეს ამა დარუბანდისა ზღუასა გარე და მიიწივნეს კელმწიფესა მათსა ჩინგიზ ყაენს წინაშე ყარაყურუმს. და ქმნეს საკურველი ესე საქმე, მოუსუენებლად სლვა ამა ყოველთა გზათა უჭედელითა 25
ცხენითა, ყარაყურუმით წარმოსრულნი მუნვე მიიწივნეს.

1 ოკრებად] ოქრობად MQTm. 2 ათასნი მკედარნი MQ, ათასი მკედარნი T, ათასნი მკედარი m. 4 მსახურთა უხუცესი MTm. 5 ბერდაჯასა MQm, ბერდაჯ სა T. საგიმად] სგიმად MQ. 6 ბრძოლა] ომი Mm. 8 უსჯულობათა MQT, უსჯულობათა m. ქართველნი] + და MQTm. 9 ათაბაგი] ვითარცა MQTm. ძლით ... და – MQTm. 10 მეჭურჭლეთა უხუცესის MQTm. 14 რადგან] რადგინ MQm. ვინათგან R. ლ~თისა MQm. დავითისდა] და დავითის MQTm. გამარჯუებისა MQTm. ჟამამდე Mm, ჟამიერამდე T. 17 სახელოვანი MQTm. 18 შეიცვლებოდეს MQ. სამ მშვილდამდე MQ, სამშვილდამდე T, სმა შვილთამდე m. 19 დარუბანდანსა MT, დარუბ~ნდსა Q, დარუბანდსა m. 20 შარვაშა MQT, შარვაშ m. დარუბანდელი MQTm. 21 ყივჩაყეთისასა MQTm. აჰკიდეს] აუარეს MQTm. ყივჩიყანი MQm. 22 ყოველგან MR. მძლე] მძვე Mm, მრვ~ლ T. 23 შემოუარეს] შემოყარეს MQm. 24 მიწივნეს MQT. ჩინგიყანს MQTm. დაყარა ყომორს MQ, და ყარაყომორს T, და ყარაყომარს m. 25 ქმნა MQTm. 26 ყარაყუმორითა MQm, ყარაყუმურითა T.

ჟამთააღმწერელი

- ამისმან მცნობელმან ჩინგიზ ყაენმან, რომელ ყოველგან სძლიეს თათართა, წარმოავლინა შვილნი მისნი ხუარასანს სულტანისა ჯალალდინის ძეხნად. ცნა ესე სულტანმან ჯალალდინ, შეიყარა და მრავალჯერ ბრძოლა ქმნა, ვითარცა ვთქუ. და იგრძნა რა სრულიად ძლეულება, აიყარა დედა-წულითა და ლაშქრითა, | თანა ჰყვა დედა-წულით კაცი ასორმოცი ათასი, და ივლტოდეს პირისაგან თათართასა. 5
- R354v | ვითარ გარდაჰდა წელი, არავე დასცხრა გულისწყრომა უფლისა, რომლითა განვარისხეთ, დასწეულდა მეფე ლაშა. მოუწოდა ყოველთა წარჩინებულთა სამეფოსათა, შევედრა დაჲ თვისი რუსუდან ცრემლითა მომდინარემან და თქუა: „უწყი უმანკობა და ერთგულება | მეფეთა ნათესავისაგან თქუენ მკუდრთა საქართველოსათა. შეხედვებითა ღმრთისათა მიგათუალავ M375r დასა ჩემსა, რუსუდანს, რათა შემდგომად ჩემსა მეფე ჰყოთ. ვითარ არს ჩუეულება ნათესავისა 10 m258r თქუენისა, ერთგულობით მონებდით და სიმკნითა თქუენითა დაიცევით ტახტი მტერთაგან უვნებელად. დაღათუ არა მამაკაცი არს, | არამედ დედაკაცი, არა აკლია სიბრძნესა და R355r სამეფოთა საქმისა ცნობასა. თქუენ, წარჩინებულთა ამის სამეფოსათა, იცით და გაქსოვის წყალობა და ნიჭი და პატივი სანატრელისა და კეთილად მოქსენებულისა, მეფეთა შორის T254v ბრწყინვალისა დედისა ჩემისა. ეგრეთვე, თუ ღმერთსა უნდეს, დამანცა ჩემმან | იცის პატივი 15 თქუენი. აწ შეგვედრებ წინაშე ღმრთისა, რათა მეფე ჰყოთ იგი შემდგომად ჩემსა. ხოლო დასა ჩემსა, რუსუდანს, ვამცნებ წინაშე ღმრთისა და სასმენელად თქუენდა ყოველთა, რათა აღზარდოს შვილი ჩემი დავით. რაჟამს ეძლოს მეფობა და მკედრობა, რომელ დავით მეფე ყოს, და იგი დაადგინეთ მეფედ და მემკუდრედ მეფობისა ჩემისა. დაღათუ ყრმა არს, და ინებოს ღმერთმან აღზრდა მისი, ვჰკონებ, რომე შემძლებელ არს პყრობად მეფობისა, 20 კეთილითა ასაკითა არს და ჰაეროვან“.
- R355v ვითარ დაასრულა ბრძანება, შეისუენა, | რომლისათვის არს გლოვა და მწუხარება M375v მიუთხრობელი, რომელ დამან მათმან რუსუდან აღასრულა გოდებანი მრავალ დღე. და წარიყვანეს სამკუდროსა მათსა გელათს.

1 ჩანგიყან MQTm. 2 სულტანს ჯალდინს MQ, სულტანს ჯლდინს T, სულტანსა ჯალადინს m. ესე] და M. სულტან ჯალდინმან MQT. 3 შეიყარა] შეიყუარა M. ძლეულება] გრძნეულება MQTm. 4 აიყარა] იყრა Q. ლაშქრითა Q, ლაშქართა T, ლაშქართა Mm. დედაწულით R, დედაწული MQTm. 6 რომლითა განვარისხეთ] ძალითა (m: ძლითა) განვარისხეთ M. 7 დასწეულდა გორგ.] და სრულდა M, და დასრულდა QT, და ასრულდა m, აღესრულა R. დაა Mm, და T. 9 საქართველოთა Mm, საქართველოსთა Q. მიგათუალა R] მიგათვალე MQm, მიგითვალე T. 12 უვნებელად] უნებლიედ Mm, უნებლად T, უნებლად Q. არამედ] და MQTm. 13 ცნობასა] მცნებასა MQTm. 14 ნიჭი] ჭირი m. კეთილად] კვალად MQm, კად T. შორის] შორს MQ. 16 ჩემმან] ჩემან MQ, ჩმნი T. 17 ჰყოთ – MQm. ჩემსა] + რათა Mm. 18 აღიზარდოს MQTm.

ჟამთააღმწერელი

II

- m258v 7. ვითარ აღსრულდა მეფე, შეკრბეს წარჩინებულნი მის სამეფოსანი, იმერნი და ამერნი, კათალიკოზთა ორთავ წინაშე, ნიკოფსით ვიდრე დარუბანდამდე, ყოველნი მორჩილებასა მათსა ქუეშე მყოფნი, და მეფე ყვეს რუსუდან, დასუეს საყდართა სამეფოთა და მიულოცეს მეფობა წესისაებრ. 5
- R356r | ხოლო იყო რუსუდან ხილვითა შუენიერი, ვითა დედა მისი, მდაბალი, უხუ, Q162r პატივისმცემელი, პატიოსანთა კაცთა მოყუარე. ამან მოიწყო | ყოველი საბრძანებელი და მეფობა მშუდობით, და აღივსო ყოველი სამეფო რუსუდანისა ყოვლითა კეთილითა.
- იწყეს უძღვება და განცხრომა ყოველმან ასაკმან და მიიქცეს ყოველნი სიბოროტედ. და ვითარ არა გამოიცადეს ღმერთი, ამისთვის მისცნა იგინი ღმერთმან უჯეროდ გინებად და 10 კოცად წარმართთა, რამეთუ მეფეცა რუსუდან ჩუეულებითა წესსა ძმისა მისისასა ვიდოდა.
- T255r | ამისთვის აღდგენ ბოროტნი უდიდესნი.
- ესე ზემოქსენებული სულტანი ჯალალდინ უღონო იქმნა რა ბრძოლილი თათართაგან, M376r მოუწოდა სპათა მისთა და რქუა: „იციტ და გაქსოვს ყოველთა მარზაპანთა | და ერისთავთა კეთილი და წყალობა პაპათა და მამათა ჩემთა. აწ იციტ, თუ რა მოიწია თქუენ ზედა და ჩემ ზედა უცხოთა ნათესავთა თათართაგან. და მრავალგზის ბრძოლა-ყყავთ და მრავალი ღუაწლი 15 დავითმინეთ და | განგებითა ზეგარდმოთა ყოველგან ვიძლიენით. აწცა მოახლებულ არს მდინარესა ჯეონისასა, წინამბრძოლად წარმოავლინა ძე მისი უხუცესი. აწ ესე არს განზრახვა: ვინათგან მისცა ძლევა ღმერთმან, გთნავს, დაუტეოთ ქუეყანა ესე, აღვილოთ დედა-წული, სიმდიდრე, ჯოგი, და წარვიდეთ საბერძნეთს, მუნ დავემკუდრნეთ. დაღათუ თათარნი გუძღვევენ, 20
- m259r გარნა ყოველთა ნათესავთა ჩუენ ვსძლიოთ. უკეთუ ვინ ინებოს, წარმოვიდენ ჩემ თანა და | თუ სთნავს ვისმე, იყავ შინა, რამეთუ ნება იყავნ ყოველთა სათნოდ უკუნისამდე“.
- ყოველთა თქმული ესე ეკეთა, აღიღეს დედა-წული და მოიწიენეს ადარბადაგანსა, კაცი ვითარ ასორმოცი ათასი. და მოიწიენეს ქუეყანად მკარგრძელთა, რამეთუ ივანე ათაბაგსა ეპყრა ღვინი, და ანისი მიეცა ძმისწულისა მისისა შანშე მანდატურთუხუცესისათვის. 25
- და ესე ხუარაზმელნი მოვიდეს წელსა მესამესა ლაშა გიორგის მიცვალებისაგან R357r ტყუენვად, მოოკრებად ქუეყანათა ღვინისა და კერძოთა მისთა. ცნეს რა ივანე ათაბაგმან და ვარამ გაგელმან, მივიდეს მეფესა რუსუდანს წინაშე, მოაკსენეს მოსლვა ხუარაზმელთა,

2-3 იმერნი და ამერნი] და იმერელნი M, იმერელნი m, იმერნი Q, და იმერ რანი T. 6 უხუ] უტყვი MQm, უტყუი T. 7 მოყუარე] მპყრობელი MQTm, მოყვარული გორგ. 9 უძღვება MQ. 10 ვითარ] ვინ MQTm. 11 ვიდოდა] ბოროტნი MTm, ბრტნი Q. 13 რა] რათა MTm. 16 ყყავთ] ვპყოთ MQTm. 17 ყოლგან MQT. 19 ვინათგან R] – MQTm. 22 თუ] სოუ MTm. ვისმე – MQTm. ყოველთა – MQTm. 23 თქმულ MQTm. ესე ეკეთა] ესე ესე MQTm. აჰდარ ბაგანსა MQ, აჰდრაბაგანსა m, ადარ ბაგნსა T. 25 ეპყრა] ეურა Mm. ღვინი] და ვინი (T: ღვინი) MQm. და ანისი] დანისი Mm. შაჰნშა MQT. 27 ღვინისისა MQ, ღვინისასა T, ღვინისისა m. ათაბაგ MQTm. 28 გაგელი MQTm.

ჟამთააღმწერელი

- M376v T255v თვთ დიდისა სულტნისა ჯალაღდინისა, კოცად და | მოსრვად ქრისტინათა. ესრეთ უწყალოდ მოსრვიდეს, რომელ არცა თუ | დედათა და ჩულთა ყრმათა რიდედეს.
- Q162v ვითარ ცნა რუსუდან შემოსლვა ხუარაზმელთა სამეფოსა შინა მისსა, მოუწოდა ყრმათა, იმერთა | და ამერთა, მოილო დროშა სეფე და მოუწოდა ივანე ათაბაგსა, რომელ მას ჟამსა მიმკცოვნებულ იყო, არა განცხადებულად, არამედ ფარულად მონაზონქმნულ იყო, კაცი აქამომდე გონიერი და სათნოებიანი. განაჩინა მეფემან რუსუდან სპათა მისთა თავად, უბოძა დროშა სეფე სვანი, წარავლინა ბრძოლად სულტნისა.
- m259v R357v ხოლო მიიწივნეს დვინსა და ამობერდს. დაებანაკა ხუარაზმელთა სოფელსა, რომელსა ჰქვან გარნისი. და მი-რა-ვიდეს სპანი მეფისანი, წინა-განეწყო სულტან ჯალაღდინი. აქათ ივანე ათაბაგმან განაწყო სპანი მეფისანი იმიერ და ამიერ, და აჩინა | წინამბრძოლად თორელნი და ძმანიცა იგი ორნი ახალციხელნი, შალვა | და ივანე, სახელოვანნი იგი მბრძოლნი, ვითარ წესად არს სახლისა მათისა წინამბრძოლობა.
- M377r ვითარ დაეახლნეს წინამბრძოლნი და სულტანი, აქა დაიპყრა ფერკი ივანე ათაბაგმან, იტყვან შურითა ყო ახალციხელთა შალვა და ივანესითა. ჭი შური, ყოველთა ბოროტთა დასაბამი და ძვრად მომწყუდეელი ნათესავისა კაცთასა და ყოველთა ნათესავისა მწყლველი!
- T256r ვითარ ურიათა ღმრთის მკლველობა არწმუნა, და კუალად | ამათსა უბოროტესი უგბილი და უღმობელი და საქართველოსა სრულიადი მოსპოლვა, ვითარ ქუემორე სიტყუამან ცხად-ყოს, ათაბაგსა ივანეს არწმუნა, რომელ ჟამსა წყობისა და ჟამსა ომისასა უკუნ-დგა და არღარა ვიდოდა მბრძოლთა კერძ.
- R358r ხოლო წინამბრძოლთა ყოველთა მოუვლინეს კაცი | და რქუეს: „დაახლებულ ვართ სულტანსა და სპათა მისთა. ჩუენ დიდმან უმცირეს ვართ და ომი ძლიერი წინაგვც, და წარმოიმალონ მკნეთა სპათა მეფისათა და სიმკნემან შენმან“. ესე ორგზის მოუვლინეს, ხოლო იგი არასა მიუგებდა. ხოლო ვინათგან წინამბრძოლნი თორელნი და უმეტეს ახალციხელნი შალვა და ივანე ახოვან იყვნეს და წყობათა შინა სახელოვანნი, | არღარა რიდეს სიმრავლესა სულტნის სპათასა. ვითა მკეცნი ზედამიეტვენეს, რომელთა შინა იქმნეს ძლიერი ომი. მოსწყდა ორგნითვე ურიცხუ. და ძლიერად ბრძოლობდეს შალვა და ივანე, ახოვანთა და ძლიერთა სრვიდეს. განგრძელდა ომი სასტიკი. ივანე ათაბაგი და სპანი ქართველთანი ხედვიდეს ძლიერსა ომსა და არა შეიწყალებდეს თანამონათესავეთა და ერთსჯულთა ქრისტეს
- m260r

1 და – MQTm. 2 რიდედეს] + უწყალოდ მოსრვიდეს MQTm. 5 მიმკცოვნებულ MQTm. არამედ] არა MQTm. 6 გონიერი გორგ.] გარნა MQTm. სათნოებიანი MQTm. თავად – MQTm. 7 სეფე კიკნ., მეფე MQTm. 8 დვინისა MQT, დვინის m. ამობერდესა MQm, ამოშურიდეს T. 10 იმერ და ამერ MQ. 11 სახელოვანი MQTmR. 14 ივანესთა Mm. 15 ძვირი Qm, ძვრ R. ყოველთა – MQTm. 15-16 მწყლველი ვითარ] ზედა სწყლავს კუალად MQTm. 16 მკლველობა] მკვლელთა MQm, მკლველთა T. არწმუნოს Mm. 18 წყობისასა T. უკუნდგა – MQTm. 20 დაახლებულ] და ხილვებელ MQT, ხილვებული m. 21 მისთა – MQTm. დიდად] + და MQTm. ჰომი MQTm. 23 მიუგებდა] მიუდგებოდა MQTm. 24 ახოვანი იყონეს Mm. სახელოვანი MQTm. 27 ათაბაგი – MQTm. 28 ერთსჯულთა MQTm.

ჟამთააღმწერელი

Q163r აღმსარებელთა თორქელთა და მათ თანა მრავალთა სახელოვანთა, არამედ დგეს შორით. და არა ინება შველა ივანე ათაბაგმან, რომელსა შურითა იტყვან ამას ყოფად და არა თუ შიშითა.

M377v და ვითარ განგრძელდა ომი, ცხენნი ორთავე ძმათა ახალციხელთა დაქუცოცეს, და ქუეითნი მკნედ იბრძოდეს, და მოისრვოდის ორგენითვე ურიცხვ, და უმეტეს თორელნი. და ვითარ შენივთდა ძლიერად ომი, კრძალნიცა ახალციხელთანი გატყდეს ჩაბალახსა ზედა, ივლტოდეს ქართველნი, ხოლო შალვა მუნვე შეპყრობილ იქმნა სიმრავლისა ფრიადისა მიერ, და ივანე, გარნისისა კლდესა შელტოლვილი, ზენაკერძო მოტევებულითა ქვითა მოიკლა*. | ხოლო შალვა წარიდგინა სულტან ჯალალდინსა წინაშე, რომელი იცნეს ნახჭევნელთა და ადარბადაგნელთა | და ხვევ-სალმასელთა და მოაკსენეს სულტანსა ახოვანება და წყობათა შინა სიქველე მისი, არა მოკლა და თვსთა თანა იპყრა პატივითა და მიანიჭნა ქალაქნი ადარბადაგანისანი, თავადთა თანა პატივ-სცა, რომელი შემდგომად წელიწდისა ერთისა მოიკლა სულტანისა მიერ არადატევებისათუს სჯულისა.

R358v
M379r
Q164r
T257v
m261v

5

10

R359r ნახჭევანს | და მიერ აღაოკრებდეს საქართველოსა, არბევდეს და ტყუე ჰყოფდეს და სრულად უწყალოდ კოცდეს, და არავინ იყო ნუგეშინისმცემელი მათი. შემდგომად ორისა წლისა მიიცვალა | ივანე ათაბაგი და მთავარ ყვეს ძე მისი ავაგ და უბოძეს ამირსპასალარობა.

T258r

15

M379v 8. ამისა შემდგომად უდიდესნი ბოროტნი შეიცვიდეს ნათესავსა ქართველთასა: მოახლებულ იყო სრულიად მოსპოლვა სიმრავლისათუს უსამართლობათა ჩუენთა, რამეთუ აიძვედრა სულტანმან საქართველოსა შემოსლვად და მეფე ყოფად თავისა თვსისა. მივიდა და მოაოკრა ყოველი ქუეყანა დვინისა, კუსტისა დვინისა და ყოველი ანისი, სომხითი, გაგი განძამდე, შანქური. უწინარეს ამისა ვარამ გაგელსა, კაცსა გონიერსა და ლაშქრობათა შინა წარჩინებულსა, ამას აქუნდა შანქური და მიმდგომი მისი ქუეყანა. ესევეთარნი ჭირნი და შფოთნი იძრვოდეს.

20

ამათ ჟამთა შინა მოეყვანა მეფესა ორტულის შვილი მძევლად ერთგულებისათუს, რომელი კეთილი იყო | და სრულქი ასაკითა, შუენიერი გუამითა, მკნე, ძლიერი ძალითა. ვითარ განიცადა, სთნდა მეფესა რუსუდანს და ინება ქმრად მიეყვანება მისი, რომელი აღასრულაცა და იქორწილა ორტულის შვილი, რომლისგან იშვა ასული სიტურფეაღმატებული

25

R359v
m262r

2 არა] რა Mm, რა T. შურითა] შურითა Mm. იტყვან ამის – MQTm. ყოფადად MTm, ყ ზღ Q. და – MQTm. 4 ცხენი MQTm. 5 ქოთინი MQTm. 8 შევლტოლვალი MT, შევლტოლვილი Qm. 9 რომელ MQTm. 10 აიდარბაგნელთა MQTm. წყალობათა MQm. 12 აიდარბაგნისანი MQTm. რომელი] ხოლო R. 14 მიიქცა – MQTm. ადარბადაგანს და] აიდარბაგანს MQm, აიდარბაგს T. 16 სრულად MQTm. 17 ავაგ T, ავაქ MQmR. 21 კუსტისა დვინისასა ჯაგ, კუტსთა (კუტასთა m) დანისისა MQTm. 23 ბანქური Mm. მიმდგომი მისი ქუეყანა] მიმდგომნი მისნი ქუეყანისა MQTm. 25 მძევლად] მძლავრად MQTm. 27 სთნავს MQTm.

* Q-ს აქ აკლია.

ჟამთააღმწერელი

და უწოდა სახელი სანატრელისა დედისა მათისა თამარ. და კუალად მიუდგა და შვა ძე, უწოდა დავით. და კუალად ზრდიდა ძმისწულსა მისსა, ძესა ლაშა გიორგისასა.

Q164v ხოლო ვითარ აღიზარდა ასული მათი თამარ, ესმა საბერძნეთისა სულტანსა, ძესა*
M380r ნუქრადინისა, ყიასდინსა, ქმნულკეთილობა მეფისა ასულისა. ევედრა მრავალთა ნიჭთა და
T258v ძღუენტა მიერ, რათა მისცეს ცოლად ასული მისი თამარ, და აღუთქუა ფიცითა | არადატეკება 5
R360r სჯულსა ქრისტიანეთასა. რომელი ისმინა მეფემან რუსუდან | და მისცა ასული მისი
სულტანსა ყიასდინს, რომელი-ესე უჯერო იყო ქრისტიანეთა მიერ, რამეთუ დიდითა დიდებითა
მისცა | აწყუერი ზითვად.

გარნა პირველქსენებულნი იგი სპარსნი ხუარაზმელნი მცირედ მოახლობდეს
საქართველოსა, განრყუნიდეს ქუეყანათა. მაშინ ცნა სულტანმან ჯალალდინ ავაგ ათაბაგისა 10
და ამირსპასალარისა ბიჯნის(ს) ყოფა, ინება ნახვა მისი, მოუვლინა მოციქული და რქუა:
„შენ ხარ ვაზირთუხუცესი, და ითუალავ საქართველოსა. თუთოთა კაცითა შეეკრბეთ,
რამეთუ მნებავს სიტყუად შენ თანა“. სთნდა ავაგს და ნება-სცა ხილვად. წარვიდა ჭურვილი
ერთითა კაცითა, და იქით სულტანი ხრამს ზედა ბიჯნისისასა ერთითა მონითა ჭურვილი
იგიცა, და შეკრბეს მახლობელად ერთიერთისა. მაშინ იწყო სულტანმან სიტყუსა თქუამად: 15
„არა მოვედ მე რბევად საქართველოსა, არამედ ზავისა და მშულობისათუს. გარნა თქუენ
მსწრაფლ საომრად აღიჭურენით და ფიცხლა შემებენით, და არა იქმნა მშულობა. აწ
ვინათგან წარჩინებულ ხართ ქართველთა შორის და ვაზირი კარსა მეფისასა, ისმინე ჩემი:
R360v გასმია გუარი და ნათესავი ჩემი, სიდიდე სამეფოსა ჩემისა და სიმრავლე, რომელ არავის |
M380v კელმწიფესა ძალ-ედვა სწორება ჩემი. მე ვარ მაღლისა და დიდისა კელმწიფისა ხუარაზმშას 20
ძე და ფარმანსა ჩემსა ქუეშე იყო ყოველი სპარსეთი ადარბადაგნით ვიდრე ჯეონამდე და
ჯეონით ვიდრე ინდოეთამდე, თურანი, ხატაეთი, ჩინმაჩინი და ყოველი აღმოსავლეთი.
T259r განგებითა ზენითა გამოჩნდეს ქუეყანასა ჩინეთისასა, ადგილსა შეურაცხსა, ყარაყურუმად
წოდებულსა, კაცნი ვინმე საკურველნი, უცხონი და უცხოთა ცხორებითა მყოფნი, რომელთა
ყოველი აღმოსავლეთი დაიმორჩილნეს და მრავალნი კელმწიფენი მოსრნეს. კელმწიფედ 25
ჰყვის კაცი ვინმე საკურველი, ღრმა და გამგონე, მკნე ბრძოლასა შინა, სახელითა ჩინგიზ
ყანი. ამან კელთ იგდო ხატაეთი**, | წარვემართე ლაშქრითა ერანითა, თურანითა, სპარსითა,
თურქმანითა, და მრავალგზის ბრძოლა ვყავთ ჯეონს იქით და უკანასკნელ ჯეონს აქათცა.

R360v
M380v

T259r

M377v
Q163r
T256v

1 თამარი MQTm. 4 ყიასდინისა MQT, ყიასდინსა m. 5 აღთქუა MQTm. 6 ქრისტიანისასა MQTm. 9
ხუარაზმელნი] + და MQTm. 10 სულტანმა ჯალდინმან MQT, ჯალდინმან m. 12 ვაზირთუხუცესი] მუაზირი
(მოცაზირი Q, მოაზარი m) უხუცესი MQm. და ითუალავ] დაითვალა MQTm. შეეკრბებთ MQm. 13 შენ თანა]
შენთა MQTm. ჭურვილი] + იქით MQTm. 14 და იქით] – MQTm. ხარამსა MQ, ხარამასა m. ჭურვილნი MQTm.
16 მოვიდე MQTm. 18 შორს Mm, შ~ს QT. მეფისსა MQT. 20 ძალ-ედვა ... კელმწიფისა – Q. 21 ფარმანსა
MTm, ფარსმნსა Q. აიდარბაგნით MQT, აიდარ ბაგანი m. ჯეონამდე MQmR. 22 ჯეონით MQTmR. 23
ყარყუმურად MQTm. 24 რომელთა] თანა MQTm. 25 მოსრეს MQT, მოსრეს m 26-27 ჩინგის ყან MQT, ჩინგიზ
ყან m. 28 ვყავთ] ყვეს MQTm. ჯეონს MQTmR. აქათცა – MQTm.

* ქვედა აშიაზე მიწერილია გადამწერის ხელით: ესე ანბავი ვერ ვცან, უფალო ჩვენო“ (Q).

** აქედან გრძელდება ის ტექსტი, რომელიც M 377v-379r-ზეა.

ჟამთააღმწერელი

გარნა იქმნა ქცეულება ბედისა ხუარაზმშას სახლისა და ყოველგან ვიდლიე. და ვითარ განძლიერდეს და ვცან, არღარა იყო ღონე, დაუტევე სამეფო ჩემი, წარ[მო]ვედ საქართველოსა მშუდობისა და ზავის ყოფად. მესმა სიმაგრე ქუეყანისა და ქართველთა ნათესავისა სიმკნე წყობათა შინა. აწ მნებავეს, რათა შევერთნეთ მტკიცითა ფიცითა და ვბრძოლოთ მტერთა. მესმიეს, რომელ მეფე თქუენი დედაკაცი არს, და მყოთ ქმარ მისა და მეფე თქუენ ზედა, და 5
m260v ვსძლოთ ყოველთა მტერთა ჩუენთა. უკეთუ არა ჰყოთ, მოოკრდეს სამეფო თქუენი. თქუ მე წარვიდე, თათარნი ეგრეცა მოსულ არიან, თქუენ ვერა წინა-აღუდგებით. წარავლინეთ კაცი M378r მეფესა თქუენსა | წინაშე და აუწყეთ თქმული ჩემი, რამეთუ არა მნებავეს ოკრება საქართველოსა, არამედ დავიცვა მტერისაგან, და თქუენ მიერ მე განვძლიერდე“.

და ესმა სიტყუანი სულტანისანი ავაგს. არა პასუხ-უგო, არამედ თქუა: „ვაუწყებ 10
R361v თქმულსა მაგას | მეფესა და ვაზირთა მისთა“. მსწრაფლ წარავლინა კაცი წინაშე მეფისა და აუწყა თქმული.

ვითარ მოიწია თქმული ესე და იხილეს წიგნი, განკურდა მეფე და უცხო უჩნდა საქმე ესე. და მოუმცნეს ავაგს არცა თუ სმენად საქმისა მაგისა, არამედ სრულიად განყენებად. ხოლო ავაგ მიუმცნო სულტანსა. მან არა მოისმინა, აიყარა და წარმოემართა ტფილისს, 15
რათა ბრძოლოს ქალაქსა.

9. ვითარ ცნა მეფემან მოსვლა | სულტნისა, აიყარა და წარვიდა ქუთათისს, ხოლო ტფილისს მცველად დაუტევა ლაშქარი, თავად ორნი ძმანი ბოცოს ძენი, მემნა და ბოცო. მოიწია სულტანი სომხითად, მოაოკრა ყოველი სომხითი. დაეცნეს მკუდრნი მისნი პირითა მახვლისათა. და მოიწივნეს ტფილისად. 20

ხოლო მცველნი ქალაქისანი აღიჭურნეს, და იქმნა ძლიერი ბრძოლა. და ბრწყინვალე R362r ძლევა აჩუენეს ქართველთა. | მერმე მიუვლინეს სპარსთა კაცი სულტანსა მიცემა[დ] ქალაქისა, რათა კართა, რომელსა სპარსნი სცვიდეს, განუხუნეს და შიგნით ბრძოლა-უყვეს. ვითარ განთენდა, კუალად აღიჭურა სულტანი, მინდობილი სპარსთა შინაგანცემისა. ხოლო ამისნი M378v უმეტარნი მცველნი | ქალაქისანი აღიჭურნეს და მივიდეს განძის კართა კერძო, მემნა ბოცოს ძე და ძმა მისი ბოცო, და ეგულებოდა განსლვად და მუზარდისა დარქმად. მემნას სპარსმან m261r ვინმე აფთითა ძლიერ დაუხეთქა უმუზარადოსა თავსა, განუპო, და მყის დაეცა და მოკუდა. და იქმნა შინათ ომი, რამეთუ სპარსნი ზღუდით მიერ ბრძოდეს. განახუნეს კარნი სპარსთა ტფილელთა. ესრეთ რა შინა-განცემა იყო ქალაქისა, ივლტოდეს მცველნი ქალაქისანი და

1 ყოლგან MQ, ყოლბას T. 2 წარვედ MQTm. 4 შევერთნეთ MQT. მტრისაგან Q, მტერთაგან m. 5 და – MQTm. 15 გან რა მოისმინა R] – MQTm. ტფილისს Q, ტფილისის Mm, ტფილისის T. 17 მოსვლა MTm, მოსლა Q. 18 თბილისის MQm, თბილისის T. მემან MQTm. 22 ძლევა] ძლეულთა MQTm. მერმე R] – MQTm. სპარსთა – MQTmR. მიცემად ჯაგ., კიკნ., მიცემა MQTmR. ქლქსა Q, ქალისა Mm, ქლისა T. 23 სპარსნი] სპანი MQTm. სცვიდეს] + და MQTm. განუხუნა QT. 24 სპათა MQTm. 25 აღჭურნეს M. განძასა MQ, განძას T. მემან Mm, მემნ QT. 26 მემანს Mm, მემნ QT. 28 სპარსნი გორგ. კიკნ., სპანი MQTmR.

ჟამთააღმწერელი

შედგეს ისანთა. ბოცოს ძემან ბოცო გაამაგრა ისანი და ქმნა ძლიერი ომი. ხოლო არა შეინდობს ტკივილი გულისა მოქსენებად, თუ ვითარ იქმნეს ხუარაზმელნი შინაგან ქალაქსა. ვინ-მე უძლოს-ა მაშინდელთა თქმულთა და ქმნილთა და განსაცდელთა, რომელი მოიწია ქრისტიანეთა ზედა წარმართთა მიერ? აქა მეგულების დადუმებად, რომელ საღმობიერსა |
R262v მიუთხრობ გულისა ტკივილითა, რამეთუ ესეოდენ მძუნვარედ იწყეს მოსრვად, ვითარ 5
T257v ჩუღიცა ძუძუთაგან დედისათა აღიტაცნიან და წინაშე დედისა ქვაზედა დაანარცხიან, და რომელსამე თუალნი წარსცვდიან და რომელსა ტუნნი, და უკანის დედანი მოიკლვოდნიან. ბერნი უწყალოდ ფოლოცთა შინა ცხენთა მიერ დაითრგუნვოდეს, ჭაბუკნი ეკუეთებოდეს, სისხლისა მდინარენი დიდდეს, ტუნი კაცთა, დედათა, ბერთა, ჩუღთა, თმა და სისხლი, თავი M379r მკართაგან განშორებულნი, | ნაწლავნი, ცხენთა თანა დათრგუნვილი, ურთიერთისა აღრეულ 10
იყო. არა ჰყოფდეს წყალობასა, რამეთუ რომელნიმე დანითა იღლიასა დასობილნი, სხუანი – მკერდსა დაცემითა, რომელნიმე – მუცელსა და ზურგსა, განიგმირებოდეს.
Q164r ზი საღმობიერი ღალადი და დიდი ღალადი! ცრემლთა, ყვირილთა და ზახილთა და ვაებათა საზარელთა კმათაგან იძვროდა ქალაქი ყოველი, რამეთუ უმრავლი უმრავლესი ერი ვითა R363r
m261v ცხოვარი შეკრიბეს, და კუალად ხედვიდეს ზოგნი საყუარელთა შვილთა, ზოგნი – ძმათა 15
T259r და მამათა, ცოლნი – ქმართა და ქმარნი ცოლთა უპატიოდ | მკუდარ მდებარეთა, ცხენთა მიერ M380v
Q164v დათრგუნვილთა და ფოლოცთა შინა ძაღლთა მიერ ზიდულთა, და არცა თუ დაფლვასა მიწასა Q165r
შინა ღირს ჰყოფდეს. ეკლესიანი | და ყოველნი პატიოსანი სამსხვერპლონი შეურაცხ იქმნებოდეს, და პატიოსანნი მღვდელნი ეკლესიათა შინა თუთ ხატთა და ჯუართავე თანა შეიმუხროდეს. და m263r*
ესევეითარნი | ჭირნი მოიწივნეს, რომელ არაოდეს ძუელთა სადმე წიგნთა [მიერ] სმენილ არს, 20
რომელნი თანა-შეესწორებიან ქრისტეს ჯუარისა მცემლთა, იუდანთაზედა ქმნულ[თა],
M381r იერუსალიმ[ი]სა სრულიადსა მოსპოლვასა ტიტეს და უესპასიანეს მიერ, ვითარცა ჟამთააღმწერელი და მრავალმომთხრობელი იოსიპოს წარმოიტყუეს ესოდენ ძნელბედობასა იუდეელთასა, ვიდრეღა სამასსა ბევრსა აღრაცხავს მამაკაცსა ოდენ, სიყმილისა და მახულისა მიერ აღსრულებულსა, R363v
რომლისა მსგავს იქმნა ჟამიცა ამათ სარკინოზთა მიერ ქალაქსა | ტფილისისასა. 25

1 ისანთა R, ისნთა MQTm. ისნი MQTm. ხოლო რათა MQTm. 2 მქსენებად MQ. თუ ხოლო MQTm. 4 ზედა] + აქა მიგლიბის (მგ~ლების Q. მგლობის T) დადუმებად MQTm. აქა მეგულების დადუმებად] აღსავსებისა (აღსვსებისა Tm) ძილითა (ძლითა QT) მიერ MQTm. რომელსა ღმობიერსა MQTm. 5 მიუთხრობს MQTm. გულისა] გარნა MQTm. ტკივილთა MQT. 6 დანარცხიან MQTm. 9 სისხლსა MQTm. 11 რამეთუ – MQTm. რწ~იმე Q, რომელმან მე Mm, რწ T. 13 ზახილთა] – და MQTm. 14 ვაებათა] + და MQTm. რამეთუ] რომელი MQTm. 16 ცოლთა MQTm. 17 და არცა თუ] დაღაცა თუ MQTm. მიწა Q, მიიწია MTm. 18 ჰყოფდეს] ყოფად MQTm. 20 არაოდეს – MQTm. მიერ] სადმე MTm. 21 მცემელთა MQTm. იუდიანთა] იუდა MQTm. ზედა ქმნულთა] ზე ქმნულ MQTm. 22 იერუსალიმსა MQTm. მოსპოლვასა] მოუწოდეს MQTm. უსპანეს MTm, უსპანეს T. ვითარცა] + იტყუის MQTm. 23 ძნელ შენდობასა MQTm. 24 აღრაცხუას MQ, აღრაცხუას m, აღრაცხუასა T. სიყმილსა MQT. 25 მგზავს Mm. ჟამიცა MQTm. ამას] ამათ MQTm. ტფილისისათა M, ტფილისისისა m.

* აქედან გრძელდება ტექსტი m ხელნაწერში.

ჟამთააღმწერელი

- T259v ხოლო ვინათგან არღარა იყო ღონე და ლხინება ქალაქისა მცველისა ბოცოს და სხუათა მცველთა ქალაქისათა, წარმოუვლინა მეფემან რუსუდან კაცნი ბოცოსა და სხუათა მცველთა ქალაქისათა, რათა დაუტევონ ისანი და წარვიდენ. და ვითარ | მრავალგზის მოავლინა დასტური მეფემან დატევებად ქალაქისა, ძალითა დაარწმუნა ბოცოს წარსლვა, ვითარცა სწერს ვინმე ბერი მღვმელი. 5
- M381v და ესრეთ რა ძლიერად კელთ-იგლო ქალაქი სულტანმან, კუალად იწყო უბოროტესთა ბოროტთა ქმნად ქრისტიანეთა ზედა. ესოდენ მძუნვარედ მოსრვიდა, რომელ საგსე იყვნეს ფოლოცნი, ხრამნი და კნარცუნი მოკლულთა მიერ, და უმრავლეს მკუდართა მტკუარსა შეუტეობდეს. ამასთან არავე დამშუდნა ცუდრჯული იგი და ბილწი, მოიგონა სხუაცა სიბოროტე, რომლისა კსენება სირცხვილ მიჩნს, გლოვათა და | ცრემლთა მიერ 10
- m263v შევიცვები, თუ ვითარ განვარისხეთ | მოწყალე და შემწყნარებელი ღმერთი არაშეწყალებად ჩუენდა: იწყო რღუევად ეკლესიათა, ვიდრე საფუძველადმდე აღფხურა, რომლისათვის იკადრა და კელ-ყო სიონისა გუმბადსა შემუსრვად და ზედა ბილწისა საჯდომისა მისისა 15
- R364r აღშენებად, რომელი-იგი კიდითა მალლითა და | გრძლითა განკიდა აღსლვად. და ესეცა შესძინა, რამეთუ ხატი უფლისა ჩუენისა იესოს ქრისტესი და ყოველად წმიდისა ღმრთისმშობელისა, რომელი სიონს მკუდრ იყო, ბრძანა მოყვანებად და კიდისა შესავალსა დადებად პირ აღმართა, და ბრძანა ყოველთა მათ ჰერობილთა ქრისტიანეთა, მამათა და დედათა, იძულებით დათრგუნვა პატიოსანთა ხატთა და დატევება სჯულისა, უკეთუ არა 20
- Q165v ყონ, წარკუეთა თავთა. და ვითარ აღასრულებდეს ბრძანებულსა, | მოჰყვანდეს მამაკაცნი დედათა თანა და აიძულებდეს ესრეთ ყოფად. მრავალთა უკუე ბრწყინვალე ძლევა 20
- T260r აჩუენეს არა თავსდებად შეურაცხებად | წმიდათა ხატთა და დატევებად სჯულისა. ხოლო მრავალი სიმრავლე მამათა და დედათა იპოვა ახოვნად, რომელთა მიიღეს გვრგვინი წამებისა, რომლისა აღრაცხვა შეუძლებელ არს სიმრავლისათვის, რამეთუ ვჰკონებ, ვითარმედ ათ ბევრ აღიწია რიცხვ მოკლულთა.
- R364v 10. ესრეთ რა მოაოკრეს ტფილისი, იწყეს რბევად, ტყუენვად, კოცად და კლვად 25
- M382r სომხითისა და კამბეჩიანის | და იორისპირთა, ქართლს და თრიალეთს, ჯავახეთს და არტანს, ზოგი სამცხეს და ტაოს, კარნიფორას და ანისის მიმდგომთა.

1 და – MQTm. მცველისა] მოცავი Mm, მ[~]ცივი Q. 2 წარმავლინა T, წარ მავლინა Mm, წარმ[~]ვლინა Q. 4 დაარწმუნა] + რომელმან MQTm. 5 ვინმე] ვინათგან მე Mm. 6 რა] რომელთა MQTm. 8 კნარცვი MQTm. 9 მტკუარსა – MQTm. დაამშვიდა MQT. ცუდ რჯულნი MQm. 10 ცრემლთა] სირცხვილთა MQm, სირცხვილითა T. ღმერთი – MQTm. 12 საფუძველადმდე] საფლავადმდე MQTm. 14 რომელი] სრულიად MQTm. გრძლითა] + და MQTm. 17 პირ აღმართა MQTm. 18 იძულებით M. 19 წარვჰკუეთ MQ, წარვკუთთ T, წარვჰკუეთ m. მოიყუანდეს MQTm. 20 და აიძულებდეს ესრეთ ყოფად – MQTm. 21 არა] რა MQTm. 23 შეუძლებელ არს] შეგინებულარს MQT, შეუგონებელ არს m. 26 და იორისპირთა] დიორის ნირთა MQT. 27 კარნიფორას] კარნი ფრიად არს Mm, და კარნი ფარს T, კარნი ფრს Q. და (ანისის) – MQTm.

ჟამთააღმწერელი

m264r გაგრძელდა ესევეთარი ჭირი და ზეგსრდამომავალი რისხვა ხუთისა წლისა ჟამთა. რამეთუ
ორ წელ პირველ აღაოკრეს ქუეყანა და ხუთი წელი ქალაქსა დაყვეს და აოკრებდეს ქუეყანათა
ამა ზემოკსენებულთა. არღარა იყო შენებულება, თუნერ ციხეთა და სიმაგრეთა, რამეთუ
ქუეყანა საქართველოსა მიეცა განსარყუნელად ამის ძალითა, რამეთუ დაუტევეს მეფეთა და
მთავართა სამართალი, მოწყალეობა, სიყუარული, სიწრფოება, სიმშუდე, სიმართლე, და ამის წილ 5
მოიპოეს ამპარტავანება, ზაკვა, შური, კლომა, სიძულილი, ანგარება, მიმძლავრება, კლვანი,
პარვანი, სიძვანი, უწესოებანი, ვითარცა იტყვს წინასწარმეტყუელი: „ვაჲ მათდა რომელნი
კუალსა ბალამისსა შეუდგეს და საქმეს სოდომელთასა იქმან“. რამეთუ ყოველმან ასაკმან, ბერთა
და ჭაბუკთამან, მცირითგან ვიდრე დიდადმდე, მიაქციეს სიბოროტედ, რამეთუ სენი იგი სოდომელთა
R365r და სალმობა გომორელთა მოიწია. ამის ძალითა | მისცნა იგინი ღმერთმან წარწყმედად ბოროტად, 10
T260v რამეთუ განვიწირენით ღმრთისა მიერ, რომელ დავივიწყეთ ღმერთი და ღმერთმანცა სამართლად
დაგვვიწყა. და მოოკრდა ქუეყანა საქართველოსა ღიხთ აქათ, ვითარცა კმობს ესაია
M382v წინასწარმეტყუელი: „ვაჲ ნათესავსა ცოდვილსა, ერი რომელი სავსე არს ცოდვითა, ნათესავნი
ბოროტნი, ძენი უსჯულოებისანი. დაუტევეთ უფალი და განარისხეთ წმიდა იგი ისრაელისა.
რასლა იწყლვით და შესძინებთ უსჯულოებასა ყოველი თავი სალმობად და ყოველი გული 15
მწუხარებად კუალთაგან ფერკთა ვიდრე თავადმდე? არა არს მშუდობა მას შინა, მწუხარება,
m264v სიცოცხლე, არ არს წყლული, არცა ნაგუემი, არცა ბრძული განსივებული, არა არს სალბუნი
Q166r | დასადებელი, არცა ზეთი, არცა შესახუეველი. ქუეყანა თქუენი ოკერ არს და ქალაქი თქუენი
ცეცხლითა მომწუარა. სოფელსა თქუენსა წინაშე თქუენსა უცხოთესლნი მოსჭამენ, და მოოკრებულ
არს და დაქცეულ არს ერისაგან უცხოთესლთასა. დაშთეს ასული სიონისა, ვითარცა კრავი 20
ვენაკსა შინა და ვითარცა ხილისსაცავი, და ვითარცა ქალაქი მოცული. უკეთუმცა არა უფაქმან
R365v საბაოთ დამიტევნა ჩუენ თესლი, ვითარცა სოდომელნიცა შევიქმენითცა და გომორელთა
მივემსგავსენით“.

ამათ ულხინოთა ჭირთა შინა იყო რა ქუეყანა საქართველოსა და სხუანიცა უდიდესი
ძნელბედობა აღმოუჩნდებოდეს. რამეთუ ზემოდატევებული ამბავი აღმართა მახიჯებელთა 25
კუალად ვიწყით. ამათ ჭირთაგან შეიწრებული მეფე რუსუდან იყო რა ქუთათისს და
ყოველსა აფხაზეთსა, და იქმნა ძე მისი, დავით, ვითარცა | წლიქსა ხუთისა, ინება მეფედ
M383r
T261r

1 წლისა] + იყო MQTm. 2 ქუეყანა – Mm. 4 რამეთუ] მიერ MQTm. მიეცა – MQTm. რამეთუ დაუტევეს] რათა დაუტეოს MQTm. 5 სიყუარული] + მოწყალეობა M. 6 ამის წილ] მოწყალეობა MQTm. მოიპოეს] + ზელა MQTm. ზაკვა] კლვა MQTm. ზაკვა ... ანგარება – Q. 7 უწესოებანი] უწესონი MQTm. ვაჲ] ვითარცა M. 10 იგი MQTm. 11 ბოროტად] ჭეშმარიტად MQTm. 13 ვაჲ M. 15 იწყლვით Mm. 16 სალმობად – MQT. გული მწუხარებად] გვამი მწუხარება MQTm. კუალთაგან] კეთილთაგან Mm, კლოტგ Q. ფერკთა] ფერთა MT. 18 ბრძული] ბერძული M, ბრძული T, ნბრძული Q. განსვენებული MQT. 20 მოოკრება MTm, მოოკრებლ Q. 21 ვენაკისა M, ვენაკსა Q. 22 მოცული] მოწყენული MQTm. საბაოთმან MQTm. 24 ამით MQTm. ულხინობთ MQT. 25 ძნელბედობანი ჯავ, კიკნ., შენდობა MQTm. ძნელ ჟამობანი R. რამეთუ] რომელ MQTm. აღმართა მახიჯებელთა MQm, აღმართ მხიჯებელთა T. 26 რა] რათა MT. 27 ყოველთა MQTm. იქმნას M, ქმნა T.

ჟამთააღმწერელი

ყოფად ძისა მისისა. ვითარ არს წესი სოფლისა მოყუარეთა, შეიყუარა წარმაგალი საწუთრო, დაივიწყა შიში ღმრთისა და სიყუარული ძმისა, და მოიგონა საქმე ყოველთა მიერ განსაკრთომელი, რამეთუ ზემოქსენებული ძმისწული თუსი, დავით, რომელი ძმისა მისისგან, გიორგისაგან, ანდერძობით შევედრებულ იყო და აღეზარდა, წარუვლინა ფარულად ასულსა მისსა და სიძესა სულტან ყიასდინს თანა საბერძნეთსა, რათა წარწყმიდონ, და იყოს უშფოთველად ძისა მისისა დავითისთვის არა განყოფად მეფობისა.

R366r
m265r

| ვითარ მიიწია | დავით წინაშე სულტნისა და ცოლისა მისისა, რუსუდანიასა ასულსა თამარს, რომელსა სულტანი სახელად უწოდდა გურჯი-ხათუნად, იხილეს იგი და შეიყუარეს, თუსთა თანა იპყრეს პატივითა, და გურჯი-ხათუნ დედოფალიცა კეთილსა უყოფდა ყრმასა, ბიძის ძესა დავითს. და არა ისმინეს ბრძანება მკლველებრივი მეფისა რუსუდანიასა და ფრიად პატივ-სცემდეს დავითს.

ხოლო ვითარცა წარგზავნა ძმისწული საბერძნეთს, მოუწოდა ყოველთა სპათა მისთა, აფხაზთა, დადიან-ბედიანთა, რაჭის ერისთავსა, კათალიკოზსა აფხაზეთისასა, და დასუეს მეფედ დავით, ძე რუსუდანიასა, აკურთხეს ქუთათისს და დაადგეს თავსა მისსა გურგუნი.

M383v
Q166v

დასუეს ტახტსა ზედა სამეფოსა და მიულოცეს მეფობა წესისაქებრ. სრულ-ყო კათალიკოზმან | წესი კურთხევისა.

ხოლო ამიერ ესე სამეფო უცალო იყო ხუარაზმელთაგან, რამეთუ მანდატურთუხუცესი შანშე იყო ანისსა და ამირსპასალარი ავაგ ბიჯნისსა, ეგრეთვე ვარამ გაგელი, ჰერნი და კახნი, სომხითარნი, | ქართველნი, თორელნი, შავშნი, კლარჯელნი, ტაოელნი, ყოველნი სიმაგრეთა შინა ცხოვნდებოდეს, თუთუელნი მორჩილებასა შინა მეფისა რუსუდანიასასა, და უცილოებისა ძალითა ვერ დახუდეს დალოცვასა მეფისა დავითისასა.

T261v
R366v

11. გარნა ვაკსენოთ თათართასა პირველქსენებულისა ჩინგიზ ყანისა. ვითარცა მოიწივნეს ქუეყანასა ჩუენსა, ვითარ მეოტი სულტანი ჯალალდინ ივლტოდა და დაუტევა სამეფო მისი, ადვილად კელთ-იგდეს თურანი, სათურქეთი და ყოველი ხუარასანი. და განყო ოთხად ლაშქარი თუსი და განაჩინნა შვილნი ოთხნი ყანად.

m265v

პირმშო შვილს მისცა ნახევარი ლაშქრისა და წარავლინა დიდსა საყიფაყეთსა, ვიდრე ბნელეთამდე, ოვსეთსა, ხაზარეთსა, რუსეთსა ვიდრე ბორღართა და სერბეთამდე, კაკასთა ჩრდილოთა ყოველთა მკუდროვანთა, ვითარცა მითქუამს.

1 შეიყუარა] შეიყრა Q, შეიპყრა MT. 3 დავით T – MQm. მისისგან QT, მისა Mm. 5 ყასდინს MQ, ყწდინს T, ყასდინს m. 6 დაუშფოთველად MTm. 7 ცოლისა R. დისწულსა MQTm. 8 უწოდა MTm. 9 იპყრეს Q, დაიპყრეს MTm. გურჯიითუნ MQT. დედოფლისა M, დედოფალცა m, დედოფალი Q. ყმასა MQTm. 10 დავით MQT. 13 დადიან MQT. ერისთავთა MQTm. 17 უცილო MTm, უ ცლო Q. 18 მიჯნისა MQTm, ბიჯნის R. ჰაერნი MQTm. 19 ტაველნი Mm, ტოელნი QT. 20 ციხონდებოდენ MQ, ციხონდებოდენ m. 21 უცილოებესა Mm. დაუხუდეს Mm. 22 ჩინგი ყანისა MQTm. 24 იგდეს] იღვა MQTm. ყოვლნად Mm, ყწნდ Q, ყანდ T. განუყო MQTm. 26 პირმშო ვიდრემდის MQm, პირმშო ვის T. 27 ბნელადმდე MQTm. რუსეთსა] ხუსეთსა MQTm. სერბათამდე MQTm.

ჟამთააღმწერელი

ხოლო მეორესა შვილსა ჩაღათას მისცა ლაშქარი და უიღურთა ქუეყანა სამარყანამდე, და ბუხარა ვიდრე აღმალიყის ქუეყანამდე. ვგონებ, ესე არს თურანი.

M384r
R367r

მესამესა შვილსა ოქოთასა მისცა თუთ მისი ტახტი საჯდომად და | ყარაყურუმი, | ჩინ-მაჩინი, ემელისა და ყუბაყისა ქუეყანა, ხატაეთი.

და მეოთხესა შვილსა თული ერქუა. ამას მისცა ლაშქარი და ოქოთას ზედმოკიდებით ქუეყანა აღმოსავლეთით.

ესე ოთხნი განაჩინა ყაენად და ამცნო, წელიწადსა შინა ერთხელ ოქოთასას მივიდოდენ ძმანი მისნი უხუცესნი ყურულთისა საქნელად აჰად, რომელ ტახტი მისი ოქოთას მისცეს.

T262r

ესრეთ რა დააწყუნა შვილნი, მივიდა თურანს და წარმოავლინა შვილი მისი უმრწამესი თული ხუარასნისა მოთუალვად. გამოვლო ჯეონი და მივიდა ნიშაბურს, სადა ნიშაბურელთა სამგზის წყობა ყვეს ბრძოლისათჳს. პირველსა ომსა კელად იგდო ქალაქი, სადა-იგი სამასი ათასი კაცი თავდაკუეთით მოკლა, ხოლო მეორესა ჯერსა – ასი ათასი, და მესამესა ომსა – ოცდათორმეტი ათასი. უკეთუ არა ჯერ-ხართ, სამართლადცა არს, დიდისა საჰიბ-დივანისა

ხოჯა შამსადინისა | ძმა თანადამხუდარი იტყოდა ამას ნიშაბურისა მოოკრებასა.

Q167r

წარმოვიდა ესე თული, გამოვლო ხუარასანი, მაზანდარანი, მოეახლა ერაცის ქუეყანასა.

m266r
R367v

ცნა ესე სულტანმან ჯალალდინ, აიყარა ტფილისით დედა-წულითა და ბარგითა, წარმოემართა ბრძოლად თათართა. მივიდა ადარბადაგანს, წარმართა მოციქული ხლათის სულტანსა და ხალიფას, ბაღდადის მპყრობელსა, რათა შეეწივნენ მასცა და თავთაცა მათთაცა. ეგრეთვე ერაციის სულტანსა მიუმცნო: „უკეთუ თუთ თავითა არა გნებავს ბრძოლა თათართა, ლაშქარნი წარმოავლინენით და ვბრძოდე, რამეთუ ვიცი წყობა მათი. თუ არა ისმენთ ჩემსა, ვიდრე მე წინა არა აღუდგები, თქუენ ვერ შემძლებელ ხართ“.

M384v

ვითარ მივიდა მოციქული სულტანისა და არა ინებეს ბრძოლა თათართა, ცნა ესე სულტანმან და გულისკმა-ყო, რომელ სპანი მისნი და ადარბადაგანისანი ვერ წინააღუდგებიან. დაუტევა ადარბადაგანი და წარმოემართა მეორედ ტფილისს. და ესმა ესე მეფესა რუსუდანს, მოუწოდა ყოველსა სპათა თჳსთა, იმერთა და ამერთა, შანშეს მანდატურთუხუცესსა, ავაგს ამირსპასალარსა, ვარამს მსახურთუხუცესსა, ჰერ-კახთა, სომხითართა, ჯავახთა, მექსთა,

R368r

T262v

1 ჩითას MTm, ჩე~თას Q. და უიღურთა] დუღურთა MT, დუღურთა Q, და უღურთ m. 2 ბუხარა] შუხრი MQm, ბუხრი T. აღმალიყის MQ, აღმალაყის m, აღ~მლიყის T. 3 თვითო Mm. დაყარა ყუმოუმი M, ყარა ყუმუმი m, ყარა ყუმოუმი QT. 4 ყუბაყისა]ყუთაყისა MQTm. 5 თული] თვალი MQm, თ~ლი T. 7 ყაენად] ყოვლად Mm, ყ~დ QT. 8 ყურნათისა MQm, ყურანთისა T. 9 დააწყუნა] დაწუნა MQm, დაწუნა T. 10 თული] თვალი MQm, თ~ლი T. ჯეონი] ჯინი MQm, ჯ~ნი T. ნიშბურს MQT. ნიშბურელთა MQm. 11 ომსა – Mm. 12 მოკლა – MQTm. და მესამესა ომსა ოცდათორმეტი ათასი – MQTm. 13 არა – MQTm. სიბდივისა R, სეიბადვანისა MQ, სეიბდვანის T, სეიბდვანისა m. 14 შამშადინისა MQTmR. ძმათა MQTm. 15 თული] თვითი M, თვით m, თ~თი Q, თული T. მაზონდარნი MQ. მზონდარნი m. 16 აიყარა M, აღიყ~რა Q. 17 ადარ ბაგანს MQTm. ხლათის] ხალთას MQm, ხლთას T. 18 თავთაცა] + და MQTm. 19 თუთ T, თქუით MQ, თქვით m. 24 ადარბაგანი MQTm. 2 აიდარბაგანი MQTm.

ჟამთააღმწერელი

ტაოელთა, დადიანსა ცოტნეს, კაცსა წარჩინებულსა და სათნოებინსა, აფხაზთა, ჯიქთა და ყოველსა იმერსა სამეფოსა, რომელთა თუთუელად არა არს ჟამი თქუმად. განუხუნა კარნი დარიალისანი და გარდამოიყვანნა ოვსნი, ღურძუკნი, ამათ თანა ყოველნი მთიულნი. შეკრბეს ნაჭარმაგევსა სიმრავლე ურიცხვ და წარავლინა მეფემან ბრძოლად ხუარაზმელთა.

m266v და ვითარ იხილეს დარაჯათა სულტნისათა, აცნობეს სულტანსა. ხოლო იგი აღიჭურა, M385r რამეთუ იყო უშიში ბრძოლათა შინა, წინა-განეწყო და იქმნა ომი სასტიკი. და პირველსავე შეკრებასა სძლევედეს ქართველნი. ხოლო ვითარ შენივთდა ბრძოლა, მოსწყდა ორგნითვე Q167v ურიცხვ კაცი. მოხედნა | ღმერთმან რისხვით ნათესავსა ქართველთასა, რამეთუ არა დასცხრა 10 გულისწყრომითა უფალი, არამედ კელი მისი მალღადვე არს და მოიქსენა უსჯულოებანი R368v ჩუენნი, | და იძლიენეს სპანი მეფისანი და ხუარაზმელთა მიერ ივლტოდეს. ხოლო სულტანი კუალად მივიდა ტფილისად, თუღა სადა ვინმე პოვნა, დარბევად ქუეყანათა მათ ზემოქსენებულთა.

ხოლო თათართა უმთავრესი თული მივიდა ერაყს, ვიდრე ყაზვინადმდე მოაოკრა ქუეყანა, მოსწყუნა ურჩნი. წარვიდა და განვლო ხუარასანი, ჯეონი, და მივიდა მამასა მისსა 15 ჩინგიზ ყაენს წინაშე და ძმათა თანა. ვითარ ცნა სრულიად ლტოლვა სულტან ჯალალდინისა, T263r მოუწოდეს ოთხთა ერისმთავართა, რომელთა ნოინობით უქმობენ, სახელით ჩორმაღანსა უპირველესსა და მეორესა ჩაღატას, არა ყაენ ჩაღატას, არამედ ნოინსა ჩაღატას, იოსურსა, ბიჩოსა. და ამათ ათი ათას-ათასი კაცი მოსცეს დედა-წულითა მათითა და წარმოავლინეს ძებნად სულტნისა. და ესევე ოთხნი ნოინნი ამა ოთხთა ყაენის შვილთა ყაენთანი იყვნეს. 20 თუთუელსა აცნობეს, რათა სადაცა მივიდოდინ და ზენაარსა ითხოვდენ, შეიწყალებდენ და R369r ურჩთა მოსრვიდენ და ხარაჯას მის ქუეყანისასა ოთხად იყოფდენ და თავის კელმწიფეთა გაუგზავნიდენ.

M385v წარმოვიდეს ოთხნი ნოინნი, ჩორმაღანი, ჩაღატა, იოსური და ბიჩო. გამოვლეს ჯეონი, ხუარასანი ვითარ ორმოცი ათასითა კაცითა და დედა-წულითა. მივიდეს ქუეყანასა აღმუთისასა 25 m267r | და წინა-განეწყვნეს და დიდად ავნეს. და წარვიდეს მიერ ქუეყანად ერაყისა და მოაოკრეს.

1 ტაოელთა QT] ტოველთა Mm. სათნოებანი MQTm. 2 რომლისა MQTm. თუთუელად] თვლად MQm, თვლდ T. განუხუნენ MQTm. 3 დარიალისანი] და რღალისანი MQm. ოსნი T, ოვსნი R, ორნი MQm. 5 ათაბაგისათვის MQTm. 6 ბოლნისრისასა MQ, ბოლნისარისასა m, ბოლნისისსა T. 7 სულტნისასა MQm. 13 კუალად] კოლად Mm, კლ QT. ქვეყნად MQm, ქენად T. 14 თული] თაული MQ, თლი T. ვიდრე ყაზვინადმდე] რომლისა ყიზინდამდე (T: ყზვინდამდე) MQTm. 15 ჯინი MQm, ჯიონი T. მისსა – MQTm. 16 ჩინგიყანს MQT, ჩინგისყანს m. თანა R – MQTm. ჯალდინისა MQT, ჯალადინსა m. 17 ერას მთავართა M. ჩორმელნონსა MQm, ჩორმოდნონსა T. 18 ჩაღატას MTm. არა ყაენ ჩაღატას] არყან ჩაღატას MQ. არ ყ-ნს ჩღატას T, არყან ჩაღატას m. ნიონსა ჩაღატას MQm. იოსურსა MQTm. 19 ბიჩორსა MQTm. და ამათ – MQTm. 20 ნოინნი – MQTm. ყაენის] ყანის MQm, ყნის T. ყაენთანი] ყანთანი MQ, ყნთანი T, ყანათანი m. 21 თუთუელსა ყაუხჩ.] თვით ყათოსასა MQm, თუთ ყთოსსა T. 23 გაუგზავნიდეს MQ. 24 ჩორმაღანი MQm, ჩორმღნი T. ბაჩოი MQTm. ჯიონი MQTm.

ჟამთააღმწერელი

რომელი მივიდის, შეიწყალიან. და მერმე მოვიდეს ადარბადაგანს, რომელ არს თავრეჟი. წინამიეგებნეს ყოველნი ადარბადაგანელნი ძღუნითა ურიცხვთა. მიერ მივიდეს ქალაქად არდავლისა, იგიცა მოეგებნეს. გავლეს რაკსი და მივიდეს განძად, რომელი-იგი მტკიცედ მიერ განმაგრებულ იყო. და სამთა დღეთა რა შინა ბრძოლა-უყვეს თათართა, მყის კელთ-იგდეს, და შიგან ქალაქსა შევიდეს, მოაკრეს და ურიცხვ სული მოსწყუტეს, რამეთუ 5
საძაგელ-უჩნდა სჯული მოჰამედისა მიერ ქადაგებული.

R369v
Q168r
T263v
ამისი მცნობელი სულტანი მსწრაფლ აიყარა დედაწულითა და ივლტოდა საბერძნეთად. ხოლო თათართა დევნა-უყვეს და მიეწივნეს ბასიანს. | იხილეს რა, განიბნივეს ესოდენ, სულტანი მარტო დაშთა. სადა-იგი მიიწია სოფელსა რომელსამე შეურაცხსა, იხილა იგი 10
კაცმან ვინმე შეურაცხმან და მოაკუდინა, რომლისა სარტყელი და უნაგირი, კაპარჭი უფასოთა თუალთა მიერ შემკული იყო, და მის ძალითა მოიკლა კაცი იგი მაღალი და სახელოვანი კელმწიფე. ვინა დაუდგრომელ არს მინდობა სოფლის ამის ამოსა, ვითარ იტყვს ბრძენი ეკლესიასტე: „ამოება ამოებათა და ყოველივე ამო არს“. ამისთვის ამო 15
M386r იქმნეს სპანი, სიმტკიცე ქედისა, წყობათა შინა მძლეობა და გარდარეული სიმდიდრე. და ყოველივე ამო არს, გარნა საუკუნო იგი უკუდავი ცხოვრება დაუღვენელი.

ესე რა ხუარაზმელნი განიბნივნეს და უმრავლესნი ივლტოდეს გარმიანსა და სულტანი ჯალალდინ მოიკლა. და აქა შინა დასრულდა კელმწიფობა მაღალი. ცნა მოკუდინება R370r
m267v სულტნისა, | ხუარაზმშას ძისა, ყიასდინ სულტანმან, მოიყვანა კაცი იგი, რომელმან მოილო სარტყელი, უნაგირი და კაპარჭი | სულტნისა, ძნიად საპოვნელითა თუალითა შემკული. 20
განკვრდეს ყოველნი მხილველნი, ხოლო კაცი იგი, მომკლველი სულტნისა, ცეცხლითა დაწუეს.

12. ხოლო მო-რა-იქცეს თათარნი ხუარაზმელთა დევნისაგან, მიერ წარვიდეს და მოაკრეს ქუეყანა ხლათისა და ვალაშქერტისა. და ვერ წინა-აღუდგა სულტანი ხლათისა, არამედ გამაგრდა ქალაქსა შინა. ხოლო თათარნი წარვიდეს ადარბადაგანს, რამეთუ ზავნი 25
იქმნეს თავრეჟელთა შორის და თათართა, და აღიღეს თავრეჟი და მიმდგომი მისი ქუეყანა. და მეორესა წელსა წარვიდეს ბარდავს, განძას და მულანს და იწყეს რბევად და ოკრებად

1 მოიყუანეს MQTm. აიდარბაგანს MQTm. 2 აიდარ ბაგნელნი MQTm. 3 იგიცა MQTm. 5 ურიცხვ QT, მრავალი Mm. 6 სამებალ Mm, სამღებლ Q, სამიებელ T. მოამედისა MQTm. 7 მცნობელი] + ამისი MTm. 8 რა R, და MQTm. ეს ოდენი MQm. 9-10 იგი კაცმან ვინმე შეურაცხმან – MQTm. 11 თვალთა MQm, თლითა T. ძალითა] თვალთა MQm, თლითა T. იგი] + უნდოსა MQTm. 12 ვინ MQTm. 13 ეკლესიასტეს ს~ხე T. ამოება ამოებათა MQTm. 16 გარმენსა Mm, გრმნსა QT. 17 ჯალილდინ MQ, ჯალადინი T, ჯალილადიმ m. დასრულდა R] სრულიად MQTm. მოკუდინება გაუხზ., კიკნ., სიკუდილი R. მოკიდება MQT, მოკულა m. 18 ხუარაზმშას კიკნ., ხუარაზმს MQm, ხურ~ზმს T, ხვარაზმელისა R. ყისდამან MQT, ყიდარმან m. 19 უნაგრო MQm, ღუნაგრი T. ძნიად Q, ძინდ T, ძღუნად Mm. 23 ქუეყანა – MQTm. ხლათისა M, ხლათისა QT, ხლათისა m. ვერ] ვითარ MQm, ვ~რ T. ხლათისა QT, ხლათისა M, ხლათისა m. 24 აიდარბაგანს MQTm. 25 შორის m, შ~ს QT, შორს M. (შორის) და – MQTm. 26 ბარდას MQTm. და მულანს – MQTm.

ჟამთააღმწერელი

- T264r საქართველოსა. იწყეს დარუბანდით აღმომართ, ქუეყანასა შარვანშისასა | და კაბალას, ჰერეთს, კახეთს, სომხითს და ქუეყანასა არშაკუნიანთასა – დვინს და ანისსა. ხოლო
- R370v ვინათგან მეზობლობით მოეახლებოდეს ქუეყანასა | საქართველოსასა, უდიდესნი და უბოროტესნი ზემოქსენებულთა მათ განსაცდელთა მსგავსთაგან უმეტესიცა მძუნვარენი განსაცდელნი
- M386v აღიდრვოდეს საქართველოსა საზღვართა | უკეთურებისათჳს მკუდრთა ქართლისათა, რამეთუ 5 ყოველი ასაკი ბერთა და ყრმათა, მეფეთა და მთავართა, დიდთა და მცირეთა, მიდრკა
- Q168v სიბოროტეთა. რამეთუ დაუტყვევს სიმართლეს და ჭეშმარიტებას, ვინათგან თჳთ მდღელთა მიერ იხილვებოდა არაწმიდება, ვინათგან ყოველი ერი იქმოდეს სიბილწესა, ვითარ ოდესმე ძენი ბენიამენისნი. ვითარ იგინი მიეცნეს მოსასრველად, ეგრეთვე ესენი აქა შინა, მისცნა ღმერთმან ნათესავნი ქართველთანი მოსასრველად მსგავსად ძეთა ბენიამენისთა, ვითარცა 10 იტყვს წინასწარმეტყველი ესაია: „უფალი, უფალი საბაოთ უბრძანებს ნათესავსა ჭურვილსა
- m268r მოსლვად ქუეყანით შორით კიდით, საფუძველითგან | ცისათა, უფალი, და ჭურვილნი და მბრძოლნი მისნი განრყუნად ყოვლისა სოფლისა და ცოდვათა მოსპოლვად მისგან. დაღადებდით, რამეთუ ახლოს არს დღე უფლისა, და შემუსრვა ღმრთისა მიერ მოიწიოს“. და შემდგომად
- R371r კუალად კმობს: „დღე უფლისა მოვალს უკურნებელი, რისხვითა და გულისწყრომითა 15 დაღებად ყოველი სოფელი ოკრად და ცოდვილთა წარწყმედად მისგან“. ვითარ იქმნაცა ყოველი სოფელი ქართლისა ოკრად.
- ხოლო ვითარ ცნა მეფემან რუსუდან მოახლება თათართა, დაუტევა ტფილისი და წარვიდა ქუთათისს, და ტფილისს მუხას ძე დაუტევა და ამცნო, რომელ უკუეთუ მოვიდენ
- T264v თათარნი, | რომელ მოწუას ტფილისი, თჳნიერ პალატისა და ისანთა, რომელ არღარა 20 იპყრან სახლად ვითარ ხუარაზმელთა.
- რა ჟამს ცნა მუხას ძემან მოახლება თათართა, მოწუა სრულიად ქალაქი და თჳთ
- M387r პალატი და ისანნი, და ესრეთ მოოკრდა ქალაქი ტფილისისა. | ხოლო ნოინნი ესე ზემოქსენებულნი შემოვიდეს ქართლს, თრიალეთს, სომხითს, ჯავახეთს, სამცხეს, შავშეთს, კლარჯეთს, ტაოს, კოლას, არტანს, ანისს და მოეფინეს მსგავსად მკალთა ოკრებად და კოცად, და 25

1 აღმომართა MQTm. ქუეყანა შარვაშსა MQTm. კაბლსა MQ, კაბლსაჲ T. 2 თა ქუეყანასა – MQTm. არშაკუნიანთასა] არბკუნიანთას MQ, არბაკუნიანთას Tm. დვინს და ანისსა] და ვინას დანისსა MQTm. 3 მეზობლობით] ზემო შლობით Q, ზემო შილობით Mm, ზემო ბლობით T. ქუეყანა MQTm. 5 უკეთურებისათა MTm, უკ[~]თრებისა Q. ქართველისათა MQTm. 6 მიდრკა MQTm. 7 დაუტეოს MQTm. 8 არაწმიდება] რწმუნება MQT, სარწმუნოება m. ყოველი ერი] ყ[~]ი ერი QT. ჟამი ერ Mm. 12 საფუძველითგან *ყაუხჩ.*, *კიკნ.*, საფარველიდგან MQm, საფარველითგან T. 13 ამოსპოლვად MQTm. დაღადებდით *ყაუხჩ.*, *კიკნ.*, დაღადებთა MQTm, დაღადებისა R. 14-15 შემდგომ და კუალად MQTm. 16 და დიდებად MQTm. 17 ქართველისა Mm, ქა[~]თვლისა T, ს[~]ქართველისა Q. 19 ტფილისის MQTm. მუხსას ძე MQm. მუხსა სძე T. დაუტევა და ამცნო – MQTm. უკუეთუ R, უკუნისამდე MQ, უკ[~]ე T, უკუნისამდენ m. მოვიდენ R, მიდიან MQTm. 20 მოიწიოს MQTm. პალატისა R, ნიტისა MQTm. 21 იპყრან R, ჰყრიან MQTm. სახელად MQm. 21 ვითარ – MQTm. 22-23 რაჟამს ... ტფილისისა – MQTm.

ჟამთააღმწერელი

R371v არსად იყო ლხინება, უწყალოდ მოისრვოდა ყოველი ესე ქუეყანა. მანდატურთუხუცესი შანშე შეივლტოდა ქუეყანად აჭარისასა, და ამირსპასალარი ავაგ შევიდა ციხესა კანისასა, და ვარამ გაგელი შეივლტოდა ქუთათისს, და ეგრეთვე [ჰქერნი, | კახნი, სომხითარქართველნი, მესხნი, ტაოელნი, თორელ-არტან-კოლაელნი, – ყოველნი ივლტოდეს ციხეთა და მთათა, ტყეთა და სიმაგრეთა კავკასიანთასა და მთიულეთსა. 5

Q169r და გაგრძელდა ოკრება და მოსპოლვა ქუეყანისა სიმრავლისათჳს უსჯულოებათა ჩუენთასა, რამეთუ განრყუნა ყოველმან ჰასაკმან ქუეყანა, დაღათუ საქართველო, არამედ სპარსეთი, ბაბილოვანი და საბერძნეთი, რამეთუ მიეცემოდეს მწარესა ტყუეობასა უწყალოთა | სიკუდილითა, რომელ არა იყო წყალობა, სავსე იყვნეს მოკლულთა მიერ ქალაქნი და სოფელნი, ველნი, ტყენი, მთანი და კეენი. თუნიერ სიმაგრეთა თულა სადმე ვინ დაშთომილ 10
m268v იყო, | სავსე იყო ტყეებითა და გოდებითა, მიერ შეიცვებოდეს ყოველნი მკუდრნი საქართველოსანი ამერიისნი. ხედვიდეს მამა-დედანი შვილთა მოკლულთა, და შვილნი – მამათა და დედათა მკუდართა მდებარეთა, სხუანი – ძმათა, სხუანი – ნათესავთა და დათა თუსთა, იავარად წარსხმულთა | ცოლთა და შვილთა, ყოველთა სიმდიდრესა მათსა. და | ესეოდენნი ზარნი იქმნეს თათართანი, რომელ უმრავლესნი ქართველნი ციხეთა და მაგართა ადგილთა დაუ- 15
T265r
M387v
R372r ტეობდეს და ივლტოდეს კავკასად.

ამათ ულხინებელთა რა ბოროტთა მოეცვა ქუეყანა, ძლიერნი ერისთავთა ერისთავნი და ვაზირნი განდგეს ურთიერთას, თავთა მათთა შემწყობელნი, რამეთუ მეფე რუსუდან ყოვლადვე დამკუდრდა ღიხთ იქით და ვერცა ღიხთ აქეთ გარდამოვიდეს და ვერცა ამიერნი მათ წინაშე მივიდიან უცალოებისა ძალითა, გარნა ლტოლვილნი. და ესრეთ ურთიერთას 20
შეუზრახებელ იყვნეს და შეუთქმელ, რამეთუ ძლიერნი იგი საქართველოსანი და სახელგანსმენილნი უღონო იქმნეს ყოვლად ვერ შემმართველნი კსენებადცა წყობისა მიყოფად თათართა. რამეთუ ჰერეთი და კახეთი ტყეთა მიერ ძლიერად იცვებოდეს. მაშინ მკუდრნი საქართველოსანი, სახელოვანი და წყობათა შინა მკენნი ერისთავნი სრულიადსა მოოკრებასა მიეცნეს, ეგრეთვე აღმომართ ყოველნი მკუდროანნი. 25

R372v ამათ რა ბოროტსა ხედვიდა ამირსპასალარი ავაგ, ძე ივანე ათაბაგისა, წარმოავლინა მოციქულნი ბარდავს, სადა დაებანაკა ზემოქსენებულთა მათ მთავართა, რომელთა ზამთრის

2 კანისასა R, კავანისსა MQm, კვანისსა T. 3 ერნი MQTm, ზრნი R. 5 მათთა M. 6 და – MQTm. 7 ჩუენთა თვის MTm, ჩინთასა Q. დაღათუ m, ღათუ MQT. 10 სადმე + ვინ ჯავ, კიკნ. 11 შეიცვლებოდეს MQm, შეიცვალვებოდეს T, შეიცვებოდეს კიკნ. 13 იავართა MQTm. 14 წასხმულთა MQTm. ესოდენ ესდენი MQ, ესეოდენი m, ესოდენ T. 15 უმრავლეს MQT] + უმრავლეს m. 17 მათ MQTm. 18 განაგეს MQTm. თავითა მათითა MQm, თვით მათითა T. 19 ვერცა ამიერნი რაცა იმიერნი MQTm. 20 უცუალობისა Mm. უცუალობისა Q, უცილობისა T. ძალთა Mm, ძლითა QT. ესრეთ] + გარნა MQTm. 21 შეუზრახებელ M, შეუზარებელ m. შეუთქმულ MQ, შეუთქმელ m. 21-22 სახელ გამსმენელი Mm, სახელ გნსმენილნი QT. 22 უღონოთ M, უღითთა m. შემმართველ MQm, შემართველ T. წყობისა QT, წყალობადცა Mm. 23 იცვალვებოდეს M, იცვლებოდეს m. მაშინ] მათ შინა Mm, მას შინა Q, მწს შწა T. 24 საქართველოსანი – MQTm. სახელოვანი MQm. 26 ამათნი MQTm. 27 ბარდავას M.

ჟამთააღმწერელი

m269r
M388r
T265v
Q169v

აქუნდა საყოფელად ბარდავი. და ზაფხულის – გელაქუნისა მთანი და არარატიისნი, რამეთუ მაშინ აელო ანისი ჩორმალონს. ამათ წარმოუვლინა ავავ მოციქული ზავისა თხოვად, და თქუა მათ წინაშე მისლვა, ხილვა და მსახურება და ხარაჯის მიცემა, დადება ქუეყანისა მისისა, ითხოვა ფიცი და სიმტკიცე. | ხოლო მათ გაიხარეს და სიხარულით შეიწყნარეს მოციქული ავავისი და ფიცთა მიერ მტკიცეთა გულსავსე ყვეს.

5

R373r

მათ აქუნდა სჯულად ერთისა ღმრთისა თაყუანისცემა, და დილეულ აღმოსვლასა მზისასა მზისა აღმოსავლით სამისა ჩოქისა ყოფად და მეტი არა რა. ხოლო ფიცთა სიმტკიცედ ოქრო წმიდა სამჯერ წყალსა ჩაყონ და განავლონ იგი და შეასუან, და მინდობილნი შეიწყნარონ. და ამას ფიცსა რა დაამტკიცებენ, არა ეცრუენენ. სიტყუა ტყუილი არა ამოვიდეს პირითა მათითა, მეკობრე და მბორგველი კაცი გაუკითხავად მოიკლას. და სხუანი მრავალნი კეთილნი წესნი განეჩინნეს ზემოქსენებულსა მას მთავარსა ჩინგიზ ყაენს. ამით ოქროთა საფიცრითა დაუმტკიცეს მოციქულთა ავავისთა ფიცი, რომლითა დაჯერებულ იქმნა ამისთჳს, რომელ არა იყო ტყუილი, არცა სიცრუვე ფიცთა მათ შორის.

10

წარვიდა ამირსპასალარი ავავ, დამდები სულისა მისისა ქუეყანისა მისისათჳს, და მივიდა ჩორმაღანს, ჩაღატას, ბიჩოსა და იოსურს წინა, რომელთა იხილეს და პატივ-სცეს, და შეიყუარეს და მცველნი ქალაქისანი დაუდგინნეს, რომელთა შანად უწოდდეს სიტყუთა მათითა.

15

M388v
T266r

R373v

13. ვითარ დამშჳდნა ქუეყანა ავავისი და ცნა შანშე მანდატურთუხუცესმან ზავი ავავისი და თათართა, უვნებელად დაცვა ინება ქუეყანისა, დაცვა ზავითა მყოფელი, და ავავსაცა მიუმცნო, უკუეთუ მანცა მიუმცნოს, მივიდეს ხილვად თათართა. ამისნი მცნობელნი თათარნი სიხარულითა შეიწყნარებდეს, | რომლისათჳს მიუმცნეს მითვე ოქროთა საფიცრითა მტკიცე ფიცი | უვნებლობისა. და წარვიდა შანშეცა და იხილნა იგინი, რომელთა შანშესაცა ფრიადი პატივი უყვეს, და ანისი და მათ მიერ წაღებული მისი ქუეყანა ყოველი მისცეს, და მცველნი დაუდგინნეს ქუეყანასა შინა. და ვინცა მოვიდის ქართველთა მთავართაგანი, პატივითა შეიწყნარიან, ხოლო ურჩთა ქუეყანა მოისრვოდა.

20

m269v

ამისი მცნობელი | ვარამ გაგელი, ზაქარიას ძეცა, მიენდო და ზავითა შეწყნარებული ქუეყანა მისიცა დამშჳდნა. ხოლო ჰერეთი და კახეთი, სომხითი, ქართლი და აღმართ

25

1 ბარდავი – MQTm. საზაფხულოდ QT. და არარატიისნი] დარა რატიისნი Mm. 2-3 ზავისა თხოვად] ვაზირთა მათ ხოლო MQTm. 3 მისლა ვა M, მისვლა ვა m. 5 ფიცითა Mm. 6 მათ – MQTm. აღმოსავალსა Mm, აღმოსვლასა T, აღმოსვლ~სა Q. 8 სიმტკიცედ *ყაუხჩ.*, *კიკნ.*, სიმტკიცეთა MQTm. 9 შეიწყნარონ *ყაუხჩ.*, *კიკნ.*, შეიწყნარნა MQTm, შეიწყნარიან R. ფიცსა რა დაამტკიცებენ *კიკნ.*, ფიცსა დაამტკიცებდა Mm. 10 (მეკობრ) და – MQTm. 11 ჩინგი ყანს MQT, ჩინგის ყაენს m. 12 ამით] რომელი MQTm. საფიცართა დაუმტკიცებს MQTm. 13 იქმნას MQTmR. რომელ *ყაუხჩ.*, რომელი MQTm, რომე R. იყოს MQTm. შორს Mm, შ~ს QT. 14 სულსა მისსა MQTm. 16 შეიყარეს MQT, შეიყვარეს m. შანად R, ბანად MQTm. 18 უვნებელად ... თათართა – Mm. 19 მანცა R] – QT. მიუმცნოს] + და QT. 21 მტკიცე ფიცი – MQTm. იხილა Mm. რომელთა R, რლთა T, რათა MQm. 22 დანისი M. (ანისი) და – MQTm. 23 და – MQTm. 24 შეწყნარებული *კიკნ.*, შემწყნარებელი MQTm. 26 მისიცა *კიკნ.*, ამისიცა R, მისცნა Mm, მისცა QT. ერეთი MQTmR. აღმართ MQTm.

ჟამთააღმწერელი

- კარნუქალაქამდის ყოველი ქუეყანა მწარესა ოკრებასა შინა იყო, არბევდეს, ტყუე-ჰყოფდეს, სრვიდეს მამაკაცთა, ვიდრე დედათა და ყრმათა ტყუედ წარიყვანებდეს.
- Q170r და ქალაქი ტფილისი მათვე დაიჭირეს და იწყეს შენებად. | და ზამთრის დაიბანაკეს ბარდავს და მტკურისა პირსა, იორის პირთა და აღმომართ გაგამდე. და მოტყუენვიდიან, არბევდიან ქართლს და სამცხეს და ჯავახეთს და აღმართ საბერძნეთამდი, კახეთს და 5
ჰერეთსა დარუბანდამდე.
- R374r ამათ ულხინებელთა ჭირთაგან შეიწრებულნი მთავარნი საქართველოსანი ყოველნი მიენდვნეს თათართა ჰერ-კახნი და ქართველნი, თორელი გამრეკელი, თმოგუელი სარგის, კაცი სწავლული და ფილოსოფოსი და მრავალღონე. ხოლო მესხნი სათნოებისათჳს მეფისა რუსუდანიასა არა მიენდვნეს. ამისთჳს განძნებულმან ჩაღატა ნონი აღიმკედრა სამცხეზედან, 10
არამედ მესხნი შეივლტოდეს ციხეთა შინა. ესრეთ მოისრა და ტყუე იქმნა სული მრავალი |
- M389r სამცხესა და ბევრი ერი მოიკლა.
- T266v ოდეს არღარა იყო ღონე, მოაკსენა | მეფესა რუსუდანს ივანე ციხისჯუარელმან ჯაყელმან, რომელსა ყურყუარეცა ეწოდებოდა, უკეთუ სთნდეს, რათა იქსნას ქუეყანა სამცხისა ოკრებისაგან, იგიცა მიენდოს ჩაღატას, რამეთუ პატივითა იყო მეჭურჭლეთუხუ- 15
ცესი და მთავარი ქუეყანასა სამცხისასა. ინება მეფემან და წარმოგზავნა დასტური. მაშინ წარვიდა ივანე და იხილა ჩაღატა, რომელმან პატივითა შეიწყნარა და დაუდგინა მცველნი ქუეყანისანი.
- R374v და ესრეთ რა კელთ-იგდეს, განიყვეს ოთხთა მათ ერისმთავართა | ოთხად ქუეყანა და 20
m270r ეგრეთვე ერისთავნიცა თუთუელნი ხუედრი მისი, და ხარაჯა, რომელსა | აიღებდიან და წარგზავნიდიან. და ესრეთ მცირედ იწყო ქუეყანამან დაწყნარებად.
- გულისკმა-ყო რა მეფემან რუსუდან, რომელ წარუდეს ქუეყანა ამიერი თათართა, განიზრახა, რათა წარმოავლინოს ძე თჳსი, დავით, და მოანდოს თათართა, და აიღოს სიმტკიცე უვნებლობისა. და წარავლინეს მოციქულად თათართა შანშე, და ავაგ და ვარამ და 25
ჰერეთის ერისთავი შოთაჲ, რომელსა მანისი ფერობისათჳს კუპრობით უკმობდეს.
- ვიდრე წარმოავლენდა მეფე ძესა თჳსსა, ენება აღმკედრებად დიდსა სულტანსა ყიასდინსა, ნათესავითა სალჩუქიანსა, რათა დაიმორჩილონ, რომელსა აქუნდა საბერძნეთი. და წარავლინეს ბიჩო ნონი, და თანა-წარიყვანა დიდნიცა იგი მთავარნი საქართველოსანი. 25
M389v ვითარ მიიწივნეს ქუეყანასა სევასტიას | და ეზინკისასა, იწყეს ოკრებად. მაშინ სულტანმან 25
Q170v

1 მწარესა R, მცირესა MQTm. 3 და ... დაიჭირეს R] – MQTm. და] ხოლო MQTm. 4 ბარდავას M. 6 ერეთსა MQT. 8 ერ-კახნი MQTm. თმოგუელი – Mm. 9 ხოლო R. რამეთუ MQTm. 10 განძნებულმან MQTm. ჩიღან Mm, ჩაღატ T, ჩაღატ Q. 11 მესხნი R] – MQTm. შევლტოდეს MQm. 14 უკეთუ R] რათა MQTm. 15 ოკრებისაგან] + და MQTm. 16 ქაქისა Q. მაშინ წარვიდა ივანე R] – MQTm. 17 ჩაღატ MQm, ჩაღატ T. 19 ეგრეთ MQTm. 22 იმიერ MQTm. 23 განეზრახა Mm. 25 ერეთის MQTm. მანისი ფერობისათჳს MQTm, სიშავისათჳს R. 28 ბიჩინონი MQT, ბიჩი ნონი m. და R] რამეთუ MQTm.

ჟამთააღმწერელი

T267r
R375r

ყიასდინ მოუწოდა ყოველთა სპათა და შემოიკრიბა მკედრები თუსი, კაცი ორმოცი ბევრი, რომელ | არს ოთხასი ათასი. და განაჩინა მკედართა თავად შარვაშის | ძე აფხაზი, სახელით დარდინ, რომელი სიმქნისა მისისათუს პირველვე დიდსა დიდებასა აღეყვანა, და მტკიცედ ეპყრა სჯული. ამას თანა ფახრადავლა, თორელისა ახალციხელისა შალვას ძე, რომელი ლტოლვილი წარსრული იყო სულტანსა წინაშე, კაცი მკნე და წყობათა შინა სახელოვანი. 5
ესენი მკედართა მთავარ ყვნა და წინამბრძოლად განაჩინნა. და მოეახლა, მახლობელად მათსა დაიბანაკა.

m270v

R375v

ვითარ ესმა თათართა მოსლვა სულტნისა წყობად მათდა, ესეზომ განლაღებულ იყვნეს და განრისხნეს, რომელ ამისი მსმენელი ბიჩო ნოინი მივიდა თხრობად ქართველთა მუნ მყოფთა მოსლვასა სულტნისასა, და იხილა ძისწული ყუარუყარე ჯაყელისა, სახელით სარგის, კაცი მკნე და შემმართებელი, კელოვანი ბრძოლათა შინა, და კმა-ყყო ბიჩო და რქუა: „მახრობელად ვიდრე | მე მოვალ, ვიდრე რა იყოს ნიჭი ჩემი, რამეთუ დიდსა სულტანსა ასმიეს მოსლვა ჩუენი და ხლებულ არს, და ესერა, ახლოს დაუბანაკებიეს დიდითა და უამრავითა ლაშქრითა. და ზვალე ეგულების წყობად და ბრძოლისა ყოფად ჩუენდა“. 10
15

M390r

T267v

ესმა რა ესე სარგისს, განკურვებულმან რქუა: „უწყვი წყობათა შინა სიმქნე და გამარჯუება თქუენი, ჳ ნოინო, გარნა სიმრავლისათუს მათისა არას ვგონებ სახარულევანსა“. ხოლო ბიჩო განიღიმნა და რქუა: „არა კეთილად მეცნიერ ხარ ნათესავსა ჩუენ მოლოლთასა, რათგან მოგუცა ღმერთმან ძლევა, არად შეგვრაცხია სიმრავლე სპათა, | რამეთუ უმრავ- 20
ლესთა უმჯობესად ვიდრემე ვსძლევეთ და უმრავლესითა აღვივსებით ალაფითა. აწ განემზადენით ზვალისა ბრძოლად და ვიხილოთ, ვითარ ვებრძვით მტერთა“. ეზომ განლაღებულ იყვნეს ყოველთა ნათესავთა ზედა.

Q171r

R376r

ვითარ განთენდა და მივიდა სულტანი სპითა საზარელითა, რამეთუ იყო ოთხასი ათასი მკედარი, და განაწყევეს რაზმი. აქეთ თათართა განაწყევეს რაზმი და ურჩეულესი | მათი მარცხენასა მხარსა დააწესნეს. ესრეთ აქუნდა წესად, უმჯობესთა ვიდრემე მარცხენასა კერძოსა დააწესებდიან ამის ძალითა, რომელ სხუანი ნათესავნი ყოველნი უმჯობესთა და უმკნეთა მარჯუენით | აქუნდა დაწესებითა, რათა ურჩეულესნი ურჩეულესთა შეემთხვენენ. ხოლო დრომათა მათთა სიმეწამულე მოასწავებდა სისხლისა დამოღურელობასა მტერთასა. 25

1 ყიასდინ MQm, ყ~დინ T. 2 ოთხასი] ბოხასი M. აფხაზი – m. 4 ფხარდვალა Mm, ფხარდელა T, ფხრდ~ვლღ Q, ფარადავლა R. 5 წყობათა T, წყობ~თა Q, წყალობათა Mm. 7 მათსა m, მათსა MQT. 8 ესეზომ Mm, ესე ზომ Q, ესრეთზომ T. 9 ბიჩონი M, ბიჩი ნოინ m, ბაჩ ნოინ Q, ბჩნონი T. მუნ] მან MQm, მნ T. 10 ჯაყელისა R] მღლომარე MQTm. 12 მახლობელად MQTm. 14 დიდთა MQTm. უმრავლესთა MQm, უმრავლეთა T. ლაშქართა MQTm. ყოფათა MQm, ყოფთ T. 16 სარგის Mm. 17 მათისა – MQTm. სიხარულევანსა R. 18 მოლოლთასა ბრ, კიკნ., მომავალთასა MQTm, მოლიდთასა R. 19 შეგვრაცხეს MQ, შეგურაცხნეს T, შეგვრაცხნეს m. 20 ვსძლევე MQTm. 22 იყო MQTm. 23 მოვიდა R. 25 დაწესნეს MQm, და~წესნეს T. 26 დაწესებდიან MQm, დააწესებდიან T. 28 სიმეწამულე – MQTm.

ჟამთააღმწერელი

M390v მნელად სათარგმანებ არს და უცნაურ, და სამსა ვიდრემე | ჯერსა აქუნდა წესად თქუმა ამისი: „აჰლა, აჰლა, აჰლა“. და მყის მიეტევნეს. ხოლო ქართველნი უპირატეს და უმკნეს ძლიერად ეწყუნეს და იქმნა ომი სასტიკი. მოსწყდა სიმრავლე ურიცხვ სპათაგან სულტ- 5
m271r ნისა, სადა სახელოვანიცა შარვაშის ძე დარდინ აფხაზი, მკედართმთავარი მათი, მოიკლა. და
T268r ივლტოდეს სპანი სულტანისანი, და დევნა უყვეს რა თათართა და ქართველთა, | ურიცხვ მბრძოლი მოსრეს და შეიპყრეს. ხოლო ახალციხელი სულტნისა მიერ მოიკლა შურიითა ქართველთა. ესოდენ ეწყუნეს პირველ, განკურდეს ყოველნი მკედართმთავარნი მათნი ძლიერად მბრძოლობასა ქართველთასა, სიყუარულსა და პატივსა და ნიჭსა წინა-უყოფდეს და 10
ქებასა შეასხმიდეს.

R376v 14. | ხოლო აღივსნეს ქართველნი და თათარნი ყოვლითა სიმდიდრითა, ოქროთა და ვეცხლითა, სასმურთა და სამზარეულოსა ოქროსა და ვეცხლისათა უტეხელისათა, უცხოთა ღარიითა და სამოსლითა. ცხენისა და ჯორისა და აქლემისა არა იყო რიცხვ, რაზომი აღიღეს. ესრეთ სავსენი მივიდეს საბერძნეთსა დევნად სულტნისა და მიჰყვეს ვიდრე 15
იკონიადმდე, რომელ არს ქალაქი დიდად-დიდი და ზღუდეთა მტკიცეთა მიერ განმაგრებული, სად-იგი შელტოლვილ იყო სულტანი. და კუალად კართა ქალაქისათა იქმნა ომი ძლიერი, რომელ თუთეულად არა არს მოთხრობად, რამეთუ უმრავლესთა დღეთა გამოვიდიან ჩალი-
M391r შად და ესრეთ იბრძოდიან, სადა-იგიცა ძლიერი და სახელოვანი ჩალიშობა გარდაიკადეს მრავალთა დღეთა ქართველთა. 20

Q171v ხოლო | სულტანმან, შეიწრებულმან ომითა, ითხოვა ზავი, აღუთქუა ხარაჯა დიდი და მძიმე, და მრავალთა ძლუნთა და უფასოთა თუალთა და მარგალიტთა ძლუნად მიმცემელმან მოამშუდნა, და ითხოვა მცველნი და ესრეთ: ჟამ რაოდენმე არა იხილონ სულტანი, ვიდრემე 25
R377r განიზრახონ უმჯობესი. ამისი შემწყნარებელნი თათარნი უკ-მოიქცეს და მივიდეს ხლათს, |
T268v ხოლო სულტანმან ხლათისამან ითხოვა ზავი და წინა მოეგება ძლუნთა ურიცხუთა 25
მომღებელი, რომელი კეთილად შეიწყნარეს, მცველნი ქუეყანისანი, რომელ არიან შანანი, დაუდგინნეს.

2 მიიხლნეს R, დაესრულნეს MQTm. აჰლა, აჰლა, აჰლა R, აღილოია აღილოია აღილოია MQm, აილი ალა T. 3 ჯერასა MQT, ჯერ არს m, სამჯერ R. 4 აღილოია აღილოია MQm, აილა აილა T. 5 იწყეს MQTm. 7 რათა MQm, რა T. 9 ეწყუნეს R] იწყეს MQTm. 10 მბრძოლობას Q, მბრძოლობს MT, ბრძოლასა m. 14 რაზომი] რაზომითა (რაზომისა m) ცხენისა Mm. 15 მოვიდეს MQTm. მიყუანეს MQm, მიყვანეს T. 16 იკონადმდე MQTm. 18 უმრავლესნი MQTm. 18-19 ჩალიშად კიკნ., ჩლისდ MQ, ჩლისად Tm. 19 ძლიერი] თათარი MQTm. ჩალიშობა] ჩილისი MQTm, ჩალისობა R. 23 ესრეთ R, ესერა MQTm. 24 ხალთს MQ. ხლთსა T, ხალთს m. 25 ხალთისმან MQTm. ითხოვა ზავი – MQTm. ძლუნთა კიკნ., – MQTm, ძლუნითა დიდითა R. ურიცხუთა] ურიცხვითა MQm, ურიცხვთა T. 26 შეიწყნარეს R, შეიწყალეს MQTm. შანანი QTR, ბანანი Mm.

ჟამთააღმწერელი

და წარვიდეს საზაფხულოსა ადგილსა გელაქუნს და არარატის მათა, და წარუვლინეს მოციქული მეფესა რუსუდანს, რათა ზავი იქმნას მათ შორის, და მოსცეს ძე მისი, დავით, და მისცენ მეფობა, და ტფილისი | და ყოველი საქართველო. და ვითარ ესმა რუსუდანს, სთნდა სიტყუა ესე და გულსავსე იყო ამისთვის, რომე ფიცსა მტკიცედ იპყრობდეს და მინდობილსა შეიწყნარებდეს. გარდამოვიდა თვით მეფე და წარმოგზავნა ძე თვისი, დავით, რომელთა წინამიეგებნეს შანშე, ავაგ და ეგარსლან, რომელი თათართა დიდად პატივითა შეეწყნარა, არარათა ნიჭთა და ზნეთა სამამაკაცოთა მქონებელი, შოთა კუპარი, გაგელი ვარამ, ქართლის ერისთავი სურამელი გრიგოლ, სამცხის სპასალარი და მეჭურჭლეთუხუცესი ყუარყუარე ციხისჯუარელი, თორელნი, თმოგუელნი, შავშ-კლარჯნი და ტაოელნი, და წარიყვანეს მეფე, ძე რუსუდანი, დავით. ხოლო მეფემან რუსუდან თანა წარიტანნა ყოველნი მთავარნი ლიხთ-იმერქლნი, დადიანი ცოტნე, კაცი პატიოსანი და სათნოებიანი და ბრძოლათა შინა სახელოვანი, ბედიანი, რაჭისა ერისთავი, გურიელი და ყოველნი წარჩინებულნი. წარემართნეს და შევიდეს ტფილისს და წარვიდეს ბარდავს, სადა დაებანაკა ნონთა. მიიყვანეს დავით დიდითა პატივითა და ლაშქრითა. ვითარ იხილეს ჩორმალონ, ჩალატა, იოსურ და ბიჩო, განიხარეს და პატივი უყვეს მეფესა და მთავართა საქართველოსათა, მოსცეს ყოველი საქართველო, ტფილისი, სამშულდე, რომელი პირველი ომითა ადლო იოსურ ნონს და ანგურგას თანადანდომითა ავაგისთა. და ესრეთ კეთილად შეიწყნარეს დავით მეფე, რომელსა ნარინ დავითობით უწოდეს, ესე იგი არს, სეფისპირი დავით.

მაშინ წარავლინეს მოციქული წინაშე დიდისა ყაენისა, რომელი იჯდა ყარაყურუმს, ტახტსა ჩინგიზ ყაენისა, რამეთუ ჩინგიზ ყაენი გარდაცვალებულ იყო და კელთ იგდო ძემან მისმან, სახელით ოქოთა, ყაენობა, რომელი იყო კაცი კეთილი და დიდად უხვ, და მოსამართლე. და იგიცა გარდაიცვალა. | და დასუეს ძე ოქოთასი ყაენად, სახელითა ქუქ. და იგიცა მოკუდა და კელთ იგდო ყაენობა ძემან | ქუქისმან, | მანგუ. წარავლინეს მოციქული და აუწყეს აღება სპარსეთისა, საქართველოსა, საბერძნეთისა. და ყოველთა თემთა ქუდი და აბჯარი და ტანისამოსი გაუგზავნეს და წესი მიუმცნეს ესევეთარ: „ქართველნი სრულიად მოვიდეს,

1 წარვიდეს R, მოიყუანეს MQTm. 2 მათ შორის] შორს მათსა M, შორის მათსა m, შ~ს მათსა QT. 5 შეიწყნარებდეს MQTm. 6 ეგარსლან – MQTmR. შანშა MQm, ბაგა T. 7 შეწყნარა M, შეწყნარა Q, შეწყნარ m, შეიწყნარა T. გაგელი ვაუხჩ., კიკნ., თორელი MQTmR. 9 კლარჯ MQTm. 12 ერისთავნი MQTm. გურიელნი Q. 13 წარემართნეს და] + აწ m. ბარდავას MT. 14 იხილა MQTm. ჩალატმან MQ, ჩალატამან m, ჩალატამნ T, ჩალატარ R. 15 ბიჩე MQTm. მთავარსა Mm. 16 პირველ MQm. 17 ანგურგას mR, ანგურნაგას MQT. თანა დასხდომითა Mm. 18 მეფე ... დავით – Q. ანრინ დიდებითა M, ანრიან დიდებითა m, ანდრინ დ~ბით T. 19 დიდსა ყაენსა Mm, დიდისა ყაენისა QT. ყარყურუმს MQTm. 20 ჩინგის ყანსა M, ჩინგი ყაენისა Q, ჩინგის ყანს T, ჩინგის ყანასა m. ჩინგი ყან MQT, ჩინგი ყანა m. 21 ოქონთინმან MQT, ოქონთინამან m. ყაენობა] და ყაენობ Mm, და ყანობ Q, და ყ~ნობრი T. უტყუი Mm, უტყუ Q, უხვ TR. 22 და დასუეს] და საჩეს MQTm. ყაენად R] ყოველი და MQTm. 23 ყანაბა MQT, ყანაბ m. მანგუ – MQTm. 24 სპარსეთსა Mm. საბერძნეთსა Mm. 25 მიუმცნეს] + და MQTm. ესე ვითა MQT. სრულიად მოვიდეს] სად (სადა) მივიდეს MQTm.

ჟამთააღმწერელი

მეფე და ერთობილნი მთავარნი, რომელთა აქუს სჯული კეთილი, და ტყუილსა ევლტიან, მწამლველი არცა თუ სახელ-იდების მათ შორის“. და სპარსთათჳს მიუმცნეს ესრეთ: „არიან სპარსნი ცრუ, მოღალატე და ფიცის არშემნახველ, და მრავალნი იპოვებიან მწამლველნი და მამათმავალ ურცხუნოდ“.

T269v მიიწია რა ელჩი პირველად ბათოისსა, რომელი იყო შვილი თუშისი, პირმშოსა ჩინგიზ 5
ყაენის შვილისა, რამეთუ მაშინ უპირატესობა | ყოველთა ბათოს ყაენს ეპყრა, რომელსა
R378v აქუნდა ოვსეთი და დიდი ყივჩაყეთი, ხაზარეთი, რუსეთი ვიდრე ბნელეთამდის და ზღუადმდე
და რუბანდისა. და ამან წარავლინა მანგუ ყაენისა. და ვითარ იხილა მოციქული, განიხარა, |
და ჩაბალახისა ხილვასა განკურდა. და ესრეთ მიუმცნო ნოინთა მანგუ ყაენმან: „ვინათგან
ქართველნი წყობათა შინა კეთილად გიხილვან, და ტყუილი არა არს მათ შორის და 10
მინდობა იციან, თქუენ თანა იპყრენით მტერთა თქუენდა ბრძოლად, ხოლო სპარსნი
მოსწყვდენით, და მის ქუეყანისა თავადნი წარავლინეთ ყაენთა წინაშე“.

M392v ესე მოციქული რა მოიწია, ავაგ, რომელი ამირსპასალარობისაგან ათაბაგ იქმნა მეფისა 15
რუსუდანიის მიერ, წარავლინა ჩალატა ნოინმან წინაშე დიდისა ყაენისა ბათოსა, და ზლათისა
სულტანი. წარვიდეს უცნაურსა და ყოვლადვე ქართველთა ნათესავისაგან უვალსა გზასა. და
Q172v ვითარ მიიწინეს წინაშე ბათოსა, რომელი იყო მას ჟამსა უმთავრესი ყაენთა და უზეშთაესი
და უაღმატებულესი შუენიერებითა, თანა-წარეყვანა ათაბაგსა ავაგს ივანე ახალციხელის ძე,
სახელით დავით, ეჯიბი ავაგისი, რომელმან რქუა ავაგს: „ვინათგან უცხოთა ნათესავთა
მომართ მოიწიე და არა უწყი, თუ რა ყოფად არს ჩუენდა, ესრეთ განგაზრახებ, რათა ვიქმნე
m272v მე, ვითარცა | პატრონი და მთავარ შენდა, | და შენ იქმნე მონა. უკეთუ ენებოს მოკუდინება 20
R379r შენი, მე მოვიკლა და არა შენ. არღარა ვგონებ, უკეთუ ბატონი მოიკლას, ყმათაცა
დაკოცად“. და ესრეთ მრავლითა ვედრებითა და იძულებითა დაარწმუნეს ავაგ ამისდა ყოფად.
T270r ვითარ შევიდეს წინაშე ბათოსა, წინა-წარიძლუანა დავით, ვითარცა უმთავრესი. და ესოდენ
სათნოება ქმნა დავით, განმწირველმან თავისამან პატრონისათჳს სიკუდილად. იხილა ყაენმან
ბათო, განიხარა და დიდად პატივ-სცა მრავალთა დღეთა. და ვითარ ცნეს კეთილის ყოფა 25
ბათოსაგან და უშიშ იქმნეს სიკუდილისა, ერთსა დღესა შეუწოდა ბათო, და ავაგ წინა

2 სახელი M, ს ხელ Q. სპარსთათჳს ყაუხჩ., კიკნ., სპარსთა MQTm. 5 რომელი იყო – MQTm. თუშისი] თუ შიში MQm, თუშიბი T, თუბისი R. 5-6 ჩინგის ყანისი MQm, ჩინგის ყანისა T. 6 ბათოსყანს MQm, ბათოს ყანას T. 7 დიდი და შივჩაყეთი (ყივჩაყი m, ყივჩაყეთი T) MQTm. ვიდრე ბნელეთამდის და – MQTm. 8 მანგეყანისა (ყაენისა) MQTm. ყან MQT. 9-10 ვინათგან ქართველნი წყობათა] რათა რა წყალობათა (წყობათა T) MQTm. 10 გიხილავს MQTm. შორის] შინა MTm. 11 მინდობა – MQTm. იცან MT. გრძლად MQTm. სპარსნი R, სპანი MQTm, მოსწყვდნა MQTm. 12 წარავლინეთ კიკნ., წარავლინა MQTm, წარმოგზავნინეთ R. 14 ჩალატ ნოინ MQTm. ყანბათოსსა MQTm. ხალათისა MQ, ხალათისა m, ხილთისა T. 17 ივანე ... ავაგისი – T. 18 დავით] + და MQm. ავაგს MQm. 19 მოიწია Mm, მოიწიე Q. განგეზრახებ Mm, გნგზრახებ Q, გნგზრახებ T. 21 და არა შენ ... მოიკლას – T. 22 ამისად T. 23 დავით] + ვითარცა უმთავრესი MQTm. 24 ყანმან MQTm, 26 ბათოი Mm, ბოო T. და¹ – MQT. სიკუდილისა] + და MQ.

ჟამთააღმწერელი

წარუძღუა, რომელი იხილა რა ყაენმან, განკურვებითა შემხედველი ეტყოდა ავაგს: „არა სადამე მეცნიერ ხარა, რომელ პატრონი არს შენი, რომელი უკანის შენსა დგას და წინა წარმოსძლომიხარ?“ ხოლო დავით ღიმილით ეტყოდა: „დიდო, დიდო განმარჯუებულო

M393r კელმწიფეო, ეგე არს პატრონი და მე მოწა მისი“. და განკურვებული ყაენი ჰკითხვიდა მიზეზსა მისსა ყოფად, რომლისათვის დავით თქუა: „მის ძალითა ვყავ, დიდო ყაენო, რომელ

R379v არა მეცნიერნი ვართ შენნი, და არა უწყოდით, რას შეგუამთხუევდით. უკეთუ გენება მოკუდინება, მემცა მომკუდარ ვიყავ უწინარეს და არა პატრონი ჩემი“. რომლისათვის დიდად განკურდა და აქო დავით და თქუა: „უკეთუ ნათესავი ქართველთა ეგევითარი არს, ვბრძანებ, რათა ყოველთა ნათესავთა, რომელნი არიან მორჩილებასა ქუეშე მოლოლთა, უმჯობეს და უწარჩინებულეს იყვნეს, და მოლოლთა თანა მკედართა აღრაცხონ, მამული და საქონელი მათთა კელთა შინა იყოს და ყოველსა შინა მისანდოდ იყვნენ“. ამისთვის ბრძანება დააწერინა

Q173r და წარმოსცა, და ესრეთ განაჩინა წარვლენა დიდსა მანგუ ყაენისსა ხატაეთს და ყარაყურუქს.

m273r ესე | აქამდინ იყავნ, ხოლო, ჩუენ დაშთომილისა სიტყუსა მიმართ აღვიდეთ.

T270v 15. | გარდამოვიდა მეფე რუსუდან ღიხით და მივიდა ტფილისად და მოეგებნეს ყოველნი წარჩინებულნი სამეფოსა მისისანი. და წარავლინა ძე თუსი, დავით, ნონითა წინაშე, რომელთა

R380r პატივითა შეიწყნარეს და მოსცეს ყოველი სამეფო, წარჩინებულნი და | ყოველნი მთავარნი საქართველოსანი. და ესრეთ კუალად ეგო სამეფო ბრძანებასა ქუეშე რუსუდან მეფისასა.

კუალად აქაცა ვინებე დუმილად, ვინათგან მეგულების განსაკრთომელისა მოთხრობისა, დაღათუ არა საკადრებელ არს თხრობა მეფეთათვის უშუერსა რასმე, რამეთუ იტყვს მოსე,

M393v მხილველი ღმრთისა: „მთავარსა ერისა შენისასა | არა ჰრქუა ბოროტი“. გარნა ვინათგან

წიგნი ესე შუამდებარე არს კეთილისმოქმედთა და ბოროტისმოქმედთა, შენდობილ იყვნენ სიტყუანი ჩემნი, რამეთუ ჟამთა აღმწერელობა ჭეშმარიტისა მეტყუელება არს და არა თუალახმა ვისიმე. რამეთუ ამათ ჟამთა დაივიწყა შიში ღმრთისა და ანდერძი ძმისა და ფიცი იგი, რომელ ამცნო ძმამან მისმან რუსუდან მეფესა, განიზრახა ზრახვა უცხო, რათა დაუმტკიცდეს მეფობა ძესა მისსა, დავითს. და წარავლინა კაცი საბერძნეთს, სულტანსა

25 სიძეს და ასულსა თამარს წინაშე, რათა ძმისწული მისი, დავით ყრმა, რომელ პირველ წარავლინა მათდა, რათა ბოროტი რა ეყოს მათ მიერ, და არა ბოროტ ეყო, აწ | რომელ წარსწყმდიონ და მოაკუდინონ, და უზრუნველად ეპყრას მეფობა მას და ძესა მისსა, დავითს.

R380v

1 რა] რათა Mm, რა T, - Q. ყაენმან MQT, ყანამან m. 2 ხარაა Mm, ხარ T. 3 დიდო დიდო] დიდო და R. 4 მე - T. 5 დიდო ყაენო] ყან (ყანა, ყაინ) დიდო MQTm. 6 შენი T. 9 მოლოლთა კიკნ., ძალალთა Mm, ძლლთა QT. 10 ძალალთა Mm, ძლლთა QT. 11 ამისთვის] ამისი რომელსა MQm, ამისი რლ არს T. ბრძანება] ბუნება MQTm. დააწერინა R, დააჯერა MQTm. 12 მანგუყანისსა (ყაენისასა m) MQTm. ყარყუმს MQT, ყარაყუმს m. 13 ხოლო - MQTm. მიმართ] მიერ MQTm. 17 რუსუდანისასა მეფესა MQm. 18 დაუმალავად MQTm. 19 მეფეთათვის R, მისთვის MQTm. 22 სიტყანი MT, სიტყნი Q. ჟამთა აღმწერელობით MQTm. ჭეშმარიტისა QT. მეტყუელება MQm. 23 თუალხუმით MQTm. ვისმე MQTm, ვისთვისმე R. 25 დაუმტკიცდეს MQTR, დაუმკუდროს m. 26 პირველ - MQTm. 27 რათ ბოროტი] თანა ჭეშმარიტი MQTm. უყოს MQTm, უყონ R. ბოროტი] ჭეშმარიტი MQTm. 28 და მოაკუდინონ - QT.

ჟამთააღმწერელი

ხოლო მათ არა ისმინეს. და კუალად სხუა წარავლინეს მოციქული ამავე პირისათჳს.

T271r ხოლო იგინი არა ერჩდეს. და | მესამედ სხუა სავედრებელი წიგნი წარგზავნა შვილისა და
m273v ძმისწულისა, გინა ძმისმკლველობითა სავსე, და იგინი არცა მაშინ ერჩდეს. ამისგან განცუბრე-
შვილის სიყუარული დედობრივი, ვითარცა იტყვს ბრძენი სოლომონ, ვითარმედ: „გულის- 5
წყრომამან კაცისამან სიმართლე ღმრთისა არა ყვის“. ვითარ ამანცა, კეთილთა ძირთა
M394r მორჩმან, არა ყო სიმართლე, დაწერა წიგნი სიძეს სულტანსა | ყიასდინს თანა და ესრქთ
Q173v მიუმცნო, ვითარმედ: „ამისთჳს მენება მოკლვა ძმისწულისა ჩემისა დავითისი, რომე ცოლსა
შენსა და ასულსა ჩემსა ძმისწული ჩემი, დავით, თანა-ეყოფვის, და ამისთჳს არა ნებავს
ასულსა ჩემსა ბოროტი მისი“. ზ გონება, მკეცთა უმძუნვარესი, ვაჲ მკლველობა, ოდესმე 10
R381r სმენილთა და გარდასრულთა მკლველობათა უბოროტესი, რომელი ადასრულა შვილსა და
ძმასა ზედა დაძვიწყებულმან დედობრივთა და ძმებრივთა ღმობათამან!

რა მიიწია წიგნი სულტანსა წინაშე, მყის აღშფოთდა და შევიდა სახლსა სადედოფ-
ლოსა, და უპატიოდ განითრია ცოლი თჳსი მოფხურითა თმათა, ფერკითა ძლიერად უხეთქნა
პირსა მისს შუენიერსა, და ტანი ფრიადისა ცემისაგან სისხლისფრად იყო, და ხატნი იგი, 15
რომელი სამარადისოდ აქუნდა წინაშე მათსა, შეაგინნა და დამუსრნა. და ყოველნი მის
წინაშე მყოფნი მსახურნი და მოკელენი ექსორია-ყვნა და რომელნიმე მოსწყუნდა. და
T271v ცოლსა მისსა შეშინებით უთქმიდა უწყალოდ სიკუდილსა, უკეთუ | არა დაუტეოს სჯული
ქრისტესი და მუსულმან იქმნას. და მრავალნიცა ტანჯვანი შეამთხვნა, რომლისა შემდგო-
მად მრავალთა ტანჯვანი შეამთხვნა, რომლისა შემდგომად მრავალთა ტანჯვათა მიერ 20
მომედგრებულმან უარ-ყო სჯული ჭეშმარიტი, რამეთუ აქამომდე მტკიცედ ეპყრა სჯული
R381v ქრისტესი, რამეთუ ხუცესნი და ხატნი წინაშე | მისსა აქუნდის არა ფარულად, არამედ
განცხადებულად.

m274r | ხოლო ყრმა დავით შეიპყრეს და მრავალნი ტანჯვანი შეამთხვნეს, რათა ჭეშმარიტი
M394v აღიაროს. ხოლო იგი იტყოდა: „უბრალო ვარ, მოწაქმე არს ღმერთი, დაღათუ ესე ცილი 25
დამწამა მაშიდამან ჩემმან, და დასაჯერებელ არს, გარნა საქართველოთა ბრალისა და
შეცოდებისათჳს ექსორია-მყო და სიკუდილი ჩემი მოგიმცნო. აწ იხილე, მოწყალეო და
მაღალო სულტანო, რომელ პირველითგანვე მკლველობისა ჩემის გული აქუნდა“. ესე
ვითარ ესმა სულტანსა, მცირედ ღმობიერ იქმნა. მაშინ სიკუდილი არა ინება მისი განგებითა

1 არა] რა MQTm. 2 წარგზავნა R, ასწავეს MQTm. 3 ძმისწულისაგან MQTm. 3-4 განცუფრებულმან mR. 6 ამანცა] ამცნა m. 7 სულტანთანა MQTm. ყიასდინს თანა] ყადინსა MTm, ყსდინსა Q. 10 ვაჲ T, ვაჲ Mm, ეჰაჲ Q. მკლველობა M. 12 დააძვიწყებელმა MQ, დაძვიწყებლბნ Q, და მივიწყებლმნ T. ძმებრივთა R, ძმაებრთა MQm, ძმებრთა T. 16 შეაგინნა R, შეაგინნის MQm, შეაგინნეს T. და ყოველნი] ყოველივე MQTm. 17 მოკელენი] მკევალნი R. 19 მუსულმან MT, მუსულმნ Q, მუსულმან m. 19-20 შემდგომად] + მიერ Q. 20 მიერ – MQTm. 25 ხოლო იგი იტყოდა R] – MQm. 26 მაშიდამა M, მშიდამნ QT. 29 მისი – MQTm.

ჟამთააღმწერელი

ზეგარდამოთა, რამეთუ მსჯავრნი და განგებულებანი ღმრთისანი გამოუკულებელ არიან, ვითარცა წერილ არს: „ვინ ცნა განგება უფლისა, ანუ ვინ თანამზრახველ ეყო მას?“ გარნა Q174r არავე დამშუდნა გულისწყრომა სულტნისა, ვითარცა ალითა მძაფრითა ენთებოდა გული R382r მისი. ამისთვის მოუწოდა მენავეთმოდღუარსა და მისცა დავით კელთა მათთა, და ამცნო, რათა წარიყვანონ ზღუად და შთააგდონ სიღრმესა ზღვსასა. უკეთუ არა ყონ, იავარ-ყოს 5 სახლი და დედა-წული მათი, და იგინი ბოროტად მოისრნენ. ხოლო მენავეთა მათ წარიყვანეს, შთასვე ნავსა და მიმართეს პელენგოდ, მიწვივნეს სიღრმედ დიდად განშორებულ ქუეყანისაგან, და ენება შთაგდება დავითისი. ევედრა მენავეთა, რათა ილოცოს მცირედ. ხოლო მათ დრო-სცეს. ვითარ აღდგა და აღმოიღო უბითგან ხატი ყოვლად წმიდის ღმრთის-მშობელისა, რომელი ვედრებისსახედ დასახულ იყო, და მარადის თანა აქუნდის, და მისა 10 მიმართ აქუნდა სასოება. ესე დაიდგა პირსა და თუალთა და ცრემლნი სიმწარისანი გარდ- M395r მოსთხივნა: „ყოვლად წმიდაო დედაო მკსნელისა ჩუენისაო იესო ქრისტესო, ცოდვილთა შესავედრებელი და ნუგეშინისმცემელი, შეივედრე სული ჩემი, რამეთუ შენ ხარ ნუგე- m274v შინისმცემელი მწარისა ამის სიობლისა ჩემისა და უმსჯავროსა | სიკუდილისა, რომელ R382v სამარესა და მიწასა შინა დაფლვად არავინ ღირს-მყო, არამედ საჭმლად თევზთა. არცადა 15 საფლავი ჩემი საცნაურ იქმნების, არამედ მოწყალებათა შენთა მინდობილი ვითხოვ უკანასკნელსა ამას ოხჭანსა შინა, რომელ მიკსნა ჰაერისმცველთა კელთაგან და საშინელთა მათ სატანჯველთაგან, რომელსა მოელიან ჩემებრ ცოდვილნი და ბრალეულნი ყოველნი“.

რამეთუ ამას და ამისსა უმრავლესსა ილოცვიდა ღმობიერად და ცრემლთა მწარეთა დამომდინებელი, აღკადეს შესამოსელი და ხატი წარუდეს, რომლისათვის ღმობიერად ევედ- 20 რა, რათა მისცეს ხატი ყოვლად წმიდისა და თანა აქუნდეს, რომელი ისმინეს მენავეთა და მისცეს ხატი იგი და დაჰკიდეს ყელსა. ხოლო ვითარ ეგულებოდა შთაგდება, ერთმან მენავეთაგანმან ყო წყალობა განგებითა ღმრთისა და ყოვლად წმიდისა და ვედრებისა T272v ღმრთისმშობელისათა და მცირე რამე ფიცარი | მისცა კელთა მისთა. და ესრეთ შთააგდეს ზღუად. ხოლო დავით მოეხუა ფიცარსა მას, და მოჰბერა ქარმან ძლიერმან და უჩინო იქმნა 25 R383r თუალთაგან მათთა. და მიმოაქუნდა | დეღვათა, ვითარ კილობანი ნოესი, და მყის განაგდო Q174v კმელად. და იხილა იგი ვაჭარმან ვინმე მგზავრ მავალმან და მიავლინა მან მცურველი, რამეთუ ჯერეთვე შორს ვიდრე იყო ქუეყანისაგან, ვითარ უტევან. და გამოიყვანა ვაჭარსა

1 რამეთუ] რომელნი MQTm. ღმრთისანი – MQTm. 2 განგება MQT, გონება mR. 2-3 გარნავე არა m. 7 პელაგონად R. 9 უბითგან QR] – Mm. 10 ევედრების MQT. დახატულ R, და სახელ Mm, დასახულ Q, დას~ხლ T. 11 ესე] ამის მიმართ MQTm. თვალსა Mm. 15 დაფ~ლად MTm, დაფლ~ვდ Q. 17 ოხჭანსა R, ოხჭ~ნსა Q, უოხჭნოსა Mm. 18 მოვლიან Mm. და – T. ყოველნი – T. 19 რამეთუ] + ყოველნი T, რამეთუ – R. ღმობიერად R, ღმობიერთა MQTm. და ცრემლთა მწარეთა] ცრემლითა მწარითა MQTm. 20 დამომდინებელი QR] – Mm. 21-22 ყოვლად წმიდისა ... მისცეს ხატი] + Q. 23 და ვედრებისა QR] – Mm. 25-26 და უჩინო იქმნა თუალთაგან – T. 26 ნოესი] მოსესი Q. განაგდო] განვიდა MQTm. 27 იგი – MQTm. 28 ჯერეთვე m, ჯერთვე MQ, ჯ~რთა T, ჯერეთ R. შორს ვიდრე] შორისვე MQ, შ~ს ვე T, შორისავე m.

ჟამთააღმწერელი

M395v მას თანა. მყის შემოსეს და | საზრდელი მოართუეს და ნუგეშინის-სცეს. და განძლიერდა შიმშილისა და წყურვილისაგან შეიწრებული, რომელ თუალთაცა კამკამებად ძლითა ეძლო. იწყო კითხვად ვაჭარმან მან მიზეზი შთაგდებისა მისისა ზღუად. ხოლო მან ყოველი ესე ზემოქსენებული აუწყა, რომლისათჳს განიხარა ვაჭარმან და სახლად თჳსად წარიყვანა და

m275r იწყო პატივისცემად, ვითარ საყუარელსა შეილსა, | ესრეთ ფუფუნებად. დაყო მას ვაჭართანა ექუსი თუე ოდენ, და განცხადნა საქმე ესე ყოველთა თანა, ვითარ ვაჭარსა ვისმე ზღუასა შთაგდებული ქართველთა მეფის ძე უპოვნის. და მიიწია სიტყუა ესე და ესმა სულტანსა

R383v ყიასდინს. გულისწყრომითა აღვსილმან წარავლინნა მკედარნი, | მიიყვანა დავით და ვაჭარ-რიცა იგი, და მენავენი იგი ჰყრობილყვნა, და სიკუდილსა აქადებდა. ხოლო ისწავა რა ვაჭრისაგან ზღუთ გამოყვანება, განუტევნა მენავენი.

ხოლო დავითისთჳს არავე დასცხრა გულისწყრომად და შესძინა, ვითარცა ჰეროდე, კაცისკლვად, რამეთუ კაცისკლვასა ზედა კუალადცა კაცისკლვა შესძინა, და უბოროტესი

T273r სატანჯველი განაჩინა. რამეთუ იყო ჯურღმული ღრმა, რომელსა შინა წყალი არა იყო. ამას შინა იყვნეს გუელნი შთაყრილნი, რომელი საგსე იყო განძნებულითა და ცოფითა გუელითა. და ზედა იღვა ლოდი და არა იყო ნათელი, და ესრეთ მწართა სიკუდილითა მოჰკლვიდა.

M396r სულტანმან მას შიგა შთაგდება ბრძანა დავითისი. და ვითარ წარიყვანეს, თანავე აქუნდა ხატი იგი. და აღიღეს ორმოსა მისგან ქვა, შთააგდეს. და დაცულ იქმნა, ვითარცა დანიელ

R384r პირისაგან | ლომისა, ყოვლად არა ავნეს ესოდენ ყოვლად გესლიანთა. დაბურეს ქვა ზედა. დავითს პირველვე წარტანებულ იყო ვინმე, სახელით სოსან, რომელი მიეცა მამასა მისსა ლაშას. ესე შეუდგა, რაჟამს წარიყვანებდეს შთაგდებად ჯურღმულსა მას. ამან იხილა ჯურღმული იგი. ხოლო კაცთა მათ სულტნისათა რაჟამს დაუტევეს ჯურღმული იგი, გათხარა სოსან მცირედ ქვას ქუეშეთ, და მიერ შთაუტევნის პური, რომელი ითხოვის. და ესრეთ ზრდიდა ხუთ წელ. რა დაწვის, გუელნი რომელნიმე მოეხუევის ყელსა, რომელნიმე ფერქსა, სხუანი უბესა, სხუანი გუერდსა უწვიან. და ვითარ ეძინა, და გარდაიქცეოდა რა გუერდსა ზედა, მკართა დააჭირა გუელსა ერთსა, რომელმან მკარსა სასტიკად უკბინა. ხოლო სხუათა გუელთა დაიჭირეს გუელი იგი, მკბენელი დავითისი, და იწყეს ენითა ლოკად

R384v | და მყის | განკურნეს დავით, და გუელი იგი შეჭამეს მათ გუელთა. ესრეთ საკურველებით

m275v განარინა ღმერთმან ყოვლისა წარსაწყმედელისაგან, რომელნი მოიწივნეს მას ზედა.

2 კამკამებად Mm, კამკამებდ Q, კმა კმებად T. ძლითა ეძლო QT, ძლითა შეძლო Mm. 3 ვაჭარმან მან – MQTm. 5 დაყო QTR, და იყო Mm. 6 განაცხადნა Mm. ზღვის Tm, ზღვის MQ. 7 და ესმა QT] – Mm. 7-8 სულტნისა ყსდანს Mm, სულტანსა ყსდინს QT. 9 რა – MQTm. ისწავა რა ვაჭრისაგან] ვაჭარმა ყოველივე აუწყა m. 11 ეროდე MQT, ეროდე m. 14 ჩაყრილნი MQTm. 15 ლოდი] + დიდი ფრიად m. 16 ჩაგდება Mm, შთაგდება Q, შთაგდებად T. 17 აღიღეს TR, აღეს MQm. ქუე MQm, ქუშ T. შთააგდეს] შთავიდა MQTm, მას შინა შთააგდეს R. 19 იყო] + უყუარდა MQTm. სოსან] სონ MQm, სასონ T. 21 რაჟამს დაუტევეს] რათა დაუტეონ MQm, რათა დაუტეოს T. 22 სოსან] სოსან MQTm, სოსნა R. ქვას Q, ქალაქსა MTm. შთაუტევნეს MQT. 25 დააჭირა] ვაჭრა MQTm. 26 დაჭრეს T. 27 მათ – QT. საკურლობითა MQT. საკურლობითა m.

ჟამთააღმწერელი

T273v 16. რამეთუ ესრეთ განიზრახა მეფემან რუსუდან თავით თუსით და მტკიცებად მეფობისა ძისა თუსისა, არამომკსენებელმან სიტყვსა წინასწარმეტყუელისა ესაიასა, რომელსა
M396v იტყვს: | „და მოხედნეს უფალმან განგებასა მას ზედა დიდსა მთავარსა ასურასტანისასა და სიმაღლესა მას ზედა დიდებისა თუალთა მათ მისთასა, რამეთუ თქუა: ძალითა კელთა ჩემთათა ვყო, და სიბრძნით გულისკმისყოფისა ჩემისათა მოვიპყრნე საზღვარნი თესლები- 5
R385r მზიდველისა მისისა? ეგრეთვე ვინ აღიღის კუერთხი გინა შეშა? არა ეგრეთ, | არამედ 10
მოავლინოს უფალმან საბაოთ შენსა პატიოსნებასა ზედა უპატიოება, დიდებასა შენსა ზედა ცეცხლი აგზებული ატყდებოდეს“, ვითარ აღესრულა პატიოსნისა მეფისა რუსუდანს ზედა.
რამეთუ სირცხულმიჩნს კადრებად და კუალად ვერ მიძლავს დუმილად, რამეთუ უპატიო 15
ჰყო თავი თუსი ბოროტითა ამით, რომელ აღადგინა ძმისწული თუსსა ზედა. გარნა განაქარვნა ზრახვანი მისნი ზეგარდამომან განგებამან, ვითარ აქიტოველისნი დავით წინასწარმეტყუელის
Q175v ზე, და არა გულისკმა-ყო, რამეთუ „განაქარვნის ზრახვანი კაცთანი ზრახვამან ღმრთისამან“, |
T274r ვითარ ფარაოსი მოსეს ზე, ვითარ განერა კელთსგან | მისთა ლტოლვილი პირველად, ვითარ
M397r იტყვს ჟამთააღმწერელი იოსიპოს. და კუალად ვითარ განერა დავით კელთაგან საულისთა,
m276r რამეთუ ცუდად იქმნა განზრახვა მისი. და სხუაცა მოვიქსენო, რომელ იქმნა განზრახვითა 20
მეფისა ასტუევაგისთა. არა ცუდ იქმნა წარვლენა ასულისა მისისა მანდანისი სპარსთათუს, ყოვლად ამას შინა მოცემა ძისა მისისა კუროსისი, რომელი შემდგომად ასტუევაგისა მეფე იქმნა? ანუ არა ამო იქმნა ხრიზმოზიცა იგი აპოლონის დელფელისა შენისა კრისოის განცდილი მე ობოლი მთხრობლი ძლეული კრისოსა მიერ შეპყრობილ იქმნა კუროსისა

2 მეფობისა] + მეფობა MQTm. თუსისა] + არა MQm. ესაიასა – MQTm. 3 და] + და MQ. მოხედნეს m. ასურასტანისასა R, სულტნისასა MQTm. 4 მას ზედა] + დიდსა მთავარსა სულტნისსა და სიმაღლესა T. ზედა] + დიდისა MQm. ძალითა R, ძლითათა T, რომლითითა MQm. 5 ჩემთათა – MQTm. გულისკმისყოფისა ჩემისათა] გულის კმისყოფითა ჩვენისათა MQTm. მივიპყრნე MQm, მივიპყრნე T. 5-6 თესლებისანი – MQTm. 7 კუერცხი MQTm. 7-8 აღვიხვვენ MQ, აღვიხვენ m. 8 რომელნი MQm. განმერნეს m, განერნეს T. აწ – MQTm. 9 მოკუეთილსა MQTm. ანუ] რათა MQTm. 10 აღადგის MQTm. 11 მოავლინა MQTm. საბაოთ] საბოთ Q, სბოთ T, საშოთ Mm. პატიოსნებასა] პატრონობასა MQTm. 12 აღგზნებული MQTm. მეფისა – MQTm. 13 მიძლავს QT, მიძლევებს Mm. 14 ჰყო – MQTm. 15 მისნი – MQTm. აქიტოველისანი Mm. 16 წინასწარმეტყუელისანი M, წინასწარმეტყუელისა QT. კაცთანი] + და MQTm. 18 საულისათაი R, სულტნისითა MQTm. მათი Mm. 20 მეფისა – Mm. წარვლენა ჯავ, კიკნ., წარავლინა MQTm. ასულისა მისისა ჯავ, კიკნ. მანდანისი ჯავ, კიკნ., მან და ანისი MQ, მან ანისი m, მწ და ანისი T. 21 ამა შისა MQ, ამას შინა m, ამა შნისა T. კუროსისი Q, კუროსისაი T, კეროსის M, კეროსისის m. 22 ქმნა Mm. დელფელისა QT, დელფელისა Mm. კარისოსი Mm, კარისოის QT. 23 კარისოსა Mm, კრისოსა T, კრისოს Q.

ჟამთააღმწერელი

მიერ, და უმეტეს ამისა არა განცუდნა ხრიზმოზიცა იგი პრიამოსისი მეფის ასულთასა და ყოვლისა აღმოსავლეთისა პირისა მთავრისა ალექსანდრე პარიდოსისა ზედა, რომელი იპყრა წელთა ოცდათორმეტთა უწინარეს, რომელმან, მიმტაცებელმან ელენესმან ცოლისა აღამემნონის ძმისა მენელეოსისგან, ოცდარვად წლად უმშუდებელნი ბრძოლანი მოუგნა ტროველთა სრულიად მოსპოლვად ნათესავსა მისსა?

5

ესე ყოველი არა თუთგანზრახვით იქმნა, შ ბრძენო, კეთილთა და პატიოსანთა ძირთა მორჩო, დედოფალთდედოფალო, მეფეო რუსუდან. გარნა რა მოივაჭრე? იხილე, რამეთუ ხუთისა წლისა ჟამნი დაყვნა უღზინობთა ჭირთა შინა ჯურღმულსა ღრმასა გუელთა თანა, რამეთუ ესე ზემოქსენებულნი ზრახვანი დაქსნა ზენამან განგებამან ღმრთისა ყოვლისა მპყრობელისამან, ვითარცა აწცა.

10

R385v
M397v
T274v

| ჩუენ პირველსა სიტყუასა აღვიდეთ.

მოიწია მეფე ტფილისს | და ძე მისი, დავით, ნოინთა წინა წარავლინა. და მათ ინებეს დავითის წარვლინება დიდსა ყაენს ბათოსასა და მიერ ყარაყურუმს მანგუ ყაენისსა. და ვითარ ცნა რუსუდან წარვლინება ძისა თუსისა უცხოთა ნათესავთა, შორთა და უცნაურ გზათა, ტკივილითა და უზომოთა მწუხარებითა შეიცვებოდა და დაუწყუედელთა ცრემლთა მოადინებდა, და მოიქსენებდა | რა-იგი უყო ძმისწულსა თუსსა დავითს; ვითარ ექსორია-ყო, ეგრეთვე თათართა წარავლინეს ძე მისი ვითარ ექსორიად წინაშე ბათოსსა.

15

m276v

Q176r

ხოლო ვითარ არღარა იყო ღონე, წარვიდა | ნარინ დავით. და თანა-წარატანა მეფემან რუსუდან მცირედ თანაზრდილნი მისნი, ქართლისა ერისთავის სურამელის გრიგოლის შვილი, ბეგა, გურკლელი მახუჯაგის ძე, ამირეჯიბი ბეშქენ. და თუალნიცა ორნი დაუმაღნა ძურად საფასონი. და წარვიდა შემდგომად კუალსა ავაგისსა და ხლათის სულტნისასა, რამეთუ პირველ ივინი წარავლინეს თათართა. და მიიწივნეს წინაშე ზემოქსენებულისა ბათოსსა, რომელმან კეთილად იხილნა ნარინ დავით მეფე, | ორი წლისა ჟამთა თანა იპყრა და მიერ წარავლინა ჩინ-მაჩინს და ყარაყურუმს მანგუ ყაენს წინაშე, რომელი მიიწია რა, კეთილად შეიწყნარა. და ავაგს შეეყარა და მის თანა იყოფვოდა.

20

R386r

25

1 მიერ] + არ Mm. არა განცუდნა ინგორ., კიკნ., არგანცრიდსა MQm, არგნცრიდა T. ხარიზმაზიც MQm, ხარიზამზიც T. პრიამოსისა ჯავ., კიკნ., პირი ამოსი MQTm. მეფისა ასურთასა ინგორ., კიკნ., მეფის ასულთასა MQTm. 2 აღმოსავლეთისა – MQTmR. პირისათა MQTm. პარიდოსისა ჯავ. 3 მიმხოცებელმან T. 3-4 ელენესმან ინგორ., კიკნ., ელინისამან MQTm. ცოლისა ჯავ., კიკნ., წლისა MTm, წილისა Q. აღმემნონისა MQm, აღმნენონისა T. ამისა ინგორ., კიკნ., ძისა MQTm. მენელეოსისგან ჯავ., კიკნ., მენლოისგან MQTm. 5 მოსპოლვად ინგორ., მოსპვა MQTm. 6 და] რათა Mm, რა T. 7 მოვაჭრე MQTm. 12 მათ – MQTm. ინებოს MQTm. 13 ყარყურუმს MQ, ყრყურუმს T. მანგუყანისსა MQT. 14 შორთა QT, შორის mR, შორს M. 15 ტკივილთა MQTm. და (უზომოთა) – MQm. შეიცვებოდა QR, შეიცვლებოდი m, შიცივლებოდა M, შეიცვალებოდეს T. და – MQTm. დაუწყუედელთა MQm. 16 თუსსა – MQTm. 18 ნარინდვით MQ, ნარინ დვით T. წარატანა ჯავ., კიკნ., წარიტანა MTm, წარიტა Q. 19 თანა მზრდილნი MQTm. 20 ბეგი MQTm. და საგურკლელი MQTm. 21 ხალთის MQ, ხალათის m, ხლთის T. 22 პლ იგნი QT, პირველვე ივინი m, პირვე ივინ M. 24 ყარყურუმს MQ, ყარყუმს m, ყარა ყურაუმს T. მანგუყანს MQm, მნგუყანს T. 25 შეიწყალა MQTm.

ჟამთააღმწერელი

M398r შეამთხვეს მოლოლთა, და აღმკედრეს მათ აღმუთსა ზედა. და თანა მბრძოლობა განაჩინეს
T275r ქართველთა და წარმოუვლინეს მოციქული მეფესა რუსუდანს, | რათა მისცენ საყოფი
საქართველოსა ლაშქრად აღმუთს. ხოლო მეფე რუსუდან მას ჟამსა ტკბილისა შვილი-
სათუს მწარედ ილეოდა და დასნეულებული გარდაიცვალა ტფილისს. და წარიყვანეს 5
m277r მთავართა დიდთა პატივითა და ტყეებითა | და დამარხეს სამარხოსა მამათა მათთასა,
მონასტერსა გელათს.

III

R386v 17. და გაკდეს ქართველნი უნუგეშინისცემოდ და უმეფოდ, რამეთუ არღარავინ იპო-
ვებოდა ნათესავი მეფეთა, რამეთუ ნარინ დავით ყარაყურუმს წარავლინა და სხუა იგი დავით 10
საბერძნეთს მკუდრად საგონებელ იყო და არა უწყოდეს, თუ რა შემთხუეოდა. ამისთუს
თუთეული თავისა თუსისათუს განგებად ზრუნვიდა, რამეთუ თუთეული ერისმთავარი თუთოსა
ამას ნოინსა შეუდგა.

და განაჩინეს თათართა ბევრისა მთავარნი, რომელთა ღუმნისა თავად უწოდეს. და
გამოარჩიეს მთავარნი, პირველად ეგარსლან ბაკურციხელი, კაცი ღრმად მოუბარი, ხოლო 15
არა ნიჭთა მქონებელი სამკედროთა. და მას კელთ-უდევს სპა ჰერეთისა და კახეთისა და
Q176v კამბეჩიანისა ტფილისითგან და აღმართ ვითარ მთამდე შამახიისა. და შანშეს | კელთ-უდევს
მამული მისი და ავაგისი. ვარამს კელთ-უდევს ყოველი სომხითი, გრიგოლ სურამელს –
M398v ქართლი, გამრეკელს თორელსა, მსგავსავე ეგარსლანისასა საჭაბუკოთა | შინა, კელთ-უდვა
R387r ჯავახეთი, სამცხე და აღმართ ვიდრე კარნუქალაქამდე, ხოლო ცოტნე დადიანსა | და რაჭის
ერისთავსა – ყოველი იმერი სამეფო. 20

T275v და ესრეთ განაჩინეს თათართა | და განიყვეს საქართველო, წარვიდეს ბრძოლად
აღმუთს და ქართველნი თანა-წარიტანეს, რომელნი განიყვეს ორად. ნახევარნი ერთსა წელსა
და ნახევარნი მეორესა წელსა იყვნინ აღმუთს, რამეთუ შუდ წელ განგრძელდა ბრძოლა

1 აღმუთელთა R, აღმოუთვალთა Mm, აღმოუთუელთა Q, აღმოუთ~ლთა T. 2 მოლოლთა კიკნ., მომაგალთა MQTm. აღმკედრეს MQTm. აღმოთს MQTm. და – MQTm. 5 ტფილისისა MQT. 7 გელ~თს QT, გოლთს M, გოლთას M. 9 რამეთუ] რომელი MQTm. ნარინდათ Mm, ნარინ დ~თ Q, ნარი დ~თ T. ყარაყურამს MQ, ყარაყურუმს T. 10 უწყოდეს] უწოდა MQm. თუ – MQTm. 11 თავისა თუსისათუს] თავისათუს M, თავისათუს QTm. 12 ამას – Mm. 13 ბაჰვრისა M, ბჰვრისა m, ბვრისა T. რომელსა MQTmR. 14 პირველად ... მოუბარი – MQTm. 15 სამკედროთა ჯავ., კიკნ., სამკროთა MQTm. რა სახელ უდევს MQTm, ამას მიათვალეს R. ერეთისა MQTm. 16 აღმართა MQTm. მთა მთ~ამდე MQTm. 18 ეგრსნისასა MQ, ეგრასნისასა m, ეგარსნისასა T. 22-23 ნახევარნი ერთსა წელსა და – T. 23 მეორესა m, ერთსა MQT. აღმუდს MQT. განძლიერდა MQTm.

ჟამთააღმწერელი

m277v ალმუთისი, რომელნი არიან კაცისმკლველნი მიპარვითა, რომელთა მულიდად უწოდიან. და ამათ ჰბრძოდეს თათარნი ჩორმაღონ, ჩალატა, იოსურ და ბიჩო მოუწყენელად ზაფხულ და ზამთარ. ხოლო ქართველნი განყოფილნი თუთეული მისსა წელიწადსა ხუდის და იყვის ალმუთს. და კუალად წარვიდიან სხუანი ხუედრსა მისსა, წელიწად ერთ იყვის ალმუთს, და კუალად | სხუანი – ხუედრსა მათსა. და ესრეთ შუდისა წლისა ჟამთა განგრძელდა ყოფა და ომი ალმუთს. 5

R387v დღესა ერთსა წარმოგზავნეს ალმუთელთა მულიდი კელოვანი. მივიდა ღამით და შემოეპარა მცველთა ჩალატა ნონინისათა. შევიდა კარავსა მისსა, მძინარესა დასდვა დანა გულსა მისსა და მოიკლა იგი, რომელ ვერავინ ცნა. და ვითარ განთენდა, იხილეს კარვის-მცველთა | ჩალატა ნონინი მოკლული, იწყეს ტირილად და ტყეზად და ვაებად. რომელ იხილეს სპათა ჩალატა ნონინისთა, მირბიოდეს, და იხილეს მათცა, რომე მომკუდარ იყო ჩალატა და არა უწყოდეს ვისგან მოკლულ იყო. 10

T276r
M399r მაშინ თქუეს ყოველთა: „ვინათგან ქართველნი დიდსა ჭირსა შინა არიან ჩუენ მოლოლთაგან, შურიტ ქართველთა მიერ მოიკლა უცილოდ“. ამას ყოველნი დაამტკიცებდეს, თუნიერ ჩორმაღონ ნონინისგან გარეშე. ხოლო იგი ეტყოდა: „დასწყნარდით, კაცნო, რაქმეთუ არა არს ნათესავი ქართველთა კაცისმკლველი და არცა სჯული უც ესევეითარისა საქმისა ქმნად“. 15

Q177r ხოლო იგინი აღშფოთებულნი, სიკუდილისათუს პატრონისა განძნებულნი, წარმოემართნეს ბანაკისა მიმართ ქართველთასა, რამეთუ მახლობელად ჩალატა ნონინისასა დაბანაკებულ იყვნეს. და ვითარ მომართეს, განკრთეს ქართველნი და უღონობასა მოეცვნეს, და არა უწყოდეს, რამცა ყვეს. ხოლო ზოგნი ომისა მიმართ განემზადებოდეს და ზოგნი აყენებდეს, 20

R388r რამეთუ ფრიად მცირე იყვნეს. | მაშინ გრიგოლ სურამელი, ქართლის ერისთავი, იტყოდა: „არა არს ჟამი ბრძოლისა, რამეთუ მცირე ვართ. და უკეთუ ვებრძვით, დიდით მცირემდი მოგუწყუედენ. და თუ არა ვებრძვით, ჩუენ წარჩინებულთა ოდენ, ვგონებ, მოკუდინებად. და უმჯობეს მიჩნს, რათა ჩუენ მოვიკლნეთ და არა ყოველი ესე ძალი. გარნა შევრდომა ღმრთისა ჯერ-არს, რამეთუ არავინ არს მკსნელი ჩუენი თუნიერ იესო ქრისტე, ძე 25
m278r ღმრთისა, და ყოვლად წმიდა მშობელი მისი, მარადის ქალწული მარიამ, რომელი მარადის

1 რომელი MQT. 2 ჩა~ლტ MQm, ჩლტ T. ბიჩო] ბიჩუ MQm, ბაიჩუ T. მოუწყენელად MQm. 3 ქართველი T. განყოფილი MQTm. 4 მხუედრსა m. მხუედრსა MQ, მხუედრსა m, ედრსა T. 7 დღესა ერთსა – MQTm. ალმუთელთა – MQTm. 8 შამოეპარა Mm. ჩალატონისთა MQ, ჩალატონისათა m, ჩალატონისთა T. შავიდა M, შ~ვიდა Q. 10 მოკლულ T, მოკლულ იყო MQm. ტყეზად QT. და (ვაებად) – QT. 11 ჩალატონისთა QT. მირბოდეს QT. ჩლტ QT. და – QT. 13 მოლოლთაგან კიკნ., მო~ალთაგან MQ, მოალთაგან m, მოალთაგან T. 15 დასწყნარდით] + დასწყნარდით M. 16 ესევეითარისა საქმისა ქმნად – MQTm. 18 ჩალატა m, ჩალატ MQ, ჩის T. 19 განჰკრ~ნეს M, გნჰკრთეს Q, გნჰკრეს T. მოცვნეს M, მოიცვნეს T. 20 რათამცა MQm, რა~მცა T. 21 სურამელმან MQTm. ქართლის QT, ქართველთ Mm. ერისთავი – MQTm. იტყოდა] მიუგო MQTm. 23 და – MQTm. 24 ძალი T, რომელი MQm. 25 ჯერა M. არა ვინა MQm. 26 და – M.

ჟამთააღმწერელი

მცველი არს მოსავთა ძისა მისისათა და უმეტეს ჩუენ, ქრისტიანეთა. აწ ყოველთა სამ-სამი მუკლი მოიდრიკეთ, შევრდომით ყოვლად წმიდისა ღმრთისმშობელისა მიმართ, და რომელთა უწყით, თქუთ შესხმა ესე მისი: „მოწყალებისა კარი განგუღე, კურთხეულო ღმრთისმშობელო“, და შემდგომი.

R388v ვითარ აღასრულეს ლოცვა ესე სამადლობელი და ქება ყოვლად წმიდისა ღმრთისმშობელისა, და მოახლებულ იყვნეს ბარბაროზნი იგი, უწყალოდ მსპოლავნი ქართველთა. 5

M399v მაშინ გამოვიდა კაცი ერთი ღერწმონით, რომელსა აქუნდა ლახუარი წუდილი, შეღებილი T276v სისხლითა. და ლახუარი იგი აღიპყრა ზე, და ძლიერად კმა-ყო: „მან ქუშმეტ ჩაღატა“, რომელ არს ენითა სპარსულითა: „მე მოგკალ ჩაღატა“.

ვითარ იხილეს თათართა, მიეტევნეს, ხოლო იგი ივლტოდის ღერწმონა მიმართ. ხოლო მათ შეუდგეს ცეცხლი. და გამოიყვანა ცეცხლმან ღერწმონაგან კაცი იგი. და მოიყვანეს ჩორმაღონ, იოსურსა და ბიჩოსა წინაშე. ხოლო იგინი ჰკითხვიდეს, ვითარ მოაკუდინა ჩაღატა ნონი. და მან ესრეთ აუწყა: „მე ვარ მულიდი, მულიდთა შორის საჩინო. მათ მულიდთა თავადთა მომცეს ოქრო ფრიადი, რათა თქუენგანი ვინმე მოგაკუდინო ოთხთა მაგათგან. წარმოვედ, მოგკალ და დავიმაღე“. იგინი ეტყოდეს: „რა იყო მიზეზი გამოსლვისა შენისა და ყვილი 10

R389r მალად სიკუდილი | დიდისა ნონისა, ვინათგან დამალულ იყავ?“ და კუალად მულიდი მიუგებდა: „ღერწმონა იმათ უკშირესსა შევედ და დავიმაღე. მყის მოვიდა დედაკაცი ვინმე სიტურქველმატებული Q177v და მრქუა მე: „რა ესე ჰქმენ, კაცო? შენ | მოჰკალ კაცი და დავიმაღე. აწ მრავალი სული m278v მოკუდების მიზეზად შენდა და იგი უბრალონი მოსწყდებიან“. და მე ვარქუ: „რა ვყო, დედოფალო?“ ხოლო მან მრქუა: „აღდეგ და შემომიდეგ მე, წარვედ და თქუ, რამეთუ შენ მოჰკალ კაცი 20 იგი, და განარინე ურიცხუ სული სიკუდილისაგან“. მსწრაფლ აღვდეგ და შეუდეგ, სადა-იგი მომიყვანა წინაშე თქუენსა. ვითარ კმა-ვყავ და მიხილეთ, დედაკაცი იგი უჩინო იქმნა, და არა უწყი, ვინა მოსრულ იყო. და მე, ესერა, ვარ წინაშე თქუენსა“.

M400r ვითარ ესმა სიტყუა კაცისა მისგან თათართა, განკურდეს და | კაცი იგი მულიდი T277r კრძლითა ორად განკუეთეს. და ესრეთ იქსნა | ერი თუსი ყოვლად წმიდამან ღმრთისმშობელმან და განარინა უმსჯავროსა სიკუდილისაგან, ვითარ ოდესმე იქსნა ქალაქი იგი დიდი კოსტანტინეპოლი, რაჟამს-იგი ბარბაროზთა მძუნვარედ გარე-მოიცვეს, მკედართმთავრობასა R389v სავრონისასა | და მძუნვარედ აღდგომასა ხაღან სკუთთა მთავრისასა, ვითარ დაინთქეს ზღუად

3-4 კურთხეულო ღმრთისმშობელო – MQTm. 6 მსპოლავი MQTm. 8 მენქუტმა MQm, მენაქუტმნ T. ჩაღატ MQ. 9 მოვჰკალ MQ, მოგკლა T, მოჰკალ m. 10 მიმართ R, მიერ MQTm. 12 ჩაღატ MQ, ჩაღატა T. 13 ვარ ... თავადთა – MQTm. 15 მგკალ M, მოგკალ QT. 16 მულიდი QTR, მულიყავ m. 17 შავედ Mm. 18 და მრქუა მე – MQTm. 20 ვთქუ MQm. 22 კელ ყავ MQTm. 23 და – MQTm. მოსულიყო MQTm. ესერა] + ესე MQTm. 24 მაღიდი Mm, მულიდი QT. 25 კლძითა Mm. ერი] ერთი Mm. 27 კოსტანტინეპოლე MQTm. 28 სავარონისსა T, სარვანოსსა R. მძუნვარედ R, უნდა MQTm. ხათან MQm, ხონ T. სკუთთა – MQTm. მთავარსა MQTm. დაინთქეს ყაუზჩ., კიკნ., დანთქენ MQTm.

ჟამთააღმწერელი

მბრძოლნი ქალაქისა მის მისდა მინდობილისანი, რამეთუ აღდუნა ზღუა და განდნა ძივთი ნავისა და დაინთქნეს ზღუად შეწევნითა ყოვლად წმიდისა ღმრთისმშობელისათა, და მკლამთა ზედა წუმა აწუმა, ვითარ ძუელ ოდესმე სოდომელთა. ამათ საკურველებათა არა უდარეს ვგონებ, რომელ აწ იქმნა მსწრაფლი და ანასდათი კსნა ქრისტიანეთა ყოვლად წმიდისა ღმრთისმშობელისა მიერ. გარნა წინაშე ვინ-მე შეუძლოს დიდებისმეტყუელებისა მიერ 5
სამადლობელისა შესხმა საკურველებისა ამისთვის, რომელ დაიცვა ურიცხვ სული ნათესავისაგან ქართველთა ყოვლად უბიწომან სიტყუსა ღმრთისა მშობელმან ღმთეებისა და კაცობრისა გუამოვნებითა და შეერთებითა შემაერთებელმან ღმერთად სრულად და კაცად სრულად, 6
ორთა შინა ბუნებათა და ორთა ნებათა შეუქრევნელად? 7
ამის | უბიწოებისაგან დაცულნი ქართველნი დიდსა ჭირსა შინა იყვნეს თათართა 10
მიერ, რამეთუ მიმდები და მოუწყინებელი ბრძოლა აქუნდა აღმუთელთა მიმართ, და ქართველნიცა თანა-წარჰყვიან, და ორად განყოფილნი იყვიან, და თუთუელი ერისმთავარი თუთოსა ნონისა დააგნეს ურთიერთას. ზემოქსენებული ესე ეგარსლან, კაცი საკურველი და მკედრობის წესთაგან ცარიელი, ეზომ განდიდნა, | რომელ კნინლადა სახელისდებადცა 11
| მეფისა იკადრა, და ყოველი ქართველთა ნათესავი ბრძანებასა მისსა მორჩილობდეს, 12
ვითარცა მეფესა, თუთ დიდი და პატიოსანი შანშე მანდატურთუხუცესი და გაგელი ვარამ და ყოველნი მთავარნი. 13
18. ამათ ჟამთა შინა სხუანიცა ბოროტნი აღმოსცენდეს. ვითარ ცნეს თურქთა, შამს მყოფთა, უმეფობა ქართველთა და ლაშქართა აღმუთს წარსლვა თათართა თანა და უცლოება ქართველთა შეკრბა სიმრავლე ფრიადი, კაცი ვითარ სამოცი ათასი, რომელთა მთავრად და 20
პატრონად ჰყვა კაცი ვინმე სახელოვანი, სახელით ყარა-ხან. გამოემართნეს ოკრებად საქართველოსა და მოიწივნეს ქუეყანასა ვალაშკერტისასა, რომელი მას ჟამსა ოდენ აღელო შანშეს, და იწყო ოკრებად ვალაშკერტისა და რაკსს იქით ქუეყანათა ვიდრე სურმანადმდე, რომელი-იგიცა ოდენ დაეპყრა შანშეს მანდატურთუხუცესსა. ამან ვითარ იხილა ოკრება, 25
მოქუწოდა სპათა თუსთა და ავაგ ათაბაგისათა, და შეკრბეს მკედარი ვითარ ოცდაათი ათასი. განვლეს რაკსი და მივიდეს ვალაშკერტს, სადა დაებანაკა ყარა-ხანს.
ვითარ მიეახლნეს, დააწყვეს | რაზმი და მიეტევენეს. ხოლო შანშე უპირატეს ყოველთასა მიეტევა, რომელმან ჰორლითა განგურიმა სახელოვანი თურქი. იქმნა ომი ძლიერი და მოსწყდა

1 აღდულიან MQ, აღდულიან Tm. მძივთი MQTm. 2 ნავისა – MQTm. შეწევნითა ... ღმრთისმშობელისათა – m. და² – MQTm. 2-3 კლომითა MQTm. 4 კსნა – MQTm. 6 შესხმა – MQTm. ამისთვის] მისსა MQTm. სიტყუსა T, სიტყუა MQm. 13 ეგრასელნი Mm, ეგრასელნი Q, გრას~ლნი T. 14 რომელი MQTm. 18 აღმოსცენდეს] + და MQTm. შამის MQTm. 19 არმუთს M. უცილოება MQTm. 21 გამოემართნეს – MQTm. 22 მოიწია MQTm. ოდეს Mm. 23 ოკრებად] + საქართველოსა და Mm. რაკს MQTm. სურმანადმდე MQTm. 24 იგიცა ოდენ R, იგი იცოდენ MQTm. ამან – MQTm. 25 ათაბაგისათა MTR. 27 დააწყვეს R, განყვეს MQTm. 28 ჰორლითა M, ჰორლითა Qm. მოსწყდა MQTm.

ჟამთააღმწერელი

სიმრავლე ურიცხვ სპათაგან თურქთასა. ხოლო სპანი შანშესნი კეთილად დაცულ იყვნეს შეწევნითა ძელისა ჭეშმარიტისათა, რომლისა მიმართ მინდობილ იყო.

T278r და შენივთდა ომი, იძლია ყარა-ხანი, იგი და სპა მისი ივლტოდეს. და | დევნა-უყვეს ვიდრე ხლათამდე, მოსრეს და ტყუე ყვეს სიმრავლე ურიცხვ, და აისავსნეს ცხენითა, R391r ჯორითა და აქლემითა, კარვითა და ხარგითა, ალაფითა ურიცხვთა. ესრეთ სახელოვანი და გამარჯუებული მივიდა ანისსა, სახლსა და ტახტსა მისსა. 5

გარნა ვინათგან განითქმოდა ყოველგან უმეფობა საქართველოსა, აღიდგოდეს ყოველნი ნათესავნი ოკრებად ქართველთა. მაშინ აღიდრნეს საბერძნეთს მყოფნი თურქნი და სულტანი ეზინკისა და სხუათა ქალაქთა შინა მყოფნი ამირანი. და შეკრბა სიმრავლე ურიცხვ, და Q178v წარმოემართნეს საქართველოს. ვითარ ესმა მყოფთა | ტაოსთა და შავშ-კლარჯთა და კოლა-არტან-კარნიფორელთა, განკრთეს და წარმოავლინეს კაცი სამცხეს, ყუარყუარე ციხისჯუა- M401v რელ-ჯაყელთანა, რათა შეეწიოს. ხოლო მან მოუწოდა ყოველთა მესხთა ერისთავთა და | m280r ყოველთა | ტაძრეულთა, და შეკრბა მკედარი, ვითარ ათი ათასი, და წარმოემართნეს. ხოლო იგინი მოსრულ იყვნეს და ბანას გარე-მოსდგომოდეს, რამეთუ ოლთისნი და ბულათაყური ყოველი მათ აქუნდა, და აოკრებდეს ტაოსა. და წინამძღუარ ექმნა ყუარყუარე სპათა მესხთა R391v თა თავადნი იყვნეს ალთუ-ხან და | ორ-ხან. აქათ მესხნი ჩავიდეს მინდორსა მას, რომელსა ეწოდების ავნისვაკე. და შეკრბეს ურთიერთას, და იქმნა ომი ძლიერი და სასტიკი. და T278v ბერძენნი და თურქნი, | მინდობილნი სიმრავლისათჳს, არა გარეუკუნ-იქცეოდეს. და ეგრეთვე მესხნი, მინდობილნი სიმრავლისათჳს, არა უკუნიქცეს. ძლიერად ბრძოდეს, რამეთუ კაცმან ვინმე 20 აზნაურმან კაცსა ერთსა თურქსა მუხარადსა შინა კრძლითა თავი გაუპო და მოკლა, და მეორესა, ორ-ხანის მკნეთაგანსა, ზურგსა უხეთქნა, გაკუეთა და ზურგნი განუწყვტნა, ვითარ მკუდარი დაეცა. და ესრეთ განგრძელდა ომი და ორგნითვე მოსწყდა ურიცხვ. იძლივნეს ბერძენნი და თურქნი და ივლტოდეს. აღიღეს ტყუე და იავარი ურიცხვ, ცხენი და 25 ჯორი, აქლემი, კარვები, ყოველი სიმდიდრე, რომელი აქუნდა, და ესრეთ სავსენი და M402r სახელოვანნი მივიდეს სამცხეს, და ესოდენ გამარჯუებულნი, რომელ ესევითართა სპათა | m280v შინა არავინ მოიკლა სახელდებული კაცი. ხოლო ამას ომსა უწოდდენ ბანასჯარად, | რომელ R392r ესოდენსა სიმრავლისა მათისათჳს ეწოდა ბანასჯარი, რომელ ძალითა დაეტყვენეს ბანას და ავნისვაკეს სიმრავლისათჳს.

1 სპათაგან თურქთასა – MQTm. რომლის მიმართ R, რომელი MQTm. 4 ხლათამდე Mm, ხლათამდე QT. 6 ანისისა MQ, ანისის T. 8 თურქნი] თურქმანნი R. 11 სამცხეს] + და MQTm. 14 ბულათა ყურნი R, ბალთა ყური Mm, ბლთყური Q, ბალთაყური T. 16 თურქთა კიკნ., თურქმანთა MQTmR. 17 ალთუხნ MQT. ორ-ხან კიკნ., ონხანისნი Mm, ონხანისი QT. 19 ბერძენი MQTm. 21 აზნაურმან R] – MQTm. და მოკლა – Mm. 22 ორკნის MQm, ორკნისა T. 23 მოსწყვდნა Mm. 24 ბერძენი MQTm. და (ივლტოდეს) – MQTm. 26 სახელოვანი MQm. გამარჯუებული MQm. 28 ბანასჯარი MQT, ბანასჯარი m.

ჟამთააღმწერელი

Q179r ვითარ იქმნა ესე, ამან ერისთავმან, სამცხის სპასალარმან ყუარყუარე, წარავლინა
მისწულნი თვისნი: ივანე, რომელსა ეწოდა პაპა, და უმრწამესი მისი სარგის. ორნივე იყვნეს
T279r მმანი ძლიერნი და მკნენი უმეტეს ყოველთა, წყობათა შინა უშიშნი და შემქმნარებელნი. და
ბრძოდეს ოლთისთა და აიღეს ოლთისნი და ბულათაყურის ციხე იგი, ძლიერად განმაგრებუ-
ლი, | ნაომარი ომთა დიდთა შინა. მართალ არს მოთხრობა ჟამთა. 5

19. ამათ შფოთთა შეკრბეს ყოველნი მთავარნი საქართველოსანი კონტასთავსა, იმერნი
და ამერნი: ეგარსლან, ცოტნე დადიანი, ვარამ გაგელი, ყუარყუარე, კუპარი შოთა, თორღაი,
ჰერ-კახნი, ქართველნი, თორელ-გამრეკელი, სარგის თმოგუელი, მესხნი, ტაოელნი, და ყოველნი
იტყოდეს: „რაჲ ვყოთ? არღარა არს ნათესავი ქართველთა მეფეთა, რათა წინამძღუარ
R392v გუექმნას და ვბრძოდეთ თათართა. და ჩუენ ერთიერთისაგან განდგომილ ვართ, ვერ წინააღუდგებით
M402v თათართა. და იგინი ბოროტად გუაჭირვებენ ესეოდენ, რომელ | ყოველთა წელთა აღმუთს
წარვალთ ჭირთა და ყოველთა | ბოროტთა შემთხუევად, არა არს ღონე, დაღათუ უმეფო ვართ.
არამედ შევკრბეთ და ვბრძოდეთ თათართა“. დაამტკიცეს ომი და დადვეს პაემანი ქართლს
შეკრებისა, და განიყარნეს. უშორეს მყოფნი აფხაზნი, დადიანი ცოტნე და ბედიანი, კაცი
კეთილი და სრული საღმრთოთა და საკაცობოთა, და რაჭის ერისთავი წარვიდეს კაზმად. 15

m281r ვითარ ესმა თათართა | ერთგან შეკრება ქართველთა, წარმოვიდეს ბიჩო და ანგურაგ და
მივიდეს კონტასთავსა. დახუდეს ყოველნი წარჩინებულნი საქართველოსანი. რამეთუ ლაშქარი
გაყრილ იყო და ვერღარა წინა-აღუდგეს, წარასხნეს ქუეყანასა ანისისასა და ადგილსა,
რომელსა ეწოდების შირაკავანი. ვითარ მიიწვივნეს ჩორმაღონ ნოინს წინაშე, ჰრქუა: „რა
T279v არს შეკრება თქუენი, უკეთუ არა იქმთ განდგომილებასა?“ | ხოლო მთავარნი მიუგებდეს:
R393r „არა განდგომად შევკრბით, არამედ რათა განვაგოთ საქმე თქუენი და ხარკი | განვიჩინოთ,
რომელსა-იგი უწოდდეს ხარაჯად“.

ესე რა ესმა, არა სრულიად ირწმუნა და ბრძანა განძრცვა ყოველთა, მკართა შეკრვა
ყოველთა, სიცხესა შინა შიშველთა მუკლთა ზედა დასხდომა. და ყოველთა დღეთა ჰკითხ-
ვიდეს მიზეზსა შეკრებისასა, და უკეთუ არა აღიარონ, სიკუდილსა მისცნენ ყოველნი ესე 25
ზემოკსენებულნი მთავარნი. ხოლო იგინი დაამტკიცებდეს: „რათა განვაჩინოთ ხარაჯა“. და
M403r ამას ჰყოფდეს მრავალ | დღე, რამეთუ არა არწმუნებდეს.

Q179v და ვითარ | მოეახლა პაემანი, მივიდა დადიანიცა ცოტნე ლაშქრითა მთასა დაღოსა,
შორის სამცხესა [და გურიასა], რომელ არს რკინისჯუარი. და ვითარ აუწყეს წარსხმა

2 მისწული Mm. თუსი MQm. რომელ Mm. 4 ბალათურის MQm, ბალათურის T. 4-5 განმაგრებული კიკნ.,
გამარჯვებული MQm, გამარჯვებულნი TR. 5 მოთხრობა] + ჟამთა MQm. ჟამთა – MQm. 8 ერ კახნი MQT, ერ
კახნი m. რათა MQm, რა T. 9 ქართველთა – QT. 12 ბოროტთა R, ლუაწლთა MQTm. 13 შეკრბეს MQTm.
14 ბედიანი M, ბედიანი Q. 19 შირაკევან MQm, შირაკევი T. ჩორმაღონს ნოინსა MQm, ჩორმაღონს ნოინსა T.
წინაშე – MQTm. 20 უკეთუ – MQTm. 22 ხარაჯად – MQTm. 23 მკართა] მკედართა MQTm. 24 მუხლთა გორგ.,
კიკნ., მკედართა MQTm. 28 ლაშქართა MTm. მათდა MQTmR. დაღოსა] + რომელ არს MQTm. 29 და გურიასა
გორგ., კიკნ. რომელ არს R] – MQTm.

ჟამთააღმწერელი

ყოველთა მთავართა საქართველოსათა ანისად. და შეკრებულთა ყოფა სატანჯველთა შინა ბოროტთა ვითარ ესმა, მწუხარე იქმნა უზომოდ და თვსად სიკუდილად და სირცხულად შერაცხა საქმე იგი. და წარავლინა ლაშქარი თვისი და ორითა კაცითა წარვიდა ანისად, R393v დამდეგი სულისა თვისისა და აღმსარებელი მცნებისა უფლისასა, რომელი იტყვს: | „უფროს m281v ამისსა სიყუარული არა არს, რათა დადვას კაცმან სული თვისი მოყუისისა თვისისათვის“, | 5 რომელ ყო პატიოსანმანცა ამან კაცმან ცოტნე სათნოება მაღალი და განსათქმელი, საქმე საკურველი და ყოვლისა ქებისა ღირსი. განვლო სამცხე და ჯავახეთი და მივიდა ანისსა.

რამეთუ ქალაქად შესრულ იყვნეს ნოინნი, ესე წარჩინებულნი მოედანსა შინა დაკ- T280r რულნი მკრითა, შიშუელნი, მსხდომარე იყვნეს. ვითარ იხილნა ცოტნე წარჩინებულნი, ესრეთ უპატიოდ სიკუდილად განწირულნი, გარდაკდა ჰუნისაგან და დააბნია სამოსელი 10 თვისი, განშიშულდა და შეიკრა მკარი და დაჯდა წარჩინებულთა თანა. და ვითარ იხილეს თათართა, განკურდეს და მსწრაფლ აუწყეს ნოინთა, ვითარმედ: „ცოტნე დადიანი მოვიდა M403v ორითა კაცითა და განიდარცუა სამოსელი თვისი და შეკრული დაჯდა ქართველთა თანა“. რამეთუ კეთილად მეცნიერნი იყვნეს ცოტნესი, რომლისათვის განკურდეს თათარნი, და R394r წინაშე მათსა მიუწოდეს და ჰკითხვიდეს მიზეზსა მუნ მისლვისა მისისასა. | ხოლო იგი 15 ეტყოდა, ვითარმედ: „ჩუენ ყოველნი ამაღ შევიკრიბებით, რათა განვაგოთ ხარაჯა თქუენი და ბრძანება თქუენი აღვასრულოთ, ესე იყო შეკრება ჩუენი. აწ თქუენ ძურისმოქმედთა თანა შეგურაცხენით, და მე ამის ძალითა მოვედ წინაშე თქუენსა. უკეთუ მოიკითხო და ღირსი რამე სიკუდილისა უქმნა, მეცა ამათ თანა მოგაკუდე, რამეთუ თვნიერ ჩემსა არა უქმნიეს; უკეთუ ცხოვნდენ, მათ თანა ვიყო“. და ვითარ ესმა ესე ცოტნესაგან ნოინთა, განკურდეს 20 სათნოებისათვის და თქუეს: „ვინათგან ნათესავნი ქართველთანი ესოდენ კეთილ არიან და არა განცრუვდებიან, რომელ აფხაზეთით მოვიდა კაცი, რათა დადვას სული თვისი მოყუარე- თათვის, და არა განცრუვდეს, ესრეთ განწირა თავი თვისი სიკუდილად, არა არს სიცრუვე მათ m282r შინა, და ამის ძალითა | უბრალო ვპოვებთ და განუტეოთ ყოველნი“. რქუეს ცოტნეს: | Q180r „განდგომილება ვგონეთ თქუენ, ქართველთა, და აწ, ვინათგან ჰყავ სათნოება კეთილი, 25 R394v ყოველთა ქართველთა შენ მოგანიჭებთ, შენდა მონდობილ ვართ“. და განუშუენეს ყოველნი T280v ესე წარჩინებულნი.

20. და განიყვნეს მთავარნი საქართველოსანი და წინააღმდეგომ იქმნეს ურთიერთას. M404r მაშინ შეკრბეს დიდებულნი ამის სამეფოსანი, რამეთუ ეგულებოდა მთავარ ყოფა მათ ზედა

2 სიკუდილით Q, სიკუდილით T. სირცხულად – QT. 3 ანისად – MQTm. 4 მცნობსა MQTm. რომელსა MQTm. 5 სიყუარული] საყდარი MQTm. 8 ნოინნი] ნონხანნი Mm, ნონხანი QT. უპატიოდ] + და MQTm. სიკუდილად] + მსხდომარე Mm. 9-10 იყვნეს ... სიკუდილად – m. ჰონისაგან MQm, ჰნისაგან T. 14 იყონეს M. 15 მიზეზსა – MQTm. იგინი ეტყოდეს MQTm. 18 მოიკითხნონ MQm, მოიკითხონ T. 19 რამეთუ – MQTm. ცხოვნდენ] + მეცა m. 23 სიკუდილად და m. 25 ვპვონოთ MQ, ვგონოთ Tm. 28 განიყუანეს Mm, გნიყვნეს Q, გნიყვანეს T. იქმნა Mm. მაშინ – T.

ჟამთააღმწერელი

ეგარსლანისი, არასაწუნოთა გუარითგან აღმოჩენილისა. ამისთჳს შეკრბეს მთავარნი ამერის საქართველოსანი – შანშე, ვარამ გაგელი, ყუარყუარე ჯაყელი, სარგის თმოგუელი, კაცი მეცნიერი და ფილოსოფოსი და რიტორი, სურამელი გრიგოლ, ქართლის ერისთავი, გამრეკელი თორელი, ორბელნი, და მრავალნი ერისმთავარნი, და ძებნა-ყვეს ლაშას ძისა დავითისთჳს. და ეუწყა ვიეთგანმე ვაჭართა, ვითარმედ ჯერეთ ცოცხალ არს, გარნა ჰყრო- 5 ბილი ჯურღმულსა შინა ღრმასა გუელთა თანა მყოფობს. ვითარ ეუწყა, წარვიდეს ჩორმა- ღონს, იოსურს, ბიროს და ანგურაგს თანა, რამეთუ ჯერეთ ყენი არა მოსრულ იყო ქუეყანასა ამას, არამედ ესე ზემოქსენებულნი ნოინნი განაგებდეს ქუეყანათა, და მოაკსენეს: „ვინათგან წარავლინეთ მეფე ჩუენი, ნარინ დავით, ყენს წინაშე, და არა უწყით, რა R395r შეემთხვა, და დედა მათი, რუსუდან, გარდაიცვალა, და არა | არს ნათესავი მეფეთა, და ჩუენ 10 ურთიერთას დაუმორჩილებელ ვართ, და არა ეგების, თუმცა დავემორჩილენით ვისმე, უკეთუ არა იყოს ნათესავი მეფეთა. აწ გუასმიეს, თუ არს შვილი მეფისა ჩუენისა ლაშასი, T281r სახელითა დავით, რომელი დაუტევა ძმამან დასა თჳსსა რუსუდანს, რათა იგი დაადგინოს m282v მეფედ, ხოლო რუსუდან | მეფემან წარავლინა საბერძნეთს, სულტანს თანა, რათა წარწყმი- M404v დოს. და გუასმია, რომე ცოცხალ არს, და პატიმრად ჰყავს. აწ გვედრებით, რათა წარავლი- 15 ნოთ ერთი ვინმე სახელოვანი კაცი და მოიყვანოთ დავით და მეფე ჰყოთ ჩუენ ზედა“.

და ვითარ ესმა ნოინთა, განკურდეს საქმისა მისთჳს, რომელი ექმნა მეფესა რუსუდანს. და მსწრაფლ წარავლინეს ანგურაგ მოციქული და ვარამ გაგელი და სარგის თმოგუელი. Q180v მცირედთა დღეთა მიიწივნეს საბერძნეთს სულტანს თანა, და აუწყეს, ვითარმედ: „დავითის 20 ძებნად მოვსრულ ვართ, რათა მოგუცეთ და წარვიყვანოთ“. ხოლო იგი არღარა ჰგონებდა R395v სიცოცხლესა მისსა, და ეტყოდა, ვითარმედ: „ყრმა დავით წარმოვევლინა მეფესა ქართველ- თასა, რათა ექსორია-ყო, და ძუელ ოდესმე ექსორია-ყავ. აწ არს შუდი წელი, არა უწყი, ცოცხალ არს, ანუ მკუდარ“.

ხოლო მათ აუწყეს, ვითარმედ: „ჩუენ უწყით, რომე ცოცხალ არს, ჯურღმულსა შინა მყოფი გუელთა თანა“, რამეთუ სოსანს ასმოდა მისლვა მათი და ეხილნეს ვარამ და 25 სარგის და ეუწყა სიცოცხლე დავითისი. ხოლო ვითარ ცნა სულტანმან, წარავლინა კაცი

1 ეგარსლანისი MTm, ეგარსლანისა Q. გ~რთენ T, გარეთგან MQm. აღმოჩენილსა MTm, აღმოცენებლსა Q. 4 ორბელნი MT. 5 ეუწყა Q. ვიეთგანმე MQTm. 6 გულთა Mm. თანა მყოფობასა Mm. 7 იოსურასა MQT. ბიროს M. დანგურაგს Mm, და ანგურგს Q, და ანგურაგს T. ყენი] ყ~ნი Q, ყენი T, ყოველნი Mm. 8 ქუეყანასა] + წარავლინა Mm. მასა m. 9 წარავლინთ M, წარვლინეთ QT, წარავლინა m. და არა უწყით ... გარდაიცვალა – Q. 10 დედა] და M. 11 ვართ] არის Mm. დამემორჩილენით Mm. 12 ლაშასი სახელითა დავით – Mm. 13 იგი – Mm. 14 მეფემ MQm. საბერძნეთს – Mm. 16 და (მეფე) – MQTm. 17 მეფე] + და MQTm. 18 წარავლინა MQTm. ანგურგ MQm, ანგურგ T. ანგურაგ] + და T. და (სარგის) – MQTm. 19 მიიწივნეს] მიჰყვეს MQTm. 20 ჰგონებდეს MQTm. 25 ს~ნნასა T, სას~ნისა Q. 26 და (ეუწყა) – MQTm.

ჟამთააღმწერელი

T281v
m283r
M405r

R396r

და გამოიყვანა დავით, კნინლა სულიერ მყოფი, რამეთუ ვითარ უსულოდ რადმე, განყინულად ანუ მკუდრად მოძრავად საგონებელ იყო მხილველთა მიერ, და უცხო იყო სახილველად, რამეთუ ფერი პირისა მისისა დაყუთლებულ, და თმანი | ვიდრე | მსხვილბარკლამდე, და ფრჩხილნი ფრად გრძელ. რომელ იხილეს, განკურდეს სიცოცხლესა მისსა სულტანი, და ვარამ და სარგის, დიდად ცრემლოდეს. ხოლო სულტანი ღმობიერ იქმნა, განბანა და მრავალი ნიჭი მიანიჭა: შესამოსელი, ცხენნი რჩეულნი, ოქრო და ვეცხლი, ფრად პატივ-სცა | და შენდობასა ევედრებოდა. და ესრეთ წარმოავლინა. და ვითარ მოიწივნეს საქართველოს, მიეგებნეს ყოველნი წარჩინებულნი საქართველოსანი, შანშე და ძე მისი ზაქარია ამირსპასალარი, კაცი სიკეთითა აღმატებული, ყუარყუარე ჯაყელი, სურამელი გრიგოლ, ქართლის ერისთავი, ორბელნი, გამრეკელი, შოთა კუპარი, და ყოველნი მთავარნი, თუნიერ ეგარსლანისა.

და წარვიდეს ნონთა წინაშე. ხოლო მათ იხილეს და განიხარეს. მეფობა ვერ დაუმტკიცეს, არამედ წარავლინეს დიდსა ბათო ყაენისასა. და წარჰყვეს თანა შანშეს ძე ზაქარია, ვარამის ძე აღბულა და სარგის თმოგუელი. წარვიდეს ბათოს წინაშე.

Q181r

R396v

M405v

T282r

m283v

ვითარ მიიწივნეს, კეთილად შეიწყნარნა ბათო, შანშეს ძე ზაქარია და აღბულა თუსად დაიჭირნა და მეფე დავით მანგუ ყაენს წინ წარავლინა. და წარჰყვა თანა სარგის თმოგუელი ყარაყურუმს. მიიწივნეს მანგუ ყაენს წინაშე, რომლისადა მიემცნო ბათს, რათა განიხილოს და განბჭოს, რომელსაცა ორთაგან დავითს ხუდებოდეს | მეფობა, მას დაუმტკიცოს. ხოლო მი-რა-იწივნეს, დახუდეს მანგუ ყაენისსა | ნარინ დავით მეფე, ათაბაგი ავაგ, სურამელი, გურკლელი, ამირქვავი ბეშქენ. და ესრეთ მრავალ ჟამ იყოფოდეს ხატაეთს და ყარაყურუმს.

მაშინ ინებეს თათართა ნონთა, საქართველოს მყოფთა, მიყვანა | სულტნისა ყიასდინისა წინაშე მათსა, და მოუწოდეს ელჩთა, მსწრაფლ წარავლინეს. ვითარ იხილეს სულტანი სიმდიდრითა უზომოთა და განსაკრთომელითა, ინებეს მისიცა წარვლენა ყაენს ბათოს თანა, და წარავლინეს იგიცა. და თუ სადა ვინ იყო კელმწიფე, დამორჩილებული მათი, ბათოსთან წარავლენდიან, და ბათო მანგუ ყაენს თანა წარავლინის, ვითარ-ესე სულტანი ყიასდინცა წარავლინა მანგუ ყაენისასა. და იყოფოდეს ორნი იგი დავით და დავით, ყიასდინი, სულტანი

1 და გამოიყვანა – Mm. სულიერ] სითმე Mm. უსულო რადმე R, ავებდა რადმე T, ავებდა (აშიაზე: „აებგდ“) რადმე Q, აებგდრადმე Mm. განყენილად MQTm. 4 და – Mm. ცრემლოდეს ყაუხჩ., კიკნ., იცრემლოდეს Mm, იცრემლოდეს T, ცრემლოდეს R. 6 რჩეული M. 6-7 პატივ-სცა] პატივისა MQT. 7 შენდობასა] შენობასა M. 10 ორბელი MQTm. 13 ყანისასა MQ, ყნისსა T. თანა – MQTm. 14 აღბლა T, აღბელ Mm, აღბაჲ Q. და – MQTm. 15 ძე] + და MQm. და (აღბულა) – MQTm. აღშუა Mm. 16 წინ – MQTm. 17 რომელ ისადა MQTm. განიხაროს MQTm. 18 და განბჭოს – T. დაუმტკიცო MQm. მას დაუმტკიცოს – T. 19 მანგუყენისა MQ. 20 გამრეკელი MQTmR. 22 მიყვანა] + და MQTm. სულტანის MQm. ყასდინის MQTm. 23 წარავლინეს – MQTm. სულტანი – m. 24 წარვლენ MQm, წარვლენ და T. 25 და – MQTm. 26 ბათო მანგუ ყაენს] ბათომან გაუყონის (გაუყნის T) MQTm. თანა – MQTm. ვითარ] + ვითარ m. ყასდინცა MQm, ყ სდანცა T. 27 მანგუყანისასა MQ, მნგუყნისსა T. ყასდანი MQT, ყასდნი m.

ჟამთააღმწერელი

R397r საბერძნეთისა, ხლათისა სულტანი და ათაბაგი ავაგ ხატაეთს და ყარაყურუმს, და დაყვნეს ვითარ ხუთისა წლისა ჟამი.

21. ხოლო ამათ ჟამთა იქმნა საქმე ესე. ამას მანგუ ყაენს ესხნეს ძენი ორნი: უხუცესი ვითარმე ყუბილ ყაენ, უმცირესი ულო, რომელსა ეჯანობითცა უწოდდეს. ამან მანგუ ყაენმან განაჩინა ყაენად პირმშო ძე თუსი, ყუბილ ყაენ, და უბრძანა ლაშქრობა დასავლეთით კერძო, 5 ბაბილოვანსა, რომელ არს ბაღდადი, და ეგუპტისა და ყოვლისა დასავლეთისა კერძოთა. ხოლო ულოს უბრძანა წარსლვა დიდად ინდოეთად და მუნ განლაშქრობა. გარნა ძნელად აღუჩნდა ყუბილ ყაენს წარმოსლვა დასავლეთით, ულოს – წარსლვა ინდოეთის კერძოთა. მაშინ ევედრა ულო ძმასა, რათა განცვალონ ლაშქრობა და ულო დასავლეთით კერძო 10 წარმოვიდეს და ყუბილ ყაენ – ინდოეთს. ვითარ ცნა ყუბილ ყაენმან, სიხარულით შეიწყნარა სიტყუა ულოსი და განცვალეს ლაშქრობა. და მოაქსენეს მანგუ ყაენს, მამასა მათსა, სალაშქროსა განცვალება და ულოსი ბაბილოვანს და ეგუპტეს წარსლვა, რომელსა ნება-სცა მანცა. და მოუწოდა ძესა თუსსა ულოს და მისცა ლაშქარი ვითარ ექუსი ბევრი მკედარი 15 დედა-წულითა მათითა და ხუასტაგითა. და განაჩინა მკედართმთავრად, რომელსა-იგი ულუს-ნონობით უწოდეთ და აწ ბეგლარბეგად, სახელად ელგა ნონი, ნათესავით ჯალაირი, კაცი პატიოსანი და სათნოებიანი, სიმართლისმოქმედი. ამას მოსცა ვითარ მკედარი ათი 20 ათასი. წარვიდეს ულო და მკედართმთავარი მათი ელგა ნონი, განვლეს თურანი და ჯეონი, მოიწივნეს ხუარასნის არესა და მიერ აღმუთს.

ვითარ მოიწივნეს ბრძოლად აღმუთისა, მოკუდა მანგუ ყაენი. და დასვეს ტახტსა მამისა მისისასა ყუბილ ყაენი, რომელი მამასა მისსა დაედგინა ყაენად. და დარჩეს ყარაყურუმს ზემოკსენებულნი ესე კელმწიფენი – დავით და დავით უცალოებისაგან თათართასა. 20

ხოლო ულო მოიწია ადარბადაგანს მკედრითა სამოცი ათასითა. ვითარ ცნეს ნონითა ჩორმაღონ, იოსურ, ბიჩო, ანგურაგ, წარემართნეს მიგებებად ულოსა, და თანა-წარიტანნეს ყოველნი წარჩინებულნი საქართველოსანი, და უმეტეს ეგარსლან, რომელსა, ვითარცა | 25 მეფესა, მორჩილობდეს ყოველნი მთავარნი საქართველოსანი. და მიეგებნეს ადარბადაგანს. და შეკრბეს ორნივე თათარნი, პირველ მოსრულნი, რომელთა თამაჩობით უწოდეს, და ულო ყაენს თანა მოსრულნი.

1 ხლათისა Mm, ხლათისა Q. და (დაყვნეს) – MQTm. 3 იქმნა – MQTm. მანგუყაენს MQT. 4 ვითარმე MQm. ყუბილიყან MQTm. ეჯანობითცა MQm. ეჯანობითცა T. უწოდეს MQTm. მანგუყაენ MQT, მანგუ ყაენ m. 5 ყაენად MQTm. ყუბილიყან MQTm. 6 კერძოთა MQTm. 7 მან MTm. 8 ყუბილიყანს MQTm. ულოს + უბრძანა MQTm. 10 ყუბილიყან MQm. ყუბილიყანმა MQ, ყუბილიყან m, ყუბილიყან T. 11 მანგუყაენს MQT. 12 ნება-სცა ნებასა MQTm. 13 ულოს – Mm. 15 ულოს ნონობით MQm. 19 მანგუყაენ MQT. და – M. 20 ყუბილიყან MQTm. ყაენად M, ყაენად QT. 21 დავით და დავით – MQTm. უცილოებისაგან M, უწილოებისაგან QT. 22 ადარბადაგანს MQTm. 23 ჩორმაღონ MQ. ჩორმაღონ T. ბიჩო Q, შაიჩო T. ანგურაგ MQTm. 24 ეგარსელნი Mm, ეგარსლან Q, აგარსლან T. 25 ადარბადაგანს MQTm. 26 თამაჩობით Mm. თმობით Q, თამბობით T. 27 ყაენს MQ, ყენს T.

ჟამთააღმწერელი

და წარჩინებულნიცა საქართველოსანი მივიდეს ულოს წინაშე. იხილნა და კეთილად შეიწყნარნა, და აამკედრა, მათ თანავე მბრძოლად განაჩინა, და უბრძანა რომელსამე ულდა-ჩად, რომელ არს მეკრძლე, რომელსა არტყია კრძალი და კარსა ზედა მდგომარე არს; რომელსამე სუქურჩად, ესე იგი არს, რომელსა საგრილობელად შექმნილი მრგული შესაკეცელი და გასაშლელი აქუნდა თავსა ზედა ყაენისასა, მაღალსა შეშასა, ვითარცა ბუნსა 5
m284v დროშისასა ზედა განთხომილი | იყვის. ამას სუქურად სახელ-სდებდეს, და უკეთუ არა ყაენთა ნათესავი იყვის, არავის კელ-ეწიფებოდა დაჩრდილება მათი; სხუათა ყუბჩაჩად, რომელთა აქუნდის ტანისამოსი და ალაქ-ბაშმალი; სხუათა ეგვდანჩად, რომელ არიან კარის-მცველნი მეკარენი; სხუათა ყორჩად, რომელთა აქუნდა მშულდ-ქარქაში. ესე ვითარითა უშუე- 10
M407r რითა პატივითა პატივ-სცა ყაენმან დიდთა | ამათ მთავართა საქართველოსათა და თუთუელ-სა პატივად განუჩინა.

და წარმოვიდეს ადგილსა, რომელსა ეწოდების ალატალი. და მივიდეს ყოველნი მორ-ჩილნი წინაშე მისსა, და დაჯდა ტახტსა საკელმწიფოსა, და ილოცეს წესისაებრ მათისა | და უწოდეს ყაენად. აქა იწყო ყაენობა ამათ ზედა ულოსი.

რამეთუ პირველ ამათ თამაჩთა ნოინთა ოთხთა მიერ განეგებოდა ქუეყანა საბრძანებე- 15
T283v ლისა მათისა. პირველად რომეური, რომელ არს ხუარასანი, ერაყი, ადარბადაგანი, მოვაკანი და ბარდავი, შირვანი, საქართველო ყოველი, ხლათი და საბერძნეთი დიდი ვიდრე ასიადმდე ამათ ოთხთა ნოინთაგან განეგებოდა და მათი საურავი იყვის, ვითარ ძუელ ოდესმე შემდგომად სიკუდილისა რიმოისა რომოსიონთა ქუეყანათა განაგებდეს ოთხნი იპატოსნი. და ვინათ-გან მოიწია ულო, იწყო საურავად ქუეყანად და განაგებდა წესთა ყაენობისათა აღსრულებად. 20

მათვე ჟამთა წარმოავლინეს სხუათაცა ყაენთა შვილნი მათნი, რომელთა ქოუნ უწოდინან: ბათო – ვიდრემე ტუთარ, ჩაღატა ყაენის შვილმან, ურყან, – ყული და თულის ნათესავისაგან – ბალაღა, რათა ქუეყანა მათი წილხდომილი ყაენის შვილთა დაიპყრან და

2-3 რომელსამე ულდაჩად] რათა სამეულად უჩნდა და Mm. რ~ლ სამეულ~დ უჩნდა და QT. 4 რომელსამე სუქურჩად] რომელიმე სუქალჩად და Mm, რ~ლიმე სუქლჩად და QT. მრგული] მიერ გული MQm. მ~რ გული T. 5 შესაკეცელი] შესაკერველი MQm, შესკვრელი T. და – MQTm. გასაშლელი] გაშიშვლებული MQTm. ყანისასა MQ, ყანისსა m. 6 განთხომილსა MQm, განთხომილისა T. სუქურსად MQTm. 7 ყუბჩჩდ QT, – Mm. 8 ალაქაბაშში M, ალქაბაშში Qm, ილაქაბაშში T, ალაქ ბაშმალი გორგ., კიკნ. ევდრჩად Mm, ევდრჩდ QT. 9 მეკარენი – M. 9-10 ესე ვითარითა – MQTm. უშუერითა] უმურველითა Mm, უშრველითა QT. 10 ყრმამან MQTm. 12 წარვიდეს MQTm. 13 ტახტსა] ადგილსა m. 14 იწყეს MQm. ყანობმან M, ყანობამან m, ყნობამან T, ყნობმან Q. ულოსი – MQTm. 15 რამეთუ პირველ მათ – MQTm. 16 პირველად] არამედ MQTm. აიდარბაგანი MQTm. მაკკარი MQTm. 17 ხლათი Mm, ხ~ლთი QT. ასდამდე Mm, ასდადმდე T, ასიდადმდე Q. 18 განეგებოდა და მათი საურავი] საგონებელ MQTm. ძუელ] ძალთა Mm, ძ~ლთა QT. 18-19 შემდგომად] შემდგომმა Mm, შ~დ QT. 19 საკადრებელსა MQTm. რომოსიონთა Mm. იპატოსანი] პატიოსანი Mm. 20 საურავად] სვრად Mm, სურვად T, სურვდ Q. ყანობისთა MQT. ქონ Mm. 22 ვიდრე მეტურ MQTm. ჩარატ MQTm. ყანის MQm, ყანი T. ურყან] უშან MQTm. 23 შლაღა Mm, ბლაღთა T. ქუეყანა] ყვნა MQm, ყნა T. დაიპყრან – MQm.

ჟამთააღმწერელი

m285r ხარაჯას იგინი აიღებდეს. და ოქოთა ყაენის შვილის შვილი, ყუბილ ყაენის | ძმა, ულო, აქა
M407v დახუდა პირველ მოსრული. | ვითარ იხილა ულო სამნი | ესე ქოუნნი, შეიწყნარნა და მისცა
R399r ქუეყანა ხუედრი მათი, და ესრეთ მშუდობით იყოფოდეს.

ხოლო ქუეყანა სამეფო, საყდარნი და მცხეთა და მისი მიმდგომი ქუეყანა და მონას-
ტერნი არავისაგან იცვებოდეს, რამეთუ წარჩინებულნი სამეფოსანი თუსისა ქუეყანისათუს 5
ზრუნვიდეს. ამისთუს წარვიდა ულოს წინაშე კათალიკოზი ნიკოლოზ, მხილველი კაცი,
ანგელოზთა მობაძე, მრავალთა მოღუაწებათა შინა საკურველი, მართლმადიდებელი, ძლიერი
და თუალუხუავად მამხილებელი მეფეთა და მთავართა, რამეთუ იყო უმანკოცა, და არავის
თუალნი აუხუნის. იხილა რა ყაენმან, განკურდა წესსა და ხილვასა შესახედავსა მისსა,
T284r რამეთუ არა მეცნიერ იყო ნათესავსა ქართველთასა, | თუნიერ არქუანთა. და ვითარ პატივ- 10
სცა, დაუწერეს იერლაცი, რომელ არს ბრძანება. შეუქმნეს და მოსცეს შანად ჯუარნი
R399v ოქროსანი და შეუქმუნა თუალითა და მარგალიტითა, და უბოძა ერთი თუთ | კათალიკოზსა
Q182v და ერთი – მოძღუარსა ვარძიისასა, რომელი თანა-ჰყვა | კათალიკოზსა. და არგანიცა იგი,
ოქროთა შექმული, მონიჭა კათალიკოზსა ოდენ, ჯუარიანი იგიცა. და ესრეთ პატივითა
წარმოავლინეს, და დაიცვნა ყოველნი საყდარნი და მონასტერნი. 15

M408r 22. ხოლო იყვნეს ორნივე დავით და დავით ყუბილ ყაენს წინაშე და იურვოდეს
ორნივე მეფობასა. თმოგუელი სარგის ძლიერად წინა-ალუდგებოდა თუთ ნარინ დავითს და
რომელნი მის წინაშე იყვნეს, თანაზრდილნი მისნი, რამეთუ იტყოდეს: „არა ჯერ-არს,
m285v რათამცა ნაშობმან დედაკაცისამან დაიპყრას მეფობა და არა ძემან თუთმპყრობელისა |
მეფისა მამაკაცისამან“. ხოლო იგინი მიუგებდეს, ვითარმედ: „დალათუ ნარინ დავით დედაკა- 20
ცისა ნაშობი არს, არამედ მეფევე იყო გურგუნოსანი რუსუდან, ძმისა მისისა გიორგისაგან
დატევებული, და მეფისავე ძე არს ნარინ დავით“. და ვითარ განგრძელდა ცილობა, ავაგ
ამირსპასალარი წარმოავლინეს და მისცეს იერლაცი შეწყალებისა, და ქალი ქმნულკეთილი,
R400r ნათესავი წარჩინებულთა, სახელით ესლომ, და ელჩი ულოს ყაენს თანა, | რათა კეთილად 25
შეიწყნაროს ავაგ. და ესრეთ მოიწია ულო ყაენს წინაშე, ხოლო მან პატივითა შეიტკბო
და წარმოავლინა საქართველოს, მამულსა თუსსა.

და ვითარ ცნეს ქართველთა მოსლვა ავაგისი, ამირსპასალარისა, წინა-მოეგებნეს

1 ხარაჯასა] და აჯისა MQ. და ... აიღებდეს – T. 4 მიმდგომი] + და MQTm. ქუეყანა – Mm. 5 ქუეყანისანი MQm, ქუეყანისა ნიუი T. 6 ნიკოლოზ m, ნიკოზ T. 8 თვალ უხვად MQTm. უმანკოცა] თემანკოც Mm. 9 აუხუნეს MQm. ყაენმან] ყრმამან MQTm. 10 არქენა MQm, არქუნა T. 11 იარუელცი MQT, იარულვეცი m. ბრძანება] ბაბა Mm, ბაბა QT. ჯუარი MQTm. 12 ~თუთ ერთი MQTm. 13 არგანიცა იგი] იგიცა MQm. 13-14 და არგანიცა ... მონიჭა კათალიკოზსა – T. 16 ყუბულყანს MQ, ყუბულა ყანს m, ყუბულყანს T. 18 იყუნის MQm, იყვნეს T. ჯერა Mm. 19 ნაშობმან] ნაშრომმან MQTm. თუთმპყრობელისა] + და Mm. მეფისა – Mm. 21 ნაშობი არს – MQTm. 22 დატევებული] დავლტოლვილი MQT, დალტოლვილი m. 23 არა რაცი Mm, არლცი QT. ქმნილ კეთილი MQTm. 24 ყანთანა MQm. 25 ყანს M, ყნს QT. 26 მამულსა] მამასა MQTm. თუსსა] + დავითს წინა MQTm.

ჟამთააღმწერელი

T284v ყოველნი მთავარნი და წარჩინებულნი, თუთ შანშე და ეგარსლან, | რომელსა კინდადა
სახელიცა მეფობისა ეპყრა. და ვითარ მიეახლა ავაგ, ჰკონებდა ჰუნისაგან გარდამოკლო-
M408v წესისაებრ პატივით ხილვა და ამბორისყოფად ავაგისა. და ვითარ იხილა ავაგ, | განძუნ-
და, თავსა მათრაკითა უხეთქნა და უბრძანა მის ქუეშე დაწესებულთა, რათა ცხენისაგან 5
უპატიოდ დაამკუნან ქუეყანად, და ყვესცა ვერეთ, პატივისაგან უპატიოყვეს და განძრცუ-
ლი განაძეს, და მიერიტგან უპატიო იქმნა. და ესრეთ განაგდეს შანშე და ავაგ და
თავადთა საქართველოსა.

R400v და არა განეჩინეს ყუბილ ყაენს, თუ რომლისა იყოს მეფობა, ამისთვის დაშთეს მრავალთა 10
m281r წელთა ყარაყურუმს. ხოლო სულტანი ყიასდინი და ხლათელი წარმოავლინეს | ავაგსავე
Q183r თანა, და მივიდეს სახლსა სამეფოდ მათდა. და ვითარ განგრძელდა | ყოფა ყარაყურუმს და
ხატაეთს ორთავე მეფეთა, მაშინ ინება ყაენმან ყუბილმან, წარმოავლინა ორნივე მეფენი
ძმასა მისსა ულოს თანა, და მიუძმცნო ესრეთ, რათა, უკეთუ სთნდეს, ორთავე მისცეს
მეფობა, რომელ ყოცა ულო უკანასკნელ. და ესრეთ მოიწივნეს ულოს წინაშე, რომელი 15
იხილა და შეიწყნარა, და ორთავე მეფობა დაუმტკიცა და მისცა ყოველი სამეფო მათი.

T285r და ვითარ ესმა ქართველთა მოსლვა მეფეთა, უზომოთა სიხარულითა აღვსებულნი წინ-
მიეგებნეს, ალატალს იმერნი და ამერნი წარჩინებულნი, და იყო სიხარული და მადლობა
M409r ღმრთისა. ვითარ დაყვეს მცირედი ჟამი ულო ყაენს წინაშე, წარმოავლინა ქართლს, და
R401r მოვიდეს ტფილისს სიხარულითა. და შეკრბეს | კათალიკოზისა თანა ყოველნი ეპისკოპოზნი 20
და ყოველნი მთავარნი და ერისთავნი, | დასხდეს ტახტსა მამათა მათთასა ტფილისს დავით
და დავით – ორნივე.

ხოლო მოწევნულ არს ესეცა სიტყუა, რომელ სხუა ვინმე ყოველთა აღმწერელი
იტყვს, ვითარმედ: ყარაყურუმს ყოფასა ორთავე მეფეთასა გუიუქ ყაენმან ესრეთ გაბჭო,
რომე მეფობა ლამას ძესა დაუმტკიცონ, და ესრეთ წარმოავლინა, და რუსუდანიცა ძე, 25
დავით, მაშინვე ლტოლვილი ღამით განიპარა და წარვიდა აფხაზეთს. და მე არა შევიწყ-
ნარებ ამას. პირველად უწყოდეთ, რომელ [გუიუქ] ყაენსა მას არა გაეყო, და არცა მანგუ

1 ეგარსელნი M, ეგრესელნი m, ეგრსლან T, ეგრსლნ Q. რომელსა] რომელნი MQ, რომელი Tm. კინდა Mm.
2 ონისაგან MQTm. 2-3 გა დაპკლომად MQ, გარდაკლომად m. 3 ეგარსელნისაგა M, ეგრასელისაგან m, ეგარსლნისგან
QT. და – MQTm. 4-5 განძუნდა] გაბრუნდა Mm, გნძუნდა QT. 5 მის] მას MQTm. 6 დაამკუნა MQT. ყვეს] ყო
MQTm. 7 ქმნა MQTm. 7-8 და თავადთა – MQTm. 9 შორის] შინა MQTm. 10 ყუბლიყან Mm, ყუბლყ 6 QT.
11 ყარაყურუმს MQm, ყრა ყურუმს T. ყასდინი MQTm. ხლათი T, ხალხთი Mm, ხლთი Q. 12 განგრძელდა]
განძლიერდა MQTm. ყარაყურუმს MQm. 13 ყანმან MQT. 14 უკეთუ] უკუე MQTm. 17-18 წინ მოეგებნეს MQTm.
18 ალტალს MQTm. 19 ყანს MQT. 20 ტფილის MQTmR. შეკრბეს] + კეთილი Mm. კ ~ თლი QT. თანა – MQTm.
21 ტფილისისა MQm, ტფილისისსა T. 24 გუიუქ ყაენმან] გყყუნა MQm, გუყუნა T. 26 არა m, არ MQT. 27 ყანსა
MQT. გაუყო MQTm. არც გორგ.] – MQTm. მანგუ ყაენს გორგ., კიკნ., მან განუყვნა MQm, მან განუყუნა T.

ჟამთააღმწერელი

m286v ყაენს, ყუბილის და ულოს მამასა, და მეფობა ორთავე მანგუ ყაენის შვილმან, ყუბილ ყაენმან, მოსცა და ულო ყაენისა წარმოავლინა, და მანცა ორთავე | დაუმტკიცა მეფობა.

IV

T285v 23. და ორნი დასხდეს ტახტსა ზედა და აზომ, რომელ მრავალი სიგელი იპოვების და
m409v თვთ მე მინახავს, რომელ სიგლისა თავსა სწერია: „მეფენი ბაგრატიონნი“, და „ნებითა 5
Q183v ღმრთისათა, დავით და დავით“, და კელიცა ორთავესი რთავს: „ჩემ დავითისგან მტკიცე, და
R401v ჩემ დავითისგანცა მტკიცე არს“. ხოლო დასხდეს ორნივე მტკიცედ მეფედ, ვითარ ვთქუ,
რომლისათვის საეჭუელ იქმნა შანშესგან ლაშას ძისა დავითის სიყუარული, და ავაგისგან
რუსუდანის ძისა დავითის მიძღვომობა. და ვერ განაცხადეს, რამეთუ ორნივე, დავით | და
დავით, სიყუარულსა ზედა ეგნეს და არა წინა-აღუღებოდეს ერთმანერთსა. და მორჩილობ- 10
დეს ყაენსა ულოს და ხარაჯას მისცემდეს. | ხოლო უპირატესი პატივი და ზემოჯდომა
ლაშას ძესა, დავითს, ეპყრა | ლაშას ძეობისათვის, დაღაცათუ უხუცესობისათვის.

ვინათგან თათარნი არა დამშუდნეს ყოველთა ნათესავთა სრვად და ოკრებად, და თანამ-
ბრძოლ აქუნდეს ქართველნი წყობათა შინა სიმკნისა მათისათვის, ამისთვის დიდსა ჭირსა შინა 15
იყვნეს მეფენი და მთავარნი. დაუცხრომლად ებრძოდეს ურჩთა, და უმეტეს აღმუთს მყოფთა.
რამეთუ შუდისა წლისა ჟამთა განგრძელდა ბრძოლისა ყოფა მათი. ამისთვის წარავლინა ულოცა
ნონინი და მათ თანა მეფე გიორგის ძე, დავით, ქართველთა სპითა, რათა ბრძოდენ აღმუთს.
ხოლო იგინი, ამისნი მცნობელნი, მრავალთა ომთა მიერ შეიწრებულნი, ყოვლისა ღონისძიები-
საგან უღონოქმნილნი, ივლტოდეს ეგვპტედ, რომელ არს მისრი, რამეთუ აღიღეს დედა-წული 20
და ხუასტანი და ყოველი სიმდიდრე მათი, | და მუნ დაამკვდრნა სულტანმან მისრეთისამან. და
აწ რომელ მუღილნი მისრეთით გამოვლენ, იგივე აღმუთელნი არიან, მუნ დამკვდრებულნი.

R402r და ესრეთ რა კელთ-იგდო ულო აღმუთი და ყოველი ხუარასანი, ინება ამკედრება
ყოველთა ნათესავთა ურჩთა | და მოსრვიდა კაცთა ესოდენ, რომელ ათორმეტი დღე ოდენ
დაყვეს ერთსა სადგურსა ზედა ამისთვის, რომე მოკლულითა კაცითა აღყროლდის ადგილი 25
M410r იგი, | რომელ დგის. ხოლო უმეტეს სპარსთა მოსწყუედდის, რამეთუ საძაგელ უჩნდის
T286r სჯული მუსულმანთა. | ხოლო ამას თანა აქუნდა სამართალი განმკითხველობისა.

1 ყანის MQT. 1-2 ყუბილ ყაენმან] ყუბლიყან MQm, ყუბლა ყნ T. 2 უღვო ყანისა M, უღვო ყაენისსა m, უღვო ყანისა QT. 5 სიგლისა თავსა] საგებელსათვის Mm, სიგელისათ Q, სიგებლის თ T. ბაგრატიონნი M, ბაგრატიონნი m. 7 მეფედ – Q. 8 დავითისი MQm, დავითისა T. 9 დავითისი MQm, დავითისა T. განცხადეს M, განცხადეს Q, გნცხადეს T. 10 ეგნეს – MQTm. ერთმანერთსა – MQTm. 11 ყანსა და MQTm. და (ხარაჯას) – MQTm. 13 ნათესავთათვის MQTm. სრვად და – MQTm. ოკრობად MQm. 14 მათისათვის – MQTm. 15 უმეტეს – MQTm. 16 წლისა] + მყოფთა MQTm. ულოცა] უცხო MQTm. 18 შეიწრებული MQm. 19 აღიღეს MQm. 20 მუნ] მან MTm, მუნ Q. 21 მისრეთი MQTm. მუნ – MQTm. 23 მოსრვიდა] მმოსრავთა MQ, მომსრავთა m, მმოსრვი T. 24 სადგურსა] ადგილსა Mm. 25 სპარსთა] სპათსა MQTm. რამეთუ – MQTm. უჩნდის] არს MQTm.

ჟამთააღმწერელი

ამას უღოსა თანა იყვნიან მარადის მეფენი ორნივე, დავით და დავით. ხოლო იყო ესე ლაშას ძე დავით ტანითა დიდ და ახოვან და სხულ და მოისარი მაგრითა მშულდითა, უმანკო, წრფელ, მალემრწმენ, შემნდობელ ბოროტისმყოფთა. და რუსუდანიძის ძე დავით იყო ტანითა ზომიერ და თხელ, ფერითა ფეროვან და შუენიერ, და თმითა თხელ, ფერკითა მალე, მონადირე რჩეული და კეთილად მსროლელი ნადირთა, ენატკბილ და სიტყუერ, უხუ და მდაბალ, ცხენსა ზედა მკნე და ლაშქრობათა შინა გამგონე და სამართლისმოქმედ, უმეტესობის მოღუაწე. ესენი უმრავლესსა ჟამსა უღოს ყანს წინაშე იყვნენ. და უღო | ლაშას ძისა R402v დავითისთვის უმეტეს მოყუარულ იყო და რუსუდანიძის ძისა დავითისთვის მოძულე. ხოლო Q184r ვითარ იყო რუსუდანიძის ძე ალატაღს, უღოს წინაშე, დაიპყრეს და წარმოავლინეს საზამთროსა ადგილსა ბარდავს. და ვითარ მოიწივნეს ნახჭევანს, მიერ წარვიდა აფხაზეთს დავით m287v რუსუდანიძის ძე სამითა ოდენ კაცითა, | რომელი იყო გურკლელი და ამირეჯიბი და სურამელი ბეგაი, რომელსა თათარნი სალინ-ბეგობით უკმობდეს, ესე იგი არს კარგი ბეგაი. წარვიდა აფხაზეთს, რამეთუ ლაშას ძე დავით ტფილისს იყო მას ჟამსა. და ვითარ მოიწია M410v ნარინ დავით ქუეყანად ავგ ათაბაგისა შეურაცხითა | შესამოსლითა, იხილა იგი მომავალი ნადირობას მყოფმან სუმბატ ორბელმან.

რამეთუ მოწყუედასა მას ორბელთასა მეფისა მიერ ლტოლვილი წარსრულ იყო T286v ნახჭევანს, სახელითა ლიპარიტ. ესე მიიწია ქუეყანად ელიგუნისად. ხოლო ელიგუნ იხილა რა ლიპარიტ ორბელი, სიძედ შეიყვანა და ასული თვისი აქორწინა, რომელმან შვნა ორნი ძენი, რომელსა უწოდეს ერთსა ელიგუნ და მეორესა სუმბატ. და შვილად მიიყვანა ელიგუნ სუმბატ. ამის სუმბატის შვილმან შვილისამან, სუმბატ, შეიძთხუა დავით და წარიყვანა R403r სახლად თვისად. | ხოლო დავით ევედრა სუმბატს, რათა არა განაცხადოს, და წარავლინოს აფხაზეთს, და ტუალიცა მისცა იგი სახელოვანი, რომელი წარეტანებინა დედასა მათსა რუსუდანიძის. და წარმოავლინა უნდოთავე შესამოსლითა შიშისათვის თათართასა. და მოიწია თორს, ლიპარიტ თორელისასა, რომელსა დევისყურცა ეწოდებოდა. და მან უძღუნა ცხენი და შესამოსელი, წარჰყვა ქუთათისს. ხოლო ვითარცა ცნეს აფხაზთა, სუანთა, დადიანმან, 25 ბედიანმან, რაჭის ერისთავმან და სრულად ლიხთ-იმერელთა, შემოკრბეს სიხარულითა დიდითა და მეფე ყვეს დავით აფხაზთა ვიდრე ლიხთამდე.

2 (ძე) დავით – m. მოისრი MQT, 3 მალემრწმენ] მალი Mm. 4 ფეროვან და] ფეროვანად T, ჰეროვანად MQm. 7 ყანს MQT. და უღო] უღო და MQTm. 8 მოყუარულ] მყოლ MQTm. მძლე MQm, მძლეეარ T. ხოლო – MQTm. 9 ალატაღს MQT. დაიპყრეს MQT. 10 და ვითარ – MQTm. წარვიდეს] წარვიდა აფხაზეთს MQTm. 11 გურკლელი MQT, გურკლელნი T. და ამირეჯიბი] დამირეჯიბი M. 12 ბეგი MQm. 13 წარვიდა აფხაზეთს R] – MQTm. ტფილის MQT. იყო] იდგა m. 14 ნარინ დავით – MQTm. მიმავალი MQTm. 15 სუმბატ – MQTm. ორბელმან] ორგულმან MQTm. 16 რამეთუ ყაუხჩ., კიკნ., რომელი MQTmR. ორბელთა MQTm. 17 მოაწია MQTm. ელაგუნისმან MQT, ელაგუნისა m. ხოლო – MQTm. ხოლო] + მან m. ელაგუნ Mm, ელიგუნ T. 19 მეორესა m, ერთსა MQT. სუმბატ – MQTm. 20 ამისი MQTm. შეამთხუა MQTm. 22 რომელ MQTm. წარემატებინა MQm, წარემატებთან T. 25 სვიანთა Mm. დადიანმან გორგ., კიკნ., დადიანთა MQTmR. და სრულად mR, და სრულდ QT. დასრულდა M.

ჟამთააღმწერელი

და აქა შინა შეიქმნა სამეფო ესე ორ სამთავროდ, გარნა ეგრეთცა იყვნეს სიყუარულსა ზედა ერთმანეთისასა დავით და დავით. და დარჩა ლიხთსაქათი ლაშას, ძესა დავითს. და ლიხთიმერი რუსუდანის ძესა. და მოიწყო ყოველი ქუეყანა და მოიგო სიმდიდრე უზომო და წარმართა სახლი სამეფო კეთილად, და | მონებდა ყაენსა.

M411r
m288r
R403v
T287r
Q184v

მაშინ წარმოავლინა ელჩი დიდმან ყაენმან ბათო, რომელსა ეპყრა | ყივჩაყეთი და ოვსეთი, ხაზარეთი, რუსეთი, ბორღალეთი ვიდრე სერბეთამდე, და რუბანდამდე და ხატაეთ-მდე, და მოუწოდა მეფესა დავითს. და წარვიდა წინაშე ბათოსა მეფე დავით ნიჭითა უზომოთა, და დაუტევა განმგებლად სახლისა სამეფოსა დედოფალი ჯიგდა-ხათუნ და მესტუმრე ჯიქურ, რამეთუ იყო ესე ჯიქური ერთგული მეფეთა უმეტეს ყოველთა კაცთა. რამეთუ სრულიად სამეფოსა შინა მპარავი და ავაზაკი არ იპოებოდა, და თუ სადა გაჩნდის, ძელსა ჩამოჰკიდებდნენ; და სხუად არარა ნიჭთა მქონებელი. ესე განდიდნა მეფისა დავითის მიერ დიდად ერთგულობისათჳს, კელთ-უდგა სამეფოსა და სახლისა განგება, და დაუტევა ტფილისს დედოფლისა წინაშე, რომელმან აღაშენა ისანთა პალატი განგებითა დიდითა, და ფხოველნი მოხარკე ყვნა და მეჯორედ ყვნა კაცნი იგი მკეციისა ბუნებანი.

და წარვიდა მეფე წინაშე ბათოსა, პატივითა შეიწყნარა და ყოველი სათხოველი აღუსრულა. და იყოფოდა მეფე წინაშე ბათოსა ჟამთა მრავალთა. და თუთუელი თემისთემისა ადგილი თუთუელსა კაცსა შევედრის, რომლისათჳს კახეთიცა პანკელსა თორღუას შევედრა და ამცნო, რათა ბრძანებასა დედოფლისასა ერჩდეს. ჰგონა თორღუამან არღარა მოსლვა მეფისა, უკუ-დგა პანკისს ციხესა, თჳსად დაიჭირა კახეთი, არღარა მორჩილდებოდა დედოფალსა და მესტუმრესა | ჯიქურსა.

R404r

M411v

მაშინ შეიწყალა ყაენმან მეფე დავით და მოსცა სუქური საჩრდილობელი, რომელი სხუასა არავის აქუნდის, თჳნიერ ყაენტა და ნათესავსა მათსა. და მოუმცნო ულო, რათა თჳნიერ ულუსისა ნოინისა კიდე ურდოს შესლვასა | მეფისა ზედათ არავინ დადგებოდის,

T287v
m288v

1 სამეფო ესე] სამთავრო MQTm. სამთავროდ] სამეფოდ MQTm. ეგრეთცა M, ეგრეც m. ერთმანეთისასა Mm. აქათი Q, აქეთი T, აქით m, აქთი M. 2-3 და ლიხთიმერი რუსუდანის ძესა – MQTm. 3 უზომო] უზო Mm. 4 წარმართთა MTm. და მონებდა] დამონებდა Mm. ყწს QT, ქვეყანასა Mm. 5 ყენმან M, ყანმნ QT. ბათო – MQTm. 6 ბორღალეთი R, ბოძილეთი MQTm. სერეფთადმდე MQm, სერფათამდე T. და რუბანდამდე MQ. 7 და მოუწოდა მეფესა დავითს – MQTm. ბათოსსა T, ბათოსს Q, ბათვისა M. 8 დუტევა M. განმგეთად MQT, განმგეთა და m. სამეფოსა T. ჯიგდ ხათუნ QT, ჯიგდ ხათუთუნ Mm. 9 ჯქური M. რამეთუ – MQTm. 10 სრულად MQTm. და ავაზაკი] დავაზაკი M, და ავაზაკი Q. და – MQTm. თუ სადა] + თუსადა M, თუ სად QT. 11 დავითს M, დ~თს T. 12 სხლისა MT. და – MQTm. 12-13 ტფილისი MQTm. 13 დედოფალსა MQm. ისანთა TR, ისნთა Q, სიონთა m, ტისიონა M. პალტი M, პლატ T, პლტი Q. 14 მოხარკენ R, მოხრაკე M, მოხრკე Q, მოხარაკე T. ბუნებანი] შუენბნი Mm. 15 წინაშე – MQTm. ბათოსა] ბათოს MQT, ბათოს m. შეიწყნარე MQm. წინაშე – MQTm. ბათოსა] შათოს Mm, ბათოსსა T. ჟამთა მრავალთა და – MQTm. თემისთემისა] თემის თემის თემისა T. 17 ადგილი – MQTm. თორღუარს MQTm. 18 ერჩდეს – MQTm. თურღუმან MQTm. 19 თჳსად] თუ სამ MQTm. 20 ჯიქარსა MQTm. 22 სხუასა არავის] სსვასაცა MQTm. თჳნიერ ყაენტა] თუნრაყანთა MQTm. ულო MQTm.

ჟამთააღმწერელი

რამეთუ ესე იყო წესი თათართა, რომელ ყაენს წინაშე არავინ დაჯდებოდის, არცა პურისჭამასა შინა. ესრეთ პატივ-სცა მეფესა და წარმოავლინა სამეფოდ ქართლად. და ვითარ მოიწია ჰერეთს, მიეგებნეს ყოველნი წარჩინებულნი სამეფოსა მისისანი. ხოლო თორღუა შეშინებული უკუდგა პანკისს. და მეფე მოიწია ტფილისს. და იყო სიხარული ყოველთა მკუდრთა საქართველოსა.

R404v ხოლო თორღუას მოუწოდა მეფემან დავით, და არა მოვიდა კარად მეფისა | შიშისათჳს. და 5
მრავალჯერ უწოდა, და ვერ ეძლო გულპყრობად მოსლვად. მაშინ განზრახვითა ჯიქურისათა წარვიდა ხორნაბუჯელი, მივიდა თორღუას სახლსა, რათა მას მიენდოს ფიცითა მტკიცითა.

Q185r ხოლო თორღუამან რქუა: | „წარვალ ალავერდს გიორგის წინაშე, და მუნ შემომფიცე და მუნ მიმინდე“. და წარვიდეს ორნივე, და თორღუა გამოება ფესუსა სამოსლისა ალვერდისა მთავარ- 10
მოწამისასა. და მივიდა ხორნაბუჯელიცა, შეჰფიცა და გამოქსნა ფესუსაგან. ხოლო თორღუამან რქუა: „რა-იგი ჰყო ჩემ ზედა, ამა წმიდამა გიორგი გიყოს შენ, რამეთუ მარტო | ვარ და 10
სიკუდილითა ჩემითა უმკუდრო იქმნების მამული ჩემი, და ეგრეთვე უმკუდრო ყოს წმიდამა მთავარმოწამემან სახლი შენი“. და წარმოიყვანა ხორნაბუჯელმან, ფიცთა მტკიცეთა მიერ შეკ-
რულმან, ტაბაკმელას, და შეურაცხ-ყო აღთქმა და ფიცი იგი, და შეიპყრა ჯიქურმან განზრახ-
ვითა დედოფლისათა, თუნერ მეფისა ცნობისა, და წარიყვანეს კლდეკართა | და გარდმოაგდეს. 15

T288r ხოლო ვითარ მიეგო ბოროტი ხორნაბუჯელსა ალავერდის მთავარმოწამისა აღთქმისა 15
R405r და ფიცის გატეხისათჳს, იხილეთ, რამეთუ ესუა შვილი ხორნაბუჯელსა, სახელით შალვა, 15
m289r სიკეთეაღმატებული. ამას შალვას ესხნეს შვილნი და მყის დაიკოცნეს, | და ეგრეთ ბერი 15
ხორნაბუჯელი მოკუდა მწუხარებითა, და ხედავთ უმკუდრობასა სახლისა მისისა. და დარჩა მათი შვილი, სახელით შალვა, რომელი უკანასკნელ თათართა მიერ მოიკლა, და უმკუდრო 20
იქმნა სახლი მისი. და ესრეთ შური-იგო ალავერდისა მთავარმოწამემან.

ხოლო ვითარ მოიწყო დავით მეფემან სამეფო, წარვიდა ყაენს ულოს წინაშე ნიჭითა დიდითა, რომელი იხილა რა ულო ყაენმან, პატივითა შეიწყნარა, და ნოინთა თანა დააწესა წინა სადგომად და ჯდომად. და განმკითხველად და ბჭედ.

24. ამათ ჟამთა ინება ულო ყაენმან აღმკედრება ბაბილოვანს ზედა, რომელ არს 25
ბაღდადი, და კელმწიფესა ბაბილოვნელთასა ხალიფას ზედა. და მოუწოდა ყოველთა სპათა

1 წესითა MQTm. 2 ჰერეთს] ერეთს MQTm, შრეთს R. 3 თორღოლო MQT, თორღო m. შეშინებული] – მოიწია Mm. 4 პანკისს Mm, პანკის QTR. ტფილისს MQm. ყო სიხარულ Mm, ყო სიხარული QT. ყოველი მკუდრი MQT, ყოველი მკუდარი m. თურღუას MQTm. 5 დავით – MTmR, დ~ბა Q. კარვად MQTm. 7 თურღას MQTm. მიენდო MQTm. 8 წინაშე – Mm. მუნ] მან Mm. შამომფიცე M. 8-9 მ~ნ მომენდე და მუნ მომენდე Q. მომენდე MTm. 9 წარვიდეთ MQTm. თორღუა – MQTm. 10 თორღურმან M, თორღურამ m. 14 ტ~ბაკმელას MQ, ტბაკმელას T. იგი – Mm. 14-15 განზრახვითა დედოფლისათა – T. 15 მეფისა ცნობისა მეფობისა ცნობილმან MQTm. გარდმოაგდეს MQm. 17 იხილეთ – MQTm. ხორნაბუჯს MQTm. 18 მყის – MQTm. 19 ხორნაბელი MQ, ხურანაბელი T, ხორანბელი m. და ხედავთ] დახედვად MQTm. უმკუდრობს MQT. სახლსა მისსა Mm. სახლსა მისისა Q, სახლსა მისისასა T. 22 დარჩა] – MQTm. დავით – MQTm. მეფემან – m. ყანს MQT. 23 რა] რათა MQm. ულოყან MQT. ულო ყაენ m. დააწესა – MQTm. 25 ბაბილოვანს] ბათონას MQm, ბთონსა T. 26 ბათოვანთასა MQTm. ხალიფაზედა MQT, ხალიფაზედა m.

ჟამთააღმწერელი

- M412v მისთა და წარემართა ბაღდადს | ბრძოლისა ყოფად ხალიფასა. მივიდა ქუეყანასა ბაბილოვნისასა,
R405v და ვერ წინა-ალუდგა ხალიფა, არამედ შეივლტოდა ბაღდადს. ხოლო ყაენი გარე-მოადგა და
მოიცვა იგი. ერთ კერძო თვთ ყაენი მოადგა წყალს აქეთ, და წყალს იქით – ელგა ნონინი,
და ერთ კერძო მეფე დავით, რამეთუ მის წინაშე იყვნეს ყოველნი წარჩინებულნი
საქართველოსანი. და ბრძოდეს ძლიერად არა მრავალთა დღეთა, არამედ ათორმეტ დღე,
აღიღეს ბაღდადი. 5
- Q185v მეფემან დავით უბრძანა ლაშქართა მისთა, | რათა შეთხარონ ზღუდეთა ქუეშე. და
T288v შეთხარეს, | ზღუდესა შიგან შევიდეს ქართველნი და იქმნა ძლიერი ბრძოლა, და მოსრ-
ვიდეს სპათა ბაღდადელთა, და შიში ფრიადი აქუნდა ბაღდადელთა. და ესრეთ განუხუნეს
კარნი ქალაქისანი ქართველთა და თათარნი შევიდეს. ამისი მცნობელი ხალიფა, რომელ 10
m289v შევიდეს ქალაქად თათარნი, ივლტოდა ნავითა წყალსა მას ზედა, რომელი ქალაქსა | სდის.
იხილა ელგა ნონინმან, რომელი იყო წყალსა იმიერ კერძო, მოუკდა, და ვერ უძლო
წარსლვად, უკუნ-იქცა პალატად თვსად. ესრეთ ადვილად რა კელთ-იგდეს სახელგანთქმუ-
ლი იგი ქალაქი ბაბილოვანი, ვინ-მე მიუთხრნეს განსაცდელნი და ჭირნი, რომელ მოიწივნეს
R406r ბაღდადს ზედა? მოსრნეს მახვლითა ესოდენი სიმრავლე, რომელ | არა იყო რიცხვ. სავსე 15
იყვნეს უბანნი, ფოლოცნი და სახლნი მკუდართა მიერ. ხოლო სიმდიდრისა და ალაფისა,
M413r მაშინ პოვნელთა, ვინ-მე მიუთხრნეს? რამეთუ აღივსნეს თათარნი და ქართველნი ოქროთა,
ვეცხლითა, თუალითა, მარგალიტითა პატიოსნითა, ლარითა და შესამოსლითა, სამსახურებე-
ლი ჭურჭელითა ოქროსა და ვეცხლისათა, რომელ არავინ აღიღებდა თვნიერ ოქროსა და
ვეცხლსა, თუალსა და მარგალიტსა, და შესამოსელთაგან კიდე. სხუანი ჭურჭელნი, ჩინეთით 20
და ქაშანით მოხმულნი და მუნ შექმნილნი. სპილენძი და რკინა უპატიოდ იბნეოდა. და
ესრეთ აღივსნეს ლაშქარნი, რომელ უნაგირნი და კურდანი, და ყოველი შეურაცხი სამსა-
ხურებელი თუალითა და მარგალიტითა და წითლითა ოქროთა განტენიან, და ზოგთა კრმალ-
T289r თა ვადისპირსა მოსტეხდიან და ქარქაშნი წითლითა განტენიან და | ზედა ნატეხნი კრმლისა
ჩააგნიან. ზოგთა მკუდარი კაცი ბაღდადელი გამოწლიან და წითლითა ოქროთა, და თუალითა 25

1 ხალიფისასა M, ხალიფასასა m, ხლფასასა T. 2 ხალიფ MQT. 3 ერთკერძო] + დავით მეფე ერთკერძო MQTm. ყაენი] ყოველნი Mm. ელგან MQTmR. ნონინ MQT. 5 საქართველოსანი – MQTm. არამედ – MQTm. 7 რათა] რ ლთა T. 10 თათართა და MQTm. ხალიფ MQ, ხლიფ T. 12 ელგა ნონინმან] გომოიმ Mm, გონონ Q, გონონ T, ელგონ ნონინმან R. იმერ კერძო MQm, ამირ კერძო T. კერძო] + იყო MQTm. 13 ესრე MQTm. რა – MQTm. 13-14 სახელგანთქმული ... მიუთხრნეს – MQTm. 14 რომე MQT. 15 ესოდენი *ყაუხჩ.*, *კიკნ.*, ესოდენ R] – MQTm. რომელ – MQTm. არა] რა MQTm. 16 მკუდართა *ყაუხჩ.*, *კიკნ.*, მკუდარნი MQTm. ხოლო – MQTm. სიმდიდრე MQTm. და ალაფისა] და ალფსა T, დაჰფასა Mm. 17 პოვნელთა] + თანა MQTm. ვინმე მიუთხრნეს – MQTm. რამეთუ] რომელნი MQTm. აღივსნეს თათარნი და – MQTm. ოქროთა] + და m. 18 თუალითა] + და m. თა] – T. 19 რომელი MQTm. თვნიერი Mm. 20 მარგალიტსა] + და მარგარსა QT. ჭანეთით MQm, ჭინეთით T. 21 ქაშანით M. სპილენძნი MQT. 22 და (ყოველი) – MQTm. შეურაცხი] შერაცხილ MQTm. 22-23 სამსახურებელი] სასხურებელი MQTm. 24 განტენნეს Mm, გტენნეს QT. და – MQTm. 25 ოქროთა] + განტენიან Mm.

ჟამთააღმწერელი

- R406v და მარგალიტითა განტენიან და, ვითარ თუსი მკუდარი, განიყვანიან გარეშე ქალაქსა. და
ესრეთ აოკრებდეს და ჰკოცდეს | და ტყუე ჰყოფდეს.
- m290r მიიწინეს პალატად ხალიფასა, გამოიყვანეს ხალიფა და ძე მისი, და ყოველი სიმდიდრე
მისი განსაკრებელი, და მოიყვანეს წინაშე ყაენის ულოსა. და ვითარცა წარადგინეს წინაშე 5
და ეტყოდა: „კელმწიფე ვარ თვთმპყრობელი და მონებასა ქუეშე არავის მყოფი. უკეთუ
განმიტეო, დაგემორჩილები, და თუ არა განმიტეოთ, არღარავის მონებასა ქუეშე | მყოფი
მოგკუდები“. ხოლო იგინი აძულებდეს თაყუანისცემად, გამოუხუნინან ფერკნი მისნი და
პირადმართ დაეცის, და არა თაყუანის-სცა. ბრძანა განყვანება გარე და წარავლინა ელგა
ნონინი, რათა მოკლან ხალიფა და შვილი მისი. ვითარ რქუა ხალიფას, „ყაენმან შეგიწყალა“. 10
მხიარულ იქმნეს და ეტყოდა: „ვითარ შემიწყალებს, განმიტეოს და ბაბილოვანივე მომცეს“. 15
ხოლო ელგა ნონიმან რქუა: „არა, არამედ ყაენი თვთ მისითა კელითა და კრძლითა
მოგაკუდინებს, და ყაენის შვილი აბაღა შენსა შვილსა მოჰკლავს“. და ხალიფა განკრებუ-
ლი ეტყოდა: „უკეთუ მომკლავთ, გინებს, ძალმან, და გინებს, კაცმან მომკლას“. და ესრეთ 15
მოიკლა ხალიფა ყოვლითა სახლეულითა მისითა. და შეიწყალნეს დაშთომილნი ბაღდადელნი,
და ბრძანა შენება, და დაყარნეს შანანი, და ესრეთ სავსენი ტყუე-ალაფითა მივიდეს
სადგურს.
- ამათ ჟამთა შინა იქმნა ესეცა, რამეთუ ყაენმან ბათო, რომელ უდიდეს იყო ყოველთა
ყაენტა, ინება განსწორება და აღთუალვა ყოვლისა ქუეყანისა. და პოვა კაცი ვინმე, ნათესა- 20
ვით ოირადი, სახელით არღუნ, სამართლისმოქმედი და მართლის მეტყუელი, და ღრმად
გამგონე და გამზრახი რჩეული. ესე წარავლინა ყოველსა საბრძანებელსა მას მისსა რუსეთს,
ხაზარეთს, ოვსეთს, ყივჩაყეთს, ვიდრე ბნელეთამდე, და აღმოსავლით ვიდრე ჩინეთამდე და
M414r
m290v სატაეთამდე, რათა აღთუალოს და განაჩინოს მკედარი და მეომარი, | ლაშქრად განმავალი
ნონინთა თანა, დიდთა და მცირეთა, ღირსებისაებრ მათისა, ულუფა, რომელ არს ძღუენი
R407v მიმავალთა გზად, ქირა ცხენისა და საპალნისა, ვითარ განაჩინა | საბრძანებელსა ბათოსსა, 25

1 განტენიან – Mm. განიყვან Mm, განიყვანიან T, განიყვანიან Q. 2 და (ჰკოცდეს) – MQm. 3 ხალიფა MQ, ხალიფა T. 4 ყაენის M, ყაენის QT. ულოსსა MQTm. ვითარცა – MQTm. 5 ხალიფას MQT. ყაენის M, ყაენს Q, ყაენს T. და დგა M. 6 ვარ] ვითარ Mm, ვარ QT. თვთმყოფელი MQTm. და m] – MQT. 8 ხოლო იგინი] – MQTm. 9 პირადმართ R, პირდაღმა MQTm. 10 ხალიფა MQT. შვილი Mm, შვილი QT. მისი კიკნ., მისნი MQTmR. ხალიფას MQT. ყაენმან MQT, ყაენმა m. 11 იქმნეს M, იქმნის m. ეტყოდეს MQm. მომცენ Mm. 12 ელგანონ Mm, ელგანონ QT. მისითა – Mm. 13 მოგაკუდინებს MQTm. ყაენის MQT. აღბუღა MQTm. 14 გენებავს m, გენებავს T. გენებავს m, გენებავს T. და – MQTm. 16 დაარნეს Mm. სავსენი – Mm. მივიდეს] + სავსენი Mm. 18 რამეთუ] არა თუ MQT, არა m. ბათოს MQTm. უდიდეს Mm. 19 ყაენტა MQT. ყოვლისა] ჟამისა და Mm, ჟამისა QT. 20 ორდი და MQTm, ოირიდი R. 21 გნმზრახავი T. 22 და – MQTm. ჩინეთამდე კიკნ., ჩრდილოეთამდე MQTm. 24 თანა – MQTm. ღირსებისაებრ] ჰრსებისაებრ T, ჰრსებისა ებრ MQm. 25 ვითარ – T.

ჟამთააღმწერელი

მიერ წარავლინა ყარაყურუმს ყუბილ ყაენს წინაშე, რათა მანცა ესრეთ განაჩინოს კელსა ქუეშე არღუნისასა. და მი-რა-იწია ყუბილ ყაენს წინაშე, ინება მანცა ესრეთ ქმნად და წარავლინა იგივე არღუნ განგებად საბრძანებელისა მათისა. და განუწესა იგივე წესი და მივიდა ტახტსა ჩაღატა ყაენისასა და ურყანს წინაშე. ინება მანცა და განაწესეს თურანს, და განაგო მანდაური ყოველი. და გამოვლო ჯეონი და მოვიდა ხუარასანს, ერაცს და ყოველსა | რომგურსა, და განაგო ესრეთვე. 5

და მოიწია ყაენს ულოს წინაშე, და მან პატივითა შეიწყნარა და წარმოავლინა საქართველოს, მეფეს დავითს | წინაშე, და საბერძნეთად, და ყოველსა საბრძანებელსა მათსა ზედა განაჩინა აღწერად და განგებად. და ვითარცა მოიწია საქართველოსა, დიდსა ჭირსა მიეცნეს ყოველნი მკუდრნი სამეფოსა დავითისნი. და იწყეს აღწერად კაცითგან და პირუ-ტყუთამდე, ყანით ვენაკამდე, წალკოტით ბოსტნამდე. და ცხრასა გლეხსა, სრულისა მიწისა მქონებელსა, ერთი ლაშქარს წარმავალი კაცი შეაგდიან. და გამოკდა სამეფოსაგან დავითისა ცხრა ღუმანი მკედარი, თათართა თანა წარმავალი, რომელ არს | ცხრა ბევრი. და განაწესეს ძღუენი სოფლისაგან ათასისა მკედრისა მთავარსა კრავი ერთი და დრაჰკანი ერთი, ხოლო ბევრისა მთავარსა – ცხოვარი ერთი და დრაჰკანი ორი, და მიზდი ცხენისა – თეთრი სამი, დღისა ერთისა. და ესრეთ განუწესა და წარვიდა საბერძნეთს და ბაღდადს და ყოველგან. 10 15

ამან არღუნ განაწესა, რა-იგი ჯერ-იყო, ოთხსავე საყაენოსა შინა, რამეთუ იყო კაცი ესე სამართლის|მოქმედი. ხოლო ხუცესთა და მონაზონთა და საეკლესიოთა განწესებათა არა შეაგდო საზღავი, არცა ყალანი, ეგრეთვე შეიხთა და დავრიშთა, და ყოვლისა სჯულისა კაცნი, საღმრთოდ განჩენილნი, განათავისუფლნა. 20

და მას ჟამსა ინება ყაენმან ულო აღმკედრება ეგუპტეს ზედა და მოუწოდა მეფესა ყოვლითა სპითა მისითა და წარვიდა ბრძოლად სულტნისა. და მიიწია შუამდინარედ და იწყო ოკრებად ყოველსა შუამდინარესა და შამსა. და ვითარ ესმა სულტანსა ეგუპტისასა, აღმკედრდა წინა|განწყობად თათართა და მოიწია მდინარესა ზედა ეფერატსა ყოვლით მკედრებით მისით. და მივიდეს თათარნი და განვლეს მდინარე, რამეთუ არა მოახლებულ იყო სულტანი პირსა მდინარისასა. და წინა-მიეგებნეს, სულტანი წინა განეწყო და იქმნა ომი ძლიერი, სადა-იგი 25

1 ყარყუმს MQT, ყარაყუმს m. ყუბლიყანს MQm, ყბლაყანს T. რათა მანცა ... წინაშე – Mm. 2 ქუეშე – QT. არღუნისთა QT. ყუბილ ყაენს Q, ყუბლაყანს T. 3 და¹ – T. 4 ჩაღატანისსა MQT, ჩაღატანის ტახტსა m. უყანს M, უყანს QTm. და² – MQTm. განაწესეს თურანს] ~ თურანს და განაწესეს MQTm. 4-5 და (განაგო) – MQTm. განაგო მანდაური [განგომანდური MQm, განაგო მანდური T. ჯეონი MQTm. 7 ყანს MQT. 8 საბერძნეთსა MQTm. 9 განჩენად MQT, განაჩენდა m. და ვითარცა] რომელი MQTm. 10 კაცითგან R, კაცთამდე MQT, კაცთამდე m. 11 ცხრა MQm, ცხრას T. გლეხსა] გლახაკსა T. სრულსა MQTm. 13 ღუმანი] + კაცი Mm. მკედართა Mm. 14 მთავარი MQTm. კარავი M, კრავი QT. 15 მზდი Mm. 18 სიმართლის T. 19 საზღავი Q, საზღვარი MTm. შეხთა MQ, შეხთა T, შიხთა m. დავრეშთა და დარვეშთა M, დავრეშთა QT, დავრიშთა m. რჯულისა Mm. 20 განათავისუფლა – MQTm. 21 ულო] + განათავისუფლნა MQTm. 24 მდინარესა R, მინდორსა MQTm. ეფერატსა MQm, ეფერატისსა T. 26 წინა – Mm.

ჟამთააღმწერელი

- M415r დავით მეფე და სპანი მისნი წინა-მბრძოლობდეს ძლიერად. და მოსწყდეს ორგნითვე, და ივლთოდეს მეგუბტელნი, ხოლო ერი მრავალი მოსწყდა სულტნისა. და ესრეთ ყაენმან დაიბანაკა მრავალ დღე პირსა ევფრატისასა, სადა-იგი იხილა ქალაქი მცირე მდინარესა
- Q187r ზედა ევფრატისასა, ძლიერად | განმაგრებული, რომელ ერთ კერძო კლდე იყო და ერთ კერძო მდინარისა ევფრატისა მიერ შეცვული. და ვითარ იხილა ყაენმან სიმაგრე ქალაქისა, ულონო იქმნა ბრძოლად, გარნა მოიგონა საქმე საკურველი, რამეთუ ეტყოდა მის ქუეშე დაწესებულთა: „არა არს ღონისძიება ბრძოლისა ყოფად ქალაქისა. მნებავს, რათა აღმკედრდეთ და გარე-მოვიცვათ ქალაქი და ვითარ ძალთა, ვიწყოთ ყუილი და ყვირილი“. და ვითარცა ესმა ესე, განკურდეს, და აღმკედრდეს და ვითარცა ძალთა იყუველეს. და რა მიიწია კმა ესე ქალაქად, იქმნა საქმე საკურველი, რამეთუ განსქდა ქალაქი ორად, ნახევარი
- R409r
m291v წარიქცა კლდითურთ წყლისა|კენ და მოისპო სული | ურიცხვ. ესრეთ კელთ-იგდო და წარვიდა შამად და შუამდინარედ. და მოეგებნეს ყოველნი მკუდრნი შუამდინარისანი და შამისანი, სავსენი ურიცხვთა ძღუნითა.
25. ხოლო მეფე დავით და ქართველნი იაჯნეს ყაენისაგან წარმოსლვასა, რამეთუ მრავლით ჟამითგან იყვნეს ლაშქრობათა შინა. მაშინ ყაენმან ულო მისცა თავისუფლება და წარმოემართნეს. და ესრეთ სავსენი ურიცხვთა ნიჭითა და ალაფითა გამდიდრებულნი მეფე
- T291r დავით და ქართველნი | მოიწივნეს ადარბადაგანს და მუნით მოვიდეს ტფილისს, სავსენი სიხარულითა.
- ამათ ჟამთა შინა მწუხარე იყვნეს წარჩინებულნი მეფისანი, რამეთუ ჯიგდამან არა შვა
- M415v შვილი. ამისთვის ინება მეფემან მოყვანება შვილიერების ძლით ალთუნ, ნათესავით ოვსი, მეუღლედ, აღმთქმელმან, უკეთუ მიეცეს ყრმა წული, არღარა შეიწყნაროს, არამედ განუტეოს. და ვითარ გამოკდა მცირე ჟამი, მუცლად-ილო ალთუნ ძე და შვა, და უწოდეს სახელი გიორგი, რომელი აღიქუა და შეიყვანა შვილად დედოფალმან ჯიგდა-ხათუნ. და
- R409v შემდგომად მცირედისა მიუდგა და შვა | ასული, და უწოდა სახელი თამარ. და აქა შინა განიშორა საყუარელი თვისი ალთუნ, ნათესავით ოვსი, რომელი ფრიად ქმნულკეთილი იყო, და შემდგომად მცირედისა გარდაიცვალა დედოფალი ჯიგდა-ხათუნ, და წარიყვანეს სამარხოსა დედოფალთასა მცხეთას და დაკრძალეს.

1 და² – MQTm. 2 ყანმან MQT. 3 პირსა] + ეგუბტისასა და Mm. ე² ფრატისასა MQ, ეუფრატისასა m. 4 ერთკერძო] ერთ კერძო M. ერთკერძო კლდე იყო] – m. 5 მინდორისა MQTm, მინდვრისა R. შეცვული – MQTm. ყანმან MQ, ყანამნ T, ყაენმა m. 7 მნებავს] მანგავს Mm. რათა – MQTm. 8 ყუილი გორგ., ყავილი R, ყივილი MQTm. 9 იყუველეს Q, იყიველეს MTmR. რა] არა Mm, რაჲ T. 10 ორად T, ორგან MQmR. 11 მოსპო MQm. 12 და¹ – T. 14 ხოლო მეფე ... და ქართველნი – MQTm. 17 მოიწია MQTm. აიდარბაგანს MQm, დარბავს T. ადარბადაგანს] + მეფე დავით ფრიად პატივ ცემული MQTm. და მუნით – MQTm.. მოვიდეს] მიიწია MQTm. 17-18 სავსენი სიხარულითა – MQTm. 20 მოყვანებაჲ Q, მოყვანა T, – Mm. ძალით Mm. 21 შეიწყნარნეს MQTm. 22 გამოკდა – m. ილო – m. 23 აღიქუა MQTm. შეიყვანა QT, შეიწყნარა Mm. ჯიგი MQTm. 24 სახელი – Q. 25 ფრიად – MQTm. 26 ჯიგი MQTm. და – MQTm.

ჟამთააღმწერელი

მას ჟამსა წარვიდა მეფე დავით ულო ყაენს წინაშე მულანს, რამეთუ იგი აქუნდა სადგურად საზამთროდ, და მიერ წარმოჰყვა სადგურსა საზაფხულოსა, და მუნით წარმოავლინა მეფე ქართლად, რათა მზა იყოს მეფე ლაშქრად ეგზობტესა, რომელ არს მისრეთი. და შემოიარა ქუეყანა ავაგ ათაბაგისა, ივანე ათაბაგის ძისა, რამეთუ მას ჟამსა გარდაცვალებულ იყო ავაგ, და არა დაშთა ყრმა წული, არამედ ქალი ერთი, სახელით ხუაშაქ. და მივიდა | 5
Q187v მეფე ბიჯნისს ტირილად, და იხილა ცოლი ავაგისი, კახაბერის ძეთა, რაჭის ერისთავთა
T291v ასული, სახელით გუანცა, ქმნულკეთილი, ეტრფიალა და შემდგომად მცირედისა მიიყვანა
M416r იგი | ცოლად და დედოფლად, წარმოიყვანა სამეფოდ. ხოლო ქალი იგი ავაგისი დაუტევა
m292r მამულსა თვსსა ზედა, და შევედრა მანკაბერდელსა სადუნსა, რომელი იყო კაცი ბრძენი და
R410r გონიერი, და კეთილისგანმზრახავი | და ჰაეროვანი, ძალითა ფრიად ძლიერი და მორკინალი 10
რჩეული, საჩინო და მოისარი კელოვანი, რომელი წარდგა წინაშე და თაყუანი-სცა ულოს
და კელპრობილმან რქუა: „ვინათგან მოგცა თქუენ ღმერთმან ძლევა ყოველთა მტერთა
ზედა და ყოველთა კაცთა უმჯობესად გამოგაჩინა, და აწ აქა არს მკედარი ასი ათასი, ვინცა
მერკინების, გინა მედგინების, ანუ ისარსა განვასრევთ, მზა ვარ“. და არავინ იპოვა მსგავსი
მორკინალი მისი, და ვინცა იპოვა, ყოველთა სძლო. ესე შეყუარებულ იქმნა ყაენ ულოსაგან, 15
და იწყო განდიდებად. და გონიერებითა მისითა მეფემანცა დავით პატივ-სცა და შევედრა
სახლი ავაგისი. ხოლო დედოფალი გუანცა მიუდგა და შვა ყრმა და უწოდა დიმიტრი,
რომელი შემდგომად დავითისა მეფე იქმნა, რომელი ქუემორე სიტყუამან ცხად-ყოს.

ამის გუანცას დედოფლობა მძიმედ-უჩინდა მესტუმრესა ჯიქურს, რამეთუ მტერ იყვნეს.
ამისთვს განზრახვითა სუმბატ ორბელისათა შესმენილ იქმნა, ვითარმედ: „ჯიქურ წარავ- 20
ლენს კაცთა არღუნს წინაშე, რათა აუწყოს ყაენს ულოს სიმდიდრე მეფისა, და ეგულების
განდგომა“. | ხოლო ვინათგან დავით მეფე უმანკო იყო, რომლისათვს უმანკოსა ყოველი
M416v რწამნ, წარავლინა მსწრაფლ წინაშე | მდგომელნი და ბრძანა წინაშე მოყვანება მისი, და
R410v სახლისა მისისა იავარყოფად. და ვითარ აღასრულეს მსახურთა მეფისათა, | და წარადგინეს
T292r წინაშე მეფისა ჯიქური ღამით, რამეთუ მეფე ჯდა ისანთა მხედველი | მტკურისა, და არა 25
m292v სიტყუა-ყო მის თანა, არამედ განუკითხავად ბრძანა შთაგდებად მტკურისა. ხოლო ვითარ
განთენდა, იხილეს ჯიქურ, რიყესა ზედა განგდებული წყლისაგან, და განკურდეს ყოველნი
მხილველნი ანასდათისა სიკუდილისათვს, და არავინ იპოვა დამფლველი მისი, რამეთუ არა

1 ყანს MQT. მულანს MQTm. 2 მუნით – MQTm. 3 იყოს] + მეფე MQTm. 4 შემარა M, შემრა m, შემორა T, შემოარა Q. ქუეყანა] ყანა MQTm. ავაგა T. 6 მეფე – Mm. და – T. 10 აჰაეროვანი Mm. ძლიერი და მორკინალი] და მორკინალი ძრიერი (QT: ძლიერი) MQTm. 11 საჩინო] სათნო m. 13 ზედა გორგ.] – MQTmR. ყოველთა – MQTR. 15 შეყუარებულ Mm, შეპყრობილ QT. 16 განდიდება MQTm. 17 ხოლო დედოფალი R] და რამეთუ MQTm. დიმიტრი] და ტრ M, დტრ Q. დრ ი T. 20-21 წარავლენს ... რწამნ – Q. არღუნს] + სიმდიდრე T. 21 სიმდიდრე] + მათი Mm. 22 ყოველნი Mm. 24 წარდგეს T. 25 ისნთა MQTm. მტკურისა – MQTm. 26 განკითხვად MTm, განუკითხვად Q. 28 ანასდათისა MQT, ანაზდათისა m.

ჟამთააღმწერელი

ესუა შვილი. და შეკრებს ყოველნი გლახაკნი და ობოლ-ქურიგნი და ევედრნეს მეფესა, რათა მიაწიჭოს გუამი ჯიქურისი ამაღ, რომე მრავალი კეთილი ექმნა მათ ზედა. ისმინა დავით და მისცა გუამი მისი. და მრავლითა გოდებითა წარიღეს ეკლესიასა წმიდისა ქალწულისა ქრისტინასსა, რომელი ხუარაზმელთაგან დარღუეული ახლად აღშენებულ იყო, და მუნ დაფლეს დიდითა პატივითა, რაცა ოდენ გლახაკთა ძალ-ედვა. 5

ხოლო შემდგომად ამისა ინება ყაენმან აღმკედრება სულტანსა ზედა მისრეთისასა, და შეკრიბნა ყოველნი მთავარნი და სპანი მისნი, და მოუწოდა მეფესა დავითს და სპასა მისსა ეგუპტედ. ხოლო შეიწრებულ იყო მეფე და საბრძანებელი მისი არღუნის ალთუალვისაგან, და რომელი-იგი განეწქესა: რაცა განისყიდებოდეს ტფილისს, ასსა თეთრსა ზედა სამი თეთრი საყაენოდ დაიდებოდეს. ამას ზედა ხოჯა-აზიზ ვინმე, ნათესავით და სჯულითა სპარსი, განეჩინა და დაეტევა ტფილისს, რომელი ესოდენ უწესოდ მიიწია, თუ სამზარეულოსა მეფისასა ცხოვარი, გინა კრავი ისყიდებოდის, მას ზედანცა ხარაჯა წაუდიან, რომელსა-იგი ტამლად უწოდდეს. ამის მიერ შეიწრებული მეფე იგონებდა: „უკეთუ წარვიდე ეგუპტედ, ანუ თუ განუდგე ყაენსა“, და ვერას დაამტკიცებდა. გარნა წარემართა ლაშქრად, და ვითარ მოიწია ქუეყანად ჯავახეთისად, დაამტკიცა განდგომა, და მოუწოდა თანაგამზარხთა მისთა და რქუა: „უკეთუ ვისმე ნებავენ, დაუტევენ მამული და წარმოვედინ ჩემ თანა. უკეთუ არა ნებავენ, წარვედინ მსახურებად ყაენისა მისრს, რათა დაიცვას ქუეყანა მისი, რამეთუ ნება კაცად-კაცადსა ზედა იყავნ, და მე არღარა მნებავენ მონება თათართა მძლავრებისათვს ხოჯა-აზიზისა, რომელი დაადგინა ჩემ ზედა არღუნ, რამეთუ ვერ თავს-ვიდებ ესოდენსა შეურაცხებასა“. ხოლო წარჩინებულნი ამის სამეფოსანი რომელნიმე დაუმტკიცებდეს, და რომელნიმე – არა, გარნა ეგრეთცა დაამტკიცა განდგომილება. და უმრავლესნი წარვიდეს ყაენს წინაშე: შანშეს ძე ივანე, და გრიგოლ სურამელი, | თორელი კახა, ერისთავი ახალ-ქალაქისა, თავნი და პირნი ქუეყანისანი წარვიდეს ყაენს წინაშე, და უმრავლესნი ჰერ-კახნი. 10

ვითარ ცნა მეფემან წარსლვა დიდებულთა, მანცა ნება-სცა, და წარვიდა განდგომად. და მოუწოდა სარგის ჯაყელს ციხისჯუარელსა, რომელსა აქუნდა პატივი სამცხის სპასალარობისა, და ეზრახა, რათა განქუდგენ ყაენს. ერჩდა სარგის და წარმოიყვანა სამცხეს, სახლსა მისსა, და ფრიადითა პატივითა განქუსუნა უმეტეს წესისა მეფეთასა, და აძლევდა ყოველთა ციხე-ქალაქთა და ქუეყანათა მისთა გამოსაზრდელად მეფისა და ლაშქრისა მისისათვს, 15

3 წმიდისა M, წმინდასა m, წმინდაჲ Q, წა T. 4 დარღუეული ახლად – MQTm. რომელი-იგი] რა იგი MQTm. 9 ასსა R] ანისისა MQm, ანისსა T. 11 განეჩნა MQ, გეჩინა T. ტფილის MQm, ტფილისის T. უწესოდ MQTmR. მიიწია] მიწა Mm, მიწია T. 13 ტამლად MQTmR. უწოდეს MQTm. 16 დაუტევენ R, დაუტევენ MQTm. მამულსა MQTm. წარმოვედინ R, წარმოვიდენ MQTm. 17 წარვედინ TR, წარვიდენ MQm. მისრის MQTm. დაიცვას R, დასწვას MQTm. 18 და – MQTm. 19 ჩემზედან Mm. ესოდენსა Mm. 22 შანშას MQTm. 23 ერ კახნი MQT, ერ კახნი m, წრ კახნი R. 24 დიდებულთა ... და წარვიდა – T. წარვიდა R, წარვიდეს MQm. 25 რომელ MQTm. 28 ციხე ქალაქთა QTR, ქალაქთა Mm, მეფისა m.

ჟამთააღმწერელი

T293r ხოლო მეფემან არა ინება. და დაყო ზაფხული იგი მცირე ერთგულითა, რომელნი დადგეს ერთგულებასა მისსა ზედა, და ესრეთ იყოფოდეს სამცხეს. | ხოლო დედოფალი გუანცა და ძე მცირე მისი, დიმიტრი, დაუტევა სახლსა ავაგისსა ბიჯნისს.

m293v 26. ამას შინა მოვიდა ყაენი ულო განმარჯუებული ბრძოლისაგან სულტნისა მეგუბტელისა, რამეთუ სძლო მათ და აოტნა, სადა-იგი მუნ დამხუდართა | ქართველთა ძლიერი ბრძოლა ყვეს. ხოლო ვითარ მოიწია საზაფხულოსა სადგურსა თუსსა, ალატალს, და მიერ სიაქუსა, და მერმე წარვიდა საზამთროსა ადგილსა, რომელსა აწ ყარაბალობით და მულანობით უკმობენ, იკითხა საქმე დავითისი, და ცნა განდგომილება მისი. მოუწოდა არლუნს და R412r ორასთა მთავართა, და აჩინა | მკედართმთავრად და მისცა მკედარი ოცი ათასი, და უბრძანა M418r ქართველთა, რომელნი ერჩდეს მას, რათა წარჰყვენ არლუნ ოირადსა. და მივიდენ მეფესა ზედა სამცხეს და ბრძოლა უყონ. წარმოვიდა არლუნ მკედრითა ოცი ათასითა და შემოვლო განძა და სომხითი და მოიწია ტფილისს. და მუნ მოერთნეს ყოველნი ესე ზემოქსენებულნი მთავარნი საქართველოსანი და წარმოემართნეს სამცხეს ბრძოლა-ყოფად მეფისა. და ვითარცა ესმა მეფესა დავითსა მოსლვა არლუნისი და ყოველთა მთავართა ქართლისათა, მოუწოდა მესხთა, შავშ-კლარჯთა და ვინცა დადგრომილ იყო ერთგულებასა ზედა მისსა, T293v შეკრიბნა მცირედნი კაცნი, მკედარი რვა ათასი, და აჩინა მკედართმთავრად სარგის ჯაყელი, Q189r კაცი მკნე და შემმართველი, და მრავალჯერ გამოცდილი და სახელოვანქმნილი წყობათა შინა, ტანითა ახოვანი, კელოვნად მბრძოლი ცხენსა ზედა, მკნე მოისარი, საჩინოდ ნადირთა უცთომლად | მომსრველი, და მისდა მინდობილ იყო მეფე, ერთგულებაცა დიდი აქუნდა მეფისა. და წარავლინა წინამიგებებად და წყობად არლუნისა, და წარემართნეს და დადგეს Q189r კევთა. ხოლო არლუნ შემოვლო ქართლი და დადგა სურამს, და წარმოავლინა წინამბრძოლნი მკედარნი ექუსი ათასი. და არლუნ დადგა შინქარას და წინამბრძოლნი მივიდეს ტასისკარს და R412v დადგეს სამდინაროსა | მას ზედა, რომელ არს შოლა. ხოლო აღიყარა სარგის კევთათ და m294r წარავლინა წინამბრძოლნი, კაცი რჩეული და გამოცდილი წყობათა შინა ათას ხუთასი M418v მკედარი, არა უწყოდეს მოახლება არლუნისი. და წარემართნეს და განვლეს კიდი ახალდაბისა. იყო ყინული და ზამთარი, ვითარ წესი არს თუესა დეკემბრისასა. და განვიდეს სივიწროისაგან წინა მავალნი, იხილნეს რაზმი თათართა, და წინა-განეწყუნეს ქართველნიცა. 25

2 იყოფოდეს R] იპყრობდეს MQT, იპყრობდენ m. 3 მისი დიმიტრი – MQTm. ბიჯნისს] ბიჯნისა MQm, ბაჯნისსა T, ბიჯნის R. 4 ყაენი] ყაენ MQm, ყანა T. 6 სადგურსა QT, სადგომსა Mm. მიერ] მის T. საქოსა MQm, სააქოსა T. 7 მერმე] + და მერმე m. და – T. მულანობით MQTm. 9 ოცი ათასი – MQTm. 10 ოირადსა] ოირდსა MQ, ოირდსა Tm. მივიდა T. 11 შამოვლო Mm. 12 სომხეთი M. ტფილისს] ტფილის MQm. 13 მეფისა M. 14 მეფესა დავითს – MQTm. 15 მესხთა – T. შავშ-კლარჯთა] ბაგიშ კლარჯთა M, შავშ კლარჯელთა Q, ბაგიშ კლარჯთა m. ვინცა] ვინცა T. 16 აჩინა M. 18 მოსარ Mm. 19 მომსრველი MQm, მმუსრველი T. 20 მეფისა M. და – MQm. 21 შამოვლო Mm. 22 მკედარნი ექუსი ... წინამბრძოლნი – T. დადგა MQTm. 23 ბოლა T. 24 წყობათა შინა – Mm. 26 ყინული m. წეს Q.

ჟამთააღმწერელი

და მყის ზედა-მიეტევენეს მესხნი, და პირველსა შეკრებასა აოტნეს თათარნი და მოსწყუდნეს მრავალნი სახელოვანნი, და ესრეთ ძლიერად ბრძოდეს მესხნი, რომელ მცირედნიღა განერნეს და შეიხუეწნეს რაზმსა შინა არღუნისსა შინდარას გორისასა, და სდევენეს და მოსწყუდნეს პირითა მახვლისათა, რამეთუ მკედართმთავარი სარგის და სპა მეფისა ვერღარა მოილოდინეს ამისთვის, რომელ თათართა რაზმი მახლობელად მდგომარე იყო. და ესრეთ ძლევიტა საჩინოტა შემოქცეულნი, მრავალტა სახელოვანტა თათართა თავისა მქონებელნი მოეგებნეს სარგისს და ლაშქართა. ვითარ იხიღა სარგის განმხიარუღება და უვნებელად დაცვა, განიხარა, გარნა მძიმედ აღუჩნდა, რამეთუ ვერ მიესწრა ომსა, რამეთუ იყო კაცი მძლე და შემმართებელი. კუღლად სურვიელ იყო განწყობისა მესხტა, წარემართა არღუნს ზედა გულიტა ქვეღიტა. ხოლო არღუნ სპატა მისტა მოუწოდა და კუღლად ქართველსა სპასა ზედამისღვასა მხიღვეღი იღღტოღა, გარნა აყენებღეს ქართვეღნი წარჩინებულნი და არა უტევეს სიღღტოღად, რომელტა უპირობღა თორელი კახა და ეტყოღა, ვითარმედ: „ქართვეღნი მეცნიერნი ვართ ომისა მათისანი, ჩუენ ვბრძოღიტ თქუენ წიღ“. და ესრეთ ძღიღ არწმუნეს, და დღღგა ადღიღსა ზედა და განაწყო მკედარნი. ვითარ დაეახღნეს ურთიერტას, ზედა-მიეტევენეს მესხნი განღღღებულნი. ხოლო სარგის ჯაყელი, უპირვეღეს ყოვეღტასა, მიუკღა რაზმსა და უმკნესი მათი, ჩინბაადური, ჰოროღიტა ცხენისაგან ქუეყანად დღსცა. და იქმნა ძღიერი ომი, და მრავალნი მოისრვოღეს არღუნის სპისაგან და სიღღტოღად მიდრკეს. პირვეღსავე მიჯრღსა სძღღვეღეს სპანი მეფისანი, და ვითარ არს ჩუეუღება თათართა ღღტოღ-ვა და გარეუკუნქცევა, ანაზღად გარეუკუნ-იქცეს. მაშინ სულმოკლექმნულნი სპანი მეფისანი იღღტოღეს მსწრაფღ. ესრეთ განწირულნი და მიმოღაბნეულნი თათართა მიერ მოისრვოღეს. ცოღვატა ჩუენტა სიმრავღიტა განწირნა ღმერთმან და მისცნა კელტა წარმართტასა. ხოლო უწყაღოდ ჰკოცღეს, და მრავალნი სახელოვანნი მოსრნეს თათართა, რომელ მცირედნიღა ძღიღ განერნეს. და სდევენეს ახაღღაბის კიღამღე, გინა უმეტესცა. ხოლო ზოგნი ტყუედ წარყვანებულ იქმნეს, გურკლეღი მურვან და სხუანი მრავალნი.

და ესრეთ შეიქცა არღუნ ყაენს უღღს წინაშე განმარჯუებული, ხოლო სარგის და მესხნი მივიღეს მეფეს წინაშე აწყუერს, მეყვსათავს მტირაღნი, რამეთუ უმრავღესნი მოღსრნეს, დაშოომიღ იყვნეს მცირედნი.

1 მოსწყუდეს Mm. 2 სახელოვანნი] + კაცნი m. 3 განერინეს MQm, განერეს T. 4 მოსწყუდნეს] მოსწყუტნეს M, მოსწყუდეს Q, მოსწყუდეს T. მეფისა M. 5 რომე Mm. 6 თავისა M. მქონებელი T. 7 იხიღეს MQTm. სარგის MQm. განმხიარღებღ T. 9 სურვიელ იყო – MQTm. 12 უტევეს MQTm, უტევებღეს R. 13 მეცნიერნი R, მცირედნი MQTm. ძაღიტა Mm, ძღიღტა QT. 14 დღღგეს T. 16 უმკნეს MQTm. ჩინ-ბაადური] ჩუენღა ბაადური (ბაადური M) MQmR, ჩნღა ბაადური T. 17 მოისვროღეს Mm, მოისროღეს T. 18 მიდრკეს QT, მიღღეს Mm. მეფისანი M. 19 გარე უკუნქცევა MQm, გარე უკუნქცევა R. ანაღღა MQT, ანაზღა m. სულმოკლე ქმნიღნი Q. 20 მეფისანი M. განწირული MQTm. და მიმოღაბნეული MQm, – T. 21 მიერ – T. მოასვროღეს Mm, მოისროღეს T. 23 ძღიღტა QT, ძაღიღტა Mm. 24 გურკლეღი] გურკლეღი MQTR, გურეკლეღი m. 25 სარგის] + ხოლო სარგის Q. 26 წინაშე] + გამარჯუებული ხოლო წინაშე T.

ჟამთააღმწერელი

T294v | და დაყო მეფემან ზამთარი ნახევარი სამცხეს, და გარდვიდა შავშეთს და კლარჯეთს
R414r და წარვიდა ნიგალისკეკს. და ვითარ მოიწია თუე მაისი და აღმოსცენდა მდელი, ყაენმან |
იგივე არლუნ დევნად და ძებნად წარმოავლინა, რომელთა თანა იყვნეს ქართველნიცა,
მიმდგომნი ყაენისანი, და თუესა ივნისსა მოვიდა სამცხეს. ხოლო მესხნი რომელნიმე
m295r მიეგებნეს არლუნს და რომელნიმე წარჰყვეს მეფესა. და ესრეთ იწყო ოკრებად და ტყუენ- 5
ვად სამცხესა და მოადგა ციხისჯუარსა, დაუწყო ბრძოლა ძლიერად, რამეთუ არა ზღუდითა
მტკიცითა განსრულებულ იყო. ხოლო ციხეს მყოფნი ძლიერად ბრძოდეს და მრავალი კაცი
მოკლეს, და დიდად ავნებდეს გარეთ მყოფთა, დღისით და ღამით განვიდიან და ადგილ-
ადგილად მოსწყუდიან. და ვითარ იხილა სიმტკიცე ციხისჯუარისა, რომელ არს ჯუარის
ციხე, აიყარა და წარვიდა. და წიგნიცა მოუვიდა ყაენისა, მსწრაფებელი წარსლვად, ვინათგან 10
ყაენი, თურანისა ქუეყანასა მყოფი, ბრძოლად მოსრულ არს ხუარასანს. და ესრეთ იქსნა
ღმერთმან ჭირთა ამათგან ქუეყანა სამცხისა, რომელ ოც დღე ძლით იყო არლუნ სამცხეს.
Q190r ხოლო მეფე დავით კუალად მოვიდა შავშეთს და სამცხეს, და ვითარ | იხილა სამცხე
R414v მოოკრებულნი, მოუწოდა თანამზრახავთა მისთა და ჰკითხა, თუ რა ყონ, რამეთუ ომი
M420r თათართა აღარ ეგებოდა. | მაშინ სარგის ჯაყელ-ციხისჯუარელმან მოაქსენა. ვითარმედ: 15
„სამცხე მცირე არს და არა კეთილი სადგომი მეფეთა. აწ განგაზრახებ, რათა წარხვიდე
T295r ლიხთ-იმერეთს რუსუდანიის ძისა დავითის თანა, რამეთუ სწორედ ორთავე | არს სამეფო, იგი
და ესეცა. და მე დავსდებ თავსა ჩემსა და საქონელსა ყოველსა. და ლაშქარსა ჩემსა შენთჲს,
ვითარ გენებოს, იქმარე. და უკეთუ კეთილად გისტუმროს დავით, კეთილ, და უკეთუ არა,
აჰა, სიმდიდრე ჩემი მზა არს თქუენთჲს. ნურცა შენ სწყალობ საჭურჭლესა შენსა, და 20
ვეზრახნეთ თავადთა იმერთა და განვსცეთ საჭურჭლე, და ჩუენ კერძო დავიყენოთ“.
m295v სთნდა ყოველთა განზრახვა ესე და წარავლინეს მოციქული წინაშე | რუსუდანიის ძისა,
რათა შეიწყნაროს თათართგან მირიდებული, ხოლო მან აღუთქუა. და წარვიდეს და
R415r მივიდეს ქუთათისს, სადა-იგი წინა-მიეგება რუსუდანიის ძე და კეთილად ისტუმრა, და დაყვეს 25
წელიწადი ერთი. გარნა კეთილად თუ ისტუმრებდა რუსუდანიის ძე, ეგრეცა კეთილადვე
მართებდა ლაშას ძესა, დავითს, არამედ ვითარცა უცხო ვიდოდა მათ თანა.
მაშინ ეზრახნეს კახაბერის ძესა, რაჭის ერისთავს კახაბერსა, ქუაბულის ძეთა,
ფარჯანიანსა სარგისს, რათა ლაშას ძე დავით ყონ მეფედ, რომელნი ერჩდესცა და
იქმნა განდგომილება ლიხთ-იმერით. და რომელნიმე წარმოუდგეს ლაშას ძესა და

1 გარდავიდა m, გარდავიდეს T. 3-4 და ძებნად ... ყაენისანი – T. 5 მეფეს MQ. 6 სამცხეს MQ. დაუწყო MQm. 8 ივნებდეს Mm. 9 მოსწყუტიან MQm. 10 და² – T. 12 ძალით Mm. 14 მოხრებულნი m. 15 ეგებოდეს T. ციხის ჯვრელმან M. 16 წარხვიდეთ M, წარვიდეთ m. 17 ორთავესი m. სმეფო M. 18 და³ – T. 19 კეთილი m. 20 ნუცა T. 23 მორიდებული Mm. 24 ქუთათისს| ქუთათის MQT, ქუთათისად m. და კეთილად ... რუსუდანიის ძე – Q. 25 ეგრეთვე m. კ დვე T, კვალადვე MQm. 26 მართებდა კიკნ. ძემან დავით Mm. 28 ფარჯანიანსა| ფარჯანიანთა MQTm.

ჟამთააღმწერელი

M420v რომელნიმე რუსუდანის ძესა. ეგრეთვე დადიანი ბედიანი, ჯუანშერის ძე, | დადგა ერთ-
 გულებასა ზედა რუსუდანის ძისასა, რამეთუ იყო ესე ბედიანი კაცი წარმატებული
 ყოვლითა ზნითა, უხვ უმეტეს ყოველთა კაცთა, სრული გონიერებითა. ამან დააწყო ოდიში,
 რომელ მპარავი და ძურისმოქმედი არა იპოვებოდა. და სუანნი განიყვნეს ორად, გარნა
 R415v არას აგნებდეს ურთიერთას. ორნივე, დავით და დავით, დაღაცათუ | ლაშქართა არა ენება, 5
 T295v ამისთვის რომელ არა გასცემდეს ორნივე მეფენი საჭურჭლესა ლაშქართა ზედა, ესრეთ
 იყო აშლილობა და შფოთი მრავალი იმერით.

მაშინ არღარა იყო ღონე, დაამტკიცეს, რათა განყონ სამეფო და საჭურჭლე ორად,
 Q190v და აჩინნეს თავადნი სამეფოსანი და განყვეს ორად, ტფილისი – ორად, ქუთათისი – ორად,
 და თავადები და ერისთავნი ურთიერთს შეასწორეს ნიკოფსით დარუბანდამდე. და განყვეს 10
 m296r სამეფო საჭურჭლენი, გარნა ხუამლის ქუაბსა, რომელი იდგა, მცირე გამოიღეს | და გაიყვეს,
 და უფროსი ქუაბსავე დაუტევეს. ხოლო ჯაჭვ იგი, სახელდებული საღმასური, და თუალი
 იგი პატივცემული, გურდემლი, და მარგალიტი იგი დიდი, რომლისა სწორი არავის სადა
 უნახავს, ესე სამივე რუსუდანის ძეს, დავითს, მიხუდა.

R416r | და აქა იქმნა განყოფა სამეფოსა, და მიერთგან შეიქმნა ორ სამეფოდ. მაშინ უმეფო 15
 იყო ამიერი საქართველო სამეფო, და დაიშალა ლაშქრობა და მსახურება თათართა.

M421r 27. ინება კუალად ყაენმან ზავი მეფისა. მოუწოდა არღუნს, | რათა წარავლინოს
 მოციქული მეფეს წინაშე ზავის ყოფად, და ფიცთა დაუმტკიცებდა უვნებლობისათა. რამეთუ
 დედოფალი გუანცა, ავაგის ცოლყოფილი, და ძე თვისი, ყრმა მცირე, დარჩეს კელთა
 ულოსთა, რომელნი ტყუედ წარისხნეს ურდოს. ვითარ ეგულებოდა ბოროტის ყოფა ყრმისა, 20
 ნონინის ვისმე ცოლმან აღიყვანა და შვილად მიიყვანა, რამეთუ იყო უშვილო. ხოლო თქმულ
 არს ესეცა, ვითარმედ: მიიქუა რა ყრმა დიმიტრი წიაღთა, მეყსეულად საშო განელო
 T296r დედაკაცსა და მუცლად-ილო | და შვა ყრმა წული. და ამის ძალითა კეთილსა უყოფდა ნონინის
 ცოლი გუანცას და ყრმასა. მას უბრძანა არღუნმან, რათა მან წარავლინოს კაცი წინაშე მეფისა
 ზავის ყოფად. და წარმოავლინეს მოციქული ზავისათვის, რათა მისცეს სამეფო მისი ყოველი 25
 და კუალად-ეგოს პირველსავე პატივსა დედოფლობისასა. რა მოვიდეს მეფის წინაშე მო-
 ციქულნი ყაენისნი და აუწყეს, ესრეთ მიუმცნო, ვითარმედ: „ხოჯა-აზიზ იქმნა მიზეზი ჩე-
 მისა წარმოსლვისა და სამეფოსა დატევებისა. უკეთუ ნებავს ყაენს შეწყნარება ჩემი,

1 რომელნიმე რუსუდანის ძესა – T. ბაედანი T. ჯონშერის MQTm. დადგა] + და T. 2 ბედნი T. 3 დაუწყო MQTm.
 4 სუანნი] სხვანნი m. განიყვანნეს T. 5 არა ენება ... ლაშქართა – T. 6 გასცემდა Mm. მეფენი – Q. 7 მრავალნი
 MQTm. 8 და საჭურჭლე ორად] ორად და საჭურჭლე m. 9 ორად (ტფილისი) – m. 10 ნიკაფსით MQTm. 13 სადა – Q.
 14 საში T. მიხუდა – MQT, დარჩა m. 15 ორ] ორთ M, ორთა m. იყო – T. 16 და დაიშალა] და აიშალა m. 17 მეფისა
 M. 20 ულოს MQTm. 21 ვისმე m. თქმულა M. 22 რა] რომელ Mm, რა Q. და ტრი MQm, დტრი T. 24 მას
 უბრძანა არღუნმან (ყაენმა b) გორგ., b] – MQTmR. 25 მეფისა ზავისა M. ზავისა თვის M. რათა] და არა MQTm.
 მისცა T. 26 მივიდეს MQTm. 26-27 მოციქული MQTm. ყანისანი M. და დაუწყეს M. მიუმცნა m. 27-28 ჩემისა
 QTR, ჩემიერ M, ჩემიერ m.

ჟამთააღმწერელი

- R416v პირშოსა ძესა ჩემსა, გიორგის, წარმოვაგლენ წინაშე მათსა, და | უბოდოს სამეფო ჩემი. და
დედოფალი გუანცა და ძე ჩემი, დიმიტრი, წარმოავლინოს ჩემდა, და ხოჯა-აზიზ მომცეს,
m296v რათა სიკუდილითა მისითა შური ვიგო ნაქმართა მისთა, რომელნი ყვნა | ჩემ ზედა“.
- ვითარ მიიწივნეს ყაენს წინაშე, სთნდა სიტყუა მეფისა, და ითხოვეს ძე მისი,
M421v გიორგი, და დაუმტკიცეს ფიცთა მიერ შესუბითა ოქროსა საფიცრისათა, რათა უვნებელად 5
დაიცვას ძე მეფისა და მისცეს სამეფო მისი. უკეთუ დავით მეფემან იხილოს ყაენი ულო,
Q191r რომელსა | ეჯანობითცა უწოდდეს, ხოჯა-აზიზცა მისცეს კელთა მეფისათა, ენებოს,
მოკლას და თუ ენებოს, განუტეოს. ამის შუა შემოიყვანა ენუქ არქუანი, კაცი მართალი და
პატიოსანი, სჯულითა ქრისტეს ჯუარისა თაყუანისმცემელი. და მან უთავსმდება ყაენს,
რათა არა ევნოს დავითს და ძესა მისსა, გიორგის. თვთ მივიდა ენუქ დავითს წინაშე, 10
შეჰფიცა და წარიყვანა ძე მისი, გიორგი. შევიდეს ტფილისს და მუნ მოეგებნეს ყოველნი
T296v მთავარნი და ერისთავნი საქართველოსანი და შადინი ვინმე, ნათესავით სომეხი, რომლისა
შევედრა ტფილისი და თვთ მეფობაცა არღუნ. მოილო ძღუენი ურიცხვ გიორგის წინაშე.
და დაყვეს მცირედი ჟამი ქალაქს და მერმე წარვიდეს ეჯანს წინაშე და მიიწივნეს
ურდოსა. პირველად მოუვლინა ეჯანის ცოლს ტონლუზ-ხათუნს, რამეთუ იყო იგი მალ- 15
R417r ლისა კელმწიფისა კოსტანტინეპოლისა ასული, სჯულითა ქრისტიანე და მართლმადიდებე-
ლი. ამისთვის პატივისა უყოფდა ტონლუზ-ხათუნი ენუქ არქუანს, რომელ იგიცა ქრისტიანე
იყო. ვითარ იხილა ყრმა იგი, შეიყუარა სიკეთისა მისისათვის, და თვტცა ქმნულკეთილ
იყო. და მერმე წარიყვანეს ყაენს წინაშე, და მანცა კეთილად შეიწყნარა და პატივი დიდი
M422r უყო. და ესრეთ პატივცემულად დაყო წელიწადი ერთი, რომელსა მიანიჭა | ყოველი 20
სამეფო მისი ყაენმან. და წარმოავლინა მოციქული, რათა მივიდეს მეფე დავით ეჯანს
m297r წინაშე, | ხოლო მეფე მიზეზობდა ხოჯა-აზიზის არმიცემასა: „უკეთუ არა მომცეთ მოსიკუდიდ,
არა მოვალ ურდოსა“. ამის მცნობელი ყაენი სიტყვთა არღუნისათა განწყრა, რამეთუ
მძიმედ აღუჩნდებოდა სიკუდილი ხოჯა-აზიზისი. ამისთვის ეტყოდა ყაენს, ვითარმედ: „მეფე
არღა მოვალს მსახურებად შენდა, არამედ კუალად ტყუილით გამშუდებს. აწ ამას გან- 25
გაზრახებ, წარსწყმიდე ძე მეფისა და წარმგზავნე მე ლაშქრად მეფეს ზედა. შეკრულსა
მოვიყვან წინაშე თქვენსა“.

1 მათისა T. 2 დატრე Mm, ღტრე Q, დემეტრე T. 4 მიწინეს MQ. ყანას T. მეფისა M. 5 მიერი m. 6 მეფისა M.
ყან MQm, ყაენ m. 7 ეჯანობითცა MQT, ეჯანობითცა m. მეფისათა M. 8 ამას T. არქოვანი MQm, არქონი T,
არქუნი R. 9 ჯუარისათა MQTm. ყანს MQT. 10 ენუქ] + და m. დავით MQm. 11 ტფილისის T. 12 შადინი Mm,
ბადინი QTR. 14 ეჯანს MQ, ეჯანის m, ღჯანს T. წინაშე – Mm. მიწინეს Mm. 15 ეჯანის] აეჯანის M, ადეჯანის
T, ეჯანის m. 16 კელმწიფისა M. კოსტანტინეპოლისა T. 16-17 მართალ მადიდებელი m. 17 ტონიუზ Mm,
ტონაუზ T, ტონლუ Q. არქონს Mm. 18 შუარა T. მისისათვის M. 19 ყანს MQ, ყანას T. 20 პატივცემულმან T.
21 დავითს T. 23 ყანი T. 24 ხოჯა აზიზისა T. ყანს MQ, ყენს m, ყანას T. 25 გამშუდებს] გამოუშვებს MQm,
გამოშვებს T, გუაშორებს R. განგიზრახებ Mm. 26 მეფისა M. მე ლაშქრად] მელაშქრედ T.

ჟამთააღმწერელი

T297r | ყენმან დაიჯერა და განაჩინა კაცნი, რათა წარწყმიდონ ძე მეფისა და ყოველნი, რომელნი წარმოველინეს მეფესა ძისა მისისა თანა. ცნა ესე ენუქ არქუან, ადგა და მსწრაფლ
R417v | მივიდა ტონლუზ-ხათუნს წინაშე და აუწყა სიტყუა ესე. ხოლო იგი მსწრაფლ მივიდა ყენს
Q191v | წინაშე, და ენუქ არქუან იახლა და მოაქსენა: „დიდო, მაღალო კელმწიფეო ყენო, რასა
5 | უსამართლობისა იგი | ბრძანება განგიჩენია, სიკუდილი მეფის ძისათჳს და მსახურთა მისთა?
M422v | არა | უწყი შენ, რომელ წინასწარმეტყუელთა, რომელთა ეზრახებოდა ღმერთი, ბრწყინვალე-
10 | თა და საჩინოთა გუართაგან შთამომავალთა არს? და კუალად იხილე, რომელ ფიცით მოიყვანე
იგი. და მე და ენუქ არქუან სიკუდილსა აღვირჩევთ, და აჰა, თავნი ჩუენნი იყვენ მეფის
ძისათჳს. და ესეცა უწყოდე, რომელ ძმა შენი, დიდისა ყენისაგან ბათოს შვილი, მრავალსა
მოციქულსა უგზავნის და დიდთა ნიჭთა | აძლევს, რათა მისცეს გზა დარიალანისა და
15 | დვალეთისა, რამეთუ ორივე კელთა შინა მისთა არს. და ამასცა განგაზრახებ, ერთისა ბერისა
სპარსისა ვაჭრისათჳს რად დიდსა კელმწიფესა გააძებ შენთა მტერთა ზედა? რამეთუ, უკეთუ
ბათოს ულუსი და მეფე შეიერთნეს, დიდნი შფოთნი აღდგებიან“.

m297v | ვითარცა ესმა ულოს, განკურდა და მსწრაფლ მოიყვანა გიორგი, | შეიყვანა და პატივი
15 | უყო და შემოსა შესამოსლითა ბრწყინვალითა. და მისცა ტონლუზ-ხათუნს და ენუქ არქუანს
და რქუა: „აჰა, ძე მეფისა ჩემგან მტკიცე ფიცითა. არას ვაგნებ დავითს თუნიერ პატივისა. და
შენ წარვედ, ენუქ, და ორნივე შვილნი და ძენი მეფისანი, გიორგი და დიმიტრი, და
დედოფალი გუანცა, ვითარცა ტონლუზ-ხათუნს და შენ გნებაგს, ეგრეთ ყავთ, და მოიყვანეთ
დავით“. ვითარცა ესმა, განიხარეს და თაყუანი-სცეს და მოაქსენეს: „თავნი ჩუენნი იყვენ
20 | ნაცვლად უკეთუ მოგუცე ხოჯა-აზიზ და | არა მოვიყვანოთ დავით. უკეთუ არა მოგუცემ
T297v | ხოჯა-აზიზს, არ მოვა“. დაღათუ მძიმედ აღუჩნდა არღუნს. მისცა ხოჯა-აზიზ, და წარმო-
R418r | ყვანა ენუქ. და მოუწერა წიგნი ფიცისა ტონლუზ-ხათუნ მეფესა: „არა ევნოს ყენისაგან,
უკეთუ მოვიდეს ურდოსა, პატივითა დიდითა პატივ-სცეს და სამეფო დაუკლებლად მისცეს“.

M423r | და წარმოვიდა ენუქ არქუან და მოვიდა ტფილისს, და მოასხნა ორნი ძენი მეფისანი, და
25 | წარმოველინა მოციქული მეფესა და აუწყა ყოველი. და წარმოვიდა მეფე და მოვიდა,
ქვიშხეთის ბოლოსა | და სურამს შუა დადგა, და მოუწოდა ენუქ არქუანს. და მოვიდა და

1 ყა~მან MQ, ყა~მნ T. მეფისა M. 2 წარმოველინეს MQTm. არქონ Mm, არქუნ QT. 3 ტუნლუზ ხათუნს QT, ტუნიუზ ხათუნს M, ტუნუზ ხათუნს m. ყანს MQT. 4 იახლა კიკნ., – MQTmR. კელმწიფეო – QT. ყა~ნო MQ, ყაინო T, ყენო m. 6 უწყო M. 6-7 ბრწყინვალთა MQm. 7 არს – MQTm. 8 არქვან MQm, არქუნ T. და – Mm. იყუნეს Mm. მეფის M. 9 ყანისაგან MQ, ყაინისაგან T. 10 რალამისა T, რალლამისა Mm, რაჰიმისა Q. 11 დვალეთისა გორგ., კიკნ., დასავლეთისა MQTmR. განგიზრახებთ Mm, განგზრახებ QT. 12 გააძებ] გარეშ T. უკეთუ – MQTm. 13 ულუხი] ულოსი MQTmR. შეერთნეს T. და – T. 14 გიორგი] იგი MQTm. 15 მისცა] მოსცეს MQTm. ტუნიუზ ხათუნს M, ტუნუზ ხათუნს m, ტუნლუზ ხათუნს QT. არქუნს MQTm. 16 მეფისა M. დავითს – Mm. პატივისა M. 17 გიორგი და გორგ. – MQTmR. და~ტრი M. 18 ტუნლუზ Q, ტუნიუზ m, ტუნზლუ T. მოიყვანა T. 19 მოსცეს MQTm. 22 ყანისაგან MQT. 24 არქონ Mm. მოასხნა – MQTmR. მეფისანი M. 25 ყოველივე m. და – MQm. 26 ქუშშთხის T. 26 არქონს M, ერქონს m.

ჟამთააღმწერელი

მოუსხნა შვილნი ორნივე და მოართუა წიგნი ფიცისა და მოგუარა ხოჯა-აზიზ. ვითარცა იხილა მეფემან, ბრძანა თავისა მისისა მოკუეთა. და მოჰკუეთეს და წარგზავნეს თავი ტფილისს, და აღმართეს ძელი, დამოჰკიდეს თავი ხოჯა-აზიზისი.

- Q192r და ესრეთ წარჰყვა მეფე | ურდოს ენუქს, და მოეგებნეს ყოველნი სამეფოსა მისისანი, და წარემართნეს ურდოს. ხოლო თანა-წარჰყვა მეფესა სარგის ციხისჯუარელი ჯაყელი, 5
- m298r დიდად ნამსახური, რომელმან ქმნა ესეცა სათნობა. რამეთუ ტფილისს ყოფასა მეფისასა მოვიდა ელჩი ყაენისა, ვითარმედ: | „მეფეს მოვინდობ, ხოლო პაპა სარგისს არა მივინდობ“. და არა სათნო უჩნდა ბრძანება ესე სარგისს, და ეტყოდა მეფე გარეუკუნქცევად, ხოლო იგი არა ერჩდა და ეტყოდა: „ნუ იყოფინ ქმნად ეგე ჩემ მიერ, რათა შევიქცე შინა. უკეთუ 10
- T298r
R418v ცოდვათა ჩემთაგან გვენოს | რამე თათართაგან, | ყოველნი კაცნი იტყვან, განზრახვითა სარგისისითა განუდგა მეფე თათართა, აწ იგი წარვიდა შინა და მეფე წარავლინა მოკლვად ყაენს წინაშე. ნუ ყოს ესე ღმერთმან, რამეთუ ამით წარკდების გუარი ჩემი, არამედ მო-თუ- 15
- M423v მკლან, ნაცვლად თქუენდა ვიყო, და თუ დავრჩე, თქუენ თანა დავრჩე“. დაიმაღლა ესე მეფემან ეზომ, რომელ ქუაბულიანი თემი ერთი სამცხეს და საყდარი ტბეთისა შავშეთის სიგლითა სამამულოდ მიუბოძა.
- და წარემართნეს ურდოსა და მივიდეს ყაენს ულოს წინაშე ბარდავს, რამეთუ იგი იყო საზამთრო სადგური. და არა უწყოდეს, რა ეგულების ყოფად მათთვის. და მცირედთა დღეთა მოუწოდა ყაენმან ხილვად მეფისა და მთავართა. და იკითხვიდა, რომლისა მიზეზისათვის განდგა მეფე. და ყოველნი ჰგონებდეს მეფისა და წარჩინებულთა მისთა სიკუდილსა, და ევედრებოდეს ღმერთსა და ყოვლად წმიდასა მეტეხთასა და ვედრებისა ღმრთისმშობელს, 20
- რომლისა მინდობილ იყვნეს. და შევიდეს ყაენს წინაშე, ხოლო მან მოსცა თუსითა კელითა ღვინო, რამეთუ ესე იყო წესი ყაენთა, თასითა დიდითა ოქროსათა. და ვითარ ჯდა მეფე მუკლმოყრილი და მის თანა ყოველნი მთავარნი, ჰკითხა ყაენმან, ვითარმედ: „რად ჰქმენ განდგომა ჩემი და ბრძანებასა ჩემსა რად ურჩ ექმენ, და არლუნს შემოები? არა დიდნი 25
- R419r კეთილნი ვქმენ შენ ზედა? დაკარგული და სიკუდილად განწირული გუელთაგან აღმოგიყვანე ჯურღმულით და მეფედ დაგადგინე“. მაშინ ვითარ არღარა აქუნდა პასუხი მიგებად
- m298v მეფესა, მოიხედნა | უკანით კერძო სარგის ჯაყელისა, ვითარმცა იგი ქმნულ იყო მიზეზი არლუნის შემობმისა და თათართ მოსრვისა.

1 ორივე Mm. წიგნი] + და m. 2 მეფემან – m. თავისა M. 3 ტფილისის T. ძელ T. და მოჰკიდეს MQm, დამოჰკიდეს TR. 4 ურდოსა T. 5 ციხის ჯვრელი M. 6 მეფისასა M. 7 ყანისა MQ, ყანისი T. 8 არა სათნო – MQTm. 9 რათა] + მე QTR. 11 სარგისისთა MQm. შინა – m. 12 ყაენს MQ, ყანის T. 14 რომელ – MQTm. ერთი] ერთა და Mm. 16-17 ყანს MQ, ყანის T. ყაენს ... ეგულების – T. 17 მათ თვის M. დღეთა – Q. 18 ყანმან T. მეფისა M. მიზეზისათვის M. 19 ჰგონობდეს M. მეფისა M. და – Q. 20 ევედრების m. 21 ყანის T. 22 ყანათა T. 23 ყანამ T. 24 რად – m. ექმენ] + განდგომა ჩემი და ბრძანებასა T. 25 ვქმენ] ვქმნეს M, ექმნეს m, ექმენ T. 28 არლუნის Mm.

ჟამთააღმწერელი

T298v
Q192v
M424r
R419v
T299r
m299r
M424v
Q193r

28. და იხილა | სარგის ბრდღვინვისა ლომისა მსგავსად, მეფემან მას ზედა | მიუტევა საქმე იგი, არა შეშინდა, არამედ უშიშად აღდგა და წარდგა ყაენს წინაშე განმწირველი თავისა თვისისა მეფისათჳს, რათა იგი მოიკლას მეფისა წილ, და მუკლმოყრილი ეტყოდა: „მე ვარ, დიდო ყაენო, რომელი შემოვები არ|ლუნს-ალას“. ხოლო მან ჰკითხა: „პაპა სარგის შენ ხარ?“, რამეთუ პაპა სარგისს უწოდდეს თათარნი. და მან რქუა: „იგი ვარ“. რქუა: „რასათვის განაყენე მეფე და არლუნს შემოები?“ ხოლო სარგის არა მეცნიერ იყო ენასა მათსა, წარმოაყენეს სადუნი თარგმანად, რომელი ფრიად უყვარდა ულოს, და დიდად პატივ-ეცა, რამეთუ იყო კაცი იგი გონიერი და ენაკეთილი, სიტყვთა მარჯუე ყაენს წინაშე მეტყუელებად. მაშინ სარგის მიუგო: „დიდო ყაენო, არა იყო სხუა მიზეზი, რამეთუ მან მიიღო მეფობა დავითისი, ქალაქი და სოფელი მან დაიჭირნა, ეკლესიანი და ციხენი ყოველნი დაარღვნა. ბედნიერო ყაენო, არღარავინ გაგაგონებდა უსამართლობასა ამას, შეკრა კარი თქუენი ქრთამითა. ამის მიზეზისათჳს მე წარვიყვანე მეფე, რათა ბედნიერმან ყაენმან გაიგონოს და იკითხოს საქმე ესე. ვითარცა აწ კითხვასა ღირს-მყო, ესეცა უწყოდი, ყაენო, რომელ სპარსნი ძუელითგან მტერნი არიან ჩუენ ქართველთანი. ამისთჳს არლუნს თანა ვყავ ბრძოლა და ომი, რამეთუ საქმე და უსამართლობა მეფისა მიმართ ხოჯა-აზიზისაგან ვერღარა დავთმეთ. აწ, ყაენო, მეფე უბრალო არს, მე ვარ, რომელმან განვაყენე მეფე კარისაგან თქუენისა“. და განმრავლდა სიტყუა | მათ შორის და მრავალგუარად უბნობა, რომელთა არა | არს ჟამი თქუემად და წერად. და მეფეცა მრავალსა რასმე იტყოდა, და ენუქ არქუან და დიდი იგი ნონინი სხდეს შუა და სადუნი კეთილად თარგმნიდა და კაზმვიდა თქმულთა | მეფისათა, რამეთუ მეფე ენამძიმე იყო მცირედ, მანკაბერდელი სადუნი კეთილმეტყუელებდა.

და ყოველნი მოელოდეს ბოროტის ყოფასა მეფისათჳს და სიკუდილსა სარგისისსა. მაშინ მოუვლინა ღმერთმან წყალობა მოსავთა მისთა, და აწცა დაიცვა, ვითარცა მარადის ფარავს. და ვითარ სიტყუასა უგებდეს ყაენი და მეფე ურთიერთას, მოვიდა კაცი დარუბანდით გზისმცველთა ყაენისთა, რომელთა ყარაულობით უწოდდეს. რამეთუ არღარა განსრულებულ იყო სიტყუა, შევიდა ყაენის კაცი იგი ურდოსა ყაენს წინაშე და მოაქსენა: „არა არს ჟამი მეტყუელებად, რამეთუ შეიძრა ულუსი დიდი დიდისა ყაენის ბათოსი, და შვილი მისი,

1 სარგის – T. ბრდღვინვისა M, ბარდლოცნვისა T. 2 შეშინდა] + არა შეშინდა T. ყაენს T. განმწირველნი M, განწირული m. 3 თავისა M. მეფისათჳს M. მოკლას T. მეფისა M. 4 არლუნ-ალას] ლუნალას T. სარგის MQTm. 5 რასთვის M. 6 შამოები M. არა] არღარა Mm. 8 მარჯუე] + შინა MQTm. 9 ყაენო T. 10 დავითის T. დაიჭირა Mm. 11 ყაენო T. გაგონებდა T. 12 ბედნიერმა Mm. ყენმა m, ყაენმან T. 13 ყენო m, ყაენო T. 14 ქართველთა MQm. 15 მეფის M, მეფისა T. – Q. ვერღარა დავთმეთ – MQTm. 16 ყაენო T. 17 რომელთა – T. 18 და² – T. არქონ Mm. ნონინი Mm. 19 სხედ T. მეფისათა M. 20 კეთილმეტყუელებდა] კეთლად მეტყუელებდა (მეტყუელებდა T) mT. 21 მეფისათჳს M. 22 დაიცვა – T. 23 უგებს Q. ყაენი T. ურთიერთს T, ურთიერთსა m. 24 გზის მცველთა R, გზა მოციქულთა MQTm. ყაენისთა – Mm, ყაენისთა QT. ყარაულობით კიკნ., ყაქულობით MQm, ყაქულობით T, ყაფულობით R. 25 ყაენის T. ურდოსა] + ურდოსა m. ყაენს T. 26 მეტყუელებისა m. დიდი R, დიდად MQm, დიდა T. ყაენის MQ, ყაენის T, ყენის m.

ჟამთააღმწერელი

- R420r ყაენი დიდი ბერქაი მოვალს გზასა დარუბანდისასა უმრავლითა, დიდად-დიდითა ლაშქრითა“.
- ესმა რა ყაენს, მსწრაფლ აწვია სპა თვისი, და მყის შემოკრბეს მის წინაშე. მას ჟამსა წარემართნეს წინაგანწყობად, და ვითარ დაეახლნეს ორნივე სპანი ურთიერთას, მაშინ ევედრა მეფე ყაენს, რათა წინამბრძოლად აჩინოს მეფე და სპა მისი, და წესადცა არს ქართველთა წინამბრძოლობა. ისმინა ულო და აჩინა წინამბრძოლად მეფე, მახლობელად მისსა დგომად. ხოლო სარგის ჯაყელი თვით წინა დაიყენა, და განაჩინა მარჯუენე და მარცხენე. დამწყობელმან რაზმთამან მიჰმართეს.
- T299v მან, აბჯარცმულმან, მოკლა. და მცირედ წარვლეს და მელი მოკლა, იგიცა სარგის, ისრითა.
- M425r და წაიარეს და ყურდგელი მოკლა. და ამას სამსავე | ხედვიდა ულო ყაენი, და დიდად აქო
- m299v სარგის | და კეთილად უთქმიდა მრავალსა.
- მაშინ დაეახლნეს სპანი ორნივე ურთიერთას, და გამოჩნდა კაცი ერთი სახელოვანი მათ შორის, რომელი წარმოევლინა დიდსა ყაენსა ბერქას, რამეთუ ყაენი არა წარმოსრულ იყო. ესე მოეახლა მეფესა დავითს, რომლისათვის დიდად შეწუხნეს სპანი მეფისანი. რამეთუ იყო კაცი ესე დიდი და მაგრიად და უცთომლად მოისარი. ხოლო მეფემან აღმოიღო მშულდი
- R420v ქარქაშით და ჰკრა ცხენსა მისსა მკერდსა და დაასო და გულსა განვლო. ხოლო ქართველთა განმხიარულებულთა აღიზახნეს და მიეტევენეს. იქმნა ძლიერი და ფიცხელი ომი ველსა ზედა შაბარნისასა. ძლიერად ბრძოდა მეფე და სპანი მისნი, სადა-იგი სარგის ჯაყელმან სახელოვანი ომი ყო წინაშე ულოსა, რომელ განკურდა ყაენი. და განგრძელდა ყოველგან ომი და მოსწყდა ორგნითვე ურიცხვ. ივლტოდა სპა ბერქასი და დევნა უყვეს ძლიერად.
- ხოლო იქმნა ესეცა: დევნასა მას ლაშქართასა დაშთა ყაენი ულო ოთხითა ოდენ კაცითა მცირესა რასმე ბორცუსა ზედა. და ვითარ იხილეს ლტოლვილთა მათ, შუდნი რჩეულნი კაცნი ზედა-მოეტევენეს ყაენსა. იხილა ესე მიმავალმან სამითა კაცითა სარგის, შეუტია
- Q193v შუდთა მათ კაცთა და სამითა კაცითა შეება, და ოთხნი ვიდრემე დაქოცეს სარგის და
- T300r აზნაურთა მისთა და სამნი | იგი ივლტოდეს. მაშინ იხილა თუალითა | მისითა სიმკნე
- M425v სარგისისი და ყმათა მისთა, განიხარა. და დევნა-უყვეს კუალადცა სპასა ბერქასსა დარუბანდის კარამდის, და განვლეს დარუბანდიცა, და სამსა დღესა სხუასა დევნა უყვეს.

1 ყანი MQm, ყანი T. ბექაი Mm. და მოვალს MQTm. 2 ყანს R. 2-3 ესმა რა ... წინაგანწყობად – MQTm. 3 ურთიერთარს QT – Mm. 4 ყანს T. 5 წინამბრძოლობა] მეწინოებისა m. წინა ბრძოლად m. 6-7 მარჯვენა და მარცხენა m. 8 რაზმსაცა T. 9 და მცირედ T, სადა იგი მცირედ M, და იგი მცირედ Q, მცირე რამე m. 10 კურდღელი m. ყანი MQ, ყანი T. 11 უთქმიდა] + უთქმიდა T. 12 ურთიერთარს T, ურთიერთსა m. 13 ყანსა MQ, ყანს m, ყანს T. ყანი MQ, ყანი T. 14 რომისათვის M. მეფისნი QT, მისნი Mm. 15 მაგრიად R, მაგრიად MQTm. 16 ქარქაშით – QTR. და² – T. 18 შაბარნისასა MQ, შაბარნისასა m, შაბარნისასა T. 19 ყანი MQ, ყანი m. ყანი – T. ყოველგან QTR] – Mm. 21 ყანი Q, ყანი T. ულო QT – Mm. 22 მათ – T. 23 ყანს MQ, ყანს T. შეუტია R, შვილი შევედრა MQTm. 24 და² – m. 25 აზნაურთა QTR, აზნანისთა Mm. 26 უყო T. 27 კარამდი MQ, კარამდინ T.

ჟამთააღმწერელი

R421r მ300r მესრეთ განმარჯუებულნი და სახელოვანნი მოვიდეს სადგურსა მათსა ბარდავს. ხოლო მეფესა დავითს და სპათა მისთა ფრიად პატივითა პატივ-სცა და მრავალი ნიჭი მიანიჭა, 5
ესეზომ, რომელ სარგის ჯაყელსა კარნუ-ქალაქი და მიმდგომი მისი ქუეყანა უბოძა იერლ-
ყითა. მაშინ შეიშურვეს ვიეთმე მტერთა და მოაკსენეს მეფესა: „აწ მეფობაცა სარგისს მიეც.
ვინათგან ყაენმან ეზომ განადიდა, არღარა იქმნების მორჩილი მეფობისა თქუენისა“. მაშინ 5
დაიჯერა მეფემან, რამეთუ იყო უმანკო და მალემრწმენი სიტყუათა კეთილთა და ბოროტთა,
– ორთავე. და წარვიდა ღამით ელგა ნონის წინაშე და მოაკსენა: „უკეთუ ყაენი სარგისს
კარნუ-ქალაქს მისცემს, მეფობაცა მისცეს“. განკურდა ელგა ნონი და რქუა: „ყაენმან შენის
მოდგომისათჳს მისცა, და თუ შენ გიმძიმს, არღარა მისცემს. თქუენ, ქართველნი, არას
კეთილს უყოფთ მკნედ მბრძოლთა წყობათა შინა? არა უწყვი, ყაენი სარგის დაარჩინა 10
მტერთაგან, ძლიერი და სახელოვანი ომი ყო?“

M426r T300v წარვიდა ნონი და მოაკსენა ყაენს ყოველი იგი თქმული, და არღარა მოსცეს კარნუ-
ქალაქი. ცნა ესე სარგის და შეიქმნა გულკლებით და ქუეგამხედვარად პატრონისაგან.
ხოლო მას ზამთარსა დაიმჭირა მეფე ბარდავს თავისა თჳსისა თანა, და სარგის წარვიდა
გულკლებული სამცხეს. 15

R421v მას ჟამსა გაადგა ულო ყაენს შანშეს ძე ზაქარია ამირსპასალარი, კაცი ყოვლითა
სათნოებითა შემკული და საჩინო, და ივლტოდა ქუთათისს ნარინ დავითისსა, რამეთუ ბერქას
ლაშქართ გამოსლვა მას მიაჩემეს. ხოლო მეფემან კეთილად შეიწყნარა, დაყო მცირე ჟამი.
მერმე ფიცით მოიყვანა ყაენმან, გარნა არცა ეგრეთ დამშუდდა გული ულოსი და მოკლა
ზაქარია ამირსპასალარი, კაცი პატიოსანი და სახელოვანი. და ცნა დიდმან შანშე, მამამან 20
მისმან, მწუხარებითა შეწუხებული იგიცა აღსრულდა.

Q194r 29. | ხოლო გუანცა დედოფალი, ავაგის ცოლყოფილი, მოკლულ იქმნა თათართა შინა
მყოფი, რომელსა იტყუან, ვითა ასულისა მისისა, ხუაშაქისა, რომელი იყო ცოლი საჰიბ-
დივანისა ხოჯა შამსადინისა, მისითა განზრახვითა მოიკლაო. და ვითარ უცოლო იყო მეფე,
იქორწილა ცოლი, სახელით ესუქან, ასული დიდისა ჩორმაღონ ნონისა და დიდისა 25
სირმონ ნონისა. და წარვიდა ტფილისს და ქნა ქორწილი პატიოსანი.

3 ესე ეზომ MT, ესე ზემო m. რომე m. 3-4 იერლყითა] ერყითა MQTmR. 4 მეფესა – m. 5 ვინათგან Dc, ვითარმედ MQTmR. ყაენმან T. 6 მალე მორწმუნე T. 7 და – M. ელგა] ელგო MQT, ელგონ m. 8 ელგა] ელგო MQT, ელგონ m. ყ~ნმ Q, ყაენმან T. – Mm. 10 წყობათა] წყალობათა T. უწყვი M. ყანი T. 12 ყანს MQ, ყენს m, ყანს T. 13 გულკლებით] გლახაკობით T. ქუედამხედვარად MQTm. 15 გულკლებით Mm. 16 განდგა Mm, გადგა QT. ყანს MQ, ყანას T. 17 საჩინო] სათნო Q. დავითისისა Q, დავითსასა m. 18 მას მიაჩემეს] მასმია ჩემს M, მ~ს მიაჩემეს Q, მასმია ჩემსა m, მ~ს მიაჭამეს T. დაყო] და ყო M. 19 ყ~ენმან MQ, ყაენმან T. არცა Q, არეთა Mm, ამო T. 20 შანშა MQTm. 21 მისმანა M. 22 ავაგის m, ავგის QT, ავგის M. ცოლ ოფლი MQ. იქუნა M. 23 რომელსა] რასა T. იტყუნ T. ასულისა მისისა] ასულსა მისსა MQTmR. 23-24 სევი ფარადა ვის MQm, სევიფარდავისი TR. 24 ხოჯა] ტოჯა Mm. შამსადინისა MQTmR. 25 ესუქან R, ესუქნ T, ესუქნა MQm. ჩორმაღონ] ჭორმაღლო M, ჭორმაღლო QT. ჭორმოლონ m. სირმონ] სირმა MQTmR.

ჟამთააღმწერელი

m300v ამაჲს ჟამთა გარდამოვიდეს ბერქას ყაენისაგან ლტოლვილნი ოვსნი, დედაკაცი საკურვე-
ლი, სახელით ლიმაჩავ. და მან მოიტანა შვილნი მცირენი, ნათესავითა ახასარფაკაიანი,
M424v პირშო ფარეჯან და უმრწამესი ბაყათარ და სხუანი თავადნი მრავალნი. გამოვლეს | კარი
T301r დარუბანდისა და მოვიდეს მეფეს წინაშე. ხოლო მან პატივითა ისტუმრნა | და წარავლინა
ყაენს უქლოს წინაშე. და ყაენმან შეიწყნარნა ფრიად და უბოძა ხარაჯა, მოლაშქრედ და 5
თანამბრძოლელად განაჩინნა და ესრეთ მეფეს თანავე წარმოავლინა. ხოლო მეფემან დასხნა
რომელნიმე ქალაქსა, რომელნიმე – დმანისსა და სხუანი – ჟინოვანს.
R422r | და ვითარ მოიწია სთუელი, წარვიდა ყაენი ქუეყანად შარვანშასა, საზღვართა საქართველო-
სათა, ადგილსა, რომელსა უწოდებდნ ჩალან-უსუნი, ესე იგი არს თეთრი წყალი. და შეკრეს
ლობითა წყლისპირი, რომელსა სიბად უწოდეს, რამეთუ გონებდა გამოსლვასა ბერქა ყაენისასა. 10
და ამით ჟამითგან იწყეს სიბასა ზედა დგომად თათართა და ქართველთა სთუელითგან
გაზაფხულამდე. და გაზაფხულ წარვიდით საზაფხულოთა სადგურთა.
ხოლო იქმნა ესეცა, რომელ ყაენთა შვილნი ზემოქსენებულნი, ულოს თანა წარგზავ-
ნილნი, ტუთარ, ყული და ბალაღა დაიპყრა ყაენმან ულო და მოკლნა სამნივე და დაიპყრა
ქუეყანა მათი და ყოველი სიმდიდრე მათი. და ცნეს სიკუდილი პატრონთა მათთა საბერძნეთს 15
მდგომთა დედა-წულითა, რომელთა თავადი იყო ალა-თემურ ვინმე, კაცი სახელოვანი, აიყარა
ბარგითა და დედა-წულითა და ივლტოდა, და მომართა სამცხის კერძო.
ცნეს თათართა ულო ყაენისთა სივლტოლა ალა-თემურისა, დევნა უყვეს და მოეწივნეს.
Q194v და იგინი დაბრუნდეს და შეებნეს და მრავალი კაცი მოკლეს ულოს ლაშქრისა. და რათა არა
M427r განგრძობდეს სიტყუა, ვიდრე კოლისა მათთა მოსლვადმდე ათორმეტჯერ მოეწივნეს და 20
T301v ათორმეტჯერ | შეებნეს და ათორმეტჯერ ალა-თემურ მოერია და გააქცივნა. და ესრეთ
R422v მოიწივნეს ქუენა არტანს, სოფელსა, რომელსა ჰქვან გლინავი. | და მუნ დახუდა მურვან
გურკლელი მახუჯაგის ძე, წინა-შეემთხვა ნადირობას მიმავალი, რომელი შეიპყრეს თათარ-
თა და კნინდა მოაკუდინეს. ხოლო იგი ევედრა და აღუთქუა ლიხთ-იმერით წარყვანება მათი
და ეგრეთ ბერქას ყაენს წინაშე წარსხმა. ხოლო იგინი მიენდვნეს. წარმოიყვანა და მოასხნა 25
m301r სამცხეს, მოასხნა გურკლის ჭალას და ესრეთ განსცნა. წარავლინა კაცი | და ამცნო სარგის

1 გარდამოვიდა Mm. ბერქათა MQTm. ყაენისგან T. ოვსნი] ორნი MQTmR. დედაკაცი m. 1-2 საკურველნი MQTm.
3 ფარეჯან m, ფარეჯნ MQT. 5 ყანს MQ, ყენს m, ყანს T. ყანმან Q, ყენმან m, ყანმან T. 6 წინა მბრძოლელად
Mm. ესრეთვე მეფეს T, ესრეთ მეფესავე Q. 7 ქალაქსა – Mm. ჟინოვანს T, ჟინვანსი m. 8 ყან M, ყან T.
შარვაშესა MQTm, შარვანს R. 9 ჩალან-უსური MQTm. 10 ლობითა] ობითა MQTmR. ბერქანთა ყანისასა M,
ბერქანთა ყაენისასა m, ბერქათან ყანისსა QT. 13 ყანთა MQ, ყანთა T. ულოსა m. 14 ტუთარ, ყული] ხუთრყული
MQTm. ბალაღა] ბალაღი MQTm. და დაიპყრა M. ყანმ~ნ Q, ყენმან m, ყანმნ T. ულო – MTm. 17 სამცხით MQ,
სამცხითა m. 18 ყანისთა MQT, ყენისათა m. 19 შეებნეს T. რათა – MQTm. 20 მათთა] მათთა m. 23 გურკელი Mm,
გურკლელი QT. მახუჯაგის ძე Mm. შეიპყრეს Mm. 24 ლიხით იმერით m, ლიხთ იმერეთ T. 25 ყანს MQ, ყანას T.
25-26 მოასხნა სამცხეს Mm. 26 გურკლის ჭალა Mm.

ჟამთააღმწერელი

თმოგუელსა და შალვა ბოცოს ძესა და ყოველთა მესხთა და სარგის ჯაყელის ლაშქართა, რათა შეკრბენ ერთად და შეიპყრან ალა-თემურ და მიჰგუარონ ულო ყაენს. და წარმოემართნეს, და ცნა ესე ალა-თემურ, აიყარა ბარგითა და დედა-წულითა, და გამოვლო მტკუარი და მომართა ჯავახეთით კერძო. შემოიარა ელასის შემოღმართი და მივიდა ოშორას ქუეშეთ ადგილსა, რომელსა რქვან ლერძავნი, რამეთუ თმოგუელი მუნ დაუდგა წინა, რომელ იხილნა რა, მორიდნა. სარგის და ბოცოს ძე და ლაშქარნი ერთკერძო მოსდევდეს, და მურვან გურკლელი მართლ კუალსა შედგომილი მოსდევდა. და მოეწია გურკლელი მცირითა ლაშქრითა, რამეთუ ბოცოს ძე და სარგისის ლაშქარნი არ მოვიდეს, არცა თმოგუელი შუელად გურკლელისა. შეიბნეს ძლიერად, სძლეს თათართა და მრავალი ტაძრეული აზნაური მოკლეს, და ივლტოდეს გურკლელი. 5

T302r
M427v
R423r
ხოლო თათართა განვლეს ჯავახეთი და თრიალეთი და რუსთავს მტკუარს გავიდეს. | და მრავალგან მიეწივნეს თათარნი და სომხითარნი ლაშქარნი, რომელთა თუთუელად არა არს ჟამი მოთხრობად. ყოველგან ალა-თემურ მძლე ექმნა. და განვლეს კამბეჩიანი, კახეთი, ჰერეთი ყოველგან ომითა, და წარვიდეს გზასა ბელაქნისასა, შევიდეს ლუნძეთს, რამეთუ წინა-განეწყო მეფე ლუნძთა. და სძლეს თათართავე, და განმარჯუებულნი მივიდეს ბერქა ყაენს წინაშე. და ესრეთი საკურველი საქმე ქმნეს, და ამათთანანი თათარნი სადაცა დარჩეს, აღნარობით უკმობდეს, ესე იგი, უფროსთანი, გინა უხუცესთანი. ამისთჳს განძნებული ბერქა განემზადა გამოსლვად. და ამათ თეთრსა წყალსა ზედა ღობე შეკრეს და მუნ იზამთრიან, ვითარცა მითქუამს. 10

Q195r
ხოლო ვითარ ამათ საქმეთაგან უცალო იყო მეფე, განდიდნა ჰყონდიდელი ბასილი და უჯარმელი, და იწყო საურავთაცა ქმნად თუნიერ მეფისა კითხვისა. და მეფისა იმერით ყოფასა შინა დიადი აწყინა სეფეთა ქუეყანათა, რამეთუ ვითარ თჳსთა ხედვიდა, და სიტყუაცა ესრეთ იყო, ვითარმედ ესუქანს თანა-ეყო. ამისთჳს შესმენილ იქმნა ბასილი წინაშე მეფისა, რომელმან მსწრაფლ მოიყვანა და ბრძანა | ძელსა დამოკიდება. დამოჰკიდეს ძელსა შუა ქალაქსა, რამეთუ იყო მეფე მალემრწმენი და ლიტონიცა. 15

m301v
ხოლო ვითარ ამათ საქმეთაგან უცალო იყო მეფე, განდიდნა ჰყონდიდელი ბასილი და უჯარმელი, და იწყო საურავთაცა ქმნად თუნიერ მეფისა კითხვისა. და მეფისა იმერით ყოფასა შინა დიადი აწყინა სეფეთა ქუეყანათა, რამეთუ ვითარ თჳსთა ხედვიდა, და სიტყუაცა ესრეთ იყო, ვითარმედ ესუქანს თანა-ეყო. ამისთჳს შესმენილ იქმნა ბასილი წინაშე მეფისა, რომელმან მსწრაფლ მოიყვანა და ბრძანა | ძელსა დამოკიდება. დამოჰკიდეს ძელსა შუა ქალაქსა, რამეთუ იყო მეფე მალემრწმენი და ლიტონიცა. 20

25

1 შალვას T. ბოცოს – m. 2 მოგვარონ MQm. ყანს MQTm. 3 და³ – T. ელასის შემოღმართი] ელასი Mm. 5 ლერძეუანი m. ~წინა დაუდგა m. 6 და ბოცოს] – MQm. და – Mm. 7 მურვან – Q. გულკლელი მურვან T. შედგომილი – Mm. მისდევდა MQm. გურკლელი – MQm. 8 რამეთუ – Mm. სარგის MQm. თმოგუელი] თმოგველი – MQTmR. 9 გულკლელისა Mm, გურკლელისა QT. ტაძრეული – Mm, ტძრეული Q, ტაძრეულ T. 10 გულკლელი Mm, გურკლელი QT. 11 თათარნი და – Mm. 12 რომელთა] რათა Mm. 13 ყოველგან MQ, ყოველგან T. კამბეჩიანი M, კამბეჩნი QT, კამბეჩიანი m, კამბეჩიანი R. 14 ყოველგან MQ, ყოველგან T. შევიდეს – Q. 15 მოვიდეს MQTm. ბერქა – MQT, ბერქას m. 16 ყანს MQ, ყენს m, ყანს T. წინაშე] + ბერქას MQT. 17 აღნარლობით MQm, აღნიარლობით T. უხუცესთა MQm, უცხოსთანი T. 20 უბრალო არს MQTm. 21 მეფესა M. კითხვისა M. მეფისა M. 22 ეწყინა MQTm. სეფე Q. რამეთუ – MQTm. 23 ესრეთ – MQTm. ვითარმედ – MQTm. ესე უქანის MT, ესუქანის Q, ესუქანის m. 25 მალე მორწმუნე MT, მალე მრწმენე Q, მალე მორწმუნე m. ლიტონიცა T.

ჟამთააღმწერელი

M428r
R423v
T302v

და ვითარ მოიწია სთუელი, კუალად | წარვიდა ყენი სიბასა ზედა და მეფეცა მის თანა. მოიწია რა გაზაფხული, წარმოვიდა ყენი სიაქუსა და ძე მისი, თანქუშ, წარმოვიდა გელაქუნსა, რამეთუ მას აქუნდა საზაფხულოდ სადგურად გელაქუნი, და მეფე თანა-წარმოიტანა, და მუნ იყო. მაშინ ევედრა მეფე თანქუშს, რათა უაჯოს მამასა მისსა ყენს ულოს წინაშე და განუტეოს სამეფოდ თუსად. ხოლო მან ისმინა და წარავლინა კაცი. და ვითარ მიიყვანეს სიაქუდ, ყენი ულო აღსრულებულ იყო. მაშინ ხათუნთა და ნოინთა მიუმცნეს თანქუშს, რათა განუტეონ მეფე სამეფოს. გამოუშვეს და მოვიდა ტფილისს და ყოველსა ქართლსა და სომხითსა, და განაგნა საქმენი მანდაურნი.

5

Q195v
T303r
R424r
M428v

ხოლო ნოინთა დასუეს ტახტსა ულუს ძე უხუცესი, სახელით აბაღა, კაცი კეთილი, უხუ, მოწყალე, ტკბილი, მდაბალი, განმკითხველი, სიმართლის მოქმედი, გლახაკთ მოწყალე და შემნდობელი ესეზომ, რომელ, დაღათუ დიდისა ბოროტისა მოქმედი კაცი იყვის, არავე მოჰკლევდის, რამეთუ ესრეთ იტყოდის: „ყოვლისა ქუეყანისა მპყრობელად დაუდგენივარ ღმერთსა და რასაცა ვერ მივსცემ, არცათუ წაუღებ“. და მრავალგზის საჭურჭლენი მისნი წარიხუნეს მპარავთა და არა მოაკუდინის, არამედ იტყოდის: | „[ა]რად მაკლს მე საჭურჭლე, ისი წარიღონ გლახაკთა, რამეთუ ნაკლულევან არიან, და მით იპარვენ“. კუალად უბოროტო და კეთილი გონება აქუნდა. მაშინ აბაღა განაჩინა მკედართა მთავრად | კაცი საჩინო წყობათა შინა, სახელით აბათა, და ურდოსა და სახლისა თუსისა მოურავად დაადგინა ზემოკსენებულისა ჩორმაღონის შვილი, სირმონ, კაცი განმარჯუებული და საჩინო ბრძოლათა შინა. ვინათგან ქრთამსა მძიმესა მიიღებდიან მის წინაშე მდგომნი ყოველნი, გამოარჩია კაცი ერთი მოწყალე და სამართლისმოქმედი, მმარხველი და მლოცავი, ქრისტიანეთა | და ეკლესიათა ღმრთისათა მოსავთა მოყუარე, სახელით აღუბაღა. ესე განაჩინა უღონოთა და გლახაკთა განმკითხველად. არა თუ ულო ყენის პატივცემულნი ნოინნი გამოცვალნა, არამედ უმრავლესნი აღსრულებულ იყვნეს, ვითარ ელგა ნოინი და სხუანი მრავალნი.

10

15

m302r

20

ამას აბაღას წინაშე წარვიდა მეფე დავით, და ფრიად პატივითა შეიწყნარა და პატივსცა. და დაემორჩილნეს აბაღას ყოველნი თათარნი, საბრძანებელი მამისა მისისა ულოსი.

25

1 ყანი MQ, ყენი m, ყაინი T. 2 რა – Mm. გაზაფხულ Mm. ყანი MQ, ყენი m, ყაინი T. სიაქუსა] საქოსა MQm, სააქოს T. ძე მისი თანქუშ] ძე მისთანა ქაშუ Mm, ძე მისთანა ქუშ Q, ძე მასთა ქბუ T, ძე მისი თანქუშ R. 4 თანქუშს] თან ქუშს MQ, თანაქუშს m, თა ნაქუშს T. ყანს MQ, ყენს m, ყაინს T. 6 საქოდ MQm, სიაქოდ T. ყან MQ, ყენ m, ყანა T. 7 თანქუშს MQm, თანქუშს T. ტფილისა M, ტფილისისა m. 8 და¹ – m. 9 აღბულა MQTm. 11 ესეზომ M, ესეზომ m. 12 იტყოდა MQT. დაუდგენივარ m. 13 არავე m. საჭურჭლე – Mm. 15 რამეთუ ნაკლულევან არიან და – MQm. მით] მისთუს T. 16 აბაღა] აღბულა MQ, აღაბულა m. განაჩინა – MQm. მთავრად] თავად Mm. 17 სახელით] ასელით MQm. აბათა Q, აშათა Mm. და¹ – Mm. თუსისა – MQm. 18 ჭორმაღონის MQTm. შინა – MQm. 19 მას Mm. 20 მმარხავი M, და მმრხვი Q, და მმარხველი T, მამარხავი m. 21 აღაბულა m. 22 ულოს MQTm. ყანის MQ, ყენრა m, ყაინის T. 23 ელგან Tm. 24 აშაღას Mm. 25 აშაღას Mm. საბრძანებელნი MQm.

ჟამთააღმწერელი

- R424v მას ჟამსა გამოვიდა დიდი ყაენი ბერქა გზასა დარუბანდისასა აურაცხელითა ლაშქრითა შურისგებად ტუთარის, ბალღას და ყულის საქმისათჳს. ცნა ესე აბალა ყაენმან და მოუწოდა სპათა მისთა და მეფეს დავითს, და წარემართა. ხოლო ვითარ | აგრძნა ძლიერება და სიდიდე სპათა ბერქასთა, არღარა განვიდა მტკუარსა, არამედ შეიარა ნაპირი და განსავალი ყოველი, და აღიღო ზომი ყოველგან და დააყენა ლაშქარი, სადა შეკრბებიან 5
- M429r მტკუარი და რაკსი. და მუნითგან ვიდრე მცხეთამდე ბერქამან მოაოკრა | ქუეყანა შირვანისა, 5
- T303v ჰერეთი, კახეთი და ყოველი იორისპირი, და მოვიდა ლაშქარი ტფილისამდე და მრავალი სული ქრისტიანე მოსწყყდეს. ხოლო ბერქა ყაენი დადგა მათთა შინა გარეჯისათა. მაშინ მოხედნა ღმერთმან ქუეყანასა წყალობით და ყაენსა აბალას, შეედვა საღმობა რამე ბერქას და მოკუდა. ვითარცა იხილეს სპათა მისთა სიკუდილი ყაენისა მათისა, წარიღეს მკუდარი და განვლეს კარი დარუბანდისა. ესრეთ დამშჳდნა ქუეყანა ესე. 10
- Q196r ხოლო თათართა გულად აქუნდის შიში | მეფისა ბერქას ლაშქრისა გამოსლვისა, და ყოველთა სთუელთა წარვიდიან სიბასა ზედა. და ვითარ მოეახლის ჟამი სიბას წარსლვისა, მოუწოდა მეფემან სპათა თჳსთა და სარგის ჯაყელს ციხისჯუარელსა. ვითარ მივიდა სარგის დავით მეფესა წინაშე ტფილისს, ეგონა სარგისის განდგომილება ყაენს წინაშე, და დაივიწყა 15
- m302v ნამსახურობა | განზრახვითა უკეთურთა კაცთათა, მოუწოდა პალატად და შეიპყრა და R425r საჭურჭლესა შინა ტყუე ყო. ცნეს ესე აზნაურთა თანამყოლთა სარგისისთა, ივლტოდეს და წარვიდეს ყაენს წინაშე და მოაკსენეს აბათა ნონისა, რათა მან განაჩინოს მეფისაგან დაჭირვა სარგისისი და მოაკსენოს ყაენს აბალას და სთხოვოს სარგის. ისმინა მსწრაფლ ვედრება აბათა ნონისა და მოსცა ელჩი, და წარმოავლინეს, და მოიწია ტფილისს და წარიყვანა 20
- M429v ვიდრე ჟამთამდე მეფეთა შორის ბრწყინვალისა და საჩინოსა გიორგისთა.
- T304r ხოლო მეფე ჯერეთ არა წარსრულ იყო სიბასა, შეედვა საღმობა მეცლისა ძესა მისსა პირმშოლსა, გიორგის, რომელიც სიკეთეაღმატებულებითა სავსე იყო. განგრძელდა საღმობა ესეზომ, რომელ კნინდა მკუდარ საგონებელ იყო, და იდვა უკმრად, უძრავად, სულთა 25

1 ყაენი – Mm. ყნი Q, ყინი T. დარბანდისასა MQ, დარობანდისასა T. 2 ტუთარის] ხუთარეს MQTm. ბალღას MQTmR. აშალა Mm. ყანმა MQ, ყანმან T. 3 მისთა] თჳსთა T. დავითს M. წარმართა MQm. 4 განვალა] – Q. შეიარა ნაპირი] შეიარა პირი Mm. 6 რაკსა MQm. შარვანისა T. 7 ჰერეთისა m. და – m. 8 ქრისტიანი M. მოსწყყტეს Mm. დაადგა MQm. გარეჯისასა T. 9 ~წყალობით ქუეყანასა ამას T. ყანსა MQ, ყენსა m, ყინსა T. აშალას Mm. 10 ყინისა MQ, ყინისა T. და – T. 13 წარვლისა m. 14 ციხის ჯვრელსა Mm. 15 მეფისა T. ჰგონა Q. ყანს MQ, ყენს m, ყინს T. დაივიწყნა Mm. 16 მსახურება Mm. კაცთათა ვაუხნ., კიკნ., კაცთათჳს MQTmR. შეიპყრა] + შინა MQTm. 17 საჭურჭლესა შინა – Mm. 18 ყანს MQ, ყენს m, ყინს T. აბათა T, აშალა Mm, აბალა Q. მეფისაგან M. 19 ყანს MQ, ყენს m, ყინს T. აშალას Mm. 20 აბათა] აბათან T, აბალა Q, აშალა Mm. 21 მიჰგუარა] მოჰგვარა MQm, მიჰგუარეს T. აბათა] აბათან T, აბალა Q, აშალა Mm. 22 ჟამთა MQm. საჩინოსითა MQm. 23 არ T. 24 სიკეთე აღმატებითა MQm. 25 ესეზომ – Mm. რომელი MQTm.

ჟამთააღმწერელი

აღმომგმუნველი, და მითცა ძლით. ამას მწუხარებასა და უღონობასა რა მოეცვა მეფე და ყოველნი მკუდრნი საქართველოსანი, მოეკსენა მეფესა დმანისისა ღმრთისმშობელი, და წარვიდა წინაშე მისსა, და თვთ წარმოაჩინა, ვითარ ყოველი უკამურითა ფერკითა მოჰყვებოდეს და მოეგებოდეს, მკურვალთა ცრემლითა წყალობად მათდა აღძრვიდეს. მაშინ R425v შეისმინა ვედრება მათი წმიდათა უწმიდესისა | ღმრთისმშობელმან, და მყის შეხებასავე თანა 5 და პირსა ზედა შეხებასა თუაღნი აახუნა მსწრაფლ და ვითარცა უვნებელი წარმოჟდა. იხილეს ესე მეფემან და ყოველთა მკუდრთა საქართველოსათა, განკურდეს ანაზღათსა ამას საკურველებასა ზედა ყოვლად წმიდისასა, და აღიდებდეს ყოველნი ღმერთსა.

Q196v და კუალად წარვიდა მეფე სიბასა ზედა, და მუნ ყოფასა მისსა, ჟამსა წარმოსლვისასა 10 დასნეულდა მეფე დავით მით საღმობითა მუცლისათა და ვერ განკურნეს მკურნალთა, და m303r წარვიდა ცხედრითა, და | ვითარ მოეახლა მარტომყოფსა, მივიდა ხატსა მას კელითუქმარსა, რომელი თვთ გამოისახა ტილოსა, ხატისა მიერ კეცსა ზედა. მოყვანება ბრძანა მარტომყო- M430r ფისა ხატისა, და ევედრა ცრემლითა და შეუვრდა, და განკურნა, ვითარ უფლისა მიერ განკურნებული ცხედარსა ზედა მდებარე. და ესრეთ მრთელი მოვიდა პალატად ტფილისისა, და იყო განსუენებასა შინა თვნიერ ამისსა, რამეთუ მთავარნი და ერისთავნი ვერ ცვაღნის 15 T304v შიშისათვს ყაენისა. | ხოლო თქმულ არს ესეცა, ვითარ ბრძენისა სოლომონისთვს წერილ არს. ჟამსა სიბერისა მისისასა არა მართლად ვიდოდა წინაშე ღმრთისა. და მძღავრებისაგან თათართსა უცალოქმნილმან იწყო შლად საყდართა საეპისკოპოსოთა. რომელი სანატრელთა R426r მეფეთა შესავალნი სოფელნი მიენიჭნეს, განსცემდა, ეგრეთვე მონასტერთა. | ამას თანა სხუანიცა ბოროტნი აღძრნა მტერმან, რომელნი არა საკმარ არიან თქუმად, და მძღავრა 20 სიბერესა შინა, ვითარ სოლომონს. ამისთვს სწრთვიდა ღმერთი არა ჩუენებითა, არამედ შეუნიერებითა ძისა მისისათა სიკუდილისა გლოვითა, ვინათგან უგუნურებასა შინა ვართ ნათესავნი ადამისნი, და გულსმოდგინედ მიდრეკილ არს გული კაცისა ბოროტისა მიმართ, ვითარცა წერილ არს: „არა ინებეს შეგონებად, არამედ გარდავკედით ცხორებასა ჩუენსა და ყოველნი ვართ ამაოებასა შინა“, ვითარ იტყვს ბრძენი ეკლესიასტე: „ამაოება ამაოებათა და 25 ყოველივე ამაო არს“, და მზესა ამას ქუეშე ხილულსა ყოველსა ამაოებასა მისცემს.

30. ხოლო ჩუენ, გზისა მცირედ გარდამაბიჯებულნი, კუალად მოგზაურ ვიქმნეთ. და ვითარ მოიწია მსგეფსი სიბას წარსლვისა, წარვიდა მეფე კუალად. ხოლო მუნ ყოფასა

1 მითცა ძლით QT, მეცა ძალით M, მეცა ამას ძალითა m. და უღონობასა – Mm. 3 უკამურითა MQ, უკმარითა m. 4 ცრემლითა M. 5 მყის M. 7 ანაზღათსა MQT. 8 ზედა – Mm. 9 მეფე – Q. 10 ვერ – MQm. 11 მცხედრითა m. კელთ უქმრსა Q. უქმარსა – Mm. 12 კეცასა m. ბძანა Mm. 13 შეურდა Mm. 14 მცხედარსა T. 15 სწავღნის Mm. 16 ყანისა MQ, ყენისა m, ყაინისა T. 19 შესვღანი m. მონასტერთა] მონატრეთა m. 20 მძღავრა] მძღავრ TR, მძღრ Q, მძრავრ M, მძრავარ m. 21 სოლომონისა Mm. ამის თვის M. 22 სიკუდილსა M. ვარ m. 25 ამაოებასა MQm, ამაოებასა T. ამაოება ამაოებათა MQ, ამაოება ამაოებათა m. ამაოებაჲ ამაოებათა T. 26 ყოველსა – MQm. მისცეს Mm. 27 გზასა M. ვიქმენით Q. ვიქმენთ m. 28 მგზეფსი Mm.

ჟამთააღმწერელი

- M430v მისსა დასნეულდა ძე მისი გიორგი, რამეთუ დიდი ნუგეშინისცემა აქუნდა მეფესა საბრძანებელსა მისსა, და მისვე სისხლისა მდინარებისაგან აღსრულდა, და დაუტევა მწუხარება
- m303v მიუთხრობელი | ყოველთა მკვდრთა სამეფოსათა დიდითგან მცირეთამდე. ხოლო გუამი ყრმისა გიორგისი დაასუენეს საყდარსა სიონისასა, რათა მოიცადონ მეფე, ვითარ მოეახლა
- Q197r ჟამი | მოსლვისა. 5
- T305r ვითარ წარკდა ჟამი მცირედი, | მოვიდა მეფე ტფილისს, ვითარ არავინ გაეგება წინა
- R426v თვნიერ მცირეთა | მოქალაქეთასა, ზარგანკდილი მისწრაფდა პალატად, სადა დახუდეს სპანი და ვაზირნი დამალულნი და შავითა მოსილნი. და ვითარცა აუწყეს სიკუდილი ძისა მისისა, გიორგისი, მყის სმენასავე თანა დაეცა და კნინლა მკუდარ იქმნა. და ესრეთ შეიღეს პალატად კელთა ზედა მქონებელი, და ძლით მოვიდა ცნობად, რამეთუ, უკეთუ მოისპოს სული, მყის მოისპობის ცნობა, და უკეთუ მოისპოს ცნობა, არა თანა მოისპოს სული, სიტყვსმოქმედი იტყვს. ვინათგან ტკივილთა მიერ უზომოთა მოცეულ იყო, და შვილობისა სიყუარული და კუალად სიტურფე-აღმატებულება ათრვამეტისა წლისა მყოფისა, სიმკნე, სამკედროთა ზნეთგან განსრულებულობა, ტკივილნი მრჩობლ ზედა დაერთვოდეს. საღმობიერთა გოდებითა გოდებდა და სიკუდილსა აღირჩევდა თავისა თვისისასა, რაჟამს იხილა აღყუავებული შუენიერი გუამი ძისა მისისა, გიორგისი, მკუდრად უფერულად მდებარე, რომელსა იგლოვდა ერი. და ვაებითა წარიყვანეს მცხეთას და მუნ დაკრძალეს, | და უკ-მოიქცეს მწუხარებითა სავსენი. ხოლო ესოდენ განუმრავლდეს ტკივილნი შვილისა საყუარელისანი, მიერთგან არღარა აქუნდა ლხინება, და სენთაცა მრავალთა მოიცვეს და გუამითა უძლურებდა უმრავლესთა ჟამთა, გარნა მონებდავე ყაენს აბაღას, არა იყო სხუა ღონე. 10 15 20
- M431r
- R427r აქა შინა იწყო მანკაბერდელმან სადუნმან განდიდებად, რომელ პირველ ულოს შეეწყალა რკინობისა ძლით, და ყაენმან აბაღაცა პატივი უყო, და დიდი საჰიბ-დივანი კეთილსა
- T305v უყოფდა მით, რომელ ცოლისა მისისა, | ავაგის ასულისა ზუაშაქისა, ეჯიბობა აქუნდა, და
- m304r მეფესა დავითს მიებოდნეს მრავალნი ქუეყანანი. 25
- ამათ ჟამთა იქმნა განდგომილება თათართა ურთიერთას, რამეთუ განუდგა ყაენსა აბაღას თეგუთარ, ყაენისა ბარახას ძმა უმრწამესი, რომელი იყო ზემოქსენებულისა ჩინგიზ ყაენის შვილისა, ჩაღატა ყაენის, ნათესავი, რომელსა ეპყრა ქუეყანა თურანისა და დიდი თურქეთი.

2 მისივე m. 3 მკვდრთა – Mm. 4 მეფე] + და MQTm. და ვითარ T. 7 მოქალაქეთასა] ქალაქთასა Mm. დაკვდეს m. 9 თანა] თვისსა M, თვისსა m. 10 ძლით m. რამეთუ – Mm. უკეთუ] + არა MQm. 12 იტყვის M. მოცულ Tm. 14 განსრულებულობა კიენ., განსრულებულებოსა M, განსრულებულებასა m, გწნსრულბლობმა Q, განსრულებულობასა TR. 15 თავისა M. 16 უფარულოდ Mm, უსულოდ უფრულდ Q (ჩამატ.). მდებარე] მდგომარე Q. 18 სიყუარულისანი Mm, სწორლისანი Q. აქუნდა] იქმნა Mm. 20 ყანს MQ, ყენსა m, ყანისა T. ამაღას Mm. აბაღას T. 21 აქა – Mm. 22 ძლით m. ყანმან M, ყენმა m, ყანმა T. ამაღაცა Mm. საჰიბ-დივანი] სიშდივანი M, სიბდივანი QT, სიშდიანი m. 22-23 კეთილსა უყოფდა] კეთილის ყოფათ MQTmR. 23 მისისა – Mm. 24 მიებოდნეს] მოუბოდნეს Mm, მოუბოდნეს Q, მიუბოდნეს T. 25 ამათ – MQm. ყანს MQ, ყენს m, ყანისა T. ამაღას Mm. 26 თავგუთარ MQm, თავგუთარ T. ყანისა MQ, ყანის T. ჩანგის ყანის Q, ჩიგის ყანის M, ჩინგიზ ყენის m, ჩინგის ყანის T. 27 ჩაღათ M. ყანის MQ, ყანის T.

ჟამთააღმწერელი

- Q197v ესე ბარახა ყაენი იყო თურანსა და წარმოავლინა | ძმა თუსი თეგუთარ, რათა ხარაჯა ქუეყანისა, რომელ წილ-ხუდომოდა, ვითარ ზემო თქმულ არს, თეგუთარს მიხუდებოდის. ესე მივიდა ორისა ბევრისა ლაშქრისა მქონებელი. შეიწყნარა აბალა და უჩინა ზაფხულისა სადგურად ვიდრემე მთანი არტანისანი და საზამთროდ რაქსისა პირი და ნახჭევანი. ესრეთ
- M431v იყოფოდა თეგუთარ. შეშურდა ყაენობა აბალასი და მიუქცნო ძმასა თუსსა, ყაენსა ბარახას, 5
ჯეონს იქით მყოფსა, ვითარმედ: „რად მივსცემთ ყაენობასა და ქუეყანასა დიდსა აბალას. აწ წარმოემართე მანდით შენ და აქათ – მე, და ორთავე შევმუსროთ აბალა და ჩუენ დავიპყრათ ქუეყანა მისი“. ხოლო მოივერაგა ესრეთ: თავი შეშისა ისრისა აღმოთხარა და ძუალითა
- R427v პილოსათა შეაწებნა სამნი ისარნი, და მათ შინა | შთადგა წიგნი, ამაღ, რომელ ყოველგან გზისა მცველნი განჩენილ იყვნეს თათართაგან ძუელითგან და განიკითხიან მგზავრი და მოციქული. 10
- T306r და ვითარ მივიდა თეგუთარის მოციქული ძმასა მისსა ბარახა | ყაენს წინაშე, სთნდა სიტყუა და განზრახვა თეგუთარისი, და მიუქცნო მანცა ვერეთ, რათა პაემანსა შეკრბენ ერთად და დაამკუან აბალა ყაენი და დაიპყრან კელმწიფობა. და მოუწერა განჩინებული დრო პაემანისა, რომელ მას ჟამსა უკუ-დგეს თეგუთარ, რომელსა ჟამსა გამოვიდეს ჯეონსა ბარახა 15
სპითა მისითა. ხოლო განგებაჲმან ზენამან განაქარვა განზრახვა მათი და დაიცვა აბალა უმანკობისათუს და სიწრფოებისა და სიმართლისათუს. და შესცთა მწიგნობარი მისი და ორითა მთოვართა უწინ დაწერა განდგომა თეგუთარისა, რამეთუ თუენი მათნი მთოვართა
- m304v აღრაცხილ არიან. და შთადგა მანცა თავსა შინა | ისრისასა წიგნი ესე, და წარმოვიდა 20
- M432r მოციქული და | მოიწია ნიგალის ველსა თეგუთარს წინა, და მოსცნა ისარნი, და განაღო თავი 20
ისრისა და პოვა დაწერილი ძმისა მისისა ბარახასი. და ჟამიცა იგი პაემანისა მოახლებული პოვა წერილსა მას შინა. და მყის აღეკაზმა ბარგითა და დედა-წულითა, კაცი მბრძოლი ვითარ ბევრი ერთი და ხუთასი, რამეთუ სხუა იგი ლაშქარი ვერ ესწრა სისწრაფისაგან, ნუუკუე
- Q198r განცხადნეს | საქმე მისი, და ბოროტი ეყოს აბალას მიერ. აიყარა და მომართა მათა 25
- R428r ღადოსათა, კარჩხალთა და კარისათა, რომელ არს შორის შავშეთისა და | აჭარისა, და დადგა 25
თავსა შავშეთისასა ფიჭუთას. და ეზრახა სარგის ჯაყელსა, რათა მისცეს გზა, უკეთუ უნდეს

1 ყანი MQ, ყაინი T. 2 წილ კლომოდა b, წაკლომოდა MQm, წანლომოდა T. თქმულა Mm. 3 აშალა Mm. 4 არტანისანი] არარატისანი MQTmR. 5 თავუთარ MQTm. 7 ყანობა MQ, ყენობა m, ყანობაჲ T. აშალასი Mm. ყანსა MQ, ყენსა m, ყაინსა T. 6 ჯეონს MQm. ყანობასა MQT. აშალას Mm. 7 მანდეთ Mm. აქეთ Mm. აშალა Mm. 9 შეაწებნა Mm, შეაწებდა T. 12 მივიდეს MQm. ბარლა MQ, ბარალა m. ყანს MQ, ყაინს T. 14 აშალა Mm. ყანი MQ, ყენი m, ყაინი T. დაიპყრას Mm. 15 უკუ აღგეს MQTm. თეგუთარს Mm, თეგუთარ Q. ჯეონისა Mm. აშალა Mm. 17 უმანკობისათვის M. 18 უწინ გორგ.] – MQTmR. თქუენი MQ. 19 აღრაცხულ T. წარვიდა m. 20 ნიგალისველსა გორგ., ნიგისველსა Mm, ნიბისველსა Q. – T. 21 ბარალასი Mm. იგი – Mm. მოახლებულიყო MQm. 23 ბევრი ერთი და ხუთასი] ბევრი ათასი Q. სისწრაფისაგან M. 24 მისი] ესე m. აშალას Mm. 25 კარცხალთა MQTR. კარჩხალთა – m. აჭარისა Q, აჭარას MTm. 26 ფიჭუთას T, ფიჭუთა MQm.

ჟამთააღმწერელი

- T306v წარსლვა აფხაზეთისა მეფესა დავითს წინაშე, რათა იგი იყოს შუამდგომელ მეფისა და თეგუთარისა, და უკეთუ განუმარჯუდეს, დიდად განადიდოს სარგის. და ვითარ ამას ზრახვასა შინა იყვნეს, სთნდა სარგისს სიტყუა თეგუთარისი.
- მოუწოდა აბალა სპათა მისთა და დიდსა შანშეს შვილსა ივანეს მანდატურთუხუცესსა, წარმოავლინა დევნად თეგუთარისა. და აჩინა მკედართმთავრად სირმონ, ნონის შვილი ჩორმალონისა, კაცი წყობათა შინა სახელოვანი და შემმართველი, და მრავალნი ნონის სხუანი. და მოიწივნეს მათა არტანისათა და დაიბანაკეს მუნ. 5
- M432v ხოლო იქმნა ესეცა საკურველი ყოველთა ნაშობთა დედათა უმეტესისა, რომელმან ღმრთისა სიტყუასა, ქალწულისაგან შობილსა ქრისტესა, ღმერთსა ჩუენსა, თუსითა კელითა ნათელ-სცა, და კმა მამისა ზეცით ესმა, და სული წმიდა სახითა ტრედისათა იხილა და სამებისა | წმიდისა ერთი არსება ცხად-ყო და გუასწავა იოანე ნათლისმცემელმან. ამისი უდაბნო შენ არს და არა უცნაურ მათა შინა ღადოსათა, ოპიზა, უპირველესი ათორმეტთა უდაბნოთა. ამას შინა არს უპირატესი ყოველთა წინასწარმეტყუელთა და მოწამეთა ყოველთა უადრესისა ნათლისმცემელისა იოანეს კორკი იგი, რომელი არა დადუმდებოდა ქებად ღმრთისა მოსრულისა, და მამხილებელი ჰეროდეს უსჯულოებისა. და ესრეთ პატიოსნითა | საუწიჯითა განშუენებული და საღმრთოთა კრებულისა აღსავსე იგი საყოფი ნათლისმცემელისა, და ჭეშმარიტი თუთ თავადისა საყოფი, ვითარ სიტყუა ცხად-ყოფს. 10
- m305r და კანდელთა მიერ აღსავსეობა, ინება წარმოღება მისი, და წარმოავლინა ვითარ ათასი მკედარი, რათა მოაოკრონ. ხოლო წარვიდეს მთისა გზასა, რომელი მივალს კარჩხალთა ჰეროდო. გარნა არა დაიდუმა მსჯავრმან ზენამან, რამეთუ ეგოდენნი წმიდანი მამანი, რომელ Q198v მას ჟამსა ბრწყინვიდეს ოპიზას, სასწაულთა ნიშთა მიერ გაბრწყინვებულნი და მინდობილნი წინამორბედისა იოანესნი, წარმართთა მიერ მოწყუედილნი, და კორკი იგი, დაუდუმებელი ღმრთისა ქადაგი, არა უპატიო ყო ღმერთმან. ამისთუს დაიცვა საყოფი თუსი და მოუვლინა ნისლი და სიბნელე, და ვერღარა ვიდოდეს ფერკითა საძაგელითა, რამეთუ მიახლებულ იყვნეს უდაბნოსა, და დადგეს მთისა მის ძირსა, რომელსა | ეწოდების ძეგლი, რომელსა ზედა M433r შენ არს ეკლესია წმიდისა გიორგისი, რომელ არს შორის ოპიზას და მიძნადორს. მაშინ მოხედნა წყალობით სამკუდრებელსა თუსსა იოანე ნათლისმცემელმან, მსგავსად ყოველად უბიწოსა ვლახერნისა ღმრთისმშობელისა, და მოავლინა ქარი სასტიკი მთისა ღადოსა და

1 შუა მდგომელი M. და უკეთუ ... თეგუთარისი – Q. განდიდოს M. 4 აბალა კიკნ., – MQTmR. დიდთა Mm. 5 მკედართ თავად MQm. 6 ჩორმალონის MQT. 7 მუნ – Mm. 9 სიტყუა MQm. შობილისა m. 10 ზეცითა Mm. 12 შენ] შენი Mm. 14 ნათლისმცემელმან Mm. 15 ჰეროდესი Mm. 16 სამყოფი TR. 17 სამყოფი TR. 18 თეგუთარს] – HQTmR. – 19 წარმოვლენა Mm. 20 კირჩხიალთა m, აკირჩხიალთა M. 23 წინამორბედი m. იონესნი M. დაუდუმებელისა Mm. 25 მახლობელ Mm. 27 გიორგისა Mm. შორის გაუხჩ., – MQTmR. მიძნა ჯვარს Mm, მიძნადორას TR. 29 ეპერნისა MQm.

ჟამთააღმწერელი

R429r ხორშაკი და სეტყუა და წუმა მძაფრი, და აღდგეს ღელვანი, ვითარცა შუა ზღუასა და წარმოეცა წყალი მძაფრი, და იქმნა მდინარე დიდი, რომელი გასწორდა ვიდრე წუქრადმდე ძეგლისა, რომელი აწცა იხილვების დიდი იგი ნალუარევი, რომელი შთავალს მართლ ზედა წყალსა შავშურსა. მოეტევა წყალი და წარიხუნა თათარნი სრულიად, კაცი და ცხენი, არა დაშთა თუნიერ კიდე ერთისა კაცისა, და წარვიდა თხრობად თეგუთარისა, ვითარცა იობის 5

m305v ზედა ღაღადისი, | ვითარმედ: „სახლი ღმრთისა არს ადგილი იგი, საყოფი მონათა ღმრთი-
T307v სათა, ერიდენით მუნ მისლვად“. იდგა მაღალსა არსიანის თავსა | და მოვიდეს და რქუეს, ვითარმედ: „მოვიდა ლაშქარი დიდი აბაღასი და დადგეს მთასა არტანისასა, და ხვალე მოსლვად არიან აქა“. ესმა თეგუთარს და, რა გათენდა, აღყარა ბარგი და დედა-წული თუსი და უკუ-აყენა მთასა მაგარსა კარისათა, რომელსა ერთკერძო შევალს გზა, და თუთ 10

M433v რომელთა დიდად | ძლიერი ომი გარდაიკადეს, და მოსწყდა ორგნითვე ურიცხვ. და განგრ-
Q199r ძელდა ომი, იძლია თეგუთარ და ივლტოდა დედა-წულისა კერძო, მთასა ღადოსასა ჯნალისთავსა, 15

R429v და კუალად | იქმნა ომი ძლიერი ორ დღე. და ვითარ მისჭირდა თეგუთარს, ივლტოდა უცნაურად, რომელიმე აჭარით და რომელიმე ნიგალისკევით, რომელი ყოვლად უვალ იყო კაცთაგან. და არა დასაჯერებელ არს კაცთაგან, უკეთუ ვისმე ეხილნეს მთანი იგი, რომელ წარვლეს, რამეთუ ყოვლად შეუძლებელ არს სღვა კაცისა, არა თუ ცხენისა, პირველ 20

T308r | შთავლეს. და იქმნა ესეცა, რომელ განვლეს ტყესა ერთსა, ქუეშეთ კლდიანსა და ზედათ მცირისა მიწისა მქონებელსა, და ზედა მოშენებულ იყო ტყე. გაღმართ განმავალთა წარუსქ-
m306r და მთა იგი, ვითარცა ზუავი თოვლისა, კაცსა ვითარ ათასსა, | დედა-წულისა მქონებელსა, 25

და შთავიდა კეესა აჭარისასა, და დაიპყრა ცხენი და კაცი და ყოვლად უჩინო ყო, და ესრეთ საწყალობელად მოისრვოდეს. და ჯერეთცა ადგილსა მას სთხრიან მაჭარელნი და ჰპოებენ სამკაულთა დედათასა ოქროსა და ვეცხლისასა.

1 ხორშაკელი MQm. და¹ კიკნ. ზღვისა T. 3 ზედა] + ზედა Mm. 4 წარიხუნა] წარტყუნა Mm. 6 სამყოფი T. 7 ერიდენი m. და¹ – T. 8 აშაღასი Mm. 9 აღყარა] აყარა Mm. 11 აქეთ MTm. 12 ბრძოლანი MQ, ბრძოლადნი m. 13 ჯოღ ~ ქი Q. აბიშხანოხი MQm, აბიბხანოხი TR. თელქა დემურ M. 14-15 განგრძელდა] + ორგნითვე T. 15 კერძო] მიერ Mm. 16 თეგუთარ MQm. 18 უცნაურთა MQ, უცნართა m. და – MQm. ნიგალისკევთა Q. 19 დაჯერებულ MQm. ვინმე იხილნეს MQm. 20 რამეთუ – MQm. ყოვლად] შემდგომად MQm. შეუძლებელ] შესაძრწუნებელ MQm. 21 და – MQm. ბურწუმელი T, ბურწუმალ Q, ბურწუმილ Mm. 22 ბრწამლითა T, ბრძლუამლითა MQm. 23 რომელ MQm. ქვეშე Mm. 24 ზედათ m. 25 დედაკაცისა წულისა Mm. 28 დედასათა M.

ჟამთააღმწერელი

M434r
R430r

ჩაიარეს აჭარა და ნიგალისკევი, და მერმე შეიარეს გურია და მივიდეს ქუთათისს, მეფესა დავითს წინაშე. ხოლო იგი სიხარულით მოეგება და სერი დიდი განუმზადა: ხუთასი ზროხა მოხარშული დაუდვა, თუნიერ ღორისა და ცხურისა კიდე, | და ლაშქრისა | გამოსაზრდელად მასვე დღესა ცხენი ექუსასი, ზროხა ათას ხუთასი, ცხოვარი ორი ათასი, ღორი ორი ათასი. ესე მას დღესა მოიღო თეგუთარს წინაშე, და მან განუყო ლაშქართა, რომლისათვის დიდად განკურდეს თეგუთარ და სპანი მისნი, ხოლო ღუნის ამარი არა იყო, მოიღეს ურმითა და ჭურითა და აღმოასხმიდეს.

5

Q199v
T308v

31. ესრეთ კუალად ისტუმრნა მეფემან დავით, რომელი იყო უხვი და მდაბალი და მეცნიერი ყოვლისა საქმისა და სახელისა მომხუეჭელი. ესე, ვითარცა მონა, დაუდვა წინაშე სასამსახუროდ თეგუთარს. ეგრეთვე დედოფალმან, ასულმან მაღლისა კელმწიფისამან, პაღლილოლოს კოსტანტინეპოლის მეფის ასულმან, ამანცა ეგრეთვე პატივ-სცა ცოლსა თეგუთარისსა, და გაუშინაურდეს ურთიერთას და მიენდგნეს და ზედასაზედა მივიდის დავით მეფე თეგუთარს წინა და განუჩინის ყოველივე წესი და რიგი მისი, და ესრეთ იყოფოდა წინაშე მისსა.

10

m306v
R430v

და ვითარ შეიქცა სირმონ გამარჯუებული ყაენს აბალას წინაშე, მოვიდა კაცი გზათა მცველთა ხუარასნით, ვითარ: „შეიძრა ულუსი დიდი თურანისა, და ყაენი დიდი ბარახა გამოვიდა ჯეონსა უმრავლითა ლაშქრითა“, რამეთუ ბარახა პაემანსა გამოსრულ იყო, და თეგუთარის გარდახუეწა აუწყეს. ვითარცა ესმა აბალას, განკურდა, მოუწოდა ყმათა მისთა და ყოველთა ქართველთა. რამეთუ მეფე დავით შვილის სიკუდილითა | დაუძღურდა, ეგრეთვე წარვიდა ყოვლითა ძალითა მისითა | ხუარასნით კერძო, და მივიდეს ჰერს და მიერ მინდორსა ამოსისასა, დაეახლნეს ურთიერთას. წარავლინნეს მეფე და სპანი მისნი წინათ, რათა დაიცვენ ლაშქარნი მისნი დასხმისაგან ბარახასა და ულუსი და სპა მისი განიცადოს. და სხუანიცა ნონინი წარგზავნა წინაწარსლვად, ვითარ ოთხსა გინა ხუთსა მილიონსა. ამცნო, რა იხილონ სპა ბარახასი, რომელი მათვე შემოეყენა, გარეუკუნ-იქცეს. ამათ წინა შორს მდგომთა ყარაულად უწოდინ ენითა მათითა.

25

M434v

და წარვიდა მეფე და ყარაულნი თათართანი აბალასნი, და ვითარ ვლეს ორი დღე, დადგეს ადგილსა ერთსა მიმწუხრი და ცისკარი რა მოეახლა, იხილეს მტუერი დიდი ამოსის მინდორსა ამაღლებული ვითარ ღრუბელი. ცნეს, ვითარმედ ბარახასი და სპისა მისისა არს.

3 და² – m. 4 [ცხოვარი] + ორი T. 5 ღორი] + ორი T. 6 განკურდენ T. ღვინისა Q. ჰამარი T. 7 და – m. ამოისხმიდეს Mm, ამოასხმიდეს Q. 10 წინაშე – Mm. სამსახუროდ T. 11 მეფის M. ეგრეთ Tm. 12 ცოლსა თეგუთარისსა – Mm. 13 ყოველივე წესი და რიგი მისი Dc] – MQTmR. 14 წინაშე მისსა Dc] – MQTmR. 15 ყანს MQ, ყენს m, ყანს T. აშალას Mm. 16 ყანი MQ, ყენი m, ყანინი T. 17 უმრავითა TR. ჰამანსა T. ჰემანს m. და – m. 18 აშალის Mm. ყრმათა M, ყ^ათა Q. 19 დაუძღურდა] დაუძნელდა MQm. 20 მისითა] + წარვიდეს QT. 21 ურთიერთარს T. წინათ m. 22 ბარახასა – Q. 23 წინ წარსვლად m. 24 ამცნონ MQ. შემოეყვანა m. შემოეყენა] + და MQTmR. 26 თათარნი Q. აშალასნი Mm. და – T. 27 ადგილსა ერთსა მიმწუხრი Dc] – MQTmR. რა] – MQTmR. ამოის MQm. 28 ვითარმედ] ვითარ MQm.

ჟამთააღმწერელი

- T309r აეკაზმნეს მეფე და სიქლურ, და ენება | სიქლურს გარეუკუნქცევად ბრძანებისაებრ აბალასა, და რქუა მეფესა: „ჩუენ ყარაულნი ვართ, და ლაშქართაგან მცირედნი, და, აჰა, განგუცდიან ლაშქარნი, და წარვიდეთ ყაენს წინაშე და ვაცნობოთ მოსლვა მისი“. ხოლო მეფემან რქუა: „არა არს წესი ჩუენ ქართველთა უკუე, რა ვიხილოთ მტერი, ჩუენ კერძო მომავალი, შეუბმელად ზურგი შემოვაქციოთ, დაღათუ იყოს სიკუდილი“. ვითარცა ესმა თათართა, 5
- Q200r განკურდეს და განწყურეს, და ზედა-მოუკდეს მეფესა და ეტყოდეს: „არა იცი, რასა იქმ! არა R431r გაქუს ბრძანება აბალასი, უმისოდ შებმა დიდისა ყაენისა. თქუენ, ქართველნი, უცნობონი ხართ და არა იცით საქმე“. და მრავალსა ევედრებოდეს მეფესა და ყოველთა სპათა მისთა, 10
- M435r და ბოროტს ყოფასაცა | აქადებდეს აბალას მიერ, გარნა ვერ არწმუნეს უკუნქცევა. მაშინ წარავლინეს მსწრაფლ კაცი ყაენს წინაშე და აცნობეს: „აჰა, მოვიდა ბარახა დიდითა ლაშქრითა და ჩუენ ვხედავთ მტურსა დიდსა, ამოსისა მინდორსა სრულიად მტურითა დაბნელებულსა, და ჩუენ ბრძანებისაებრ თქუენისა გუნებავს გარეშექცევა და წინაშე შენსა m307r | მოსლვა, გარნა ქართველნი უცნობოქმნილნი არა მოვლენ ჩუენ თანა, ამას იტყვან, ვითარმედ: „არა გუაქუს ჩუეულება, რათამცა მტერი თუალითა ვნახოთ და გარე-შევიქცეთ“. აწ არა თუ შენ, ყაენი, მოხვალ და შენ განაგებ, ჩუენ განგუწირავს თავნი ჩუენნი 15
- T309v ვითარ მოიწია მოციქული და ესმა მოსლვა | ბარახასი და ყარაულთაგან არა მორიდება, განკურდა და მსწრაფლ ამკედრდა სპითა მისითა, და წარისწრაფა და მიესწრა რაზმწყობილ-თა და მოიყვანა მეფე და რქუა: „ვიცი სიმკნე თქუენი ბრძოლათა შინა. თქუენ, ქართველნი, ურჩნი ხართ და შმაგნი. უკეთუმცა ნოინს რომელსამცა ექმნა, მო-მცა-გკალ. ამისთუც არა 20
- R431v ბრალეულ-გყო, რამეთუ უმეცარნი ხართ წესისა ჩუენისანი. აწ დადეგ წინათ ლაშქრითა შენითა“. ხოლო მეფე გარდაკდა ცხენისაგან, თაყუანი-სცა და რქუა: „დიდო ყაენო, არა არს ჩუეულება ქართველისა, რათა მტერი იხილოს და ზურგი შემოაქციოს. აწ ბედნიერმან თუალმან ყაენისმან გუხილოს, რომელ დავდვათ თავი ჩუენი სიკუდილად“. 25
- M435v და წარვიდა | მეფე და დაეწესა წინა კერძო. ხოლო დიდი იგი და მკნე აბათა ნოინი, რომელი იყო მკედართმთავარი, რომელ არს ამირსპასალარი, – მარცხენასა მკარსა. სირ-მონცა, დიდი იგი ბულაცა – მარცხენითვე; სიქლურ, ტოლან-ბულა, ჯინილის, არლუნ-ალა და 25

1 ბრძანებისაებრ კიკნ., შიშისაებრ MQTmR. აშალას Mm. 2 აჰა MQ. 3 ყანს MQ, ყენს m, ყაენს T. მისი] მათი T. მეფემან] + დავით m. 6 მეფესა] + დავითს m. 7 აშალას Mm. ყანისი MQ, ყენისი m, ყაენისა T. უცნობნი m. 8 მრავალსა T, მრავალ MQm. 9 ბოროტისი M. აშალას Mm. ვერ] ვერა m. ყანს MQ, ყაენს T. ეჰა Mm. 11 დიდისა Mm. ამოსისა MQm. მიდორსა Mm. 13 უცნობო ქმნულნი T. 15 ყანი MQ, ყანი T. 20 რომელსამცა] რასამცა Mm. 21 დადექ Mm. 22 თაყუანისცა Mm. ყანო MQ, ყენო m, ყაენო T. 23 აწე MTm. 24 ყანასმან MQ, ყენისმან m, ყაენისმან T. 25 აბათა ნოინი] აბალა ნოინი Q, აბილანონი M, აშალა ნოინი m. აბათან ნოინი T. 27 შულაცა M, შულაცა m. ბულაცა] + აშალაცა Mm, აბალაცა Q. სიქლურ MQm, სიქლურ T. ტონ ბულაჯანი MQ, ტონლ ბულაჯანი m, ტონლა ბულა ჯინილის T. არლუნ-ალა] არლუნ ალას TR, არლუნ MQm.

ჟამთააღმწერელი

Q200v | იას-ბულა – მარჯუენით, და სხუანი ნონები გააყენეს მარჯუენით და მარცხენით, ეგრეთვე
| რაზმწყობილი ბარახა მოიწია.

T310r | 32. მაშინ გამოჩნდა კაცი ერთი, სახელით ალინაყ, ასისა კაცისა თავადი და არა
m307v | საჩინოსა გუარისა, არამედ ტანითა დიდი და ახოვანი, ძლიერი ძალითა და უშიში მკნედ, და
R432r | აღმატებული სიტურფითა, ჰაეროვანი და შუენიერი. ამან ითხოვა აბათა ნონისაგან, რათა
| ფარმანი მისცეს წინამბრძოლობისა, ოდესცა სთნდეს. და მისცა სათხოველი ესე აბათა
M436r | ნონმან. და | ამას შინა მოეახლნეს ორნივე სპანი ურთიერთას, და იქმნა ომი დიდი და
| საშინელი. ამან ზემოქსენებულმან | ალინაყ წინა-შეუტივა რაზმსა მათსა და განაპო და
| განვიდა რაზმსა | მათსა ყოვლითა მოყსითა მისითა, შეკრბა და იწყო თქუმად ალა ალასა, და
| მოიქცა და კუალად განხეთქა რაზმი მათი და გამოვიდა აქათ. და მეორედ კუალად მიმართა,
| დაფრიწა რაზმი და განვიდა იქით და იწყო თქუმად ალა ალასა. ხოლო ქართველთა
| ძლიერად იწყეს ომი, რამეთუ თვთ ხედვიდა ყაენი, რომელ წინამდგომთასა მეფემან და
| სპათა მისთა უწინ შეუტივეს და სივლტოლად მიდრიკნეს. ეგრეთვე აბათა ნონმან ძლიერად
| ილუაწა ესოდენ, რომელ ოხჭანსა შინა ომისასა სრულიად შეჭურვილი კაცი აღილო უნაგირი-
| საგან და ტახტსა თვსსა შემოიდვა, და აქუნდა სრულსა ომსა შინა კელთა, ვითარცა
| არწივსა კაკაბი. ეგრეთვე სირმონ ილუაწა ძლიერად, და ყოველნი მათკერძონი სივლტოლად
| მიდრიკეს. ხოლო ბარახა ყაენი შეემთხვა მარჯუენით აბალასთა: სიქდურს, ტოლან-ბულას,
| ჯინილის და არლუნ-ალას. ესენი მსწრაფლ სივლტოლად მიდრიკნა ბარახა. ვიდრე მეორე
| დღე ამათ სდევნიდა, ხოლო აბალა ორ დღე მათ სდევნა და ვერც ცნეს რაზმისა სიგრძი-
| საგან, თუ რა შეემთხვა. ხოლო ვითარ ცნა ბარახა გაქცევა და ამოწყუეება სპათა მისთა,
| დაბრუნდა, ეგრეთვე აბალაცა, და შეემთხვენეს კუალად ურთიერთას, და განეწყუნეს. ვითარ
| იხილა აბათა ნონმან ბარახა, აღილო შუბი და მარტომან მიმართა რაზმსა მათსა, რამეთუ
| იყო ესე აბათა ნონი კაცი ტკბილი და სახიერი და ახოვანი ბეჭითა და მკერდითა, მსგავსი
| ლომისა, უშიში, ძლიერი, შემმართველი | და ჰაეროვანი, და სიტურფეაღმატებული. და
| ვითარ მიახლდა | სპა მი|სი, სდევნეს და მოსწყუდნეს სული ურიცხვ და ტყუე ყვეს, და
| ესრეთ განმარჯუებულნი მოვიდეს ურდოთა მათთა შინა.

Q201r
R432v
T310v

1 იას შულა Mm. 2 მოიწია Dc] – MQTmR. 3 სახელით – m. ასისისა Mm. 4 ძლიელი M. 5 აშალა Mm, აბალა Q.
6 ფარმანა MQm. და ოდესცა MQm. აშალა Mm, აბალა Q, აბათან T. 8 ალინაყა Mm. წინ შეუტივეა m, წინა
შეუტივეა M. რაზმსა მათსა – T. 9 თქუმად – Mm. 10 მეორედ] მესამედ MQm. 11 ალასა] + ვიდრე MQTmR.
12 იწყეს ომი] იბრძოლეს T. ყანი MQ, ყანი T. 13 შეუტივეს Mm. მიდრიკეს Mm. აშალა Mm, აბალა Q.
15 თავისასა M, თავისსა m. 17 მიდრიკეს MTm. ყანი MQ. ყენი m, ყანი T. აშალასთა Mm. ტონლა შულას Mm,
ტონლა ბულას QT. 18 მოდრიკნა MQm. აშალა Mm. 19 სდევნიდა T. 20 ~ თუ რა შეემთხვა რაზმისა
სიგრძისაგან Mm. ხოლო] და MQm. გაქცევენა MQ. 21 დაბრუნდა] + ხოლო T. აშალა Mm, აბალა Q. 22 აშალა
ნონ Mm, აბალა ნონ Q, აბათა ნონმა T. 22-23 რამეთუ იყო ... და სიტურფეაღმატებული] – TR. 23 აშალა
Mm, აბალა Q. გონიერი და სახიერი m („სახიერი“ ჩამატ.) 24 ჰაეროვანი M. 25 და ვითარ] + და ვითარ m.
მიახლდა Mm. მისი] + და Mm. მოსწყუდეს Mm. და³ – m. შინა – Mm.

ჟამთააღმწერელი

m308r ხოლო ვითარ იყო ყენი აბალა ხუარასანს ბრძოლად ბარახა ყენისა, | მაშინ ზემოქსენებულმან
M436v თეგუთარ წარმოავლინა სამნი მკედართმთავარნი მისნი დედა-წულითა და ბარგითა | მათითა,
სახელით სეგზი-ბადურ და აბიშხა და თოლაქ-დემურ, და მეოთხე – ჯოლაქ. წარმოვიდეს და
მოვიდეს და დადგეს მთასა ზედა, რომელი აღმოვალს შტოდ კავკასისა, რომელ არს ლიხი. და
ვითარ წარვლეს დასავლით კერძო, რომელსა უწოდენ ღადოდ. და ამათსა შესაყარსა დემოთი- 5
სასა დადგეს თათარნი ადგილსა, რომელსა ეწოდების ლომისთავი, და მიერ არბევდეს ჯავა-
ხეთსა ვიდრე ფარავანამდე. მაშინ მუნ მდგომთა თათართა ჩამოვლეს ეკერისკევი და განვლეს
აწყურს ზედა ფონი მტკურისა და განვიდეს ჯავახეთს. დახუდა ჯოგი კახა თორელისა,
რომელსა აქუნდა პატივად მეჭურჭლეთუხუცესობა, და ყურუმჩის ვისმე ჯოგი, ათასისა
მკედრისა თავადისა, არა აღინაყისა შვილისა ყურუმჩისა, არამედ სხუსა ვისმე. და წარმოვიდეს 10
და მომართეს სადგურსა მათსა ლომისთავსა. ესმა ყურუმჩი-ბადურსა და მოუწოდა კახას
თორელსა და დევნა უყვეს. ხოლო თეგუთარიანნი განსრულ იყვნეს მტკუარსა, სადა მოერთუს
R433r წყალი გურკლისა, და ესენი მივიდეს პირსა მტკურისასა. რამეთუ იყო სიმრავლე ფრიადი
T311r თათართა და | ქართველთა სპისა, მათი რამეთუ მცირედნი იყვნეს, იძიეს ღონე. თოლაქ-დემურ
განვლო მტკუარი ოცდაათითა კაცითა უგრძნულად, და სხუანი დაუდგეს პირსა მტკურისასა. 15
თოლაქ-დემურ აღვლო კევი და აღვიდა ქედსა, და აღაბა ალაში რამე სახედ დროშისა, და
M437r მოეტევა კმითა მალლითა. და ვითარ იხილა ყურუმჩი-ბადურ წინათ და უკანაკერძო | ლაშქარი,
ჰგონა სიმრავლე სპისა მის და შეშინებულ იქმნა და ივლტოდა მსწრაფლ შეშფოთებული,
სადა-იგი სიმრავლე მოიკლა კაცთა კეთილთა, და ორთა კოხტელთა მიიღეს აღსასრული. და
Q201v სამძივარი ცხენმოკლული ცურვით | ივლტოდა და აწყურს შევიდა. მკედართმთავარი თათარ- 20
m308v თა ყურუმჩი-ბადურ მოიკლა, და უწესოდ დაბნეულნი, გზისა მეოტისა ვერ|დამპყრობელნი
შეივლტოდეს მთად რუგეთისა, აღმართსა ძნელსავალსა, რომელსა ჰქჳან კურიკეწმიდა. დაბ-
რუნდეს და გამარჯვებულნი მივიდეს ყენის ძმისა, თეგუთარის, თანა. და ალაღებული
თეგუთარ გარდამოვიდა ქართლს და მოაკრებდა ყოველსა ქართლსა.
მაშინ ევედრა ყენი აბალა მეფესა დავითს, რუსუდანის ძესა, რათა არღარა შეეწიოს და 25
არცა შეუშვას თეგუთარ, და ნიჭთა დიდთა აღუთმიდა. რამეთუ იჭვისა მქონებელი ღალატისა,

1 ყანი MQ, ყენი m, ყანი T. აშალა Mm. ყანისაგან MQ, ყენისაგან m, ყანისაგან T. 3 სახლით Mm. ბიშახა M, ბიშალა m, აბიბახა T, აბიშახა Q. და მეოთხე] დამოთხე M. ჯოლაქა MQT, ეოლაქა m. 4 აღმოვალს Q, აღმოვიდეს Mm, აღმოვიდეს T. 5 რომელსა უწოდენ QT, რომელ არს Mm. 7 ფარავანამდე MQ, ფანავანამდე T. მუნ Dc] – MQTmR. 10 მკედრისა თავადისა Dc, ~ თავადისა მკედრისა MQTmR. ალიყანისა Mm, ალიყინისა Q. არამედ სხუსა ვისმე Dc] – MQTmR. 11 კახს T. 13 ფრიადი – T. 14 თათართა T. თათრისა MQm. მათი – T. თელაქ Mm. 15 უგრძნაულოდ M, უგრძნეულოდ m. მტკურისათა M. 16 ავლო Mm. სახედ] სხვა Mm, სხუაჲ QT. 17 ყურუმჩი Mm. ლაშქარი – Mm. 18 სპისა მის Dc] – MQTmR. 19 სიმრავლე – T. 20 სამძივარი TR. 21 მოიკლა გორგ.] მოკლა MQTm. დაბნეული M. 22 კურიკე წმინდა Mm. 23 ყანის MQ, ყენის m, ყანის T. 25 ყანი MQ, ყენი m, ყანი T. აშალა Mm. მეფესა – m. 26 თეგუთარ და – MQm. ნიჭსა Q. ღალატსა MQTm.

ჟამთააღმწერელი

- R433v თეგუთარის ყმათაგან განცხადებულად მცნობელი, თუნეერ თეგუთარის კითხვისა ერჩდა აბალას დავით მეფე, და შეკრა გზანი, რომელ არღარა შეისლვებოდა ცხენითა. ხოლო თეგუთარ არა უწყოდა.
- T311v და ვითარცა ცნა აბაღა, რამეთუ არღარა შეეწევის მეფე დავით, – გარნა წერილ არს, ვითარ აფროსინელთა შინა სიტყუა, იტყუს ვინმე, იბრძოლებოდეს რა ანტიპატროს და ყრმა კასანდროს, მოაკუდინა, – ცნა აბაღა ყაენმან და წარმოავლინა მკედართმთავარი მისი სირმონბადური და სხუანი მთავარნი ნოინნი და სპისა სიმრავლე. და მოვიდეს თრიალეთს, და მოუწოდეს მეფესა დავითს და სპათა მისთა. რამეთუ მეფე სნეულობდა მას ჟამად, და წარმოავლინა ყოველნი მთავარნი მისნი სირმონს წინაშე, და შთავიდა სირმონ ქართლად.
- M437v და ცნა თეგუთარ მოსლვა სირმონისი, წინა-განაწყო სპა მისი, და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და მოსწყდა ორგნითვე ურიცხუ, და ესწრა ღამე და გაიყარნეს. რა გათენდა, განემზადნეს და განეწყვნეს ურთიერთას პირისპირ. იქმნა ბრძოლა ძლიერი, და სპა მეფისა წინა-მბრძოლობდა. და ვითარ აღერივნეს ურთიერთას, ივლტოდა სპა თეგუთარისი, მიმო-დაიბნივნეს, მოისრნეს და უჩინო იქმნეს. დარჩა თეგუთარ და ძე მისი მცირე უღონოქმ-ნულნი, მივიდეს სირმონს თანა, და ევედრა, რათა ყაენი აბაღა იხილოს მან და ძემან მისმან. ისმინა სირმონ, გარნა დააპატიმრნა და აღილო ტყუედ დედა-წული მისი და ყოველი*
m309r სიმძიდრე და ბარგი და საქონელი და ჯოგი, და მივიდა აბალას წინაშე, და მიიყანა თეგუთარ და ძე მისი. ხოლო აბაღა არა ავნო, რამეთუ იყო კაცი მოწყალე და შემნდობელი,
R434r ვითარ ზემორე ვთქვთ, და წარგზავნა ქუქყანასა ერაციასა, და მისცა ათორმეტი კაცი მას და ძესა მისსა, საზრდელი და შესამოსელი უხუად, ქორ-შავარდენი და ავაზა, და განუჩინა
T312r სარჩომი, რომელ არა აკლდეს, და მცველნი დაუდგინნა, რათა არღარა გაუშვას მამულსა მისსა. და ესრეთ განსუენებულ იყოფოდა და აღსრულდა.
და ყაენმან აბაღა მრავალნი ნიჭნი და ძლუენი წარავლინა მეფესა დავითს წინა და ქართლს მრავალნი სოფელნი და ატენი მისცნა.
33. მაშინ წარვიდა ყაენი სიბად და თანა-წარიტანა დავით მეფე. დაყო ჟამი ზამთრისა და, რა ზაფხული მოიწია, წარმოვიდეს. და მგზავრ მომავალსა მეფესა შეედვა საღმობა მუცლისა, და ვითარ მკურნალთა ვერ უძლეს კურნებად, მაშინ ევედრა ხატსა მას მარტომყოფისასა,

2 აშალას Mm. დავით მეფე T] – MQm. შეკრა M. რომელ – MQm. ხოლო – MQm. 4 აშაღა Mm. შეწევის Mm. გარნა წერილ ... აბაღა ყაენმან – TR. 6 აშაღა Mm. ყანმან MQ. წარმოავლინეს MQm. 7 სიმრავლ Mm. 8 მოუწოდეს] მოუვიდოდეს MQm (Q აშიაზე: მოუწოდა). 9 წინაშე] თანა MTm. 10 წინა განეწყო MQm. 12 განემზადნეს – Mm. 13 აღერივნეს Mm. ურთიერთას – Mm. 13-14 მიმოდაიბნივნეს – Mm. 14-15 უღონოქმ-ნულნი DC, უღონო იქმნა MQTm. 15 მივადა MQTm. ყანი MQ, ყენი m, ყანი T. აშაღა Mm. 17 ბარგი და – Mm. აშალას Mm. აშაღა Mm. 18 შემდობელ M, შემდობელი m. 20 და] რა m. დაუდგინნა[გაუჩინა Mm. 23 ყანმა M, ყანმან T. აშაღა Mm. წინაშე T. 25 ყანი M, ყენი m, ყანი T. საბას T. ~ მეფე დავით T. დაყო ჟამი T. და იყო ჯამი M, და იყო დღე m. 27 და – Mm. ავედრა M. მას – T.

* აქ წყდება Q ხელნაწერი.

ჟამთააღმწერელი

M438r და მივიდა მის წინაშე, ვითარ ჩუეულ იყო, რამეთუ პირველ ამისსა მუცლისა სნეულებითა შეპყრობილ იყო და ვითარ მკუდარი, იდგა უსიტყუოდ, და აღედგინა ხატსა კორცმე-
სსმულისა ღმრთისასა. ხოლო აწ | არღარა პოვა ლხინება ამისთვის, რამეთუ მოაკლო
ღმრთისმსახურება და იწყო რღუეკად საყდართა და შლად. ამისთვის აღილო ღმერთმან კელი
წყალობისა, და პირველ წელთა მოკუდა ძე მისი პირმშო, გიორგი, სიკეთეაღმატებული, და 5
R434v და | ქველი, სახელით დიმიტრი, რომელი შემდგომად მეფე იქმნა. ხოლო ამან დავით რა
m309v დაასრულა ცხორება, დამარხეს სამარხოსა მეფეთასა მცხეთას. | ხოლო თქმულ არს ესეცა,
ვითარმედ წამლისა მიერ აღსრულდა, ცოლისა მისისა ესუქანის მიერ მიცემითა წამლისათა,
ვითარ სიტყვსმოქმედი იტყვს მაკედონელისა მის დიდისა მიდოსით თავმტკივნეულობად 10
მყოფისა და იჭვსა წამლისასა მიდოს და ანტიპატროს მიერ მიცემისა, ეგრეთვე დავითისდა
თქმულ არს ესუქანის მიერ შურისათვის ბასილი უჯარმელისა, რომელი მოაკუდინა მეფემან
T312v უწესობისათვის: თანა-ეყო ბასილი ესუქანს | და არა რიდა საწოლსა პატრონისა მეფისასა,
და ჩოკანიცა აღიკადა და მთავრობა მიიტაცა. ამის ეწესობისათვის მოიკლა ბასილი.
ვინათგან მოიწია მწუხარება უნუგეშინისცემო ყოველთა მკუდრთა საქართველოსათა, 15
რამეთუ მიიცვალა მეფე დავით, იგლოვეს წესისაებრ, და მრავალი ნიჭი გასცეს ეკლესიათა,
M432v საყდართა, გლახაკთა საკსენებლად მისა. გარნა მწუხარე იყვნეს მთავარნი, რამეთუ მეფე
დიმიტრი მცირე იყო და არა ძალ-ედგა მეფობა. ამისთვის უმრავლესნი წარვიდეს და
მსახურებდეს ყაენსა, რამეთუ ვერცა დავით მეფემან წუართნა ერისთავნი შიშისათვის
ყაენისა. 20
მაშინ ზემოქსენებულნი ღალღურ და რაჭის ერისთავი კახაბერი შეიზრახნეს ურთიერ-
თას, რათა განუდგენ მეფესა დავითს, რუსუდანის ძეს. და წარვიდეს ყაენს აბაღას წინაშე. და
ეზრახნეს აღინაყს ბადურს, რომელი დგის მათა ჯავახეთისათა და მან აცნობა ყაენსა.
R435r ხოლო მან ნიჭნი დიდნი აღუთქუნა. და წარვიდა ღალღურ და კახაბერის ძე, კახაბერი,
რომელი იყო თესლით ბოროტი, ვითარ გუაუწყებს წიგნი მეფეთა, ბალუშისთა და ნათესავთა 25
მისთა. რამეთუ მოიწივნეს ყაენს წინაშე, შეიწყნარნა და მოუწოდა სირმონ ნონისა და რქუა:
„მეფე დავით ესეოდენტა განდგომილებათა იქმს, რამეთუ მისსა არა კმა იყოფს, და ყოველთა

1 მის] მას Mm. 2 უსიტყუად Mm. 3 აწ – m. 6 დავითცა M, და ვა m, მეფე დავით T. ძისა თვისისათა T.
7 სახელით დიმიტრი Dc] – MTmR. დავით – Mm. რა] არა m. 9 ესუქანის T, – Mm. 10 ვითარ სიტყვსმოქმედი
... ესუქანის მიერ – TR. მაკედონელისა Mm. 11 მყოფისა M. ანტიპატროს M, ანტიპოს m. მიცემით m. დავითისდა]
დავითის Mm. 12 თქმულა M. ესუქანის Mm. ბასილ M. 13 ესუქანის Mm. საწუთოსა Mm. პატრონისა TR. პატიოს-
ნისა Mm. 14 და] Mm. მიიტაცნა m. 18 დატრი Mm. 19 ყანს M, ყენს m, ყაინსა T. სწვართნა M, სწვართნა TmR.
20 ყანისა M, ყენისა m, ყაინისა T. 21 ალაღარ T. 22 დავითს T, – Mm. წარვიდეს T. ყანს M, ყენს m, ყაინს T.
აშაღას Mm. 23 ალაყანს MTm. ყანს M, ყენს m, ყაინს T. 24 აღუთქუა Mm. ღალღურ] ალაღარ M, ალაღარ Tm.
26 მისთასა T. ყანს M, ყენს m, ყაინს T. წინაშე mT. წინა M.

ჟამთააღმწერელი

m310r
T313r

განდგომილთა ჩუენთა თანა-შეეწევის, ვითარ თეგუთარს და აწ ღალღურს. ხოლო მე ნიჭნი დიდნი და პატიენი წინა-უყვენ თეგუთარისთუს და | კუალად ღალღურ შეიწყნარა. | აწ მნებავს, რათა შური ვიგოთ მის ზედა“. და ესმა კახაბერსა, და წარდგა და თქუა: „უკეთუ ნებავს ყაენს შურისგებად დავით მეფესა ზედა, მე მისთუს მოსულვარ, ვიცნი გზანი შესავალნი, და წარვასხამ ლაშქართა, და ვგონებ, რომელ მეფე | კელთ-ვიგდო. და ღალღურცა იცის გზა და ძალი ქუეყანისა მათისა“.

5

M439r

მაშინ უბრძანა ყაენმან აბალა სირმონ ნოინს და ალინაყს და თაიჩოს და აბჩის, რათა ილაშქრონ მეფესა დავითს ზედა. და შეკრბეს სიმრავლე ლაშქრისა სამი ბევრი, და გამოვლეს თრიალეთი და გარდავლეს მთა ლიხისა და ზედა-დაესხნეს ქუთათისს აბანოსა შინა მყოფსა მეფესა. და ძლით შეესწრა ცხენსა, ერთითა კაბითა მარტო ივლტოდა. ხოლო თათართა მოაოკრეს ეკლესიანი, და მრავალი სული ქრისტიანე მოიკლა | და ტყუე იქმნა. და უვნებელად მივიდეს ყაენს წინაშე. ხოლო მეფე, საკურველებით დაცვული ღმრთისა მიერ, განერა. და ვერ ესწრა მეფე ომსა მათსა, რამეთუ მსწრაფლ უკუნ-იქცეს თათარნი.

10

R435v

წელსა მესამესა კუალად წარმოვიდეს სირმონ და ალინაყ აბალას ბრძანებითა შეპყრობად მეფისა, რამეთუ დაემსტურა კახაბერსა და არღარა ჰგონებდა მისლვასა თათართასა. დაესხნეს კუალად. და მეფემან მიჰრიდნა, და მოაოკრეს ქუეყანანი. და ვითარ ცნეს შეყრა და ზედამოსლვა მეფისა, ივლტოდეს თათარნი მსწრაფლ მასვე დღესა ტყუთა და ალაფითა.

15

T313v

ამათ ჟამთა სადუნი მანკაბერდელი განდიდებულ იყო უმეტეს ყოველთა | მთავართა მის ჟამისათა, რამეთუ შეიყუარა ყაენმან აბალა, და იწყო ურვად საქმეთა საქართველოსათა, რამეთუ ასული პატრონისა მისისა, ავაგ ათაბაგისა, შევედრა სადუნსა. და ხუაშაქმან ეჯიბობაცა მისცა.

20

M439v
m310v

მაშინ შეკრბეს თავადნი ქართველნი და დიდებულნი | და წარიყვანეს მეფისა ძე დიმიტრი ურდოსა. და მივიდეს შანშეს ძისა ივანეს თანა მანდატურთუხუცესსა. და წარჰყვა იგიცა ურდოსა. და მიიყვანეს ყაენს წინაშე ურდოს და დაუურვეს მეფობა. და ვითარ იხილა ყაენმან დიმიტრი, შეიწყალა, რამეთუ იყო ქმნულკეთილი და შუენიერი ხილვად. და მოსცა ყოველი სამეფო, | თუნიერ სარგის ჯაყელისა, და წარმოაგანა თანა სადუნი, რომელსა უბოძა

25

R436r

1 თანა შეეწევის M. ღალღურს Mm, იალღურს T. 2 ალღურ Mm, იალღურ T. 3 ვიგოთ] ვიგდოთ Mm. ზედა] თანა Mm. და² – T. 4 ყანსა M, ყენსა m, ყანისა T. 5-6 ალღარცა Mm, ალღარცა T. 7 ყანმან M, ყენმა m, ყანმან T. აშალა Mm. სირმონოინს Mm. ალიყას MT, ალიყანს m. თაიჩს M. 8 აილაშქრონ T. 11 სულნი m. 12 ყანს M, ყენს m, ყანის T. 13 განერა. და ვერ ესწრა] განესწრა Mm. რამეთუ – Mm. 14 წარმოვიდა Mm. ალინაყ] ალიყად MT, ალიყად M. აშალას Mm. 15 რამეთუ – Mm. და ემსტურა Mm. 17 მსწრაფლ] + მსწრაფლ M. 18 განდიდებულ იყო – Mm. 19 შეიპყრა MTm. ყანმან M, ყენმა m, ყანმა T. აშალა M, აშალამ m. 20 სადუნასა M. ხვაშაგმან M, ხუშაგმან T, ხვაშაგმაც m. 21 ეჯიბობაცა M, ეჯუბობაც m. 22 და² – T. 23 დატრა M. შანშას MT. იონეს Mm. თანა] + და MTm. 24 ურდოსა] თანა m. ყანს M, ყენს m, ყანის T. დაუურვეს TR, ააურვეს Mm. 25 ყანმან M, ყენმან m, ყანმან T. დატრი M. შეიწყალა] + და შეიყუარა T.

ჟამთააღმწერელი

მეფემან დიმიტრი ათაბაგობა. და მოვიდა ტფილისს და დასუეს ტახტსა მამათა მათოსა, და აღასრულეს წესი კურთხევისა კათალიკოზმან და ეპისკოპოზთა და ყოველთა მთავართა საქართველოსათა ჰერეთით, კახეთით, სომხითით, ქართლით და ჯავახეთით და ტაოთ, რომელნი შეკრებულ იყვნეს. და იყო მადლობა ღმრთისა და სიხარული დიდი, განცემა გლახაკთა და ობოლთა ზედა, რათა წარემართოს მეფობა დიმიტრისა და კეთილად განგება საქართველოსა. 5

V

34. მათ ჟამთა იწყო ყაენმან აბლა ბრძოლად მეგუბტელთა მთავარსა და სულტანსა T314r მისრისასა ფუნდუყადარს, და წარავლინა სპა ძლიერი და მათ თანა სპა ქართველთა. და აჩინა მკედართმთავრად თოდან ვინმე ბადური, ნათესავით სალდუსი, მთავარი გარეთათა, და 10 წარგზავნეს გზასა საბერძნეთით მიმავალსა შამად. და მიუმცნო სულტანსა საბერძნეთისასა M440r ფარვანას, რამეთუ | უწინარეს ამის ჟამისა აღსრულებულ იყო სულტანი დიდი სალჩუქიანი ყიასდინ, და მონასა მისსა, ფარვანას, მიეტაცა სულტნობა, და ცოლიცა მისი და ასული R436v რუსუდანიასა გურჯი-|ხათუნ მიეყვანა ცოლად, და მას აქუნდა ყოველი პონტო, ასია და კაბადუკია. ამას მიუმცნო ყაენმან, რათა შეეწიოს სპათა მისთა. 15

და წარვიდეს სპანი აბლასნი და მივიდეს ფარვანას თანა და დაიბანაკეს ევხაიტს, რომელ არს ასურასტანი. და ვითარცა ესმა სულტანსა ფუნდუყადარს მისლვა თათართა, მოუკდა სპითა ეგუპტისთა და ზედა-დაესნა ჟამსა განთიადისასა. და იქმნა ძლიერი ბრძოლა, სადა-იგი მკნედ ბრძოლა-უყვეს ქართველთა, რომელ თათარნი განკურდეს. მაშინ თათარი ვინმე, სახელით მორღულ, მიეტევა მარტო რაზმსა არაბთასა, და განვლო შიგან და 20 გამოვლო. და | მომავალსა ცხენსა მისსა უკანა ფერკი მარჯუენა მოჰკუეთა ვინმე ქუემდე-ბარემან კაცმან საოლავესა ქაჩაჩსა ზედა. იქმნა საქმე საკურველი, ივლტოდა სპა აბლასი და m311r T314v თოდან მოკლულ იქმნა. წარმოვიდა ესე უფერკოთა ცხენითა, სამი დღე და სამი ღამე | ვლო. ეგრეთ მოკუდა ცხენი.

ვითარ ცნა აბლა ამოწყუედა ლაშქართა და უმეტეს ქართველთა, დაუძიძდა დიდად, და 25 შეასმინეს სულტანი საბერძნეთისა ფარვანა, ვითარმედ განზრახვითა მისითა იქმნა მოსლვა

1 დატრი M. ტფილისსადა T. მისთასა T. 3 ერეთით MTmR. 5 ობოლთა] + და დავრდომილთა T. დატრისა M. 8 ყანმან M, ყენმან m, ყინმა T. აშალა Mm. 10 თოდან] თონდა MTmR. ვინმე + ბადური კიკნ. სალდუსი T. სალდუსი] + ბადურთა MT, ბადურთ m. გარეთათ Mm, გართათ T. და – m. 12 ფარმანას Mm, ფარმანსა T. 13 ყიასდანი Mm. ფარვანას m, ფარმანს T. და (ასული) – T. 14 მიეყვანა Dc, მიეყვანა Mm, მიეყვანა T. პონტო ასია] ითატროასა M, პონტოა ასია T. 15 ყანმან M, ყენმან m, ყინმან T. 16 აშალასნი Mm. ფარვანას MT, ფარვანსა m. ევტაიხას M, ევტაიხის m. 17 ფუნდუყარს Mm. 18 ~ ბრძოლა ძლიერი m. 19 განკურდა M. 20 ვინმე] + არა სახელოვანი T. მორღულ] მოძლულ Mm. შიგან და] + მერმე T. 21 გამოვლო] + რაზმი T. 22 ქაჩაჩსა] რქასა Mm. აშალასი Mm. 23 თანა MTmR, თოდან გორგ., კიკნ. უფერხოსა Mm. 25 აშალა Mm.

ჟამთააღმწერელი

M440v
R437r

სულტნისა ფუნდუყადარისა. ამისთჳს შეიპყრეს ფარვანა, დაღათუ არა ენება აბალას მოკლვა მისი, არამედ ნონთა მოაკუდინეს ფარვანა და აღიღეს | ყოველი სიმდიდრე მისი. და აჩინეს საბერძნეთსა ნონი დიდი და კეთილი, ნათესავი პირველთა ყანთა, ონ-ხანისა გუარისა, სახელით ერინჯი. ამას კელთ-უდგეს მთავრობა საბერძნეთისა. და წარუდეს აწყურეი სამცხეს, რომელი ჰქონდა ფარვანას ცოლეულთაგან, და უბოძეს ჯაყელსა სარგისს და ძესა მისსა ბექას.

5

T315r

ვითარცა აღიზარდა მეფე დიმიტრი, დაიწყო საურავთა საქმეთა კეთილგანგებად. რამეთუ იყო ესე დიმიტრი ტანითა ახოვან, ფერითა ჰაეროვან, შესახედავად ტურფა, თმითა და წურითა მწყაზარ, თუალითა გრემან, ბეჭბრტყელ და შეწყობილ, სამკედროთა წესითა სრული, ცხენოსანი და მშუღლოსანი რჩეული, უხუ, მოწყალე გლახაკთა და მდაბალი, რომელ არა სმენილ არს ნათესავი მეფეთა, გინა სხუათა კაცთა. რამეთუ აქუნდა ჩუეულება: აღიღის საფასე და აღდგის ღამე და მოვლის ქალაქი და მოიხილნის გლახაკნი და დავრდომილნი და ობოლნი, და თჳსითა კელითა მისცემდის. და ყოველთა უწყოდის მოწყალეება მეფისა, და გლახაკნი ღამით ფოლოცთა შინა ვიდოდინ, რათა შეემთხვვნენ მეფესა. ამას თანა მოეგო მარხულობა, ღამით ლოცვა და მუკლთყრა ფრიადი: ათასხუთასი მუკლი მოაგდის მდაბლად მიწასა ზედა. ესრეთ ყოვლითურთ განშუენებულ იყო, გარნა ესრეთ კელთა სადუნისათა იყო, რამეთუ ფრიად განადიდა | სადუნი ყანმან. დაიურვა მეფის დიმიტრისაგან თელავი და ბელაქანი და მრავალნი ქუეყანანი. და სადუნი კეთილად განაგებდა საქმეთა | საქართველოსათა, რამეთუ დღეთა მისთა არა იქმნებოდა თათართაგან ძალი და უსამართლო, არცა დიდთა ნონთაგან, არცა ელჩთაგან. და ესრეთ აღშენდა საქართველო.

10

R437v

M441r

m311v

15

20

მეფემან დაიწყო სიბას წარსლვად, და აღაშენნა ქუეყანანი მოოკრებულნი. ამანვე აღაშენა პალატსა შინა მონასტერი ისანთა საყოფელად მეტეხთა ღმრთისმშობელისა, და შეამკო განგებითა დიდითა და შესწირნა სოფელნი და ზუარნი და განუჩინა მონაზონთა საზრდელი და სამოსელი და განაგო განგებითა კეთილითა. და წარვიდა ურდოსა, და მას შინა ყოფასა მეფისასა სთხოვეს საფასე ურიცხჳ მეფესა განზრახვითა სადუნისითა. რქუა მეფესა სადუნ: „უკეთუ მომცე ღმანისი, მე მივსცე საფასე ყანსა“. ისმინა მეფემან და

25

1 ფუნდუყადარისა Mm. ამისთჳს M. აშალას Mm, ყანისა აბალას T. 3 ყანთა M, ყანითა T. ონახნისა T, ონახანის m. 4 ერინჯნი T. 5 სამცხეს – Mm. რომელ MTm. ფარმანს MTm. სარგის m. 6 ბერქას MTm. 7 აღზარდა Mm. დატრი M. კეთილთა Mm. 8 დატრი M. 9 მწყაზარ] + და შუენიერ T. ბეჭ – Mm. 10 ~ მდაბალი და გლახაკთა T. გლახაკთა] + ქურითა და დავრდომილთა მოწყალე T. 12 აღდგეს Mm. მოიხილნის] იხილნის Mm. 13 და² – Mm. მცსცემდეს Mm. 14 ფოლოცთა Tm. 14-15 ამისთანა M. 15 მარხულობა M, მარხველობა T. 15-16 მუკლი ... ზედა – Mm. 16 განშუენებულ] განშორებულ MTm. 17 კელთა] + შინა T. განადიდნა m. ყანმან M, ყანმან T. იურვა] იპყრა Mm. 18 დატრისაგან M. თელევი M. და მრავალნი – m. 19 ~ ძალი თათართაგან Mm. 20 და – m. საქართველო] + და მოიჭურნა T. 23 მონაზონთა m. 24 და სამოსელი – Mm. 25 სადუნისათა T. 26 სადუნმან MTmR. მე მივსცე] + მე მივსცე m. ყანსა M, ყენსა m, ყანისა T.

ჟამთააღმწერელი

T315v უნებლიად მისცა დმანისი და მიმდგომი მისი, და უმეტეს განდიდნა სადუნი. ხოლო ქმნა კეთილიცა საქმე მონასტერთა და გლახაკთა მიმართ, რომელ დღეთა ცხორებისა მისისათა მან მისცა ყალანი და მალი ათორმეტთა უდაბნოთა გარეჯისათა და | განათავისუფლნა ქუეყანა გარეჯისა. და მსახურებდა მეფესა დიმიტრის. განდიდნა დიდად ლაშქრითა და სიმდიდრითა ოქროსა და ვეცხლისათა, და ჯოგისა და ხუასტაგისა არა იყო რიცხუ, რამეთუ R438r იყო კაცი ესე მშუებელი, კეთილად | გამგონე და ბრძენი, რამეთუ ყაენი აბალა ისმენდა M441v სიტყუათა მისთა და დიდი საჰიბ-დივანი; მამული ავაგ ათაბაგისა ამას აქუნდა, და ასული მისი, ხუაშაქ, მოეყვანა ცოლად საჰიბ-დივანს. ესე საჰიბ-დივანი განდიდებულ იყო ყაენის ულოსგან და სადუნიცა მისგან განდიდებულ იყო. და ყოველი საბრძანებელი ყაენისა მისთა კელთა შინა იყო და ბრძანებასა მისსა მორჩილობდეს. და იყიდნა სადუნ მრავალნი ქუეყანანი, და უბოძეს მეფეთა კარი. და დაჯდა კარსა და მისი მიმდგომი ქუეყანა მოივერაგა ახალციხელთაგან და ასული ახალციხელისა ცოლად მოიყვანა. და საქართველოსა ლაშქართა საქმე და განგება კელთ-უდვა ყაენმან და დარბაისელნი ქართველნი და სომხითარნი და m312r ჰერ-კახნი მეფეს წინაშე იყვნენ.

35. ამათ ჟამთა შინა განდიდნა სამცხის სპასალარი და მეჭურჭლეთუხუცესი სარგის ჯაყელი და ძე მისი ბექა, რომელნი მთავრობდეს სამცხეს. ხოლო საქმენი სარგისისნი ზემორე აღგუწერია და შემდგომად ვაქსენოთ ძე მისი ბექა. იყო ბექა ტანითა ახოვან, ფერთა ჰაეროვან, თმითა და თუალითა გრემან და შუენიერ, ბეჭითა და მკერდითა სრულ, ძალითა ძლიერ, ომსა შინა მკნედ მბრძოლი, ცხენთა ზედა მკნე და მოისარი ნადირთა T316r კელოვანი, გონებითა ფრთხილ, მაშენებელი ქუეყანათა, | ეკლესიათა და მონასტერთა, და R438v ღმრთისმოსავთა კაცთა პატივისმცემელი, მლოცავი, რომელ | არა დააკლდის ცისკრის ლოცვათა, სამხრად და მწუხრად, ვითარ ტუბიკონი მოსცემდის წესსა ლოცვისასა. ამისთვის პატივ-სცა ღმერთმან და მეუღლესა შემსგავსებული მოანიჭა: ლოცვისა, მარხვისა და M442r გლახაკთა მოწყალებისა, მონასტერთა და ხატთა პატივისმოყუარე, ობოლთა და უღონოთა აღმზრდელი.

მაშინ დაიპყრა ბექამან ქუეყანა ტასისკართგან კარნუქალაქამდის: სამცხე, აჭარა, შავშეთი, კლარჯეთი და უმრავლესი ტაო, ვაშლოვანი, ნიგალისკევი, არტანუჯი, ათორმეტნი

1 უნებლიად T, უნებელად Mm. ქმნა T, იქმნა Mm. 2 მიმართ T, მიერ Mm. გარეჯისათა T. 4 განდიდნა m. 5 ვეცხლისა T. და ჯოგისა T. ჯოგისა Mm. 6 ყანი M, ყანი T. აშალა Mm. 7 საჰიბ-დივანი] სიბღევანი Mm, სიბღევანი T. მამული კიკნ.] – MTmR. ავაგ – Mm. 8 ხვარაშაქ M, ხვარაშაქ m, ხვაშაქ T. საჰიბ-დივანს კიკნ.] – MTmR. სიბღევანი Mm, – T. ყანის M, ყენის m, ყანისა T. 9 ყანისა M, ყანისა T. 10 სადუნ კიკნ.] – MTmR. 11 მოივარგა Mm. ყანმან M, ყანმან T. ~ ყანმან კელთ უდვა T. დარბაისერნი T. ~ და ქართველნი M. 14 ერ კახნი MTm. 15 მათ m. 16 ბერქა Mm. სამცხესა m. 17 ზემორ Mm, ზემო T. შემდგომად] აწ T. ძე მისი ბექა – Mm. სრულ] + და T. 19 ძლიერ – Mm. მკნე და Mm, მკნედ T. მოისარ Mm. 21 მლოცავი – Mm. 22 ლოცვასა m. ტიბიკონი Tm. მოსცემდა T. 23 მეუღლესა] მოულოცა M, მოულოცა m. 24 მონასტერთა ... ობოლთა და – Mm. 24 ბექამან – Mm. ტასის კარიიდამე M. 27 ვაშლოვანი Mm. ნიგლისკევი m.

ჟამთააღმწერელი

უდაბნონი, კოლა, კარნიფოლა და ორნივე არტანნი, და მრავალნი სოფელნი ჯავახეთს. და ესრეთ დღითი დღე განდიდნებოდეს და მსახურებდეს ყაენს აბაღას და მორჩილობდეს მეფესა დიმიტრის. ხოლო მეფე დიმიტრი წარემატებოდა ღმრთისმსახურებითა და კაცთ-მოყუარებითა, და ყაენი უმეტეს უმატებდა პატივსა მისსა. დაღათუ ჯერეთ ყრმა იყო, არამედ ინებეს და წარავლინეს კაცი პონტოდ მეფისა ბერძენთასა, კომნიანოსისა, რომელი 5 იყო ნათესავად დიდისა კოსტანტინესა, და მოიყვანეს ასული კომნიანოსის, მეფისა ტრაპიზონელისა, დიდებითა და საჭურჭლითა დიდითა, და ქმნეს ქორწილი სამეფოსა წესისაებრ. და შემდგომად მცირედისა ჟამისა მუცლად-ილო დედოფალმან და შვა ძე, და უწოდეს სახელად დავით, რომელი უკანასკნელ მეფე იქმნა ქართლს.

R439r | ამათ ჟამთა კუალად მოვიდა იგივე არღუნ, რომელსა აღერიცხუნეს ყოველნი საბრ- 10
m312v მანებელნი ყოველთა ყაენთანი, რათა აღთუალოს ქუეყანა და ცნას, ვითარ რომელი ქუეყანა
T316v აოკრდა, გინა აღშენდა. აღთუალა ახლად და ცნა, რამეთუ უმრავლესნი მოოკრებულ იყო, უმეტეს ჰერეთი და კახეთი, რამეთუ კამბეჩის ვაკენი მოოკრებულ იყო გამოსლვასა მას
თათართასა, ოდეს გამოვიდა ყაენი დიდი ბერქა. მაშინ ტფილისს ყოფასა არღუნ ოირადისასა,
M442v ეზრახა მეფესა | და სთხოვა თამარ, რომელი-იგი მხოლოდ ესუა და რქუა, ვითარმედ: 15
„კეთილად მოკსენებულმან მამამან შენმან მომცა ასული მისი, დაა შენი, სძლად ჩემდა და ცოლად შევიღისა ჩემისა, გარნა იგი ვერ ესწრა. აწ ვითხოვ, რათა არა უღირს-იჩინო
ვედრება ჩემი და მომცე დაა შენი შევიღისათუს ჩემისა“. ვითარ ესმა მეფესა, დაუძიძმა და
დიდსა ჭმუნვასა შთავარდა, და სულითა ტკივნეულითა ეძიებდა ღონესა, და სძაგდა წარმარ-
თისა ქორწინებად დაა მისი ქრისტესაღმსარებელი, გარნა არა იყო ღონე, რამეთუ მამასა 20
მისსა მიეცა. და მისცეს ცოლად შევიღსა არღუნისსა და აღასრულეს წესი ქორწილისა. და წარვიდა არღუნ ურდოსა, ხოლო შევილი მისი დაუტევა მეფისა თანა.

მათ ჟამთა კუალად მიუდგა დედოფალი და შვა ყრმა, და უწოდეს სახელი ვახტანგ.

და კუალად ამათ ჟამთა დამშუდნა ქუეყანა ლიხთიმერი. და მოიწყო მეფემან დავით, 25
R439v რომელი იყო | კაცი პირველ კეთილი და გონიერი, უხუ, მდაბალი და პურად უმჯობეს
უწინარესთა მეფეთა, და იყო მრავალსა მშუდობასა შინა.

1 კარნიფოლა] კარნი Mm. 1-2 და (ესრეთ) – T. 2 ყანს M, ყენს m, ყაინს T. აშაღას Mm. 3 დიმიტრის] დატრის M. დიმიტრი] დატრი M. 4 ყანი M, ყენი m, ყაინი T. 5 მეფისა M. კომნანონისა M, კომანონისა m. 6 კოსტანტინესი m, კოსტანტინესა T. მოიყვანეს] მოიყუა M, მოიყუანა m. ასული] + მისი Mm. 6-7 კომნიანოსის მეფისა ტრაპიზონელისა – Mm. 7 საჭურჭლებითა Mm, საჭურველითა T. 8 ჟამისა – Mm. 10 მოვიდა – Mm. 11 ყანთანი M, ყენთანი m, ყაინთანი T. ქვეყანანი m. ვითარ რომელი] ვითარძი T. 12 ~ აღშენდა გინა აოკრდა T. აოკრდა] აოკრებულა m. აღთუალა] ათვალა Mm. და – m. ცნა რამეთუ – Mm. კამბეჩის კიკნ. ერეთი Mm. 14 ყანი M, ყენი m, ყაინი T. ოირადისასა] არდისასა MTmR. 15 თამარ] + დაა მისი T. 16 მოკსენებულმან] + მეფემან T. მომცა] მოსცა m. დაა] და Mm. 18 დაა] და Mm. 19 ჩავარდა Mm. 20 და] რამეთუ T. დაა] და Mm. 21 შევიღისა m. 22 დაუტევა] დაგლო m. მეფისა თანა] წინაშე მეფისა T. 23 მათ] მას m. უწოდეს სახელი] უწოდა Mm. 25 კეთილ M. 26 უწინარესთა მეფეთა T, უწინარეს მეფეთასა Mm. მრავალთა M. შინა – Mm.

ჟამთააღმწერელი

ხოლო რაჭის ერისთავი კახაბერი იყო ქართლს და აქუნდა ქუეყანა ატენისა, და არა
T317r პატივი ეპყრა არცა ყაენისა და არცა დიმიტრი მეფისაგან ორგულობისათჳს მეფეთსა.
m313r ამისთჳს შეიწრებული ევედრა | მეფესა, რათა შეიწყალოს და უბოდოს მამული მისი. ხოლო
M443r ტკბილმან და მოწყალემან მეფემან შეიწყალა და შეუნდო ფიცითა მტკიცითა, | რათა არა
აბრალოს პირველი შეცოდება და ეგოს ერთგულებასა ზედა მისსა, და მიუბოძა მამული 5
მისი ყოველი. და კუალად-ეგო მამულსა მისსა, რაჭას. ხოლო ვითარ დაყო მცირედი ჟამი,
იწყო მათვე მამურ-პაპურთა კუალთა სლვად, და ვითარ ღორი ისწრაფდა მწურეთა მიმართ,
და ვითარ იქედნე გესლისა დათხევად, გუარისაგან მოაქუნდა ორგულობა. დამვიწყებლმან
ფიცთა საშინელთამან იწყო დალატად მეფეთა და წარავლინა კაცი და წიგნი აღინაყს თანა
ათასისთავსა, რომელი იდგის მათა ჯავახეთისათა და კოლისათა, რათა პირველისაებრ 10
დაესხას მეფესა და ადვილად კელთ-უგდოს მეფე. გარნა უქმ ყო ღმერთმან ზრახვა მისი,
ვითარ აქიტობელისა დავითის მიმართ, და საცნაურ იქმნა წიგნი. ამისთჳს მიეგო მისაგებელი
ბოროტი, და სიცრუე მისი თხემსა მისსა ზედა დაუკდა. შეიპყრა მეფემან და პირველ
R440r თუალი დასწუა, და მერმე ერთი კელი | და ერთი ფერკი მოჰკუეთა და ორნი შვილნი მისნი
მისცნა ექსორიობად, კოსტანტინეპოლს წარგზავნა, რამეთუ დედოფალი, ცოლი მისი, 15
ასული იყო დიდისა პალიალოლოს მეფისა. ხოლო კახაბერი მცირე ცხოვრებული განვიდა
ცხოვრებისგან და მოკუდა. და მოისპო ყოველი ნათესავი მისი, ბალუაშთა კახაბერის ძეთა,
არა დაშთა და აღიკოცა ნათესავი მისი და საკსენებელი მათი.

ამასვე ჟამსა ინება ყაენმან ამკედრება ქუეყანასა ზედა გილანისასა, რამეთუ იგი
T317v დაშთომილ იყო კელთუგდებელად | და არა მოჩილებდეს და არცა ხარაჯასა მოსცემდეს. 20
M443v წარავლინა სპა თათართა და ქართველთა, და მეფე არა წარგზავნა. და აჩინა სპათა
უხუცესად სირმონ-ბადური, და წარვიდეს, და შევიდეს გილანსა. და შეკრბეს გილანელნი და
წინა-დაუდგეს სიმაგრეთა შინა. ხოლო ქუეყანა მათი განმაგრებული იყო ერთკერძო კლდითა
და ტყითა, და გზანი იწრონი, და ერთკერძო ზღუთა. ამათ სიმაგრეთა შინა წინა-განეწყვნეს
და იქმნა ბრძოლა ძლიერი. გილანელთა დაასხეს ისარნი, ვითარცა წუმა. გარდაკდა სირმონ 25
m313v ცხენისაგან და დაჯდა | და ზურგი შეაქცია მბრძოლთა მისთა, და ყოველნი სპანი მისნი

2 ყანისა M, ყანისა T. დატრი M. 3 და – m. 4 შეიწყალა და – m. ფიცითა მტკიცითა Mm, ფიცთა მტკიცეთა ერ T.
5 პირველ m. 7 მამურ-პაპურთა – Mm. ~ ისწრაფდეს ღორი Mm, ისწრაფდა ღორი T. მიმართ] + და სკორეთა
მიმართ T. 8 გესლისა] გესსა m. 9 და – T. აღინაყს] აღიყას Mm, იაღიყას T. 10 ათასისთავთა Mm. იდგის Mm,
დადგის T. მათა] თავსა Mm. პირველისავეებრ Mm. 11 ღმერთმან] + საკურულებათამან T. 14 თუალნი დასწუნა T.
ფეკი M. 15 კოსტანტინეპოლის Mm, კოსტანტინეპოლედ T. რამეთუ ... მეფისა – T. 16 პალიალოსი Mm.
ცხოვრებისგან – Mm. 17 ბალუაშთა Mm. 17-18 ბალუაშთა ... დაშთა – T. 19 ამასვე] ამას T. ყანმან M, ყანმან T.
20 მოჩილებდეს Mm. და არცა] დარცა M. ხარაჯასა] ხარჯსა M, ხარკსა m. 21 სპა] სპათა თანა Mm.
23 სიმაგრეთა M, სიმაგრესა m. ერთკერძო] არს კერძო Mm. 24 და ერთკერძო] დერთ კერძო Mm.
25 გილანელთა] გინალენტა M, გილანელთა m. დასხეს M. 26 ცხენისაგ M. ბრძოლთა M, ბრძოლათა m. მისნი
Dc] – MTm.

ჟამთააღმწერელი

დაქვეითდეს. და ვითარ შემცირდეს ისარნი, ახლტა სირმონ და მიეტევა ვითარცა ვეფხი და მის თანა ქართველნიცა მიეტევენეს მკნედ და აოტნეს გილანელნი, და ორნი თითნი მარჯუენისა კელისანი დასჭრნეს სირმონს, და დარჩეს სპანი თათართანი და ქართველთანი უვნებელად. და ვითარ იხილნეს სიმაგრენი ქუეყანისანი, რომელ უბრძოლველ იყო და არა ეგო დაპყრობდა, წარვიდეს ყაენსა აბალას წინაშე.

5

R440v | ესრეთ დამშუდნა ქუეყანა და ყოვლით კერძო იწყო მშუდობა. მოხედნა ღმერთმან წყალობით მოსავთა მისთა. და იყო უხუება პურისა და ღუნისა. და მეფე დიმიტრი განაგებდა M444r სამეფოთა საქმეთა.

ვითარ მოიცალეს მცირედ ჭირთაგან და განისუენებდეს, მიდრკეს გზისაგან საღმრ- T318r თოსა, იწყეს განდგომად, რამეთუ მეფემან მოიყვანნა სამნი ცოლნი, | ეგრეთვე საღუნმან მოიყვანა სამი ცოლი. და მთავართა იწყეს კელის შეხებად საყდართა და მონასტერთა. და იწყეს მიტაცებად სოფელთა და აგარაკთა, უმეტეს მესხთა საყდარსა ზედა დიდებულსა აწყურისასა. დაღათუ ამათ უწესობათა დიდად ამხილებდა ნიკოლოზ კათალიკოზი და ნიკოლოზ მაწყურელი, ჯუანშერის ძე, და არავინ ყურად-იღებდა სიტყუასა მათსა.

10

და კუალად სხუანიცა აღმოსცენდებოდეს ბოროტნი, რამეთუ იწყეს ურთიერთას მძლავრე- 15 ბად და მიხუეჭად, და არავინ იპოვებოდა სამართლისმყოფელი, რამეთუ იყო მღდელმთავარი და მღდელი ლად, ამპარტავან, ანგარ, ბოროტისმყოფელ, უწესო. ვითარ განვამრავლოთ სიტყუა, რამეთუ იყვნენ ყოვლით კერძო ბოროტ.

15

36. მაშინ მოიწია სამართალი სასჯელი ცოდვათა ჩუენთათჳს, რამეთუ ზემოკსენე- 20 ბული იგივე არღუნ წარმოემართა სამცხეს ხილვად სარგის ჯაყელისა, რამეთუ დაბერე- ბულ იყო, სენთაგან სიბერისათა დაკსნილ იყო ყოვლითა ასოთა. | შემოვლო სომხითი, ტფილისი და ქართლი მკედრითა ორითა ბევრითა და დიდად ავნებდა ქუეყანასა, დაღათუ M444v არა ბოროტისმყოფელი, არამედ საზრდელისა ძლით დიდად დასჭირდა | ქუეყანასა. და m314r უგრძნულად მივიდა სამცხეს და დადგა აწყურს. და | ცნა სარგის მოსლვა არღუნისი, და მოვიდა მის წინაშე იგი და ძე მისი ბექა. განკურდა ორთავე მოსლვასა, და სარგის 25 წარიტანა ურდოს და ბექა დაუტევა სამცხეს, რამეთუ იყო მეხუთე კურიაკე წმიდათა T318v მარხვათა. და რა წარმოვიდქეს სამცხით, მოვიდეს სომხითს.

20

25

და მოიწია ვნებისა კურიაკე და დიდსა ოთხშაბათსა შეიძრა მძაფრად ქუეყანა სამხილე- ბელად უსჯულოებათა ჩუენთათჳს. და კუალად ხუთშაბათსა მცირედ შეიძრა და არავინ

1 დაქვეითდენ M, დაქვეითდენ m. ვითარ] ვერ M, ვერ m. შემცირდათ ისარი T. 2 მის თანა] ვითარცა Mm. 3 დარჩნეს m. ქართველთანი] ქართველნი M. 5 ყანს M, ყანის T. აბალას Mm. 7 დამიტრი] დატრი M. 8 სამეფოსა საქმესა m. 9 და მიდრკეს Mm. 9-10 სამლოთსა Mm. 11 კელი M. 12 აგარაკებთა Mm. 13 აწყურისასა Mm. 14 მაწყურელი m. ჯუანშერის ძე Mm. 17 და – T. ამპარტავანი Mm. უწესიერო Mm. 18 რამეთუ იყვნენ – Mm. 19 სამართლის m. 21 იყო] + და T. ყოვლითა ასოთა Mm, ყოვლითა სიბერითა და ასოთა მოღებითა მიწყუდეულ იყო T. 22 ქუეყანათ T. დაღა თუ M, დაღათუ m. 23 ძლით] ძალით MTm. ქუეყანა MTmR. უგრძნულად M, უგრძნულად Tm. 26 წმინდა m. 27 მოვიდეს m, მოვიდა M, 28 მოიწივნეს T.

ჟამთააღმწერელი

გულისკმა-ყო, რათამცა წყალობად აღეძრა ღმერთი შემნდობელი. და ვითარ მოიწია პარასკევი ვნებისა უფლისა, კუალადცა შეიძრა ქუეყანა, დაყუდდა და არღარა იქმნა. და ვითარ მოიწია შაბათი, და იქმნა სამ ჟამად დღე და ხვალისა დღე ჯერ-იყო სიხარული აღდგომისათჳს უფლისა და ყოველნი მოელოდეს სიხარულსა, ესოდენ რისხვით მოხედნა ღმერთმან ქუეყანასა სიმრავლისათჳს უსამართლოებათა ჩუენთასა, რამეთუ საფუძველი-
R441v თურთ შეიძრა ქუეყანა და შეძრწუნდა, რომელ დაიქცეს საყდარნი და მონასტერნი, ეკლესიანი და ციხენი, სახლნი, ნაშენებნი მოოკრდეს, მთანი და ბორცუნი დაიზულეს, კლდენი სახედ მტუერისა დაიგალნეს. და მიწა განიპო და შავი წყალი, მსგავსი კუბ-
M445r რისა, აღმოიჭრა, ხენი მალაღნი დაეცნიან და ირყქოდინ ძრვასა ქუეყანისასა, რომლისათჳს საყდარი აწყუერისა დაიქცა, რამეთუ ყოვლად წმიდა აწყუერისა ღმრთისმშობელი, ლიტანიობით შესუენებული, საშუალ საყდრისა ესუენა. გუმბადი ჩამოიჭრა და ვითარ ქუდი კაცისა, ესრეთ თავსა დაერქუა, და დარჩა უვნებელად ძლიერებითავე მისითა. ესე რისხვა საშინელი სამცხესა ოდენ მოიწია, ვიდრე თჳსა ერთისა ჟამთამდე, T319r გარნა სხუაგან არასადა ევნო. მცხეთის საყდარიცა დაიქცა, სამცხეს ურიცხჳ | სული მოსწყდა, და ყოვლად საყდარი, ეკლესია და ციხე არსად დარჩა დაუქცევარი, იქმნა გლოვა და ტირილი უზომო. 5 10 15

ხოლო ზემოქსენებული იგი არღუნ-ალა იყო ყაენს წინაშე, და შეედგა სენი, რომლისა მიერ მოკუდა. და ვითარ ცნა შვილმან არღუნისმან, წარმოვიდა სახლად დიდად მეფისა და ცოლი მისი დაუტევა ტფილისს. ხოლო იქმია დამან მეფისამან, თამარ, სივლტოლა მთიულეთს, რამეთუ სდაგდა ვითარ უსჯულო და წარმართი. მაშინ სადუნმან ცნა, ვითარ არღარა ნებაგს დასა მეფისასა ქმარი, შვილი არღუნისი, დაევაჭრა, რათა მოჰყიდოს დაჲ მეფისა, და ევედრა ყაენს აბაღას. ხოლო იგი ერჩდა და მოჰყიდა. და მეფემან მისცა დაჲ თჳსი სადუნსა. ესე უწესო ქმნა, რამეთუ | სამნი ცოლნი მოიყვანნა სადუნ თჳსად. ამისთჳს განწყრა R442r კათალიკოზი ნიკოლოზ, კაცი მოხუცებული და მართლმკუეთელი, | გარნა მძლავრებისაგან სადუნისა ვერ უძლო განყენებად, არამედ ფრიად შეაჩუენებდა. 20 25

მათ ჟამთა შინა საქმისა რასათჳსმე განუდგეს თათართა სარგის და ძე მისი, ბექა, რამეთუ სარგის დაბერებულ იყო სენითა ფერკის ტკივილისათა. და ბუდა ნონის მიერ, თუალად წოდებულისა, ძმა არუხა წარმოიგზავნა მოოკრებად სამცხისა. და მოვიდა არუხაცა სპითა ოცი ათასითა. ხოლო ბექამან მიჰრიდნა მათა, რომელ არიან შორის გურიას და

1 აღელეძრა Mm, აღეძრათ T. ღმერთი] + მოწყალე და T. 3 დღე – Mm. 5 სიმრავლისათჳს – Mm. უსამართლოებასა Mm. 5-6 სათუძველთურთ T, საფარველთურთ Mm. 8 მსგავსი T, მზგავსად M, მსგავსად m. 9 მალაღნი – Mm. დაეცნეს Mm. 13 საშინელი] ზეგარდამო T. 15 დაუქცველი m. 17 ყანს Mm, ყანს T. 18 სახლად] სახელად Mm. 19 დამან მეფისამან თამარ T] – Mm. 21 ქმარი] + და Mm. და ევაჭრა Mm. 22 დავედრა Mm. ყანს M, ყენს m, ყანს T. აშაღას Mm. დაჲ] დაა Mm. 23 ქნა M. რამეთუ] რომელ T. 24 მართლმკუეთელი T, მართლმადიდებელი Mm. 25 სადუნისა M. 28 არუხა T, არხუნ Mm. წარმოიგზავნა ყაუხჩ., წარმოგზავნა MTmR. არხუნცა Mm, არუხა T.

ჟამთააღმწერელი

- T319v აჭარასა. და მესხნი შევიდეს ციხეთა, ქუაბთა და ტყეთა. და მოვლო ლაშქარმან სამცხე | და ვერარა ავნო. დაყვეს ოცი დღე და წარვიდეს და დარჩა ქუეყანა მშუდობით.
- და ვითარ გარდაკდა წელიწადი, ინება ყაენმან აბაღა წარსლვა ეგუბტეს, ანუ დაიპყრას და ანუ მოხარკე ყოს. მოუწოდა ყოველთა სპათა მისთა და მეფესა დიმიტრის და სპათა მისთა წარსლვად და ბრძოლად ეგუბტისა სულტნისა, რამეთუ მაშინ ფუნდუყადარ მიცვალებულ იყო და სხუა დაყენა, რომელსა ეწოდა ნასირ მელიქ. და მოუწოდა ძმასა თუსსა უმრწამესსა და აჩინა მკედართმთავრად, და კელთ-უგდო ყოველი სპა მისი, და უბრძანა 5
R442v ბრძოლა სულტნისა. მაშინ მანგუ-დემურ მოუწოდა მთავარსა სამცხისასა, ბექასა, რათა M446r წარჰყვეს თანა, ხოლო | მან რქუა: „მტერთა ჩემთა სიტყვთა განწყრა ჩემთს ძმა შენი, ყაენი აბაღა, და არუხა წარმოავლინა და მოაოკრა ქუეყანა ჩემი. ხოლო მე მოვრიდენ არას 10
შეცოდებისათს. და აწ მეშინის ყაენისაგან, და თუ შენ ფიცითა მიმინდობ, არა მამბრალოს და ქუეყანა ჩემი და მამული მშუდობით დაიცვას, მოვალ წინაშე შენსა ლაშქრითა“.
- ვითარცა ესმა მანგუ-დემურს, განიხარა, და ოქროსა წყლისა შესმითა შეჰფიცა და ყოველი სიმტკიცე აღუთქუა და მოსცა ბეჭედი, რომელი ეცუა თითსა მისსა, რამეთუ ესე 15
იყო მტკიცე საფიცარი. და აუწყეს მოციქულთა ყოველი ბექასა. მყის მოუწოდა ყოველთა მესხთა და წარემართა მანგუ-დემურს თანა, და მივიდა მის წინაშე. განიხარა ფრიად და პატივნი და ნიჭნი დიდნი უყვნა, და უჩუენა ყაენი აბაღა, რომელმან ფრიად პატივ-სცა და 20
შეიყუარა სიკეთისა მისისათს.
- და ესრეთ წარვიდეს მისრეთს, და ვლეს მრავალი დღე და მიიწინეს ერთსა ქალაქსა, რომელსა ერქუა დარბუზაკი. გამოვიდეს მოქალაქენი კარით და იქმნა ომი, სადა-იგი ბექამან 25
და მისთა მყოლთა მესხთა ძლიერად ილუაწეს, უფროს სხუათა. თათართა და ქართველთა შიგან ქალაქსა შესთხინეს, და მესხნი უპირატეს მიეტევნეს. და დასცხრა ლუაწლი |
m315r ბრძოლისა, მაშინ პატივი დიდი უყო ბექასა შესამოსელთა და ცხენტა საკურველთა მინიჭე-
R443r ბითა, ეგრეთვე დიდებულთა და აზნაურთა ბექასათა. M446v
- აიყარნეს მიერ და წარვიდეს ეგუბტის კერძო და მივიდეს ქალაქთა, რომელთა ეწოდებო- 25
ბის ამასი და ამო, დაიბანაკეს მახლობელად ქალაქთა. და ეცნა სულტანსა ნასირ-მელიქს მოსლვა თათართა, წარმოსრულ იყო ყოველითა ძალითა მისითა, და მოვიდა იგიცა. და ვითარ იხილა მანგუ-დემურ სულტანი და სპა მისი, ამკედრდა და წინა-განეწყო. ხოლო მეფე

2 ვერარა R, ვერა Mm, ვერღარა T. 3 წელიწადი] + ერთი m + და M. ყანმან M, ყენმან m, ყაინმა T. აშაღა Mm. დაიპყრას] დაიპყრობ m. 4 დიმიტრის] დატრის M. დიმიტრის და] + ყოველთა T. 6 რომელსა – Mm. ეწოდებოდა T. 10 ყანი M, ყენი m, ყაინი T. აშაღა Mm. 11 ყანისგან M, ყენისაგან m, ყაინისაგან T. თუ – Mm. 15 მყის M. 16 განიხარა M. 17 ყანი M, ყენი m, ყაინი T. აშაღა Mm. რომელმან ფრიად პატივ სცა T] – Mm. 18 მისისათს] მისთს m. 19 მისრეს M. მიიწინეს M. 20 ~ კარით მოქალაქენი m. კარით] კართა Mm. ომი] + ძლიერი m. 22 შესთხინეს m. 24 დიდებულთა – m. 25 წარვიდეს T, ივლტოდეს Mm. ეგუბტით Mm. ქალაქსა რომელსა MTmR, ქალაქთა რომელთა კიკნ. 26 ამასია TR. 28 მანგუ დემურს M.

ჟამთააღმწერელი

- დიმიტრი, დაღათუ ჯერეთ არა სრულ იყო დღითა ბრძოლათათუს, ევედრა მანგუ-დემურს, რათა წინამბრძოლად განაჩინოს იგი და სპა მისი, რომლისათუსცა ისმინა. და იქმნა ბრძოლა სასტიკი და ძლიერი, ოდესმე ყოფილთა გარდასრულთა ბრძოლათა უდიდესი. ხოლო ვინათ-გან უწყოდა სულტანმან წყობათა შინა მკნედ წინადაუდგრომლობა მეფისა და სპათა მისთა, ამისთუს რჩეული მკედარი ათორმეტი | ათასი თანა-იყოლია და წინაშე დაიყენა ორთა თანა 5
- M447r მაშინ მსწრაფლ ზედამოეტევენეს მეფესა ყარა-სუნღურ და იაყუბ | აფრაშ ათორმეტი ათასითა რჩეულითა მკედრითა და კუალად იქმნა სასტიკობა ესევეთარი, რომელ ორასი
- R443v მკედარი წინამბრძოლად | განეწესნეს მეფესა და სრულიად მოისრნეს თუნიერ მეფისა და 10 სამთა კაცთასა და ცხენთასა. მოიკლა ყარა-სუნღურისა მიერ შუბითა ჰუნე მეფისა, ხოლო მხილველთა ქართველთა იწყეს ბრძოლა ძლიერად და უმრავლესნი მეგუპტელნი მოისრნეს, და მეფეცა ცხენმოკლული ძლიერად იბრძოდა. ვითარ იხილა მეფე სიქდურის ძემან, აბაშმან, მყის აღსუა მეფე ჰუნესა თუსსა. ვითარცა იხილეს ქართველთა ამკედრება მეფისა, მაშინ ყოველნი აღმკედრდეს, და მეოტ იქმნეს ყარა-სუნღურ და იაყუბ ათორმეტ ათასთა თუსთა 15 თანა. ხოლო ლტოლვილ იქმნეს აქათ პირველ ნოინნი და თათარნი, და თუთ მანგუ-დემურ უკმოიქცა ლტოლვით ყოველთა თანა სპათა მისთა. მაშინ უღონოქმნილთა ქართველთა სივლტოლა იკმეის. განგებითა ზეგარდმოთა მეფე დაცვულ იქმნა, დაღაცათუ უმრავლესნი ქართველნი მოისრნეს. მოვიდეს | მანგუ-დემურ და მეფე წინაშე აბაღასა.
- T321r ხოლო ნადირობასა და ლაშქართა ყოფისა ამბვისა მომლოდებობასა აბაღა იხილა თათარი 20 ვინმე ლტოლვილი. ხოლო მან, კითხულმან, ყოველივე ლექსთა მიერ შეწყობითა წარმოუთხრა ენითა მათითა თუთულისა | მთავრისა ვედრება. აღინაყისთუს თქუა: „ვითარცა მაღლით მომავალი შავარდენი მოუკდა“. მანგუ-დემურ ვერძსა მიაშგავსა, სირმონის შვილი ებაგან –
- M447v მსტომელსა ვეფსნსა და იას-ბულა – მოზუერს, ბულა | – კამბეჩსა, და თიგნა – დედალსა თხასა. 25
- R444r ხოლო ქართველთა მეფისათუს ესრეთ თქუა ენითა მათითა: „თენგრი მეთუ ქაურქურბა, ბულარ მეთუ ბუილაჯი“. ესე იგი არს: „ვითა ღმერთი გრგუნვიდეს, ვითა აქლემი ბულრობდეს“.

1 დატრი M. დღითა T. დღეთა Mm. ბრძოლათათათუს Mm. 2 წინამბრძოლად m. 3 ოდესვე T. ბრძოლათათა m. 5 თანა იყოლია Dc] თანა იყო Mm – T. 8 ყარა სუნღურ TR. იაყუბ აფრაშ T, იაყუბ და აფრაბი Mm. 10 თუნიერ მეფისა და T] – Mm. 11 კაცთა T. სამთა ცხენთასა T. ცხენთასა] + თუნიერ მეფისა M, თუნიერ მეფისა m. ყარან სონღულისა M, ყარა სონღულისა m, ყარა სუნღულისა T. ~ აგრეთვე ჰუნე მეფისა მოიკლა ყარა სუნღულისა მიერ შუბითა TR. ჰუნე] უნე m. 13 იბრძოდა] + ხოლო T. სიქდურის ძემან კიკნ., სიქანალიძემა M, სიქანალის ძემან TmR. 14 თუისსა M. ქართველთა ამკედრება მეფისა Mm. ~ მეფე ამკედრებული ქართველთა TR. 15 ყარა სუნღურ Mm, ყარა სუნღურ T. აყუბათ M, აყუბათ m. 16 აქათალ Mm. აქათ] + პირველ T. 18 იკუმეის TR. დაცულ TmR. 19 აშაღასა Mm. 20 ყოფასა Mm. ანბისა m. მომლოდებობასა Mm, მომლოდებობისა TR. აშაღა Mm. 22 აღიყანისათუს TmR. 23 მიემგზავსა M, მიემგზავსა m. 24 იასი ბულა Mm. და ... თხასა – TR. თიგნა გორგ., კიკნ., თაგუნი Mm. 25 თენგარი MmTR. ბულარ] ბულარ m. 26 ბუილაჯი TR. არს] + ვითარმედ T.

ჟამთააღმწერელი

ქართველნი ვითარ მოვიდეს ყაენს წინაშე, მეფესა პატივ-სცა და წარმოავლინა სახიდ თვსად. და კუალად ეგულებოდა აბალას წარსლვად და შურისგებად სულტანსა ზედა. მოკუდა ძმა მისი, მანგუ-დემურ, და მცირედისა შემდგომად მოკუდა სადუნი ათაბაგი, და მიუბოძა მეფემან მამული ძესა მისსა, ხუტლუბუღას და სპასპეტობისა პატივსა აღიყვანა.

M448r T321v R444v
ხოლო შემდგომად მცირედისა მოკუდა აბალაცა, და დასუეს ნონთა ყაენად ძმა აბალასი, აჰმადა, არარა ნიჭთა საკელმწიფოთა მქონებელი. მაშინ წარვიდა მეფე ურდოსა აჰმადას წინაშე, ხოლო მან პატივ-სცა და შეიწყნარა. მაშინ მუნ ყოფასა მეფისასა მისცა ასული თვსი, რუსუდან, შვილსა დიდისა ბუღასა, რომლისათვის დიდად განქრისხებული ნიკოლოზ კათალიკოზი ფრიად ახრალეზდა და ღმრთისა სასჯელთა თუალუხუაობასა აქადებდა. რამეთუ მუნ ყოფასა დიმიტრისასა ქმნა ბოროტი აჰმადა ყაენმან, და მომყვანე-ბელმან ძმისა მისისა ყონღარდასმან საბერძნეთით, მოაკუდინა. ორნი ძმანი აბუღეთის ძენი, სადუნისგან ლტოლვილნი, ყონღარდას თანა მოაკუდინეს; ხუტლუბუღა, ძემან სა-დუნისმან, მოაკუდინა.

m316r M448v
37. აქამოდე | მეფე დიმიტრი, კეთილად მმართველი, სკიპტრათა სამეფოთა შემკო-ბილი, და მოწყალებისა და მოსამართლობისა, მონაზონთა და ეკლესიათა, ყოველთა წესთა საღმრთოთა და კაცობრივთა კეთილად ზედამიწევნით მმართველი, სისრულისაგან მცირედ მიდრკა და აღერია წარმართთა და ისწავნა საქმენი მათნი. უძღებებისა და სიძვისა, გულის-სიტყვსა უკანა შედგომილმან მოიყვანნა სამნი ცოლნი, ერთი ბექას ასული, და სხუა, რომელი დედათა შეაცთუნეს სოლომონისებრ, და ურიცხუთა კეთილთა მიერ აღვსებული, მცირედ სიბოროტედ მიდრკა, რომლისათვისცა ნიკოლოზ კათალიკოზი განრისხებული უთქმინდავე და ამხილებდა მრავლად, და ვერ არწმუნა. დაუტევა კათალიკოზობა და კელითა თვსითა აკურთხა ჯუარისმტვრთველი მეფისა აბრაჰამ | კათალიკოზად. და წარვიდა მამულად თვსად მოხუცებული, და მუნ იყოფოდა მრავლითა მოღუაწებითა, მარხვითა, მღვდარებითა და გლახაკთმოწყალებითა, და სავსე სათნოებათა ტვრთითა მიიცვალა უფლისა მიმართ.

T322r
მათ ჟამთა მოიწია მთაწმიდით ბასილი მონაზონი, ბიძა ევფემიოს კათალიკოზისა, საღმრთოთა წესითა აღსავსე და წინასწარცნობისა მადლითა განბრწყინებული. მოიწია წინაშე დიმიტრი მეფისა, გამოცხადებითა ყოვლად წმიდისა ღმრთისმშობელისათა, ვითარცა

1 ყანს M, ყანს T. 2 აშალას Mm. 4 მამული ძესა მისსა, ხუტლუბუღას] ~ ძესა მისსა ხუტლუბუღას მეფემან მამული თვსი T. პატივსცა] პატივსცა პატივსცა m. 5 მცირედისა] + ჟამისა T. აშალაცა Mm. ყანთა M, – m, ყანად T. 6 აშალასი Mm. აჰმადა TR, ჰამადა M, ჰამად m. 7 ჰამადას M, ჰამადს m. 8 რუსუდან ისა M, რუსუდანის Tm. 9 ახრალეზდა Mm. თუალ-უხუაობასა კიკნ., თვალ უხობასა M. 10 იქადებდა Mm. დიმიტრისასა] დაძრისასა M, ტაძრისასა m. იმადა M, ამად m. ყანმან M, ყენმან m, ყანმან T. 12 ლტოლვილნი] + და MTm. მოაკუდინეს – T. 14 დიმიტრი] დატრი M. 15 მოსამართლობისა – Mm. მონაზონებისა Mm. 18 ~ ცოლნი სამნი T. 21 და – Mm. არწმუნა] დაარწმუნა T. თვისითა M. 22 აბრაჰამ Mm. 23 იყოფებოდა m. 24 სათნოებითა T. ტვირთვით m. მიიცვალა უფლისა მიმართ Mm, უფლისა მიერ მიიცვალა TR. 25 მთაწმიდით – MTmR. 27 დიმიტრი] დატრი M. გამოცხადებისა Mm.

ჟამთააღმწერელი

R445r მოციქული ძლიერად ამხილებდა და წინა-აღუდგებოდა მეფესა უწესოსა მისითჳს ქორწინებისა, და ასწავებდა სიწმიდესა და მოაკსენებდა ტაძარ ღმრთისა ყოფასა ჩუენსა, და სხეულთა განუხრწნელობისათა, ხოლო ტაძრისა ღმრთისა განუხრწნელისა სიძვათა შინა სასუფეველისა ღმრთისა დამკუდრებასა და უპოვართა მათ უსასყიდლო მარგალიტთა მოპოებასა, ლოცვასა, მარხვასა, გლახაკთ მოწყალებასა და ღმობიერებასა და უხუებასა, მდინარეთა თანა მწვრიანთა და უყიანთა ღიაიმპალთა არა თანაშერთვად. ამას ესევეითართა სწავლათა ეტყოდა: „უკეთუ დაუტევნე უწესონი ქორწინებანი, მე თავსმდებ გექმნე, რათა კეთილად წარგემართოს მეფობა შენი“. და მთავართაცა ამხილებდა უწესობასა, და უმრავლესთა დაფარულნი გულისასიტყუანი მიუთხრნის. ესევეითართა სათნოებითა განბრწყინვებულ იყო სანატრელი იგი მონაზონი. და ვითარ ვერა არწმუნა მეფესა და შეურაცხო-ყო სიტყუა მისი, კუალად წარმოუდგა მეფესა და მთავართა მისთა: „უკეთუ მე ჩემებით რასმე ვიტყუ, ვითარცა ცრუწინასწარმეტყუელი, შემაცოუნებელი კაცისა ღმრთისა, რომელი მიივლინა რობომისსა, ძისა ნაბოტიანისსა, და არა ყოვლადწმიდისა ღმრთისმშობელისა მიერ წარმოვლინებულ ვარ, ვითარ ცრუდ სჯულისა გარდამავალი შემრაცხეთ. და უკეთუ ყოვლადწმიდისა ღმრთისმშობელისა მიერ მოვლინებულ ვარ სწავლად შენდა, არა ცუდ იქმნენ პირველნი საქმენი შენნი, ლოცვა და ცრემლნი შენნი. და უკეთუ არა განეყენო უწესოთა | ქორწილ-შეყოფათა | და შეურაცხ-ყვნე სიტყუანი ჩემნი, ბოროტად და უპატიოდ მოიკლა მძლავრთა მიერ, და ოკერ იქმნე სამეფოსაგან შენისა, და შვილნი შენნი მიმოდაიბნინენ, და სხუამან დაიპყრას მეფობა შენი, და იავარ-ყონ სიმდიდრე შენი. აჰა, ესერა, შენ და მთავართა გეტყუ, და ვესავ ყოვლადწმიდასა ღმრთისმშობელსა, რომელ სრულ იქმნეს და აღესრულოს სიტყუა ჩემი, უკეთუ ეგო უწესობასა მაგას. მე აჰა, ესერა, წარვალ“. ხოლო მეფემან განკურვებულმან არა მიუგო სიტყუა, რამეთუ იყო წმიდათა კაცთა პატივისმცემელი.

M449r | ვიტყუ, ვითარცა ცრუწინასწარმეტყუელი, შემაცოუნებელი კაცისა ღმრთისა, რომელი მიივლინა რობომისსა, ძისა ნაბოტიანისსა, და არა ყოვლადწმიდისა ღმრთისმშობელისა მიერ წარმოვლინებულ ვარ, ვითარ ცრუდ სჯულისა გარდამავალი შემრაცხეთ. და უკეთუ ყოვლადწმიდისა ღმრთისმშობელისა მიერ მოვლინებულ ვარ სწავლად შენდა, არა ცუდ იქმნენ პირველნი საქმენი შენნი, ლოცვა და ცრემლნი შენნი. და უკეთუ არა განეყენო უწესოთა | ქორწილ-შეყოფათა | და შეურაცხ-ყვნე სიტყუანი ჩემნი, ბოროტად და უპატიოდ მოიკლა მძლავრთა მიერ, და ოკერ იქმნე სამეფოსაგან შენისა, და შვილნი შენნი მიმოდაიბნინენ, და სხუამან დაიპყრას მეფობა შენი, და იავარ-ყონ სიმდიდრე შენი. აჰა, ესერა, შენ და მთავართა გეტყუ, და ვესავ ყოვლადწმიდასა ღმრთისმშობელსა, რომელ სრულ იქმნეს და აღესრულოს სიტყუა ჩემი, უკეთუ ეგო უწესობასა მაგას. მე აჰა, ესერა, წარვალ“. ხოლო მეფემან განკურვებულმან არა მიუგო სიტყუა, რამეთუ იყო წმიდათა კაცთა პატივისმცემელი.

T322v R445v | ქორწილ-შეყოფათა | და შეურაცხ-ყვნე სიტყუანი ჩემნი, ბოროტად და უპატიოდ მოიკლა მძლავრთა მიერ, და ოკერ იქმნე სამეფოსაგან შენისა, და შვილნი შენნი მიმოდაიბნინენ, და სხუამან დაიპყრას მეფობა შენი, და იავარ-ყონ სიმდიდრე შენი. აჰა, ესერა, შენ და მთავართა გეტყუ, და ვესავ ყოვლადწმიდასა ღმრთისმშობელსა, რომელ სრულ იქმნეს და აღესრულოს სიტყუა ჩემი, უკეთუ ეგო უწესობასა მაგას. მე აჰა, ესერა, წარვალ“. ხოლო მეფემან განკურვებულმან არა მიუგო სიტყუა, რამეთუ იყო წმიდათა კაცთა პატივისმცემელი.

m316v ხოლო ამათვე ჟამთა ბრწყინვიდა პიძენ სალოსი, | რომელი გარეჯით წარმოვიდა და დაემკუდრა ბელაქანსა, ქუაბსა რასმე, რომელმან ნათესავი ლეკთა წარმართობისაგან მოაქცივნა, რომელნი ჰგიან სარწმუნოებასა ქრისტეს[ს]ა. ამას თანა ბრწყინვიდა დიდიცა იგი მოლუაწე ანტონი, ნაოკრებელის ძე, ნათესავით მესხნი.

3 განმხრწნელობისათა Mm. ხოლო Dc] – MTmR. ტაძარსა Mm. განმხრწნელისა Mm. სიძვასა m. 4 დამკუდრებათა Mm. და უპოვართა ... მოპოებასა Dc, კეთილთა მათ მარგალიტთა Mm, კეთილთა მათ დამკუდრებასა TR. 5 მარხვასა] + ცრემლთა T. 6 უყიანთა ღიაიმპალთა T, ულყუანთა ლემპართა M, ულყუანთა ლამპართა m. არა თანაშერთვით T, არა შერთვა Mm. 7 დაუტევნეს MT, დაუტევნოს m. გექმნა T. 9 სიტყუანი Dc] – MTm. მიუთხრეს Mm. 9-10 განშუენებულ T. ვერ MT. 13 მიავლინა Mm. რობომისსა m. ძესა Mm. ნაბოტიანისა M, ნაბოტიანისსა m. 14-15 წარმოვლინებულ ... მიერ – Mm. 16 იქმნეს Mm. და უკეთუ – Mm. განეყენო] განაყენენ Mm. 17 ქორწილთა შეყოფათა m. შეურაცხ-ყვნე კიკნ., შეურაცხყვენ MTm. 18 იქმენ m. 19 მიმოდაიბნენ Mm. 21 იქმნას Mm. ეგოს m. 22 ხოლო – Mm. 24 გარეჯით TR. 25 რასმენ Mm. 26 სარწმუნოებასა] + ზედა T.

ჟამთააღმწერელი

M449v ხოლო ჩუენ ზემოქსენებულისა აჰმადის მიმართ აღვიდეთ. ვინათგან მოაკუდინა აჰმადა
მმა თუსი, ყონღარდა, | იხილეს უწესოება აჰმადასი ნონინთა, ხუარასანს მდგომთა, განდგეს
და დასუეს ყაენად ძე აბალა ყაენისა, სახელით არღუნ. ვითარცა ცნა ესე აჰმადა ყაენმან,
შეკრება სპა მისი, და მოუწოდა მეფესა და სპასა მისსა, რათა წარჰყვეს ხუარასანს
ბრძოლად არღუნ ყაენისა. და წარვიდა მეფე და თანა-წარიტანა ყოველი ძალი მისი და 5
R446r
T323r მანდატურთუხუცესი, დიდისა შანშეს ძე, | ივანე, და საღუნის | ძე, ხუტლუბუღა ამირ-
სპასალარი. და წარემართნეს და განვლეს ერაცი, და მივიდეს საზღვარსა არღუნისსა. ვითარ
იხილა არღუნ სიმრავლე ლაშქრისა, ვერ წინა-აღუდგა, არამედ ივლტოდა და შევიდა
ციხესა, ქალასად წოდებულსა, რომელსა უკანა მიუდგა ყაენი აჰმადა და მოიცვა ციხე
ქალასი. ვითარ უღონო იქმნა არღუნ, ევედრა, რათა არა აბრალოს და შეუნდოს, და მოსცეს 10
ფიცი და მივიდეს წინაშე მისსა. და ისმინა აჰმადა და მისცა ფიცი უვნებელობისა, რამეთუ
სპარსთა რჯული აელო აჰმადას. და გამოვიდა არღუნ ციხით და მოვიდა ბიძასა მისსა
წინაშე, და ესრეთ წარემართნეს. ხოლო ვითარ ვიდოდეს ხუარასანს, შეკრბეს სპანი ვინმე
უწესონი და ცუდნი კაცნი და მტერნი ქრისტიანეთანი, რომელ ქრისტიანის კაცის სიკუდი-
ლი დიდად ღუაწლად უჩნდის, რამეთუ უღმრთოსა მის მოჰამედის მოძღურება ესრეთ იყო, 15
M450r რომელი დაეწერა ცუდი სიტყუა წიგნსა მისსა ყურანსა შინა, ვითარმედ: „უკეთუ მოჰკლათ
ქრისტიანე, სამოთხეს შესლვად ხართ, და უკეთუ მათგან მოიკლათ, მაშინცა შესლვად
ხართ“. ამისთჳს უღმრთო იგი კრებული ჯიმრთა შეკრბა და სადაცა პოებდეს ქართველსა,
ერთსა გინა ორსა, მოკლვიდიან.

ცნა ესე სურამელის ბეგას შვილმან, რატი, რამეთუ ყრმა იყო, და წარვიდა სამოცითა 20
R446v კაცითა და პოვნა მთასა რასამე მაგარსა შინა მყოფნი კაცი სამასი ოდენ. | ზედა-მიეტევა და
იქმნა ბრძოლა ფიცხელი. და პირველსავე შეკრებასა მეოტ იქმნეს და უმრავლესი მათი
T323v
m317r მოსწყდა, სხუანი მოიყვანნა წინაშე მეფისა, რომლისა|თუსცა | დიდად პატივ-სცა მეფემან და
მრავალი ნიჭი უბოძა. და მიერ წარმოვიდეს და მოიწივნეს ჰერესა და ყაზვინსა. და ყაენმან
დიდად დაუმაღლა მეფესა თანახლება ხუარასანს და პატივიცა უყო დიდი, და ყოველნი 25
მთავარნი საქართველოსანი მოსცნა. და ყაენი შინა წარვიდა, რათა მივიდეს ცოლთა თანა
გამარჯუებული. მეფე თანა-წარმოიტანა, ხოლო ძმისწული მისი, არღუნ, დაუტევა ჰერესა,

2 ყონღადარ Mm, ყუნღადარ T. ხუარასანის Mm, ხუარასანს T. 3 ყანად M, ყაინად T. ძე აბალა ... ყაენმან – Mm. ყაინისა T. ყაინმან T. 4 შეკრბა Mm. 5 ყანისა M, ყენისა m, ყაინისა T. 6 შანშას M. 7 და – T. არღუნისსა] – ხოლო T. 9 ქალსად MTmR. ყანი M, ყენი m, ყაინი T. აჰმადა] ჰამად m. 10 ქალასი Mm, ქალსაჲ TR. ხოლო ვითარ T. 11 აჰმადამ T, ჰამადა m. 12 ჰამადს m. 14 რომელთა T. 15 უღმრთოსა მის – Mm. მოჰამედის T, მოაჰმადისა Mm. მოძღრობაჲ T. ესრეთ იყო – Mm. 16 ~ ყურანსა წიგნსა შინა მისსა Mm. უკეთუ – Mm. 17 ქრისტიანე ... მოიკლათ – Mm. 18 უღმრთო Mm. 20 რატიმ T. და (წარვიდა) – T. 22 ბრძოლა] ომი TR. იქმნა Mm. 22-23 მათი მოსწყდა] მათგანი მოისრნეს T. 24 ებოძა T. ჰერესა MTR, ჰერეთსა m. ყაზმინსა MTmR. ყანმა M, ყენმა m, ყაინმან T. 25 დაუმაღლა] + და m. 26 ყანი M, ყაინი T. შინ m. ~ წარვიდა შინა. მოვიდეს Mm. 27 ჰერესა MTR, ჰერეთსა m.

ჟამთააღმწერელი

M450v და ნონინი ყოველი დაუტევა არღუნს თანა, და დავედრა აღინაყს და სხუათა ნონინთა, რათა მცირედნი დღენი დაყენენ და | მერმე მოაკუდინონ არღუნს. და იყენეს ნონინნი არღუნს თანა, და ქმნეს განზრახვა დიდმა ბუღა და იას-ბუღა, ნათესავით იორადთა მთავარმან, რათა აბალას შვილი არღუნს ყაენად დასუან და აჰმადა მოაკუდინონ, რომელ ყვესცა. მსწრაფლ მივიდეს ღამით და გამოიყვანეს აღინაყ, კარავსა შინა მწოლი, და მოაკუდინეს. და ვითარ განთენდა, 5 არღუნს ყაენად ქადაგეს, და წარმოვიდეს დევნად აჰმადისა. ხოლო იგი მოვიდა ურდოთა შინა მისთა უჟანს, მოეწივნეს და საბლითა მოაშთვეს.

R447r 38. ხოლო მეფესა დიმიტრის პირველვე მიუმცნეს, რათა განეყენოს აჰმადას, და ყოცა მეფემან და მობრუნდა, და მოვიდა ყაენს არღუნს წინაშე. ხოლო მან კეთილად | შეიწყნარა და მოსცა ყოველი სამეფო მისი და სახლი ავაგ ათაბაგისა, რომელი აქუნდა საჰიბ-დივანს, 10 T324r რამეთუ ყაენი კელთა შინა ბუღასათა იყო, და ბუღა მოყუარეცა იყო და მზახალი მეფისა. და წარვიდა შინა მშუდობით, განმარჯუებული, და წარავლინა ძე მისი დავით მცირე სახლსა ზედა ათაბაგისასა, რათა მუნ იზრდებოდეს და აქუნდეს საუფლისწულოდ. და ესრეთ დღითი დღე წარემატებოდეს მეფობასა მისსა. და კათალიკოზი აბრაჰამ კეთილად მართებდა საჭეთა კათოლიკე ეკლესიისათა, რამეთუ იყო კაცი ესე მართლმოქმედი კეთილთა საქმეთა და 15 საურავთა სამეფოთა გამგე კეთილი.

M451r | ხოლო მეფესა დიმიტრის ესხნეს შვილნი დედოფალსა ტრაპიზონელისა ასულსა თანა, m317v | პირმშო დავით, ვახტანგ, ლაშა და მანოველ, და ასული რუსუდანი. | ხოლო თათრის ასულსა თანა ძენი ორნი: ბაიდუ და იადგარ, ასული ჯიგდა. ხოლო ასულმან ბექასამან, ნათელ, უშვა ძე მხოლო გიორგი, რომელი უკანასკნელ ძმათა მისთა მეფე იქმნა და 20 განდიდნა უმეტეს შემდგომთა მეფეთა, რამეთუ მარტო იყო ძე დედისა, მარტო შვა დედამან. ვითარცა მარგალიტისათუს თქმულ არს მარტოება უმჯობესისათუს, ეგრეთვე გიორგი იპოვა უმჯობესი ყოველთა კაცთა მის ჟამისათა, არა ოდენ კელმწიფეთა, არამედ ყოველთა კაცთა. ამან დიმიტრი მოიგო სიმდიდრე დიდადღიდი სიმდიდრესავე ზედა, რომელ დაშთომოდა R447v მამისა | მისისაგან, და მსახურებდა ყაენსა არღუნს, რამეთუ თანა-შეეწეოდა ნონინი დიდი ბუღა, 25 რომელსა პატივად ჩინქიშანობა მისცა ყაენმან, რომელი ყოველთა პატივთა უმეტეს არს.

1 ნონინი m. ალიყანს MTmR. 2 არღუნის Mm. 3 ქნეს M. ოირადთა] იორდთა Mm, იორიდთა TR. აშაღას Mm. 4 არღუნ – Mm. ყანად M, ყანად T. 5 აღინაყ – Mm, ალიყან TR. 6 ყანად M, ყენად m, ყანად T. ურდოსა T. შინა – Mm. 7 უჟანს Mm. საბლით m. მოაშთვეს] + აჰმადი ყაენი T. 8 ხოლო – Mm. დიმიტრის – Mm. ჰამადას Mm. 9 ყანს M, ყენს m, ყანს T. შეიწყალა Mm. 10 რომელ MT. საჰიბ-დივანს] სიფდევანს Mm, სიფდივანს T. 11 ყანი M, ყენი m, ყანი T. იყო – Mm. მეფისა] + იყო m. 14 მართედეს m. 15 ეკლესიათა m. კეთილი – Mm. 17 დიმიტრის] დატრის M. ტრაპიზონელთა Mm. ასულისა Mm. 18 ამონველ Mm. ასულისა Mm. ბაღურ MTm. ჯიგდა Mm, ჯიგდა ხათუნ T. ბექამან M, ბექასმან m. 22 თქმულაარს M. მარტიობა Mm. იპოვა] იშვა m (ზევიდან წარწერილია: „იპოვა“). 23 უმჯობესი – m. მის ჟამისათა ... კაცთა – m. 24 დატრი M. დიმიტრი] + მეფემან T. 25 ყანსა M, ყენს m, ყანს T. 26 ჩინქიშანობა] ჩინგი ყანობა Mm, ჩინგი ყანობაჲ T. ყანმან M, ყენმან m, ყანმან T. რომელი – MTmR.

ჟამთააღმწერელი

T324v მაშინ განუდგეს ყაენსა დარუბანდელნი და წარვიდა ყაენი დარუბანდს, მოუწოდა მეფესა დიმიტრის, და წარჰყვა. და შევიდეს დარუბანდს და ვერ | წინა-აღუდგეს დარუბანდელნი, და ივლტოდეს სიმაგრესა ციხისასა, რომელსა ანიყად უწოდდეს, და გარემოადგეს და ვერა ავნეს რა. მაშინ ყაენმან არღუნ უბრძანა მეფესა, რათა ებრძოლოს, რამეთუ იყო M451v ფრიად მაგარი. აღიჭურა მეფე და სპა მისი, და გარე-შეეხზვნეს და შეუკდეს ციხესა, რამეთუ ბეგას შვილი რატი უპირველეს გავიდა, და წარუღეს ციხე და თავადნი მათნი დაკოცნეს, და წარმოიღეს ტყუე და განძი და დედა-წული მათი და ციხე დაწუეს. ყოველსა ხედვიდა ყაენი. თვთ მეფისა აქუნდა მტერობა, სთხოვა ჯაჭვ სახელოვანი და მსწრაფლ მიანიჭა მეფემან, და წარმოვიდეს შინა.

და ვითარცა გარდაკდეს ჟამნი მრავალნი, და რაჟამს წელიწდისა თავი მოიწვევის, რომელსა ურდსინგად უწოდდეს, რომელ არს ენითა მათითა, რომელი იქმნების მარტსა ათხუთმეტსა, მიავლინა ყაენმან ნოინნი, და დაესხნეს ბუღას და შეიპყრეს, და აღიღეს ყოველი სიმდიდრე მისი და მოიყვანეს წინაშე ყაენისა. და მან მსწრაფლ ბრძანა განუკითხავად მოკლვა მისი და ძისა მისისა. და მოაკუდინეს | ბუღა და ყოველნი ნათესავნი მისნი. წარავლინეს ყოველგან კაცი, საბერძნეთს, შამს და ხუარასანს და მრავალნი დიდნი ნოინნი მოსწყვდნეს. და ესრეთ შეიქმნა კლვა და მოსრვა ნოინთა.

და წარმოავლინა ელჩი მეფისა მკმობელმან ყაენმან და აწვა ურდოსა მეფე. ხოლო ვითარ ცნა სიკუდილი ბუღასი მეფემან, დაუძმიდა დიდად. და მოუწოდა მეფემან კათალიკოზსა აბრაჰამს და ეპისკოპოზთა და მონასტერთა და უდაბნოთა გარეგისათა მღვდელმონაზონთა, და ყოველთა მთავართა სამეფოსა მისისათა. შემოკრებს მის წინაშე. და დაჯდა ტახტსა ზედა და დასხდეს ყოველნი. და აღალო მეფემან პირი თუსი და ბრძანა: „ისმინეთ ჩემი ყოველთა კათალიკოზთა და ეპისკოპოზთა და წარჩინებულთა სამეფოსა ჩემისათა, ვითარმედ შეისუენა მამამან ჩემმან, დავმთი ყრმა მცირე მძლავრებასა შინა თათართასა. და ღმერთმან ყოვლისამპყრობელმან და უფალმან ჩუენმან იესო ქრისტემან და ყოვლადწმიდამან ღმრთისმშობელმან, რომლისა ნაწილადცა ვართ, და ჯუარმან პატიოსანმან, რომელი მოგუენიჭა ჩუენ, მეფეთა, დამიცვა და მიმაწია ასაკად სისრულისა, და მომადლა მეფობა, სკიპტრა და პორფირი მეფობისა, და თანადგომითა თქუენითა წარვმართე მეფობა, და

1 ყანსა M, ყენს m, ყაინს T. ყაინი T] – Mm. 2 დიმიტრის – M. 2-3 დარუბანდელნი – Mm. 3 ანიყად] ანუად Mm, ანიყად TR. 4 რა – Mm. ყანმან M, ყენმან m, ყაინმან T. 5 სპანი T. და – T. 7 დაკოცეს Mm. მათი] ურიცხვ T. 8 ყანი M, ყენი m, ყაინი T. მეფესა Mm. 10 წელიწდისა თავი მოიწვევის Mm, მოიწია წლის თავი TR. 11 უწოდეს Mm. 12 ათხუთმეტსა Mm, მეოთხუთმეტესა TR. ყანმა M, ყენმან m, ყაინმან T. ნოინი MT. 13 წინაშე ყაენისა – Mm. ყაენისა T. ბრძანა – Mm. 14 ბუღა – Mm. მისნი T, ბუღასნი Mm. 17 ყანმან M, ყაინმან T. 18 ვითარ – Mm. და – MT. 19 აბრაჰამს Mm. გარესჯისა T. 19-20 მღვდელ-მონაზონთა – Mm. 21 ტახტსა ზედა და დასხდეს – Mm. 21-22 ისმინეთ ჩემი ყოველთა – Mm. 23 მამამა ჩემმა M. მძლავრობასა Mm. 24 და უფალმან ჩუენმან – Mm. იესომ Mm. 26 მეფეთა] + მიერ T. დამიცვას და მიმაწიოს Mm. მომადლოს Mm. 27 თქუენითა ჯავ, გაუხჩ., კიკნ. – MTmR.

ჟამთააღმწერელი

R448v აქამომდე მშულობით ჰგეის სამეფო ჩემი. აწ განრისხებულ არს ყანნი, და ყოველი მთავარი მისი მოუწყუდიან, და აწ მე მიწოდს წინაშე მისსა. ვგონებ ბოროტისყოფასა, თუ არა წარვიდე ურდოსა, | და წარვიდე მთიულეთს, სიმაგრეთა შინა, და დავიცვა თავი ჩემი. და აჰა, ყოველი სამეფო ჩემი წინაშე მათსა ძეს. იხილეთ, რავდენი სული ქრისტიანე სიკუდილ-სა მიეცემის და ტყუე იქმნების, და ეკლესიანი შეიგინებიან და მოოკრდებიან, ხატნი და ჯუარნი დაიძუსრვიან. და უკეთუ წარვიდე ყანს წინაშე, დასტურობით უწყი, მომკლავს. და აწ სიბრძნითა თქუენითა განაგეთ საქმე ესე. მე ესრეთ ვგონებ: მრავალმღელვარე არს საწუთო ესე, დაუდგრომელ და წარმავალ, დღენი ჩუენნი სიზმრებრ და აჩრდილებრ წარვლენ. და უნებელ და მსწრაფლ თანა-გუაც წარსლვა სოფლის ამისგან. რა სარგებელ არს | ცხორება | ჩემი, უკეთუ ჩემთვს მრავალი სული მოკუდეს და მე ტვრთმძიმე ცოდვითა განვიდე სოფლისა ამისგან? აწ მნებავს, რათა წარვიდე ყანს წინაშე, და იყოს ნება ღმრთისა. უკეთუ მე მომკლან, ვგონებ, რომე ქუეყანა უვნებელად დარჩეს“.

M452v
m318v
T325v ვითარ ესმა კათალიკოზთა და ეპისკოპოზთა და მოძღუართა და მთავართა, განკვრდეს, თუ ვითარ დადვა მეფემან სული თვისი ერისა მისისათვს, და ესრეთ პასუხი უგეს: „არა არს ნაცვალი შენი, მეფეო. გაშოროს ღმერთმან მოკლვა თათართაგან. მოოკრდეს ქუეყანა და შვილნი შენნი მიმოდაიბნევიან. თუ ქუეყანაცა დაშთების, რა არს ნაცვალი შენი? აწ გეზრახებით, რათა წარხვიდე სიმაგრეთა მთიულეთისათა, ანუ აფხაზთასა, ვითარ ქმნა მამამან შენმან. და არა საჭირო არს განწირვა თავისა შენისა შენგან. ჩუენ ყოველნი მტკიცედ ვჰგეით ერთგულებასა“.

R449r ვითარცა ესმა მეფესა, თქუა: „თქუენ ერთგულებისა და სიყუარულისა ჩემისათვს იტყვთ, გარნა მეწყალის უბრალო ერი, ვითარცა ცხოვარნი კლვად უღონო არიან და არასადა აქუნ ნუგეშინისცემა. მე დავსდებ სულსა ჩემსა ერისათვს ჩემისა და არა დავიშლი ურდოსა წასლვას“. მაშინ განკვრებულნი ყოველნი აღდგეს და რქუა აბრაჰამ კათალიკოზმან: „არა არს საქმე, მეფეო, განწირვა სულისა შენისა, რამეთუ მრავალთა მეფეთა მიურიდნია და დაუცავს თავი თვისი. აწ თუ შენ დასდებ სულსა შენსა ერისათვს, ჩუენ, ყოველნი ეპისკოპოზნი, ვიტვრთავთ ცოდვათა შენთა. არამედ წინაშე ღმრთისა ვწამებთ, მოწამეთა თანა შერაცხილ | იქმნე, ვითარცა უფალი სახარებასა შინა ბრძანებს: „უფროს ამისსა სიყუარული არა არს, რათა დადვას კაცმან სული თვისი მოყუისისათვს“. და უკეთუ

1 ყანი M, ყენი m, ყანნი T. 3 და ჰა M. 4 რაოდენი m. 6 ყანს M, ყენს m, ყანის T. 7 საქმე ესე Dc] – MTmR. 8 სიზრმლებ M, სიზრმებ m. აჩრდილებ Mm. 9 და მსწრაფლ – Mm. 10 ჩემთვს – m. ცოდვითა – Mm. 11 ყანს M, ყანის T. წინა Mm. 12 მამკლან Mm. 13 ხოლო ვითარ T. ესმათ T. კათალიკოზსა T. 14 მეფემან – m. 15 გაშორვოს Mm. და Dc გორგ. – MTmR. 16 არს] არის Mm. 17 რათა] + არა Mm. მთიულეთისასა Mm. 18 თავისა] სულისა T. 20 თქუა] + მეფემან m. თქუენ – m. სიყუარულისათვს M, სიყუარულობისათვს m. ჩემისათვს – Mm. 21 მეწყალვის T. უღონო] უბრალო m (სიტყვის თავზე წარწერილია: „უღონო“). 22 ნუგეშინის ცემად m. 23 აღდგეს – Mm. 24 საქმე – Mm. განწირვა სულისა შენისა] განსწირავ სულსა შენსა TR. 25 თავი] სულა T. შენ – m. ამისა Mm.

ჟამთააღმწერელი

ერთისა მოყუსისათჳს სულისა დადება კეთილ არს, რავდენ ურიცხუთა სულთა ცხოვნება ეგოდენ სარგებელ არს?“

m319r 39. ვითარცა ესმნეს მეფესა კათალიკოზისაგან, განიხარა და დაასკუნა წარსლვა ურდოსა დიდითა დიდებითა და საჭურჭლითა, და თანა-წარჰყვა | კათალიკოზი აბრაჰამ. და განუჩინა შვილთა საყოფელი. ყოველთა მთავართა, რომელნი არა თანა-წარჰყვნეს, შევედრნა შვილნი მისნი და წარგზავნა რომელნიმე მთიულეთს და რომელნიმე – კახეთს. ხოლო ყრმა მცირე გიორგი წარგზავნა ტაოს, იშხანის ციხესა, | ასპარეშენს, და თუთ წარვიდეს ურდოსა. და ვითარ მივიდა ქუეყანასა ხუაშაქისა, ავაგის ასულისა, მუნ დახუდა ძე მისი დავით, რომელი-იგიცა წარიტანა, ამისთჳს რომელ უეჭუელ იქმნას ყენი და ჰგონოს ერთგულება მისი.

M453v ვითარ ვლეს მცირედ და მიეახლნეს ურდოსა, ჰგონა ყენმან მეფისა არმისლვა, წარმოავლინა ნონი ერთი, სახელით თუქალ, ძე ზემოქსენებულისა იას-ბუღასი, რათა მოიყვანოს მეფე. მგზავრ მიმავალსა მეფესა წინა დაემთხვა. რომელმან მყის აღიღო ყოველი ბარგი და სიმდიდრე მისი და მეფე ჰყრობილ ყო და მიიყვანა ყენს არლუნს წინაშე. ხოლო მანცა ჰყრობილ ყო და განიზრახვიდა ყენი, უკეთუ ბოროტი უყოს მეფესა, არღარავინ არს ღირსი მეფობისა, და თუ არა ბოროტი შეამთხვოს, ვითარ განუტეოს მიმდგომი და მზრახავი ბუღასი.

T326v | ხოლო რქუა ხუტლუბუღა ყენს: „ნუ იურვი მაგას, რამეთუ მე მოვიყვანო შვილი აფხაზთა მეფისა დავითისი, სახელით ვახტანგ, და მას მიუბოძე მეფობა, რომელ ორივე სამეფო ბრძანებასა შენსა მორჩილებდეს“. სთნდა ყენსა სიტყუა ესე და წარავლინა ხუტლუბუღა იმერით დავით მეფისა წინაშე, უქადა ძესა მისსა მეფობა და დაჲ მისი, ოლჯათ, – ცოლად.

R450r და ვითარ წარვიდა ხუტლუბუღა, ჰკითხეს მეფესა დიმიტრის, რათა აღწეროს ყოველი სიმდიდრე მისი, საჭურჭლე, ზროხა და ცხოვარი და ყოველი საქონელი მისი. რამეთუ ჰყრობილ იყო თუთ მეფე და მთავარნი | მისნი, თჳნიერ აბრაჰამ კათალიკოზისაგან კიდე, და არღარა იყო ღონე. აღწერა, რაცა აქუნდა, სიმდიდრე ფრიადი. წარმოგზავნეს კაცი და m319v წარიღეს ყოველი, | არარა დაშთა, რამეთუ მოქალაქეთაცა უწყოდეს საგანძური მეფისანი და

1 მოყუარისთჳს TR. მოყუსისათჳს ბრ.,] მოყუსისა MmR, მოყურისა T, 3 ხოლო ვითარცა T. დაჲსკუნა T. 4 და საჭურჭლითა – Mm. თანა წარჰყუა TR. 5 შევედრნა m. 6 რომელიმე M. რომელიმე MmR. 7 იშხანის TR. ასპარაბეთს Mm. თუთ] იგი Mm. წავიდა TR. 8 ~ ავაგის ასულის ზვაშაქისასა TR. 9 იქმნეს TR. ყანი M, ყენი m, ყაინი T. 11 მიახლნეს m. ჰგონა] ეგონა m. ყანმან M, ყენს m, ყაინმან T. მეფისა M. 12 თუქალ გორგ., სიუქოლ MTmR. 13 წინ m. დაემთხვა T. 14 მიყუანა Mm. ყანს M, ყენს m, ყაინს T. 15 ყენი – Mm, ყაინი T. უკეთუ] რათა Mm. 16 შეამთხვიოს M. განუტიოს T. 18 ხოლო – Mm. ხუტლუბუღა M. ყანსა M, ყენს m, ყაინსა T. მაგას – m. 19 მეფის დავითისა T. 20 ყანსა M, ყენს m, ყაინსა T. 20-21 ხუტულ ბუღა m. 21 იმერით Mm, იმერიოს TR. მეფესა Mm. დაჲ TR] ასული Mm. 23 ხუტლიბუღა M, ხუტულბუღა m. დიმიტრის] დატრის M. 25 აბრამ MTm. 26 ფრიადიცა T. წარმოგზავნა Mm.

ჟამთააღმწერელი

M454r შინაგამცემელ იქმნეს. ხოლო იტყვან ამასცა, ხოჯა-აზიზის შვილი, რომლისა მამა მოეკლა მეფესა და ვითოს, ხუტლუბულა და იგი, – ორნივე მტერობად შეითქუნეს მეფისა. და მივიდა ყაენს წინაშე საჭურჭლე მეფისა, და განკურდა და მცირედ დასცხრა გულისწყრომისაგან, და არღა ეგრე გონებდა ბოროტისა ყოფასა. და ვითარ იხილეს ვაზირთა მეფისათა, ფლობილთა, რქუეს: „აჰა, თავი შენი კელთა შენთა შინა არს. ღამით მოიდგინენ ცხენნი მორბედნი და წარვედ, და განერე კელთაგან ამათთა, რამეთუ არა არს ნაცვალი სულისა შენისა“. რქუა მე- 5

T327r ფემან: „ისმინეთ ჩემი, პირველვე უწყოდე სიკუდილი ჩემი და დავდევ თავი ჩემი | და სული ჩემი ერისათვს ჩემისა. ხოლო აწ თუ წარვიდე, უბრალო ერი მოისრას. რა სარგებელ არს, უკეთუ ყოველი სოფელი შევიდინო და სული წარვიწყმიდო?“ არა ისმინა განზრახვა მთავართა მისთა. 10

R450v და მოიწია ხუტლუბულა ღიბთ-იმერით და მოაკსენა ყაენსა, ვითარმედ: „დავით მეფე წარმოავლენს ძესა თვსსა მსახურებად შენდა და სპასა აფხაზთასა, რათა გამსახურებდენ“. ცნა ყაენმან, კუალად | დააპატიმრეს მეფე დიმიტრი, და ვითარ გარდაკდა ორი დღე, კუალად შეიპყრეს მეფე და ძე მისი, მცირე ყრმა დავით, ცალკე. და წარჰყვა თანა მღდელ-მონაზონი გაზრდილი მისი, მოსე. და არგნითა სცეს მეფესა, და ეგონა ყოველთა არღარა მოკლვა მეფისა, რამეთუ წესად აქუნდა, რა არგნითა სციან, არღა მოაკუდინიან. გარნა არა დამშუდნა გულის- 15

M454v წყრომისაგან. წარიყვანეს სამსჯავროსა სახლსა, რომელსა დივანხანად უწოდდეს, და ჰკითხვიდეს, უკეთუ თანა-ეწამა განზრახვასა ჩინქიშან ბუღასასა, და ვერა ბრალი პოვეს. და წარვიდა ტოდან ვინმე ნოინი ყაენს წინაშე, რათა არა მოაკუდინოს მეფე, და ვერ აღასრულა 20

m320r სათხოველი მისი. და მოიწივნეს ათორმეტნი | მკედარნი ყაენისანი, რათა წარიყვანონ და სიკუდილსა მისცენ. ცნა სიკუდილი მეფემან, მხიარულითა პირითა მოიკითხვიდა მთავართა საქართველოსათა, რამეთუ ყოველნი მუნ მოსრულ იყვნეს ნუგეშინისცემად მეფისა, და ხუტლუბულაცა მდგომარე იყო. რქუა მეფემან: „უკეთუ ძალ-გიც, ყაენს წინაშე შემეწიე სიკუდილსა ამას შინა, თუ არა გნებავს, ძე ჩემი, მცირე დავით, ილუაწე, რათა არა მოიკლას 25

T327v გულისწყრომითა აღსავსისა ყაენისაგან“. ხოლო მან და ყოველთა მთავართა იწყეს ტირილად და განვიდეს გარე. ილოცა და ეზიარა სისხლსა და კორცსა მეუფისა ჩუენისა ქრისტეს

1 იტყვან T. ამასაცა m. 2 მეფეს Mm. ხუტულ ბულა m. მტერობდა შეითქუნეს m. 3 ყანს M, ყენს m, ყაინს T. მეფისა M. სულის წყრომისაგან M. 4 ბოროტის ყოფად TR. ფლობილთა Mm, ფლობილად T, ფლობილათ R. 5 მოიდგინენ m, მოიდგინა T. ცხენი მორბედი m. 6 და განერე – Mm. რამეთუ Dc] – MTmR. 7 პირველ Mm. თავი ჩემი T, თავი Mm. 9 შევიდინო m, შევიდინე T. წარვსწყმიდო M, წარვიწყმიდო m. 10 ხუტულბულა m. ყაენსა – MTm, ყაინსა R. 12 ყანმან M, ყენმან m, ყაინმან T. დაჰპატიმრეს MT. დიმიტრი] დატრი. 13 შიპყრეს M. მღდელთ მონოზანი m. 14 ყოველთა] + და m. არღარა] + რა T. 15-16 გულის წყრომისაგან Mm, გულისწყრომა მისი TR. 16 და წარიყვანეს m. დივანხანობით m, დივანხანად TR. უწოდეს Mm. 17 განძრახვასა m. 18 ტოდან D, ტოდან MTR, ტოდანა m. ყანს M, ყენს m, ყაინს T. ვერა M. 19 მოიწივნეს M. ათორმეტი m. ყაინსნი M, ყაინსნი T. 20 მეფემან – MT. 21 და – m. 22 ხუტილბულაცა m. ყანს M, ყენს m, ყაინს T. შემეწიენით Mm. 24 აღსავსისა ყაუხჩ., კიკნ., აღსავსითა MTmR. ყაენისაგან] – Mm, ყაინისაგან T. 25 განვიდა m. მეუფისა ჩუენისა – Mm. ქრისტესსა Mm.

ჟამთააღმწერელი

R451r ღმრთისასა. ეგრეთ აღსუეს ცხენსა და წარიყვანეს ვითარ მილიონ ერთ. და ევედრა მტარვალთა, რათა ილოცოს მცირედ. და ილოცვიდა ცრემლთა მოდინებითა ქუეყანასა ზედა, და მერმე წარუპყრა ქელი. აჰა, დღე საშინელი, ზარისაღსაკდელი, რომელი იკადრეს ბილწთა ცხებულსა ზედა ღმრთისასა. და წარკუეთეს თავი მეფესა დიმიტრის.

M455r ხოლო გამოჩნდა მასვე ჟამსა პატივი ღმრთისა მიერ ცხებულსა მისსა, რამეთუ მზემან შარავანდელი თვისი უჩინო ყო სრულიად, და იქმნა სიბნელე | დიდი, და ყოველნი წარმართნი განკვრდეს. იყო ჟამი მეათე და მწუხრამდე შეიმოსა ბნელი, ვითარ-იგი ყოვლისა სოფლისა ცხორებისა ვნებასა მეუფისასა, ეგრეთვე ამის ნეტარისა და საქართველოსათვის წამებულისა მეფისასა, რათა საცნაურ იქმნეს, რამეთუ პატიოსანი არიან ცხებულნი ღმრთისანი. ხოლო იყო მესამე შაბათი წმიდათა მარხვათა და ათორმეტ თვისა, ებრაელთა მიერ ნისანად წოდებული და ჩუენ მიერ მარტად.

m320v და აღასრულეს გულისწყრომა და არავე დასცხრა გულისწყრომა მათი, რამეთუ შეიპყრეს ყრმაცა დავით და ნოინსა ტოლაჩარს მიჰგუარეს, რომელსა მკედართმთავრობა აქუნდა. მას ღამესა, მწუხარებასა გულისასა, მოიცვეს ყრმაცა დავით კარავსა შინა მოსიკუდიდ, გარნა ვერა იკელთეს. და ვითარ განთენდა, განიპარა მოსე მდღელი, რომელი არაოდეს განეშორებო- და დავითს, და შევიდა | ტოლაჩარს წინაშე და აუწყა: „მოკლვა სწადის დავითისი“. ხოლო იგი აღდგა მსწრაფლ და წარვიდა ყაენს წინა და რქუა ყრმისა დავითის უბრალოება: | „რად გიკმს შეუცოდარისა ყრმისა მოკლვა? მე მომქადლე“. ისმინა და მოსცა. და წარიყვანა სახლსა თვისსა და შევედრა ხოჯასა თვისსა, რომელი უკანასკნელ საჰიბ-დივან იქმნა.

M455v ხოლო გვამი იგი პატიოსანი დიმიტრი მეფისა და[ი]ცვეს მრავალ დღე, რათა არა წარიღონ ქართველთა. და ესრეთ სრულ იქმნა წინასწართქმული ბასილი მთაწმიდელისა. ხოლო იყვნეს მრავალნი წარჩინებულნი საქართველოსანი და ვერვინ იკადრა წარყვანებად გუამი მეფისა. მაშინ კათალიკოზმან და მოსე იყიდნეს კაცნი, და მოსეცა თანა-წარჰყვა და მოიპარეს ღამით. მაშინ განგებითა ზეგარდმოთა გამოჩნდეს კაცნი ტფილისელნი, რომელთა აქუნდა თევზი წარსაღებელად, და თევზთა თანა იტურთეს და მოიყვანეს მცხეთას, და მუნ დამარხეს სამარხოსა მამათა მათთასა.

ვითარცა იქმნა ესე, დავით, ძე დიმიტრისი, შეინახა კეთილად ტოლაჩარ ნოინმან, ხოლო დედოფალი და სხუა ცოლი მეფისა დამალეს. და სორღალ წარვიდა სახლსა მამისა

1 ლ~თისა Mm. 2 ცრემლ მოდინებითა Mm. 4 და – T. მეფესა დიმიტრის – MT. 5 ცხებულისა MTm. მისისა T. 6 და იქმნა Dc] – MTmR. 7 ჟამი ი T. მწუხრამ Mm. 8 ვნებისა T. 9 რამეთუ – MTm. 10 იბ ათორმეტ Mm, იბ T, მეათორმეტე R. ნისად MTm, ნისანად R. 12 არაღავე T. 13 ტოლაჩარს კიკნ., ტაჩარს R, ტჩას MTm. 14-15 გარნა ვერა იკელთეს Dc] – MTm. 15 რომელ Mm. 16 ტაჩარს MTmR. მკლვა M, მოკვლა m. სწადის R] – MTm. 17 ყანს M, ყენს m, ყაინს T. გიკამს m. 18 შეუცოდარის Mm, შეუცოდარისა T. მომადლე MTmR. 19 სიბღევან MTm. 20 დიმიტრი] დატრი M. 21 წინასწარ თქმული Mm, წართქმული T. 22 წარყვანება MTm. 25 და – m. მოიყვანეს MT, მოიტანეს m. 27 ვითარცა R] – MTm. დიმიტრისი] დატრისი M. ტოლაჩარ კიკნ., ტაჩარ TR, ტაქარ Mm. ნოინ MTm. 28 სხუანი ცოლნი TR. მეფისანი MTmR. და – T. სორღალ – Mm, სორღალა TR.

ჟამთააღმწერელი

მისისა თათარში, ხოლო ასული ბექასი წარვიდა მამისა მისისა თანა სამცხეს, და ვახტანგ იყო მთიულეთს. ხოლო ყაენმან მისცა დედოფალსა სარჩოდ სკორეთისკევი, და ეახლნეს ორნი მცირედნი ძენი: მანოველ და ლაშა. და სორღალს წარჰყვეს ორნი შვილნი, ბაიდუ და იადგარ, სახლსა მამისა მისისა. და დარჩა ქუეყანა ესე უმეფოდ.

R452r
T328v
M456r
m321r

მოუწოდა ყაენმან ხუტლუბუღას და რქუა: „აჰა, მოვსრენ ყოველნი მტერნი ჩემნი და მტერიცა შენი, მეფე დიმიტრი, და აწ მეფე არღარა [არს საქართველოსა შინა]. აღმისრულე, რომელი | აღმითქუ, მოიყვანე ძე აფხაზთა მეფისა და იყოს იგი მეფედ. მაშინ მოგიტუალო საქართველო ყოველი და განაგებდი, ვითარ გნებავს“. წარვიდა ხუტლუბუღა მეფესა დავითს წინაშე. და ვითარ იხილა ხუტლუბუღა მეფემან დავით, მოუწოდა სპათა თვსთა, წარმოემართა და თანა-წარმოიტანა ძე მისი ვახტანგ, გარდამოვიდეს და დადგეს ტასისკარს, ქვიშხეთის მინდორსა. აქათ მოვიდეს სირმონ ნონინის შვილი ყონჩიბალ, ალინაყის შვილი ყურუმჩი, | რომელი დგის მათა ჯავახეთისათა, რომელ არიან არტანსა და სამცხეს შუა. და ყოველი დიდებულნი საქართველოსანი შემოკრბეს, და ყვეს ფიცი და სიმტკიცე ერთგულობისა. და მოსცა ძე მისი მეფემან, და მრავალნი თავადნი მისნი თანა-წარმოატანა. და წარმოვიდეს მსწრაფლ, და მეფე დავით შეიქცა ქუთათისს. და მოიწივნეს ყაენს არღუნს წინაშე. იხილა ყაენმან ვახტანგ, შეიყუარა სიკეთისა მისისათვს, რამეთუ იყო ტანითა სრულ, ჰაეროვან, ტკბილ, მოწყალე, სამართლისმოქმედ, უხუ, მდაბალ, ენატკბილ, განმზრახავ კეთილ, ყოვლისა საქმისა მცოდნე. ამას ვახტანგს მოსცა მეფობა ყოვლისა საქართველოსი და დაჲ თვსი ოლჯათ – ცოლად, და წარმოგზავნა და მოვიდეს ტფილისს.

VI

R452v

40. და შემოკრბეს კათალიკოზი და ეპისკოპოზნი | და მთავარნი, და დაადგეს გვრგვინი მეფობისა და დასუეს ტახტსა სამეფოსა და აღასრულეს წესი კურთხევისა. და დაიპყრა ყოველი საქართველო ნიკოფსით დარუბანდამდე, თვნიერ ჯაყელ-ციხისჯუარელისა ბექასი. და განიხარეს ყოველთა მკუდრთა საქართველოსათა, რომელ მოეცა ნათესავი მეფეთა პატიოსანი, ღმრთისმოყუარე, ტკბილი და მოსამართლე, ახოვანი და მკნე და სამკედროთა

2 ყაენმან გორგ., ყრმა მან MTmR. 3 მანოველ] მანვე MTm. სოღღარს Mm. 4 იედგარ MTm. უმეფო და MTm. 5 ყანმა M, ყენმა m, ყაინმან T. ხუტლუბუღას m. 6 დემეტრე MT. [არს საქართველოსა შინა] კიკნ. 7 მოვიყვანე T. 8 მოგეთვალა MTm. გნებავს] და წარვედ აფხაზეთს T. ხუტლუბუღა m. 9 დავითის T. ხუტლუბუღა m. მეფემან დავით – MTm. 10 და¹ – MTm. გარდმოვიდა Mm, გარდამოვიდა T. 11 აქათ – Mm. ყონჩიბალ] ყონჩიბ M, ყონჩიბა T, ყონჩიბალი m. 11-12 ალიყანის MTR, ყანის m. 12 ყურუმჩი MT. მთასა Mm. ჯავახეთისასა M. 13 და² – Mm. 14-15 თანა წარმოიტანა M, თან წარმოატანა m. 16 ყანს M, ყენს m, ყაინს T. წინა Mm. ყაენმან – Mm, ყაინმან ვითარცა T. 17 სრული Mm. აეროვანი Mm, აეროვან T. სიმართლის T. მდაბალი] + სამართლის მოქმედ M. 18 კეთილ Mm. მცოდნე Mm. 18-19 და ყოველი საქართველო MTm. 19 დაჲ – MTm. მოვიდა TR. 21 შამოკრბეს M. ეპისკოპოზნი] დეკანოზნი T. 22 დაიპყრა m. 23 ბექასა TR. 24 მეფეთა] + ჩუენთა TR. 25-629,1 ტკბილი ... აღსავსე – Mm.

ჟამთააღმწერელი

- T329r ზნითა აღსავსე. ამან აღიყვანა პატივსა ათაბაგობისასა და ამირსპასალარობისასა ხუტლუბუ-
ლა და მიუბოძა ორივე კელი და განგება სამეფოთა.
- M456v ხოლო დავით დამთა თათართა შინა ტოღაჩარ ნოინისთა, ჭირთა და იწროებათა შინა,
დელოფალი, დედა მათი, დამთა სკორეთს, და სხუანი ძმანი მათნი მიმოიბნივნეს. ხოლო უმრწამესი
ძმა მისი, გიორგი, რომელი უშვა ასულმან ბექასამან, წარიყვანა პაპამან მისმან, ბექამან, და 5
აღზარდა საკურველი და უმჯობესი ყოველთა კაცთა, ვითარ ქუემორე სიტყუამან ცხად-ყოს.
- m321v და ვითარ გარდაკდა ორი წელი, შეედვა საღმობა ბოროტი ყაენსა არღუნს, რამეთუ
R453r განკმეს ყოველნი ასონი მისნი და მოღპესცა კორცნი და ძუალნი აღმოსცუვედეს, და
განიყარა ყოველი გუამი მისი, და იყო ნახვა მისი უშუერ და საზარელ, და კინინდა
მიმსგავსებულ იყო მკუდარსა. ვითარ სნეულობდა არღუნ, ინება ხუტლუბუდა, რათა | დავით 10
მეფე ყოს, და მოდგა მის კერძო და ეცადა ნოინთა | წინა, რათა წარუღონ მეფობა ვახტანგს.
ტოღაჩარ თანა-შეეწეოდა დავითს და ოვსთა მეფის ძე, სახელით ფარეჯან, ძლიერად
შეეწეოდა დავითს. ამისთჳს საბრჭოდცა წარდგეს, თუ რომელსა მართებს მეფობა. ხოლო
სხუათა მთავართა ქართველთა არა სთნდა მეფობა დავითისი, მტკიცედ დგეს ერთგულობასა
ზედა ვახტანგისსა. ამისთჳს არა მოსცეს მეფობა დავითს, და ადგილ-ადგილ სოფელნი და 15
ქუეყანანი მოსცეს დავითს.
- T329v და ვითარ განგრძელდა ზეგარდმო რისხვა არღუნს ზედა, და სენი იგი განგრძელდე-
ბოდა ოთხისა თჳსა ჟამთა, განრღუეული თავით ფერკამდე, მოწყინა ნოინთა, შეკრბეს და
ზედა-მიეტევენეს, და კარავსა შინა მოშობისა მიერ სიკუდილსა მისცეს მასვე დღესა და
ჟამსა, რიცხუსა თჳსასა ათორმეტსა მარტსა, რომელსა შინა პატიოსანი და სანატრელი, 20
ცხებული, ღმრთისა მოწამე, ბრწყინვალე დიმიტრი მოიკლა. საცნაურ იქმნა: ამისთჳს
M457r მოიწია სენი ბოროტი | არღუნს ზედა, რომელ დასთხია სისხლი უბრალო მრავალი და
იკადრა ნაცვალსა ღმრთისასა კელის შესებად.
- მოკუდა არღუნ, და ყოველნი განმზრახნი მისნი, რომელნი მეფისა სიკუდილსა თა-
ნაშემწე ყოფილ იყვნეს, ყოველნი მოისრნეს. და მიერითგან მიეცა ფლობა დავითს, და 25
ნოინნი დავითისკე იყვნეს. ეგრეთცა მტკიცედ ეპყრა მეფობა ვახტანგს.
- R453v წარავლინეს ნოინთა კაცი და მოიყვანეს ყაენად ქელათუ-ქოუნ, ძმა არღუნისი, და
დასქუეს ტახტსა და კელთ-უგდეს საყაენო. ამან შეიყუარა კეთილად ვახტანგ, რამეთუ
ამისთჳს ჰგონა არღუნს ზედა მიწევნად რისხვა იგი სასტიკი. და ვითარცა ესრეთ იქმნებოდა,

3 ტაქარ Mm. ნოინისათა m. 4 სკორეთს R, კიკნ., საკურეთს MTm. მისნი T. უმრწამესი MT. 5 ძმა] ძე MTm. ბექასამან] + და T. 7 ბოროტი – Mm. 8 კორცნი – MTm. 9 განიყუარა M. 10 ხუტლუბუდა m. 11 მოდგა] მოდგამ Mm, მოდგამი TR. მისი T. 12 ტაქარ MmR, ტაჩარ T. დავით MTm. და – Mm. ბარეჯან Mm, ფარენჯ T. 17 არღუნზედ Mm, არღუნზედა T. 19 მოშობილსა Mm. მიერ – Mm. 20 რიცხვისა თჳსსა MTm. ათორმეტსა] იბ T. 21 დიმიტრი] დატრი M, დიმიტრი მეფეთ მეფე T. 22 მრავალი – Mm. 24 ყოველი Mm. განზრახვანი Mm. 25 მოეცა Mm. 26 ეგრეთცა Mm. 27 ყანად M, ყენად m, ყანად T. ქელთუქონ MTmR. 28 უდვეს Tm. საყანო M, საყენო m, საყანო T. რამეთუ – MTm. 29 ვითარცა – MTm. იქმნებოდა – Mm.

ჟამთააღმწერელი

შედეგა მცირე რამე სენი ვახტანგ მეფესა, რომლისა მიერ შეისუენაცა და მოკუდა სამ წელ მეფეყოფილი, საღმრთო-საკაცობოთა საქმითა სრული და შემკობილი, რამეთუ აღმზრდელი-ცა კეთილი და მეცნიერი ესუა, ფარსმანის შვილი. ცნა დავით, განმწარდა სიკეთისა და სიჭაბუკისა მისისათჳს, და იგლოვა წესისაებრ და ფრიად პატივ-სცა და წარგზავნა გელათს, m322r სამარხოსა | მეფეთასა. ვითარცა ესმა მეფესა, მამასა მისსა დავითს, სიკუდილი სასურველისა 5 და ყოველთა მიერ შეყუარებულისა ძისა მისისა, ვახტანგისი, უზომოთა ტკივილთა და T330r ვაებათა მოიციკეს, რამეთუ შეუძლებელ არს მოთხრობად თუთუქლისა. გარნა ესოდენ მოიციკა მწუხარებაჲმან, რომელ ვერღარა პოვა ღზინება და შემდგომად მცირეთა წელთა შეისუენა მანცა, პატიოსნითა სიბერითა აღსავსემან. დაუტევა სამნი ძენი, პირმშო ვიდრემე კოსტან- M457v ტინე, და მეორე მიქელ და უმრწამესი ალექსანდრე, რომელი უშვა დედოფალმან, | დიდისა 10 პალიალოლოსის ასულმან, კოსტანტინეპოლისა და საბერძნეთისა მპყრობელისამან. ხოლო R454r მიიღო მეფობა კოსტანტინე | პირმშობისა ძლით, რომლისა მეფობასა წინა-აღუდგა ძმა მისი, მიქელ, და დაიპყრა ქუეყანა რაჭისა და არგუეთი. და დღეთა მათთა იშლებოდა სამეფო, რომელთა საქმენი არა მოქსენებულ არიან. და არა ყვეს მშუდობა, ვიდრე არა მიიციკალნეს, რამეთუ, რომელსა ჟამსა დაიზავნიან, მყის შეიშალნიან. 15

41. ხოლო ჩუენ პირველივე გზა აღვლოთ მცირედ კერძო გარდამბიჯებელთა. დაჯდა რა ქელათუ ტახტსა ზედა, განდგა ქალაქი ტუნლუზალო. რა საბერძნეთით მოსრულ იყო ქელათუ, ჰგონეს უცალოება ყაენისა და განდგეს. მაშინ მოუწოდა ყოველთა სპათა მისთა და მეფისა დიმიტრის ძესა, დავითს, და მთავართა ქართლისათა, და შევედრა ტახტი და ცოლი მისი და ხათუნნი ნონისა სიქდურს. ხუტლუბულა და სხუანი მთავარნი საქართველოსანი 20 დაუტევენა მუნდანს, რამეთუ ეშინოდა გამოსლვისათჳს ბერქაანთასა. თუთ წარვიდა და დავით, ძე დიმიტრისი, თანა-წარიტანა. და ვითარ მიიწივნეს ტუნლუზალო ქალაქსა, გარე-მოადგა ოთხ თუე და ვერა ავნო. | და ვითარ მისჭირდა, მეხუთესა თუესა იწყეს ძლიერად ბრძოლად, T330v რამეთუ დავით და მცირედნი ქართველნი ბრძოდეს. წარუღეს ქალაქი და შიგან შევიდეს, სადა-იგი ქრისტიანენი ერთსა ყურესა შეკრებულ იყვნეს, და ევედრნეს დავითს, რათა 25

1 მცირედ T. 2 საქმითა გორგ. – MTmR. 4 სიჭაბუკისა M. 6 ვახტანგისა m. 6-7 ტკივილითა და ვაებითა Mm, ტკივილთა და მწუხარებათა TR. 7 მოთხრობა TR. 8 შემდგომად – MTm. 9 აღსავსემან ყაუხჩი, კიკნ., აღსავსე MTmR. პირმშონი MTm. 10 მორე MTm. 11 პალიალოლს M, პალიოლოს m, ალ ლალოს T. კოსტანპოლის-მან M, კოსტანტიპოლისმან mR. საბერძნეთისმან M. მპყრობელისამან ჯავ, მპყრობელმან MTmR. 12 კოსტანე M, კოსტანტილე m. პირმშობისა MTm. ძალითა Mm, ძლითა T, ძლით] + იმერეთისა m. 13 არღუბეთი Mm. 14 რომელთა] რათა Mm. 15 რამეთუ – MTm. მყის] და MTm. 16 პირველ MTm. აღვლეთ MTm. 17 ქელთუ MTm. ტუნლუზო MTm. 18 ქელათო MTm. ყენისა m. 19 დიმიტრის] დატრის Mm. ძესა დავითს – MTm. 20 სიქდურს კიკნ., ელგოს Mm, ვაგოს T. ხუტლუბულა m. 21 მუნდს MTR, მუნდანს m. ბერქაანთასა კიკნ., ბელქალნთასა Mm, ბერქალნთასა T, ბერქალნთასა R. და თუთ m. ~ დავით და Mm. 22 დიმიტრისი] დატრი Mm. მიიწივნეს MTm. 23 ავნო] + რა m.

ჟამთააღმწერელი

- R454v შეიწყალნეს და ყაენმან არა ბოროტი უყოს. უსმინა | და მცველნი დაუდგინნა და დაიცვნა
M458r და აღილო ხარაჯა | და საჭურჭლე | ურიცხუ, და მიერ წარმოვიდა.
m322v
- ხოლო მუნ ყოფასა ფარეჯანისა იწყეს ოვსთა ოკრებად, კოცად და რბევად და
ტყუენვად ქართლისა, და ქალაქი გორი წარტყუენეს და თუსად დაიჭირეს ოვსთა. მაშინ
შეკრბეს ქართლის ერისთავისა ბეგას ძესა, ჰამადას, წინაშე ყოველნი ქართველნი და
მოადგეს გორსა. და მრავალგზის შეებნეს ქალაქსა შინა, მრავალი კაცი მოკუდა, ოვსიცა
და ქართველიცა, და დაწუეს გორი სრულიად. და ვითარ მისჭირდა ოვსთა, ციხედამე
გარდმოუშვეს საბლითა კაცი და წარავლინეს მუხრანს მდგომთა თათართა თანა, რათა
შეეწივნენ. ვითარცა ესმა, ჩამოდგეს შუა, შუელა ქმნეს და ზავი. და მიერითგან შეიქმნა
მტერობა შორის ქართველთა და ოვსთა, ვიდრემდის მეფეთა შორის ბრწყინვალემან,
დიდმან სახელგანთქმულმან გიორგი, განასხნა და აღფხურნა. და ვითარ მოიწივნეს შინა,
მოუწოდა ყაენმან დავითს და რქუა: „ვინათგან დასდევ თავი შენი მსახურებად ჩემთვის და
სდგა ერთგულობასა ჩემსა ზედა, მომიცემია მეფობა და სამეფო შენტუს“. და წარმოგზავნა
ტფილისს და დასუა ტახტსა მამისა მისისასა. და თანა-წარმოატანნა სპანი საქართველოსანი,
შანშე და ხუტლუბულა და ყოველნი დიდებულნი. და მოუწოდეს სამცხით | ბექასა, და მან
არა ინება მოსლვად, რამეთუ ფრიად განდიდებულ იყო, თუთ არღარა წარვიდის არცა
ყაენს წინაშე, არცა მეფესა თანა. წარმოუვლინა ძე თუსი პირმშო, სამცხის სპასალარი
სარგის, და ყოველი ნამარხევი, რომელ აქუნდა მეფისა დიმიტრისაგან შევედრებული, და
სარტყელიცა იგი დიდფასისა. მოვიდა სარგის და მოილო ყოველივე დაუკლებელად მეფის
დავითის წინაშე. დასუეს მეფე ტახტსა ზედა და აკურთხეს კათალიკოზმან აბრაჰამ და
ეპისკოპოზთა.
- ხოლო მოსცა ყაენმან დაჲ მისი, ოლჯათ, რომელი ვახტანგს ცოლად ესუა. დაიპყრა
ყოველი სამეფო მამისა მისისა დიმიტრისი, თუნიერ ბექას, სამცხის მპყრობელისა მთავრისა,
ხოლო იგი პატივ-სცემდა მეფესა დავითს, მრავალთა ნიჭთა და ძღუენთა წარმოუვლენდის.
- ხოლო | დავით უმეტესთა ჟამთა იყვის წინაშე ყაენისა, დაღათუ ფარეჯან, ოვსთა მთავარი,
მსახურებდა კეთილად მეფესა, არამედ აქუნდა მტერობა ქართველთა და ოვსთა. ესოდენ
გარდაეკიდნიან ერთმანეთს, რომელიცა მძლე ექმნის, მოკლის. მაშინ წარვიდეს ქალაქსა

T331r

R455r

M458v

m323r

1 ყანმან M, ყაინმან T. დაუდგინა Mm. 3 ოსთა Mm. 4 და ქალაქი ... დაიჭირეს ოვსთა – MTm. 5 ამაღს Mm, ამაღას T. 6 მოაკუდინეს Mm. ოსიცა Mm. 7 ციხიდამენ M, ციხიდამე m, ციხიდამან T. 8 მუხნარს TR. რათა Mm, რ~ლთა T. 9 შეეწივნენ MT, შეეწივნეს m. შუა – MTm. ქნეს MTm. და² – m. 10 შორის – m. ოსთა M. ბრწყინვალემა M. 11 სახელ განთქმულმა M. აღფხურა Mm. შინა – m. 12 ყანმა M, ყაინმან T. 13 სამეფო შენტუს Mm, სამეფო შენი ყოველი T. 14 დასუეს MTm. მისისასა T, მათისასა Mm. თანა წარმოიტანა M, წარმოატანა m. 15 შანშა MTm. ხუტლუბულა m. 17 ყანს M, ყენს m, ყაინს T. წინაშე T, წინა Mm. 18 დიმიტრისაგან] დატრისაგან M. 20 და დასუეს T. აბრაჰამ Mm. 21 ეფისკოპოზთა M. 22 ყაინმან T. დაჲ] დაჲ MTm. 23 სამეფო – Mm. დიმიტრისი] დატრისა M. 25 ყაენისა – MTm. ფარეჯანოსთა Mm, ფარეჯანოსთა T. 26 [და ოვსთა] ჯავ, ყაუხჩ.

ჟამთააღმწერელი

- R455v ოვსნი ვაჭრობად, და მოიქცეს და იხილეს გლახაკი, და მისცეს ქველისსაქმე ოვსთა, რომელსა უპირველესსა ეწოდა სათხიზ და მეორესა უზურბეგ. და რქეუს: „გლახაკო, ევედრე ღმერთსა, | რათა დღეს ჩუენი და სურამელის ბეგას შვილის კრმალი ერთგან შეიყარნენ“.
- T331v ვითარ წარვლეს მცირედ, დახუდა ნადირობასა შინა მყოფი რატი მცირითა კაცითა, უსაჭურვლო. მყის ზედა-მოეტევენეს. აღილო ფარი და დაუდგა სივიწრესა წყლის გასავალსა. და პირველ სათხიზს უხეთქნა მუზარადსა, განუხო და ჩამოაგდო, და მოკუდა. მერმე უზურბეგ მოუქდა, ჰკრა მასცა ჯაჭვანსა მკარსა, განუკვეთა მკარი და ჩამოაგდო, ყრმათა რატიისთა მოაკუდინეს. იხილეს სხუათა ოვსთა და ივლტოდეს. ამისთჳს იტყჳს წინასწარმეტყუელი: „უფალი ამპარტავანთა შემუსრავს“. კუალად სხუა კმობს: „აღკოცენინ უფალმან ყოველნი ბაგენი მზაკუარნი და ენა დიდად მეტყუელი“.
- M459r ხოლო მოვიდა მწოდებელი თუქალისა წინაშე დავით მეფისა. და წარვიდა დავით წინაშე თუქალისა, რომელი დგა მათა არარატისათა. ვითარ იხილა თუქალ დავით მეფე, პატივითა შეიყუარა. ინება, რომელ ფიცთა მიერ ქმნან ერთობა სიყუარულისა. დაამტკიცეს ერთობა, და წარმოვიდა მეფე შინა, და მოსცა დმანისი, რომელი აქუნდა ხუტლუბუღას, მმასა მანგასარისსა. 5
- R456r 42. და ვითარ გარდაკდა მცირედი ჟამი, წარვიდეს ნოინნი, რომელნი თუქალისაგან ღლოლვილ იყვნეს, ვითარ ნავროზ, დიდისა არღუნის შვილი, რომელი იყო კაცი მკნე, ძლიერი, ახოვანი, მანქანი, შემმართებელი უმეტესობისა, აღინაყის შვილი ყურუმჩი, რომლის ძმა, ბუღა, მოეკლა თუქალს. | ესენი მივიდეს ხუარასანს, არღუნის შვილსა, ყაზანს ქოუნს, თანა, რომელსა აქუნდა მამისაგან საუფლისწულოდ ხუარასანი. შეიყარნეს და ინებეს, რათა ყაზან ყონ მთავრად და ყაენად. შეკრბეს ესე ყოველნი და წარმოემართნეს ბრძოლად ბაიდუსსა. და ვითარ ცნა მოსლვა ყაზანისა, მოუწოდა მანცა ლაშქართა, და m323v წარვიდა თუქალცა სისწრაფითა, ვერღარა | მოიცადეს მეფე. აქაცა დაიცვა ღმერთმან, რომე T332r არა დახუდა. მიეგებნეს მცირესა | ქალაქსა ზანგანს, შეკრბეს ურთიერთას და სწორი ძლევა იქმნა, უკუ-დგეს ორნივე და გაიყარნეს, რამეთუ ყაზან მუნ არა იყო, ნავროზ და ხუტლუმა 25

1 ოვსნი] ორნი Mm. იხილნეს m. ოვსთა] ორთა Mm. 2 სათხისად MTm, სათხისა R. უზურბეგ გორგ., კიკნ., უზურაბეგ MTmR. 3 კმალი Mm. ერდგან MT. 5 და დახვდა (დახუდა T) MTm. 6 და უსაჭრლო M, უსაჭურლო T, უსაჭურვლო და m. ზედა მიეტევენეს Mm. სივიწროესა T. 7 პირველ სათხიზს კიკნ., პირველსა თხეს M, პირველ სათხემსა T, პირველსა თავსა m, პირველ სათხეს R. 8 უზურბეგ გორგ., კიკნ., უზურაბეგ MTm. ყრმათა T, კიკნ., ყმათა R, ჟამთა Mm. 9 ოსთა Mm. 10 აღკოცენ Mm. 12 მოვიდა] + მოვიდა T. მოწოდებული m. ყან თუქალისა M, ყან თუქალისა T, ყან თუქალისა m. წინაშე დავით მეფისა – MTm. 12-13 დავით წინაშე თუქალისა Dc] – MTm. 13 იღგა Mm. ~ მეფე დავით T. 17 თუქალისაგან Dc, თუქალის MTmR. 18 იყვნეს] იყო M. ნავროზა MT. 19 აღიყანის MTmR. ყურუმჩი m, ყურუმში MTR. 20-21 არღუნის ... ხუარასანი – Mm. არღუნს T. 21 ქოუნს კიკნ., ქუნთ TR. 22 ყანად M, ყანად T. 23 ბაიდოსსა MTm. ვა m. ლაშქარსა Mm. 24 დაიცვა] + მეფე T. 25 ზანგას Mm. 26 ~ არა მუნ Mm. ხუტლუმა კიკნ., ხუტლუბუღა MTmR.

ჟამთააღმწერელი

წარმოველინეს. ნავროზ კელთ იგდეს და ძლიერი ბრძოლა ყო ჯალაირმან. და წარვიდა
ყაზან ხუარასნით.

M459v ხოლო ევედრა ნავროზ თუქალს, რათა განუტეოს, და ფიცითა დაუმტკიცა, რათა ყაზან
შეკრული მოსცეს. ირწმუნა და განუტევა. და ვითარ მივიდა ყაზანს თანა, შეკრა ქუაბი
სპილენძისა და წარმოგზავნა თუქალს წინა, რამეთუ ენითა თურქულითა ქუაბსა ყაზან
ეწოდების. მოვიდა ქუაბი შეკრული საბლითა, განუკურდა და დაუმძიმდა თუქალს, რამეთუ
მოსრულ იყო არარატისა მათა.

R456v მაშინ კუალად წარემართა ყაზან უმრავლესითა სპითა უგრძნულად, და უჟანს დაესხა
ბიადუს, შეკრეს და მოაშთვეს, და მის თანა მრავალნი ნოინნი. აქაცა დაიცვა ღმერთმან
მეფე. ვითარ ცნა სიკუდილი ბაიდუ ყაენისა თუქალ, ივლტოდა და მივიდა სამცხეს, ბექასასა,
რომელი მთავრობდა ტასისკარითგან ვიდრე კარნუ-ქალაქამდე. და შვილი წარგზავნა
მეფისა დავითის წინაშე და მას შევედრა. და ვითარ მოვიდა ყაზან ადარბადაგანს, რომელ
არს თავრეჟი, წარმოუვლინა მოციქული მეფესა და ბექასა, რათა მისცენ თუქალი და შვილი
მისი, ერთგზის და ორგზის. და არა მისცეს, არამედ იურვეს, რათა შეუნდოს. და მოსცა
პირი და ბეჭედი უვნებლობისა, და მისცეს თუქალი. ვითარ ცნა ყურუმჩი წარყვანა
თუქალისა ურდოსა, მოეგება ელჩისა ყაენის ყაზანისსა ნაკიდურს, და წარგუარა თუქალი და
მოკლა სიკუდილისათჳს ბულასა, ძმისა | მისისა. და მეფემან დავით მოსცა შვილი მისი და
ყოველი სიმდიდრე, რომელი შეევედრა ოვსთა მთავრისა ფარეჯანისა, რომელი იდგა ციხესა
ატენისასა. რამეთუ ესე დაიმაღლა ყაენმან ყაზან, გარნა მეფემან ვერ გულს-იდგინა წარსლ-
ვა ურდოსა შიშისათჳს, რომელ აქუნდა სიყუარული | თუქალისი. კუალად სხუაცა იყო შიში
ურდოსა წარსლვისა, რამეთუ | ზემოქსენებული იგი ნავროზ, არღუნ-აღას შვილი, მტერი
იყო ყოველთა ქრისტიანეთა, ვისცა ჰგონებდა სჯულისა დატეობასა, დაჰპატიჟებდა და
მუსულმანად მიაქცევდა, თჳნიერ ცნობისა ყაზან ყაენისა. კუალად რამე ბოროტი აქუნდა,
ამისთჳსცა ბოროტად მოკუდა, ვითარ ქუემორე სიტყუამან ცხად-ყოს.

R457r ესე ნავროზ განდიდნა, თჳნიერ ყაენისა განაგებდა საქმეთა საურავთა და აქუნდა
მტერობა ქრისტიანეთა, და განემზადა სრულიად დაკოცად და დაქცევად ეკლესიათა თავრეჟსა

1 წარმოავლინეს Mm, წარმოავლინეს T, წარმოველინა R. ყო] ყუეს Mm. ჯალილმან Mm. 4 შეკრული R, კელ
შეკრული MTm. 5 და წარმოგზავნა თუქალს წინა, რამეთუ – MTm. თურქულითა] + ქურთულითა Mm. ყაზან] ბაზნ
M. 8 წარმოემართა TR. უგრძნულად R, უგრძნულოდ Mm, უგრძნულად T. 9 ბაიდაუსი M, ბაიდუსი Tm, ბაილო R.
10 ყანის M, ყენის m, ყანისა T. თუქალ – MTm. ბექასა Tm, ბექასას R. 12 მეფესა დავითს T. აიდარბაგანს Mm,
აიდარბაგს T. 13 თავრეჟი Mm. წარმოავლინა Mm. 14 და² – m. 15 ვა m. წარყუანება m. 16 თუქალისი M. ყანის M,
ყენის m, ყანის T. წარგუარა] წაგრა T. 17 ბულასა კიკნ., ბაუდლის MT, ბაილოსა R. 18 ყოველი] + საჭურჭლე და TR.
სიმდიდრე] + ყოველი TR. 19 ყაზან – Mm. 20 შიში – m. 21 არღუნალის Mm. 22 ქრისტიანეთა T. დაჰპატიჟებდა
M, დაჰპატიჟებთა m, დაჰპატიჟებდა T. 23 მუსულმანად M, ლუსლუმანად T. ყანსა M, ყენისა m, ყანისა T.
24 ქვემორემ m. სიტყუამ Mm. 25 ყენისა m. 26 ქრისტიანეთა T. და – Mm. და დაქცევად m, დაქცევად MT.

ჟამთააღმწერელი

და ყოველთა ქალაქთა შინა. და მოიყვანა ეპისკოპოზი მარადისა ქალაქისა, ნათესავით და სარწმუნოებით ნასრანი, რომელი იყო კაცი მოწყალე და სახიერი, ფრიად სათნოებიანი, პირველთა ყაენთაგან პატივცემული და მამად სახელდებული. ესე პერობილ ყო და მრავალნი გუემანი და ბასრობანი შეამთხვნა დატევებისათუს სჯულისა. ხოლო იგი ახოვნად წინა-აღუდგებოდა და მოითმენდა შეურაცხყოფად სჯულისა მოჰამადის მიერ ქადაგებულისა. ამისთუს ექსორიობად დაისაჯა, რამეთუ იყო ფრიად მოხუცებული.

5

T333r ამას ზედა ესეცა შესძინა ბოროტი ნავროზ, წარმოავლინა კაცი ერთი უკეთური, ნათესავი მისი, რათა მოაოკრნეს ეკლესიანი ყოველსა საქართველოსა: პირველ მოაოკროს საყოფელი ყოვლად წმიდისა ვარძიისა ღმრთისმშობელისა საყდარი, და ყოველსა საქართველოსა, რაცა პოვოს, წარმოიღოს. ჰგონებდა უზომოსა სიმდიდრესა, ოქროსა და ვეცხლსა, თუალთა პატიოსანთა და მარგალიტსა მრავალსა ვარძიას. წარმოვიდა და მოიწია ნახჭევანს, იწყო რბევად და რღუევად ეკლესიათა. მოიწია რისხვა ყოვლად წმიდისა ვარძიისა ღმრთისმშობელისა მას ზედა. რომელ მოვიდოდა დასაოკრებლად ვარძიისა ღმრთისმშობელისა და პატიოსნისა ჯუარისა დასამკობლად, ამისთუს მეხდატეხილ იქმნა, და განგალა მეხმან სრულიად, და დაიწუა ძუალითურთ. ესრეთ საკურველებით დაიცვა სამყოფი თუსი ვარძიისა ღმრთის-მშობელმან.

10

R457v M460v m324v ხოლო ნავროზს ზედაცა მოიწია რისხვა | ღმრთისა, რამეთუ განრისხნა ყაენი ყაზან უსამართლობისათუს და ბოროტთა საქმეთათუს. იყო ყაზან ფრიად რამე კეთილი და უბოროტოგონება და სიმართლის მოქმედ უფროს ყოველთა უწინარესთა ყაენთა ესოდენ, რომელ ჯაჭვ განება ორთა შეშათა ზედა და ეჟუნები მოება მრავლად, რათა გლახაკნი, უღონონი და უქონებელნი, ყაენის და ნონინთა წინა მისლვისა უღირსნი და მოჩივარნი, მივიდოდენ და შეარყევდენ შეშასა და ჯაჭუსა, და ესმოდის ყაენს კმა ეჟუნთა და ცნას, რომელ სასჯელი უც გლახაკთა და შეურაცხთა კაცთა, რომელი თუთ განიკითხის პირისპირ. ესოდენ უყუარდა სამართალი, რომელ დღეთა მისთა არა იქმნებოდა ძალი და უსამართლოება არცა დიდთა და არცა მცირეთაგან. | ამისთუს რისხვეული ნავროზ ივლტოდა ხუარასანს, რომელ დევნა უყო ზემოკსენებულმან ხუტლუშა ნონიმან, მიეწია და მოაკუდინა იგი და შვილი მისი და

15

R458r T333v მ324v ხოლო ნავროზს ზედაცა მოიწია რისხვა | ღმრთისა, რამეთუ განრისხნა ყაენი ყაზან უსამართლობისათუს და ბოროტთა საქმეთათუს. იყო ყაზან ფრიად რამე კეთილი და უბოროტოგონება და სიმართლის მოქმედ უფროს ყოველთა უწინარესთა ყაენთა ესოდენ, რომელ ჯაჭვ განება ორთა შეშათა ზედა და ეჟუნები მოება მრავლად, რათა გლახაკნი, უღონონი და უქონებელნი, ყაენის და ნონინთა წინა მისლვისა უღირსნი და მოჩივარნი, მივიდოდენ და შეარყევდენ შეშასა და ჯაჭუსა, და ესმოდის ყაენს კმა ეჟუნთა და ცნას, რომელ სასჯელი უც გლახაკთა და შეურაცხთა კაცთა, რომელი თუთ განიკითხის პირისპირ. ესოდენ უყუარდა სამართალი, რომელ დღეთა მისთა არა იქმნებოდა ძალი და უსამართლოება არცა დიდთა და არცა მცირეთაგან. | ამისთუს რისხვეული ნავროზ ივლტოდა ხუარასანს, რომელ დევნა უყო ზემოკსენებულმან ხუტლუშა ნონიმან, მიეწია და მოაკუდინა იგი და შვილი მისი და

20

25

1 შინა – Mm. მარდისა Mm. ქალაქსა Mm. ნათესა ნათესავით m. 3 მამად] + ყაენთაგან T. 4 ბასრობანი M, ბასრვანი T, ბოროტნი m. რჯულისა M. 6 ექსორიობდა m. 9 ყოვლად წმიდისა] ყოვლად უბიწოსა T. ვარძიისა ღმრთისმშობელისა] ღმრთისმშობელი ვარძია M, ღმრთისმშობელისა ვარძისა m. 10 იპოვოს M, იპოოს m, პოოს T. წარმოიღოს] + რა პოოს მას შინა სიმდიდრე T. 12 რბევად და – T. ეკლესიისა M, ეკლესიასა m. ვარძისა MTm. 13 და საოკრებლად Mm. ვარძისა Mm, ვარძისა T. და – m. 15 და – MTm. საყოფი MTm. ვარძისა Mm. 17 ნავროზს ზედაცა M, ნავროს ზედაცა T, ნავროზედაც m. განრისხდა T. ყენი m. 18-19 უბოროტოგონება] უბოროტო Mm. 19 სიმართლისმოქმედ] + იყო MTm. უფროს ყოველთა – MTm. ყენთა m. 20 უღონონი – Mm. 21 ყანის Mm, ყანისა T. და (მოჩივარნი) – m. მივიდოდეს Mm. 22 შეარყევდეს Mm. ყანსა M, ყენსა m, ყანსა T. 24 მისთა] მათთა M. უსამართლო MTm. 25 მცირეთა Mm, მცირედთაგან T. 26 ხუტლუშა M, ხუტლუშულა Tm. ნონ Mm.

ჟამთააღმწერელი

ყოველი ნათესავი მისი. მოისპო ქუეყანით საკსენებელი მისი, ვითარცა წერილ არს: „მოისპენ უღმრთო, რათა არა იხილოს დიდება ღმრთისა“. და კუალად წარწყმდა საკსენებელი მისი. და ესრეთ დამშუდნეს თათარნი. იწყო ყაზან ყაენმან განგება ქუეყანისა სიმართლითა და მსჯავრთა კეთილთა.

- M461r ამათ ჟამთა წარმოავლინა მოციქული ყაზან ყაენმან და იკმო მის წინაშე დავი მეფე. 5
ხოლო იგი მსწრაფლ განემზადა და მოიწია კახეთს და ჰერეთს. მივიდეს ჰერ-კახნი, დიდებულნი და აზნაურნი, დავით მეფის წინაშე, ერისთავი სამადავლა, კაცი ყოვლითა სამკედროთა ზნითა შემკობილი და მოისარი რჩეული, მსგავსი მოსომახოსა ებრაელისა, გინა ნეოპტოლემოს პილასი რჩეულისა, სახელოვანისა მირმიდონთ მოძღურისა. დაყო მცირედი ჟამი ჰერეთს და განეზრახა ვაზირთა: „უკეთუ წარვიდე ურდოსა?“ დაუმტკიცეს ვაზირთა წარსლვა, ხოლო მეფემან არა ისმინა მათი და შეიქცა გარე, რამეთუ აქუნდა შიში თათართა R458v ყაენის ხილვისა. და მოვიდა მთიულეთს, უკუ-დგა ჟინოვანს, | შეკრა სიბა და მცველნი დაუდგინა.
- m325r 43. ხოლო მეფე დავით მთიულეთს იდგა, და წარავლინა ძმა თჳსი უმრწამესი | ვახტანგ ელჩად დიდისა ბათოს შვილისშვილის ყაენისა და უქადა გზა გამოსლვად ყაენს 15
ზედა. და მან კეთილად შეიწყნარა და უქადა ქუეყანა და საჭურჭლე მრავალი. ვითარ ცნა T334r დავითის უკუდგომა ყაზან, წარმოგზავნა ხუტლუშა მკედართმთავარი, რომელსა იგინი ბეგლარბეგობით უკმობდეს, სპითა დიდითა. მოვიდეს და დადგეს ტფილისს. გაგზავნეს მოციქული მეფესა დავითს წინაშე და ითხოვეს კაცნი სარწმუნონი მისანდობელად, და აძლევდეს ზავსა და სთხოვეს ერთგულობასა ყაზანისასა და არამიქცევასა მტერთა კერძო. 20
და მან წარმოგზავნა კათალიკოზი აბრაჰამ, ბურსელი ივანე, ტფილელი ყადი, და ითხოვნა მძევალნი, და ფიცად მიჰპირდა. ხოლო მათ ფიცეს სჯულისაებრ მათისა და მისცეს მძევალდ M461v ხუტლუშას შვილი სიბუჩი, ყურუმჩის ძმა არფა და სხუათა ნონინთა შვილნი. და მისცეს ბეჭედი ყაენისა და სიმტკიცე უვნებელობისა. და იგი მოვიდა ნახვად მათდა და აღუთქუა R459r წარსლვად ურდოსა. ხოლო ხუტლუშამან შეიწყნარა | კეთილად და განუტევა. ხოლო დავით იქცა თჳსადვე, და მძევალთა მისცა ნიჭი დიდი და განუტევნა. 25

1 მოსპო Mm. მოსპენ Mm. 2 იხილონ Mm. 3 დამშვიდდეს TR. ყანმა M, ყენმა m, ყაინმან T. 5 წარავლინა Mm. ყანმან M, ყენმან m, ყაინმან T. მეფე – Mm. 6 ჰერეთს] ესრეთ Mm, ერეთს T. ჰერ-კახნი] ერ კახნი M, ვით რ კახნი T, ეს კახნი m. 8 გინა – m. 9 ნეოპტალემოს Mm, ნეოპტილემოს T. მირმიდონთ ყაუხჩ., კიკნ., მიერ მიდონთ Mm, მ რ მიდონთ T. მოძღურისა] მძლავრის. T. 10 ჰერეთს] ერეთს MT, ესრეთ m. 12 ყენის m, ყაინისა T. ჟინოვანს M, ჟინოანს T, ჟინვანს mR. 15 ყანისა M, ყენის m, ყაინისა T. გამოსვლა m. ყანს M, ყაინს T, ყაზან m. 16 და – Mm. 17 ხუტლუშა R, ხუტლუბულა MT, ხუტულბულა m. იგინი – Mm. 18 ბეგლარ ბეგობით Mm. უკმობდეს] უწოდეს m. 19 წინაშე] თანა T. 20 არამიქცევსა m. 21 აბრაჰ Mm, აბრაჰამ T. ბურასელი m. ივანე Mm, ი ვ T. 22 სჯულითაებრ T. 23 ხუტლუშას M, ხუტულბას m, ხუტლუბულას T. ყურუმჩის T. და (მისცეს) – Mm. 24 ყანისა M, ყენისა m, ყაინისა T. და³ – T. 25 ხუტლუბულა Mm, ხუტლუბულამან T. კეთილად] პატივითა T. 26 და მძევალთა] მძევალდ Mm. განუტევა Mm.

ჟამთააღმწერელი

და ვითარ მოიწია არე გაზაფხულისა, აწვეს კუალად მეფე დავით ურდოსა, და არა ინება წარსლვად, აქუნდა შიში. ამისთვის წარავლინა ძმა მისი ბაიღუ დიდისა ყაენისა თოხთას წინაშე. ვითარ ცნა ყაზან ყაენმან, კუალად წარმოავლინა მკედართმთავარი ხუტლუშა სპითა ურიცხვთა. მოვიდეს სომხითს და აწვეს მეფე მისლვად, და აღუთქმიდეს ნიჭთა დიდთა. და კუალადცა წარავლინა კათალიკოზი აბრაჰამ, ყადი ტფილელი და ივანე ბურსელი, და აღუთქუა მისლვად. ცნეს თათართა, რამეთუ მიზეზობდა, შეიპყრეს ივანე ბურსელი და მოკლეს, და კათალიკოზი და ყადი განუტევეს უგნებელად, და მომართეს შესლვად მთიულეთს. მოაოკრეს სომხითი, ქართლი, თრიალეთი, ერწო და დადგეს | მუხრანს, ხერკს, ბაზალეთს, ერწოს და თიანეთს, და ვერ ეტეოდეს სადგომად, არბევდეს ქართლსა და ზემოქსენებულთა ქუეყანათა. | ტყუე ყვეს, რომლისა არა იყო რიცხვ, და მოსრეს პირითა მახვლისათა, რავდენი პოვეს, და მიეცა ქუეყანა განსარყუნელად ცოდვათა ჩუენთათვის. 5

R459v | ამას წელსა გამოჩნდა ვარსკულავი კვმატი, ლახურის სახე, ჩრდილოთ კერძო, და დადგა ვიდრე ოთხ თუემდე, და ყოველთა ღამეთა იხილვებოდა ვარსკულავი იგი ლახურის სახე, და იტყოდეს: „ლახურით მოწყუედასა მოასწავებს“. 10

M462r კუალადცა ინებეს თათართა ზავის ყოფა მეფისა და გაუგზავნეს მოციქული, რათა მეფემან შეჰფიცოს ერთგულობასა ზედა ყაზანისსა და არა მისცეს | გზა ბათოს შვილის შვილსა, დიდსა ყაენსა თოხთას, და ესრეთ ჟამად შინა იყოს, დაიცვას სამეფო მისი. და ყვეს ფიცი და აღუთქუა ურთიერთას, და წარმოგზავნა დედა თვისი, დედოფალი, და ძმა მისი უმრწამესი მანოველ, და კათალიკოზი აბრაჰამ, და დედოფალი, ცოლი მეფისა ოლჯათ, წარმოავლინა, რათა წარვიდეს ურდოსა და იურვოს საქმე მისი. და მოიწინეს ურდოსა. იხილნა ხუტლუშამან და პატივითა შეიწყნარნა, მსწრაფლ უკუ-რიდა, მოსცა ტფილისი და სამეფო მისი, და წარვიდა ურდოსა და წარიტანა დედოფალი ოლჯათ, და კუალად დამშუდნა ქუეყანა. 15

R460r T335r და ვითარ გარდაცა ზამთარი იგი და მოეწურა არე გაზაფხულისა, წარმოავლინეს მოციქული მეფეს თანა, რათა ცნას, | არს ერთგულობასა ყაენისასა, თუ არა. | და ცნა კაცმან, რომელ ბაიღუ წარველინა დავითს ყაენსა თოხთას თანა და გზა ექადა გამოსლვად. აცნობა 25

1 არე] ჰარე Mm, აჰრე T. მეფე დავით – MTm. 2 ინება წარსლვად] ინება მისვლად M, მივიდა მისვლად m. მისი] + თვისი m. ბაღუ MTm. ყანისა M, ყენისა m, ყანისა T. 3 თოხთას] ითხას Mm, ოთხას T, ოთახას R. ყანმან M, ყენმან m, ყანმან T. 3-4 ხუტლუბა Mm. 4 სომხეთს M. კუალადცა აწვეს T. 5 წარავლინეს m. აბრაჰ Mm. იოვანე Mm, ი ე T. 6 აღუთქუა ... ბურსელი და – Mm. 7 მოკლეს] + და გორგ., კიკნ. მიმართეს Mm. შესლვად – Mm. 8 სომხეთი Mm, სომხთნი და T. მუხნარს T. 11 რაოდენი m. 12 რამეთუ ამას T. 13 ოთხ – T. 16-17 შვილის შვილისა Mm. 17 ყანსა M, ყაენის m, ყანისა T. თოხთას] თხოთას MT, თხოთასა m, ოთხას R. დაიცვას კიკნ., მისცეს MTmR. 19 აბრაჰ Mm. 20 მოიწინეს m. ხუტლუბა M, ხუტულბა m, ხუტლუშამან T. 21 პატივითა] ლოცვითა Mm. უკურიდა] უკურდა M, უკვირდა m. 22 ოლჯათ m. დამშუდდა Tm. მოლოკრებული ქუეყანა T. 23 და მოეწურა არე გაზაფხულისა – Mm. 24 მეფეს თანა Mm, მეფესა დავითის წინაშე T. არის Mm, ერის T. ყანისასა M, ყენისასა m, ყანისასა T. თუ არა m, არა MT. 25 ბაიღუ MTm, ბაიდურ R. ყანსა M, ყენსა m, ყანისა T. თოხთას] ოთხას MTm, ოთხოს R. და – M.

ჟამთააღმწერელი

ყაზანს, ხოლო იგი განწყრა და წარმოავლინა ყურუმჩი და ერინჯი ვინმე, შინაური მისი, და შანშე მკარგრძელი. და მოუწოდეს ძმასა დავითისასა, მცირესა გიორგის, რომელი ეშვა ასულსა ბექასასა და მას აღეზარდა. რომელი მართო ეშვა დედასა, ვითარცა მართორქა, რამეთუ ვერ შეძლებელ იყო ბუნება დედათა სხუასა ეგევითარისა შობად, ვითარ ქუემორე სიტყუამან ცხად-ყოს.

5

ესე იყო სახლსა ბექასასა, რამეთუ ესე ბექა განდიდებულ იყო და აქუნდა ტასისკართ-გან ვიდრე სპერამდე და ვიდრე ზღუამდე, სამცხე, აჭარა, შავშეთი, კლარჯეთი, ნიგალის-კევი და ჭანეთი სრულიად მოსცა ბერძენთა მეფემან, კომნინოსმან კირ მიხაილ, და ასული ბექასი ცოლად მიიყვანა. ამასვე აქუნდა უმრავლესი ტაო, არტანი, კოლა, კარნიფორა და კარი, და ამათ შინა ქუეყანანი და ციხენი, არტანუჯი და უდაბნონი ათორმეტნი კლარჯეთი-სანი, და დიდებულნი აზნაურნი | და მონასტერნი ყოველნი მას აქუნდეს. და | ხარაჯას | მისცემდა ყაზანსა და ლაშქრითა შეეწოდა. ამას სთხოვეს ყრმა გიორგი, რათა მისცეს და მეფე ყონ ქართლსა დავითის წილ, ძმისა მისისა, რომელი აღასრულა და მისცა და თანა-წარატანა ლაშქარი დიდი. წარიყვანეს და დასუეს მეფედ. დაღათუ მცირე იყო, არამედ წინააუსახვიდეს უძლეველობასა მეფობისასა და წინა მოასწავებდეს.

10

15

M462v
m326r
R460v

T335v

44. და იყო ყრმა მცირე გიორგი მეფედ ტფილისისა. და ვითარ მოიწია გაზაფხული, კუალად წარმოავლინა ყაზან ყაენმან იგივე ხუტლუშა სპითა ძლიერითა და მრავალნი ნოინნი სხუანი. და დადგეს ზემოქსენებულთა ადგილთა, მოაოკრეს ქართლი უბოროტესად.

ხოლო მეფე დავით დადგა კადას. მაშინ ქუენიფლეველი შალვა გამოექცა მეფესა, აღსავეს ნიჭთა მიერ მისთა, რომელნი მას ჟამსა მიენიჭნეს. არა მოიქსენა წყალობა ეგოდენი და მივიდა ხუტლუშა ნოინთანა. ხოლო მან განიხარა და პატივითა შეიწყნარა და წინამძღუ-რად გზისა აჩინა. და შევიდეს გზასა ცხრაზმისკევისასა | და განვიდეს მთასა შორის ცხავატსა და ცხრაზმისკევთა, რომელ არს ლომისა.

20

R461r

და ვითარ ცნა დავით ორგულობა შალვა ქუენიფლეველისა, შედგა ციკარეს, რამეთუ ციკარე მტერთაგან შეუვალ იყო. ჩავლო ხუტლუშამან და განვიდეს კადას და გარდვიდეს კევისა, და მიმართეს გუელეთს, მუნ შინა ჰკონებდეს მეფესა დავითს. და გარე-მოადგეს სტეფანწმიდასა სოფელსა. და განგებითა ღმრთისათა განმაგრდეს, რამეთუ წინარნი

25

1 და m. ყურუმში MT. ერინჯი გორგ., კიკნ., აღნაჯი MTm, აღინჯა R. 2 რომელი] რათა T. 4 იყო] + რამეთუ ვერ T. ეგევითარსა შობა T. 7-8 სამცხე ... ჭანეთი – Mm. 8 სრულად Mm. ბერძენთა] ბერძენმა M, ბერძენმან Tm. 9 ამასვე ყაუზჩ., კიკნ., ამისთუს MTmR. 10 და² – MTm. თორმეტნი T. 10-11 კლარჯეთისანი m. 12 მისცეს TR, მოსცენ Mm. 13 მეფე ყო m. ქართლისა MT, ქართლის m. რომელი] რათა Mm. 13-14 თანა წარიტანა Mm. 15 მოასწავებდეს Mm. 16 ~ მცირე ყრმა m. 17 ყაენმა M, ყაინმან T. ხუტლუშა M, ხუტულუშა m. 19 დავით – m. 20 ნიჭითა Mm. 21 ხუტლუშა M, ხუტულუშა m. განიხარა M. შეიწყნარა m. 21-22 წინამძღვარ Mm. 22 ცხრაზმის კიკნ., ხვარაზმის M, ხუარაზმის TR, ხვარაზმის m. შორის – Mm. 24 შალვასი m. ქვენაფლე-ველისა M, ქუნაფლეველისა T, ქვენაფლაველისა m. ცისკრეს T. 25 ციკარე T. შეუვალ იყო Mm, უბოროლ-ველ არს TR. ხუტლუშამა M, ხუტულუშამა m. 26 გუელეთს] გელათს MT, გველეთს mR. 27 და – m.

ჟამთააღმწერელი

M463r თათართანი იყვნეს ქუენიფლეველი შალვა და ოვსთა მთავარი ბაყათარ და მუხრანს მდგომი
ითხოვეს საზრდელი მცირე. სტეფანელთა მოსცეს. და აიყარნეს და გარდმოდგეს კადას.
T336r ჰამადა, ამირეჯიბი აბაზას ძე ჭილა და აზნაურნი ქართველნი და სომხითარნი, | და დიდი 5
ერთგულობა აჩუენეს.

m326v | ვითარ ცნა ხუტლუშამან მეფისა ციკარეს დგომა, განყო ლაშქარი. რომელი წარავლინა
R461v | ცხავატით, გზასა ძნელსა, რათა ეგრეთ შევლონ და შევიდენ ციკარესა, რომელ-ესე
შეუძლებელ იყო. | მაშინ ქუემო შესრულთა ლაშქართა შევლეს გზა ცხავატიისა და
განვიდეს ცხავატს. ვითარ ცნა მეფემან, წარავლინა მცირედნი ლაშქარნი, და იქმნა ომი 10
ძლიერი, და მოსწყდა თათარი ურიცხვ, რამეთუ შემოსრულ იყვნეს ვიწროსა გზასა კაცი
მეომე ვითარ ხუთასი, რომელნი ვერღარა გამოესწრნეს გზისა სივიწროისაგან. შეიპყრეს
ხუთასივე, რომელი მოკლეს და რომელი დარჩა, მოჰგუარეს მეფესა. ხოლო სხუანი ივლ-
ტოდეს. და სპანი მეფისანი განვიდეს კადის თავსა გორასა რასმე, რომელ არს ციკარეს
პირისპირ, და იქმნა ომი ძლიერი. კეთილად ბრძოდეს შინაურნი მეფისანი, კადელნი და 15
კევით მოსრულნი რჩეულნი. და უმეტეს მოისრვოდეს თათარნი, რამეთუ დიდად ავნებდეს
მთიულელნი: იყვნეს ფერკითა მალე, ცხენოსანი ვერ შეუვიდოდა საომრად. და ქუეითად
იბრძოდეს თათარნი, რომელთა შემწედ ჰყვა ივანეს ძე შანშე, და ოვსნი, რომელ სხდეს
გორს, მესხნი ლაშქარნი, რომელნი წარმოვევლინნეს სამცხის მთავარსა ბექას – თორელნი,
M463v თმოგუელნი და ტაოელნი. და განგრძელდა ომი ვიდრე მიმწუხრამდე. გზათა სივიწროითა არა 20
აღერინეს ურთიერთას, გაიყარნეს, და უკუ-დგეს კადას თათარნი.

R462r
T336v და უშუელა | ღმერთმან მეფესა, რამეთუ ცხავატით შესრული ლაშქარი ივლტოდა. და
ვითარ ხუთასი ოდენ კაცი შეიყარა, და ხუტლუშასცა დიდი ვნებოდა. იხილა სიმაგრე
ქუეყანისა, და ცნა, რომელ არა ეგების შესლვა ციკარეს. აიყარა ღამით გზასა

1 თათარნი MTm. ქვენაფლეველი M, ქუნაფლეველნი T, ქვენაფლაველი m. ოსთა M, ოსთ m. მუხნარს T.
2 თათარნი Mm. ბაან თანლუთ კიკნ., ბანთანაღლუთ MT, ბანთანლუნთ m. სტეფანათ Mm, სტეფანწმინდელთ R.
მუნ – m. 3 ითხოვეს T, იხილეს Mm. ~ მცირე საზრდელი m. ციკარეთს MT, ციკარეთს m. 5 ჰამადა] აჰამადა
MT, ჰამად m. 6 აჩუენეს] აქუნდეს T. 7 ხუტლუ შამან T, ხუტლუშამან M, ხუტულბა m. ციკარს Mm,
ციკარს T. 8 ცხავალტ MT, ცხავალტს m. ძნელსა გორგ., კიკნ.] – MTmR. ციკარს Mm, ცისკერსა T.
9 ცხავატიისა – Mm, ცხაველტიისა T, ცხაოტიისა R. 10 ცხავალტს Mm, ცხავატას T. 11 ურიცხვნი m.
შამოსრულ M. გზასა – Mm. ვითარ – m. 12 ~ ხუთასი კაცი მეომე m. გამოასწრნეს m. რომელი] რა T.
13 დარჩა] დარჩეს და m. და Mm, ხოლო T. 14 განვიდეს] გავიდეს Mm, გამოვიდეს T. ცისკარეს T. და]
+ ზოგი T. 16 მოისროდეს T. 17 საომრად T. ქოითად MT. 18 რომელთა] რათა Mm. ჰყვა] ჰყავ MT. შანშა
Mm. ოვსნი] ოსნი გაუხჩ., ორნი MTmR. სხდეს] სდგეს M. 19 და – m. 20 სივიწროვისათა m.
22 ცხავალტით T. 23 ხუტლუშასცა T, ხუტლუშასცა M, ხუტულბასაც m. 24 ქუეყანისა] + ხუტლუშამან T.
ციკარეს T.

ჟამთააღმწერელი

ლომისთავისასა, დაესხა ქართლს, დაღათუ ვინმე დარჩომილ იყო, მოსრა და ტყუე ყო. და მოაოკრეს ქართლი და წარვიდეს ყაენს ყაზანს წინაშე.

და მოიწია არე გაზაფხულისა, წარმოემართა იგივე ხუტლუშა სიტყვთა ყაენისათა სპითა უძლიერესითა, და მოიწია ტფილისს, და ეგულებოდა შესლვად მთიულეთს. და ვითარ ცნეს დიდებულთა ამის სამეფოსათა, განკრთეს და ეძიებდეს ღონესა, რათა განერნეს პირისაგან თათართასა. ქუეყანა თულა სადმე დარჩომილ იყო, შეკრბეს მეფესა დავითს წინაშე და მოაკსენებდეს, რათა წარვიდეს ყაზანს | წინაშე, ფიცი და სიმტკიცე აღილოს უგნებელობისა. ისმინა მეფემან და დაამტკიცა წარსლვა ურდოსა, სთხოვა ზავი და ფიცი, ხოლო მან დიდად განიხარა და აღუთქუა უგნებელად ყოფა და დაცვა ქუეყანისა. უკეთუ ოდენ იხილოს ყაენი, მიერ წარმოგზავნონ დაცვული მშუდობით. ამის პირსა შინა | იყო ბურსელი ივანე. აღილო პირი მტკიცე და მოვიდა მეფეს წინაშე. იხილა პირი სიმტკიცისა ქართველთა, ჰერ-კახთა, განეხარნეს და აწუევდეს წარსლვად და მძევალთაცა აძლევდეს: „ხუტლუშა სარწმუნო კაცი არს და არა ეცრუვების აღთქუმასა, ვჰგონებ კეთილად შეწყობასა“.

გარნა მეფემან არა ისმინა, რამეთუ შიში აქუნდა თათართა, და დადგეს გუელეთს. ვითარ იხილეს დიდებულთა | მოოკრება, უძრავლესნი წარვიდეს კითხვითა მეფისათა დაცვისათუც ქუეყანისა, ხოლო ხუტლუშა კეთილად შეიწყნარებდა, ვინცა მივიდოდა. კუალად მოაოკრეს ქუეყანა ქართლისა ზემოკსენებული, თჳნიერ მთიულეთისა, და წარვიდეს ურდოსა.

ვითარ მოიწია სთუელი, ჩამოღვა ცხრაზმისკეცსა მეფე დავით და ააოკრებდა მამულსა შალვა ქუენიფლეველისასა ორგულობისათუც. მაშინ უღონო იქმნა ქუენიფლეველი, ევედრა სურამელსა მსახურთუხუცესსა, ქართლისა ერისთავსა ჰამადას, რათა იურვოს მეფეს წინაშე. მოაკსენა მეფესა და არა ინება მისთუც დაჭირვა, არამედ მიუბოძა მამული მისი. გარდაიყარა თავსა ნაცარი შალვა და იტყოდა: „ესემცა არს მისაგებელი ორგულთა მეფეთასა“. | და შეუნდო მეფემან შალვას.

ამათ ჟამთა წარმოვიდა ძმა მეფისა ვახტანგ, რამეთუ იკლო რამე სიყუარული და სიკეთე, რამეთუ ძმისა მისისა დავითისაგან შეპყრობილცა იყო და პატიმრული ციხესა ყინოვანისასა. გამოიპარა და მოვიდა ივანე ბურსელისასა და რქუა: „არარა ბოროტი

1 და დაესხა m. ვინმე – MTm. 2 ქართლი – Mm. ყანს Mm, ყანს T. ყაზანს – T. 3 ხუტლუშა T, ხუტლუშა M, ხუტლუშა m. ყაენისათა T, ყენისათა m. 4 ტფილის Mm, ტფილისის T. 5 განერეს m, განერა T. 6 დაშთომილ იყო T. 7 წარვიდენ m (გამეორ.: „და მოაკსენებდეს, რათა წარვიდეს ყაზანს წინაშე“ m). 8 უნებლებისა T. 9 ყოფა] + მეფისა T. 10 ყენი m. 12 ერ კახთა MTm. 13 ხუტლუშა T, ხუტლუშა M, ხუტლუშა m. 13-14 შეწყობასა – Mm. 15 გელეთს MT. 17 ხოლო – T. ხუტლუშა M, ხუტლოშა T, ხუტლუშა m. მოვიდოდა MT. 19 მეფე – MTm. 20 ქვენაფლეველისასა M, ქუწნაფლეველისა T, ქვენაფლაველისასა m. ქვენაფლეველი M, ქუწნიფლეველი T, ქვენაფლეველი m. 21 ჰამადს m, აჰამადს T. რათა T, რომელ Mm. 22 მოაკსენეს Mm. მეფესა – Mm. მისთუც] – Mm. მამული მისი გორგ.] – MTmR. გარდაიყარა R, კიკნ., გარდაიყარა Mm, გარდაიყარა T. 23 შალვა ყაუხჩ., კიკნ., შალვამ Dc] – MTmR. 25 ამათ ჟამთა] მათ ჟამთა Mm. 26 რამეთუ შეპყრობილცა T. იყო] ჰყავ T.

ჟამთააღმწერელი

მიქმნიეს და შეურაცხება წინაშე ძმისა ჩემისა. აწე არა წარვალ ურდოსა მტერთა მისთა თანა. აწ წარავლინე კაცი და აუწყე ჩემი შენსა მოსლვა. თუ ჰნებაგს და ფიცით შემაჯერებს, რომე არა მავნოს და არა შემიპყრას, მის წინაშე მივალ, და მცირე სარჩომიცა მომცეს“.

T337v ხოლო მან წარავლინა კაცი და მოაკსენა ესე ყოველი. ხოლო მეფემან განიხარა და ფიცითა
m327v | მოიმტკიცა, და წარიყვანა ძმა თვისი და კეთილად ხედვიდა. და ჰგონებდა განდგომასა ამის 5
ძლით, რამეთუ შაბურის ძის ასული შეერთო ვახტანგ ცოლად. და ვერღარა თავს-იდგა
ვახტანგ უპატიოდ ყოფა და წარვიდა ურდოსა ყაზანის თანა. ხოლო მან კეთილად შეიწყნარა
M464v და მოსცა მეფობა. | და წარმოატანა ხუტლუშა ნოინი სპითა უძლიერესითა და მოვიდა
ტფილისს. და მუნ შემოეყარნეს ყოველნი თათარნი და ქართველნი, და სამცხის ბატონის
R463v ბექას შვილი სარგის | სპასალარი, ტაოელნი, თორელნი, თმოგუელნი და სომხითარნი, 10
რამეთუ შანშე პირველვე იყო.

45. ვითარ ცნა მეფემან დავით, რომე ვახტანგს მეფედ ჰყოფენ, წარმოავლინა იგივე
ბურსელი ზავისათვის და აღუთქუა ურდოს წარსლვა, უკეთუ ფიცითა შეაჯერონ და მოსცენ
მძევალი. ხოლო ხუტლუშამან შეჰფიცა და ყოველი სათხოველი აღუსრულა. და წარვიდა
ბურსელი მეფეს წინა. ხოლო მან განიხარა და წარმოავლინა დედოფალი ოლჯათ და 15
კათალიკოზი აბრაჰამ და ბურსელი და მოვიდეს მუხნარს. ხუტლუშა და სხუანი ნოინნი
ბაზალეთს წინა-მოეგებნეს ოლჯათს და, ვითარ ყაენს, ეგრეთ პატივ-სცეს. და მოსცეს პირი
სიმტკიცისა, და ბეჭედი ყაენისა და კელისმანდილი, რამეთუ ესე აქუნდა სიმტკიცე ფიცის
მინდობისა, და აძლიეს ხუტლუშას შვილი სიბუჩი მძევლად. გარნა ოლჯათ არღარა
წარავლინა, არამედ კათალიკოზი, ყადი და ბურსელი, რათა მოიყვანონ მეფე. ვითარ მივიდეს 20
T338r მეფეს | წინაშე, ცნა ოლჯათის არღარა მოსლვა, მიზეზ ყო და არღარა ინება ნახვა
R464r თათართა, დიდი რამე | რიდი და შიში აქუნდა. წარავლინა იგივე კათალიკოზი, ყადი და
ბურსელი, ითხოვა ოლჯათ და აღუთქუა ხილვა. და ვითარ მივიდეს ხუტლუშას თანა, ცნა
არა მოსლვა მეფისა, რქუა ბურსელსა: „კაცო, სატყუარი რა არს? მე მტკიცითა ფიცითა
შემიფიცავს, და ვერ მოვიდა. აწ მიიღე ტყუილისა ნაცვალნი პატიჟი“. და განრისხებულმან 25
M465r მოაკუდინა ბურსელი, რომლისა გუამი აღიღო შანშე და წარგზავნა სამარხოსა | მისსა.
ვახტანგს დაუმტკიცეს მეფობა და ოლჯათ წარავლინეს ურდოსა.

1 წინაშე – Mm. მისთანა Mm. 3 არა მავნოს Mm, არა ავი მიყოს T. 4 ესე ყოველი – Mm. მეფემან] მან Tm, მან მოაკსენა M. 6 ძალით Mm, ძლითა T. ბაბურის Mm. ძის ჯავ., კიკნ., ძმის MTmR. ვახტანგ – Mm. 7 ყოფნა T. ყაზანის თანა M, ყაზანს წინაშე T, ყენის თანა m. კეთილად] პატივით T. 8 ხუტლუშა MTm. ნოინ M. 9 ტფილისს MTm. შემოეყარნეს m, შამოიყარნეს M, შემოიპარნეს T. 10 ტაოელნი M, ტოელნი m. 12 მეფემან] + ვითარ ცნა M. 13 უკეთუ კიკნ., რათა R, თუ – MTm. 14 ხუტლუშამან MT, ხუტლუშამ m. 15 ბურსელი m. წინაშე T. 16 აბრაჰამ Mm, აბრაჰამ T. ბურსელი m. მუხნარს T. ხუტლუშა MT, ხუტლუშა m. 17 ყანს M, ყენს m, ყაინს T. 17-18 პირი სიმტკიცისა Mm, ფიცისა სიმტკიცე T. 18 და¹ (ბეჭედი) – Mm. 19 ხუტლუშას MT, ხუტლუშას m. 20 არამედ – MTm. კათალიკოზი] + და T. 21 მეფესა m. არღარა] არა T. 23 ბურსელი m. ხუტლუშას MT, ხუტლუშას m. 25 და¹ – m. პატიჟი] პატივი Mm. 26 ბურსელი m. შანშა MTm.

ჟამთააღმწერელი

- m328r და თათარნი კუალად წარვიდეს მთიულეთს და გარდავიდეს გუელეთს, რამეთუ მეფე | შედგომილ იყო, და დიდად ავებდა თათართა, გარნა სიდიდითა არა აკლდებოდა. ვითარ იხილეს სიმტკიცე და უბრძოლველობა გუელეთისა, აიყარნეს და წარმოვიდეს, რამეთუ ქართაცა მოჰბერეს და იწყო თოვლმან მოსლვა. და მოესწრნეს მთიულნი და მრავალი მოკლეს. ეგრეთვე ზანდუკისკეცს შესრულნი მრავალნი თათარნი მოისრნეს. და შთამოვიდეს ქართლს და წარვიდეს ყაზანს წინაშე, და მიჰგუარეს ოლჯათ, და არღარა მოსცეს მეფესა. ვითარ ცნა მეფემან, იქორწინა ქართლისა ერისთავის ჰამადას ასული, ფრიად ქმნულკეთილი. 5
- R464v | ამათ შფოთთა რა იყო ქუეყანა ქართლისა, არა იყო მათ ჟამთა შინა თესვა და არცა T338v შენება ყოვლადვე, ვითარ დღეთა აქაბ მეფისათა ელიას მიერ საქმ წელ და ექუს თუე, გარნა აქა ხუთ წელთა იყო ოკრება. რამეთუ ესოდენტა სიბილწეთა, სოდომურთა ცოდვათა შემოსრულთათუს განრისხნა ღმერთი და ვიქმნენით პირველად მწარესა ტყუეობასა და მეორედ ბარბაროზთა მიერ სრვასა და კოცასა, მესამედ იქმნა პურისა მოკლება, ყოვლად არა იპოვებოდა სასყიდლად არცა დიდითა ფასითა. ესოდენ განძუნდა შიმშილი, მძორსა არაწმიდასა ურიდოდ ჭამდეს. სავსე იყვნეს უბანნი და ფოლოცნი, გზანი და მინდორნი და ქალაქნი და სოფელნი მკუდრებითა, ყრმანი მკუდართა დედათა ძუძუთა ლეშეთა სწოვდიან. და უმრავლესი ერი ქართლისა წარვიდა სამცხეს ქუეყანად ბექასსა, სადა-იგი იპოვებოდა პური სასყიდლად. ფრიადსა და უზომოსა მოწყალებასა შინა იყო მეუღლე ბექასი ვახახი, რომელი იყო ყოვლითურთ შემკობილი. 10
- M465v დამტკიცდა მეფობა ვახტანგისი. რამეთუ ყაზანმან კელთუდვა სამეფო, დაიპყრა ტფილისი და ყოველი სომხითი, დმანისი და სამშულდე, ხოლო არა წინა-აღუდგებოდა ძმასა თუსსა დავითს, რამეთუ იყო ვახტანგ გუამითა სრულ, სარწმუნოებითა მტკიცე, ეკლესიათა პატივისმდებელ, | მშუდ და მდაბალ, არა მოშურნე, მყუდრო და უშფოთველ. 15
- R465r 46. ამათ ჟამთა უმეტეს განდიდნა მთავარი სამცხისა ბექა. ამათ ჟამთა გამოჩნდეს თურქნი, საბერძნეთს მყოფნი, რომელნი დაემკუდრნეს ზაფხულის მთათა პარსლისათა და ზამთრის – მახლობელად პონტოსა. და შეკრბა სამოცი | ათასი, რომლისა თავად იყო აზატ-მოსე, კაცი მკნე. წარმოვიდა ესე აზატ-მოსე ყოვლითა ძალითა მისითა მოოკრებად ყოვლისა საქართველოსა. და ვითარ მოიწია ბასიანს და ტაოს, იწყო მძუნვარედ ოკრება, კოცა და 20
- m328v
T339r

1 წარვიდეს] + ურდოსა MTm. გარდავიდეს Mm. გუელეთს] გელათს MT. 2 ავებდა] + სიმაგრეთა შესრულთა T. 3 გელათისა MT. 4 თოვლმან გორგ., კიკნ., თუთულმან MTmR. და T, რამეთუ Mm. მრავალნი Mm. 5 მოკლნეს m. მოისრენ M. შთამოვიდნენ m. 6 ყენს ყაზანს m. მოსცეს] + და არღარა მისცეს Mm. 7 აჰამდას T. 8 მათ ჟამთა შინა თესვა R, რათამცა ძე ესვა MTm. 9 ყოვლად MT. ილიას M. 10 აქა R] არა MTm. ესოდენტა] + ღმერთი MTm. 10-11 შემოსრულთა Mm. 11 განრისხნა ღმერთი და R] – MTm. მწარესა T. მცირესა Mm. მეორედ – MTm. 13 სასყიდარი m. ესე ოდენ m. 14 იყუნენ m. ფოლოცნი m. და (მინდორნი) – T. 15 მკუდრებითა] + სავსე იყუნეს m. ~ დედათა მკუდარსა m. ძუძუთა – Mm. 16 უმრავლესნი Mm. ქუეყანად – Mm, 20 დმანისი და სამშულდე – Mm. 21 რამეთუ MTm. ~ მტკიცე სარწმუნოებითა m. 23 ამათა m. 24 მყოფნი] მეფენი MTm. მთათა] მათთა m. 25 ზამთრისა T. რომლისა R, კიკნ., რომელი MTm. თავად – MTm. 27 მძუნვარე MTm.

ჟამთააღმწერელი

კლვა. ესოდენი სული მოისრა და ტყუე იქმნა, ვითარ შეუძლებელ არს მოთხრობა, ვითარ ბერნი, ყრმანი, ჭაბუკნი უწყალოდ მოისრვოდეს, და ჩულთა ყრმათა დედისა ძუძუთა შინა მოჰკლვიდიან. რამეთუ არა ჰგონებდეს თურქთა გამოჩენასა, ამისთვის ყოველი სოფელი ტაოსა შეუძრავად დახუდა, და ვერასადა ვინ ივლტოდა. ამისთვის ურიცხუნი მოისრნეს, და ესეზომ მოოკრდა ტაო, რომელ ვაშლოვანით წარსრულნი თურქნი შთავიდეს მურლულს და ნიგალისკევს უვალთა ადგილთა, რომელნი მოისრნეს კერკემელის ძეთა აზნაურთაგან. მაშინ ერისთავი ტაოსა თაყა ფანასკერტელი უღონო იყო სიმცირისათვის ლაშქრისა, გარნა ეგრეცა მცირე წყობა ყო ციხისა თორთომის თავსა, დიდად ავნო, გარნა სიდიდისათვის თურქთასა R465v ქუეყანით მისით ვერ განასხა, არამედ | თურქნი უმეტეს განძნდეს და მოაოკრებდეს ტაოსა.

ხოლო მოიწია ამბავი მთავარსა თანა ბექასა, რომლისათვისცა დიდად ტკივნეულ იქმნა, ვითარ ხუდებოდა გონიერებასა და სიბრძნესა მისსა. და მოუწოდა ყოველთა, მის ქუეშე M466r დაწესებულთა, და წარემართნენ წყობად თურქთა. და ვითარ მიიწია ტაოს და ბასიანად, ესმა, ვითარმედ თურქნი წარვიდეს საზამთროსა ადგილსა მათსა, და ვერ ესწრა. შემწუხრდა T339v ბექა მოოკრებისათვის ტაოსა, გარნა შეიქცა სა|ხლად თვსად. ეძვნებოდა სულსა მისსა მოსლვად ტაოსა, ვითარ ანტაკრად ეტყინებოდა სული მისი წყობად თურქთა. მოუწოდა 15 წარჩინებულთა სამცხისათა, შავშ-კლარჯთა, შემოკრიბნა ყოველნი და რქუა: „ისმინეთ, მთავარნო საქართველოსანო, ძმანო და თანამონათესავნო ჩემნო, სიტყუა ჩემი. დიდმან და სახელოვანმან, სკიპტრისა და პორფირისა მქონებელთა შორის უმეტეს განთქმულმან მეფე- მან დავით დასცა და დაამკო ძლიერება თურქთა ნათესავისა და აოტნა სამეფოსგან მისისა. მიერ ჟამთაგან აქამომდე არღარა ჩენილან თურქნი. აწ ცოდვათა ჩუენთათვის კუალად 20 m329r აღიდრნეს და აღაოკრეს მძვნვარედ ტაო და ურიცხვ სული ტყუე|ყვეს და მოსწყვდეს R466r პირითა მახულისათა, ეკლესიანი დასცნეს და სიწმიდენი შეაგინეს, და | კუალად განმზადე- ბულ არიან ბოროტისყოფად ქრისტიანეთა და მოოკრებად, ვინათგან მეფე შემცირებულ არს მძღავრებისაგან თათართასა, და კუალად პირნი და თავნი საქართველოსანი განდგომილან, და არავინ არს წინააღმდეგომ თურქთა. აწ ისმინეთ ჩემი, ტომნო და ერთნებანო, და შეეკრბეთ 25 ყოველითა ძალითა ჩუენითა და მიემართოთ თურქთა, და არა მივსცეთ თავნი და შვილნი ჩუენნი, და არა განგუწირნეს ღმერთმან მოსავნი მისნი და აღმსარებელნი მისნი, და მოგუცეს ძლევა

2 უწყალოდ მოისრვოდეს – MTm. და – m. ძუძუსა m. 4 დახუდა – m. სულ მოისვრნეს m. 5 ესზომ m. 6 ნიგლის კევს m. მოისრნეს კერკემელის ძეთა] მოკერკემელის ძეთა Mm. 7 ფანასკერტელი m. სიმცროსათვის Mm. 8 თავსა Mm, ძირსა T. ავნო M. 9 განასხა] განსხაჲ T. 10 აზნავი m. იქმნა] იქმნიან Mm. 11 კვდებოდა m. 12 წარემართა T. მოიწია Mm. 13 ვითარ T. ადგილსა] სადგურსა T. ესწრეს M, ესწრნეს m. 14 მისსა – MTm. 15 მოსლვა ტაოდ T. ანტაკრად R, კიკნ., ეთნიკონტრად MTm. მოუწოდა] + ყოველთა T. 16 შავშთა კლარჯთა m. შემოკრიბნა] და შემოკრბა MTm. 19 დამკო Mm, დაამკუა T. და – m. 20 მიერ ჟამთაგან T, მას ჟამითგან Mm. აქმომამდე m. ჩენილ არიან T. და კუალად Mm. 21 აღიდრნეს და – Mm. ~ აღიდრნეს მძვნვარედ T. მოაოკრეს T. 22 დასცეს T. და² – T. 25 არავინ არ T. ჩემნი M. 27 განგვეწირნეს m. აღმასარებელნი T, აღმსარებელი m.

ჟამთააღმწერელი

მათ ზედა, ვითარ მისცა მამათა ჩუნთა ძლევა მათ ზედა. დავდვით თავი ჩუენი სჯულისა შეუგინებლობისათჳს და ძმათა ჩუნთათჳს, უეჭუელად ღმერთი მოგუანიტებს ცხორებასა“.

T340r
M446v

და ვითარ ესმა მთავართა და სპათა ბექასათა, სინხარულით მიემოწმნეს და დააპირეს ლაშქრობა თურქთა ზედა, განიყარნეს. და მოიწია არე ზაფხულისა, იწყეს თურქთა აღმომართ სლვა, და შეკრბეს სიმრავლე ვითარ ექუსი ბევრი, რამეთუ ყოველთა ქალაქთა-
გან გამოჰყვა კაცი, სჯულისთა სარკინოზი, კოცად ქრისტიანეთა, და არა თურქნი ოდენ იყვნეს, არამედ სპარსნიცა. და ვითარ ცნა ბექამან მოსლვა თურქთა, მოუწოდა ყოველთა მის ქუეშე დაწესებულთა, ტასისკართგან ვიდრე ბასიანადმდე: მესხთა, შავშთა, კლარჯთა, კოლა-არტან-კარნიფორელთა და უმრავლესთა ტაოელთა, რამეთუ ამას აქუნდა ქუეყანა
ესე, ამათ თანა თმოგუელთა და თორელთა. და შეკრბა სიმრავლე ერთი ბევრი და ორი ათასი, და მიმართეს თურქთა. იგინი აღმოსრულ იყვნეს მათა პარხლისათა, დაებანაკა და წარევილინა მკედრები ტყუენგად ვაშლოვნისა, და ეგულეობდა მოსლვად ქუეყანად ბექასა სამცხეს და ქართლს და სომხითს. ვითარ მივიდეს თურქნი ვაშლოვანს, კაცი ვითარ ათი
ათასი, წინა-განეწყუნეს სპანი ბექასნი, ზუთასი კაცი, რომელნი წარევილინეს მცველად და უდგეს სიმაგრეთა შინა. იქმნა ომი ძლიერი, და ივლტოდეს თურქნი, და მოსწყდა სიმრავლე ფრიადი ადგილთა სიმაგრითა. და ესრეთ წინა-დაუსახვიდა ღმერთი ძლევასა ბექასა თურქთა ზედა.

5

R466v

5

10

m329v

15

T340v

ვითარ ესმა ბექასა ვაშლოვნით გაქცევა თურქთა, განიხარა და წარისწრაფა, და მიმართა სპერს და ბაბერდს, სადა იყვნეს თურქნი მდგომარე. ვითარ იხილეს თურქთა მოწყუელა სპათა მათთა მცირეთა ლაშქართგან, განძნდეს და იღრჭენდეს კბილთა. მოუწოდა მთავარმან მათმან აზატ-მოსე სპათა თურქთასა და გამოარჩია კაცი ოცდაათი ათასი, და წარემართა ვაშლოვანს ძებნად სისხლთა სპათა მისთასა. რაქეთუ მისლვა და დაახლება ბექასი არა უწყოდა, ოცდაათი ათასი სხუა წარმოავლინა ტაოს და რქუა: „მე წარვალ, ვაშლოვანს მოვაოკრებ და აღვიზღავ სისხლსა ჩემსა, და თქუენ მიდით ტაოს და მოსწყუდეთ, თულა სადა დარჩომილ იყოს, და დადევით ბანას. და მეცა განმარჯუებული შემოვიქცევი და მოვალ ბანას, და შევკრბეთ და მივმართოთ ყოველსა საქართველოსა“. და ესრეთ წარემართა ვაშლოვნით კერძო.

20

M467r

25

R467r

მაშინ აღიჭურა მანდატურთუხუცესი ბექა და ყოველი სპა მისი და მიმართეს თურქთავე, რამეთუ არა უწყოდეს წარსლვა თურქთა ვაშლოვანს. ვითარ წარვლო მცირე, ოთხნი

1 მისცა – Mm. 3 სპათა მისთა ბექასათა Mm. 5 და – m. ექუსასი MT. 5-6 ქალაქთა MTm. 9 უმრავლესთა M. უმრავლესი m. ტაოელთა m. 10 და თორელთა – T. სიმრავლე – m. 11 თურქთა] + ზედა T. 12 მკედრობა TR. 13 სამცხეს და ვითარ MTm. 14 რომელ წარევილინეს Mm. 15 და – Tm. დაუდგეს T. უდგეს] + მცველად Mm. 16 სიმრავლე – Mm. 18 ~ თურქთა გაქცევა m. 19 და – MTm. ბაბერდს] შაშერდს Mm, ბაშერდს T. ვითარცა T. თურქთა – Mm. 20 მისთა m. 22 და – m. დაახლება T. 24 მოოკრებად m. 25 სადა T, სად m, სამ M, სადმე R. დაევით T. 25-26 შაბოვიქცევი M. 26 და მოვალ ბანას – Mm. 28 მაშინ] – Mm. თურქთავე T, თურქთავე Mm. 29 უწყოდა T. მცირე] + ადგილი T.

ჟამთააღმწერელი

- T341r | თურქნი მიმავალნი დაიპყრეს და მოუსხეს ბექასა. ხოლო მან ჰკითხა ამბავი თურქთა, თუ
სადა არიან. და ოთხნივე ცალკე გაყო და ოთხნივე ერთსა იტყოდეს, წარსლვასა თურქთასა
ვაშლოვანს: „აზატ-მოსე ოცდაათი ათასითა მკედრითა წარვიდა ვაშლოვანს, და ორმოცი
ათასი დაუტევა და წარმოავლინა ტაოს, ხვალე ანუ ზეგე მოვალს“. ირწმუნა სიტყუა მათი
და ორად განყო ლაშქარი თვისი. რჩეული და უმრავლესი ლაშქრისა მისისა მისცა შვილსა 5
მისსა პირმშოსა სარგისს, რომელი ოდენ აღზრდილ იყო აბჯრისმტვრთველად, და წარავ-
ლინა ვაშლოვანს აზატ-მოსეს ზედა.
- m330r | ხოლო წარისწრაფა სარგის და მიეწია | ვაზლოვანის მთასა ზედა მიმავალსა თურქსა.
და ვითარ იხილეს უკან კერძო ლაშქარი, განკურდეს და მსწრაფლ მოაქციეს ჰუნენი
სარგისის კერძო. იხილეს სიმცრო ლაშქრისა, რამეთუ იყვნეს მესხნი ხუთასი, ხოლო 10
R467v | თურქნი ოცდაათი ათასი, | განიხარეს და ჰგონეს მოწყუედა ყოველთა. მკედარნი ზედა-
M467v | მოეტევენეს უშიშად, ხოლო სასრგის წინა-განეწყო და სპანი მისნი მიეტევენეს მკნედ. იქმნა
ომი სასტიკი, და პირველსავე შეკრებასა მიდრკეს თურქნი სივლტოლად და იოტნეს
ძლიერად, და ესოდენ მოსრეს, რომელ შექცეულთა აღრიცხუეს სარაზმთა ზედა მდებარე
მკუდარი თურქი, პოვეს ხუთას და ცამეტი, თუნიერ რომელი დევნასა შინა მოკუდა. და 15
დევნეს მზისა დასლვისა ჟამამდე. ხოლო მოხედნა ღმერთმან წყალობით მოსავთა ჯუარისა-
თა. განსაკურვებელ არს სმენად, რომელ ეგოდენსა წყობასა შინა არა მოიკლა ბექას
ლაშქრისაგან ხუთთა კაცთაგან კიდე, იგინიცა უსახელო ვინმე. ესრეთ მოსცა ღმერთმან
ძლევა და გამარჯუება. ხოლო სარგის, დაღათუ ყრმა იყო, მკნედ იბრძოდა, რამეთუ
გუარისაგან მოაქუნდა სიმკნე და მამაცობა მამურ-პაპეულად. 20
- T341v | ხოლო ბექამან მიმართა თურქთა დედა-წულთავე, მომავალნი წინა-დაემთხვენეს, და
იხილეს რა თურქთა შორით მითით მომავალი ბექა | და სპანი მისნი, მსწრაფლ გარე-შეიქცეს
და ივლტოდეს, ხოლო დედა-წულთა მათთა მათთა მიმართეს და არღარა ესვიდეს საფასეთა
სიმდიდრეთა, არამედ ყოველსავე დაჰყრიდეს. ხოლო ბექამან და სპათა მისთა მსწრაფლ
R468r | დევნა უყვეს, იპყრობდეს და კოცდეს, რომლისა არა იყო რიცხუ. | და თურქნი მცირედნი რამე 25
შეივლტოდეს ქალაქსა და ციხესა სპერისასა და რომელნიმე ნორქალაქს. მიეწივნეს
სპანი ბექასნი, შესჯარეს, გზათა სივიწრითა და დედა-წულთა სიმრავლითა არასადა აქუნდა

1 ~ დაიპყრეს მიმავალნი m. თურქთა – MT. 2 გაყო M, განყო m, განუყვნა T. 3 ვაშლოვანს T. ვაშლოვანს – Mm, ვაშლოვანს T. 4 წარავლინა Mm. 5 მისსა] თვისსა T. 7 აზატ მოსეზე Mm. 8 ვაშლოვანის Tm. 9 და] – Mm. მსწრაფლ] – T. მოაქცივნეს T, მოიქცეს m. უნენი m. 10 იხილნეს m. 11 და] – T. 12 წინა განეწყუნეს T. 13 თურქნი] – MTm. 14 მუსრეს T, მოსრნეს m. აღრიცხუეს MTm, აღრიცხეს RQ, კიკნ. სარაზმთა Mm, სარაზმთა T, რაზმთა R. ზედა] შინა R. 18 ლაშქარი Mm. კაცთა Mm. 19 ~ ძლევა ღმერთმან m. 20 და მამაცობა] – T. მამით პაპეულად m. 21 დედაწულთავე Mm. მომავალი Mm. 22 რა] – MTm. შორით] შორით T. მომავალი] – T. 23 ხოლო] – MTm. დედა-წულთა ... მიმართეს] დედა წული თათართა და მოჰმართეს დედაწულთა მათთა MTm. 24 ყოველსავე] – MTm. სპამან მისმან Mm. 25 მცირედნი] – MTm. 27 ბექასნი] – Mm. გზათა] – Mm. სივიწროვთა T. და] – MTm. სიმრავლითა] სიმდიდრითა Mm.

ჟამთააღმწერელი

M468r
m330v
M468r
b283v
5
გზა სივლტოლისა. დაიჯარნეს თურქნი, ვითა ცხოვარსა დაჯრილსა და ჯოგსა, ეგრეთ იპრობდეს და კოცდეს. გარნა იქმნა ესეცა, რამეთუ შვილისა მისისა სარგისისაგან ლტოლვილნი თურქნი უკანა მოეწივნეს მანდა|ტურთუხუცესსა ბექასა, სადა-იგი მიმართეს მესხთა, და კუალად მოსწყვდეს, და გარე-მოადგეს ქალაქსა სპერსა. | და პირველსავე ომსა აღიღეს ქალაქი, თვნიერ ციხისა, აღივსნეს საქონლითა, ოქროთა, ვეცხლითა, ლარიითა, ჯოგითა, ცხენითა, აქლემითა, | ძროხითა და | ცხურითა*, ანგარიში ვისგან ითქმის. და თვთ მათთავე საკედართა აპკიდეს და ძლით წარმოიღეს. ეზომი ძლევა მისცა ღმერთმან ბექას, რომელ მისთა სპათაგან ერთი კაცი არა დააკლდა.

d487
R468v
10
15
20
მოიცვა ბექამან ქალაქი სპერი, და თურქნი გაქცეულნი ორასნი ჩავიდეს | პონტოსა კერძ. და ვითარ განემარჯუა სარგისს, მომართა მამისა კერძ, და მომავალმან ალაოკრა ნორქალაქი და ალავსნა სპანი, რომელნი იყვნეს, საქონლითა, ალაფითა და ტყვითა, და ესრეთ ძლევაშემოსილი მოვიდა მამას წინაშე. ხოლო ვითარ განუძნდა სპერელთა გარედგომა ბექასი, მიუგზავნა მოციქული, ვითარმედ: „ჩუენ ყაენისა ყაზანისანი ვართ, და თურქნი ძლით გარდაიხუეწნეს პონტოსა კერძ, | და აწ გევედრები მე, მოგურიდო და უკუ-სდგე, და უზომო ოქრო და ვეცხლი და ჯორი და ცხენი მოგცეთ“. ისმინა ბექამან და აღილო განძი ურიცხვ სპერით და ბაბერდით, და ძლევაშემოსილი მობრუნდა. და მოეგებნეს კარნუქალაქით მთავარნი და მოართუეს მათცა ძლეუნი, ალაფი, და არცარა მათ ავნო. და ესრეთ ბრწყინვალე ძლევა მიანიჭა ღმერთმან ბექასა, და მოვიდეს შინა საქონლითა უამრავითა. რამეთუ იყო ბექა მონასტერთა და ეკლესიათა მაშენებელი, და მონაზონთა და ხუცესთა და მოწესეთა კაცთა პატივისმცემელი, და არა დააკლდის ეკლესიასა მისსა წესი ლოცვისა ცისკრად, სამხრად და მიმწუხრი. და ლაშქარი მისი ვერ დააკლდებოდიან სამსა ამას ლოცვასა. და ამისთვს უმარჯუებდა ღმერთი, და მოსცა ყაენმან ყაზან კარი და მიმდგომი მისი ქუეყანა.

47. ხოლო ჩუენ პირველსავე სიტყუასა აღვიდეთ. მას ჟამსა იწყო ყაზან ყაენმან ამკედრება მეგვპტელთა ზედა, და მოუწოდა მეფესა ვახტანგს, და მისცა ბექამანცა ლაშქარი მისი რჩეული, რომელი დივნითა ხუდებოდა. წარემართა ყაზან, და შევიდეს ქუეყანასა ასურასტანისასა და შამისასა და მოაოკრებდეს, რამეთუ იყო სიმრავლე ლაშქრისა მისისა ათსამეტი ბევრი. და ვითარ ესმა სულტანსა მისრისასა, რომელსა სახელად უწოდეს ნასირ მელიქსა, შეკრიბა სპა მისი ყოველი და მივიდა და დევნად განეწყო. და იქმნა ომი სასტიკი ესოდენ, რომელ ხუტლუშა ნოინი ათასითა მკედრითა წინა-დაუდგა ყაზანს ამად, რომელ

2 და] – MTm. რამეთუ] – MTm. 4 და გარემოადგეს] – MTm. 5 და ვეცხლითა T. 6 ცხენითა] – m. 7 ძლით R. ესზომი R. რომელი R. 9 და] – R. 10 მომართა] მომავალსა R. 11 ნორაქალაქი Rbpd. 12 განუძნდა კიკნ., განძლიერდა R. 13 ვითარმედ] ვითარ. R. თურქნი ყაუხჩი., – Rbdp. ძლით Rbdp. 15 აღიგო bd. 16 სპერით] + და გაბრუნდა R. შაბერდით b. 16-17 მთავარნი R, თავადნი bdp. 18 უამრავითა d, უძლეველითა Rbp. 20 სამხრ dp, სამხარ b. 22 ყაინმან bd, ყაინმან bpd. 27 ათსამეტი s, ათცამეტი b. ნასიარ dp, ნასარ bs. 28 მოვიდა b. 29 ხუტლუხა p.

* აქედან MQm ხელნაწერებს აკლია ვიდრე წინამდ. გამოც. გვ. 648₁₆-მდე – ალბათ, ნაკლები დედნის გამო.

ჟამთააღმწერელი

b284r დიდთა მიმართეს ყაზანს ზედა, და ათასისა კაცისაგან ექუსასი დაკოცეს და ოთხასიდა
დარჩა, რომლითა სძლო და იოტნა, რომელსა თანაშემწე ექმნა ჩოფან სულდუსი ხუთასითა
d488 კაცითა, სადა ვახტანგ და სპანი მისნი | მკნედ ბრძოდეს. და ვითარ სწყდებოდა ორგნითვე
p454 ურიცხვ, ივლტოდეს მეგუბტელნი და სულტანი ნასარ მელიქი. და უკ-მობრუნდა ყაზან
დევისაგან და სამ დღე განისუენა, და მეოთხესა დღესა დევნა უყვეს და მიეწივნეს 5
მცირედნი და ამოსწყდნეს. და განიბნივნეს თათარნი, ტყუენვა ყვეს, და მიუწია ლაშქარმან
ვიდრე წმიდად ქალაქად იერუსალიმად, სადა-იგი მრავალი სული მოისრა ქრისტიანე, და
უმეტეს სპარსნი. ხოლო ყაზან მიმართა დიამუშყსა ზედა, რომელ არს დამასკო. ხოლო მათ,
ზენარისა მთხოველთა, მოსცეს ქალაქი და საქონელი ურიცხვ, და დაამყარა ყაზან დამასკო
და მიმდგომნი მისნი ქალაქნი, და დაყო ვითარ ოთხ თუე. და დაუტევნა მცველნი ქალაქისანი, 10
და წარმოვიდეს სახლად თუსად თავრეჟად.

და ვითარ მოიწია ზაფხული, განდგეს დამასკელნი და გამოასხეს მცველნი ყაზანისანი.
ცნა რა ესე ყაზან, მოუწოდა სპასპეტსა მისსა ხუტლუშასა და მეფესა ვახტანგს და
ყოველთა მთავართა საქართველოსათა, და წარავლინა სულტანსა ზედა ლაშქრად. მივიდეს
და შევიდეს შამად და დამასკოდ, და აოკრებდეს დამასკოს და ველარ აიღეს. განვლეს დიდი 15
ანტიოქია და მივიდეს ვიდრე ლაზადმდე. და ვერ შემართა სულტანმან ომი მათი, და
მოაოკრეს ექუს თუე. და მით უკ-მოიქცეს და მოვიდეს ყაზანს წინაშე განმარჯუებულნი.

და ვინათგან მეფე დავით არა მიენდო თათართა, ზაფხულ მთიულეთს იყვის და ზამთარ
ქართლსა. ამისთვის იშლებოდა ქუეყანა ქართლისა. და მთავარი ბაყათარ განდიდებულ იყო
და აოკრებდა ქართლსა, თრიალეთსა და განასხმიდა მამულისაგან აზნაურთა, და იყო ჭირი 20
დიდი მკუდრთა ქართლისათა. და მეფემან დავით შეკრიბა ყოველი მთიული, წარვიდა და
მივიდა ტფილისს, და ჰყვა კაცი ცხენოსანი და ქუეითი, ვითარ ათხუთმეტი ათასი, და
b284v მოუკდა ყივჩაყთა, საზაფხულოდ მომავალთა. | ხოლო ყივჩაყნი რომელნიმე ქალაქსა ეწივნეს,
და ზოგნი მტკურის პირით ივლტოდეს.

ესმა ესე ვახტანგს, ტაბაკმელას მდგომსა, მივიდა მცირითა კაცითა, განვლო კიდი და 25
სახიუდაბელი და განვიდა მახათას, რამეთუ დავით და ლაშქარი მისი მახათას დგეს, თავსა
d489 ქედისასა. | და ვახტანგ ქუემოთ მიუდგა და დადგა და ვერ შემართა შებმა სიდიდითა დავითის
ლაშქრისათა. მაშინ მცირედნი ვინმე ჩამოვიდეს და აქათ მცირენი ვახტანგისანი მიეგებნეს,
შეიბნეს და დავითის კერძნი გაიქცივნეს, და ორნი ძმანი და შვილნი დაკოცნეს. და ვითარ

2 ჩოფონ dp. სულდური bdp. 4 ეგვიპტელნი bdp, ეგვიპტელნი s. ნასარ bdp, ნასიარ s. 6 ტყვენა და ეწია dp.
7 სადა იგი s, და მუნ d, და იგი p, და b. მრავალნი სულნი d, მრავალ სულ p. მოისრა ქრისტიანე] მოისრა
ქრისტიანე sp. ~ქრისტიანენი მოისრნეს d. 9 მოსცეს] + მათ d. 10 და დაყო – p. 12 გამოასხნეს b. 14 მივიდეს
რა შევიდეს d, და – bp. 16 ანტიოქი bp. ლაზადმდე bd. 21 ყოველნი მთიულნი d. 22 და ჰყვა] – bdp.
23 მიმავალთა s. ეწინეს dp, ეწინეს b. 25 ესმა] – bdp. ვახტანგ dp. ტაბაკმელს dp, ტაბაკმელას b. მივიდა]
მიუვიდა ამავე d. კიდა bs.

ჟამთააღმწერელი

შენივთდებოდა ომი, ათასი ყივჩაყი გაქცეული შეკრბა ვახტანგს თანა ჯარად. მაშინ მოიწია რისხვა ღმრთისა, და ივლტოდა დავით, და სპა მისი ძლიერი უომრად იყო. დავით მოვიდა ომისა არა შემმართი, მიუდგეს უკანა ყივჩაყნი და ქართველნი, და სდევეს ვიდრე ჯაჭუადმდე, დაკოცეს კაცი ურიცხვ. არათუ ვახტანგ მტერი იყო ძმისა, არამედ თათართა შიშითა იძულებით შეება.

5

p455 ოტებული რა ცნა დავით, უმძუნვარესად აოკრებდა ბაყათარ ქართლსა, და მეფე დავით ვერ წინა-ალუდებოდა. მით სენიცა შეედვა ბოროტი, მიკრისი კელთა და ფერკთა, და უკმარ იქმნა. და იყოცა | კაცი ურწმუნო და უშიში ღმრთისა, ამისთჳს ბოროტსა სენსა შთავარდნილი უღონოებდა. და ბაყათარ აოკრებდა ქუეყანათა და კოცდა კაცთა, დაღაცათუ სურამელი ჰამადა და რატი ძლიერად ებრძოდეს. მაშინ ბაყათარ წარუღო გამრეკელსა, კახას ძესა, ციხე ძამისა. ცნა ესე ბექამან, მოუკდა დიდითა ლაშქრითა, ხოლო ბაყათარ, ციხით გამოსრული, წინ დახუდა წინმაგალთა ბექასთა. იქმნა ომი ფიცხელი, და პირველსავე შებმასა გაიქცა ბაყათარ და შევიდა ციხესა. მივიდა ბექა და მოადგა ძლიერად ციხესა. და ვითარ განძლიერდა, ითხოვეს ოვსთა ზენარი და აღუთქუეს არაწყენა. და ესრეთ მოვიდა ბექას წინაშე გაუშავებელი, და უკანას მოკუდა ბაყათარ.

10

15

b285r 48. აწ ვიწყით თათართა მოთხრობად. და ვითარ გამოასხეს მეგვრტელთა მცველნი დამასკოსანი, ამისთჳს გამწყრალმან ყაზან გაგზავნა იგივე ხუტლუშა სპითა ძლიერითა და ვახტანგ სპითა საქართველოსათა. და ვითარ ცნა სულტანმან | მისლვა მათი, მიეგება სულტანი ომად. და იქმნა ძლიერი ომი, დაიკოცნეს ორგნითვე ურიცხუნი. და მას დღესა სწორი ძლევა d490 არა იქმნა, და ღამემან განყარნა. და ვითარ უკუ-დგეს, პოვეს ქედი დიდი თათართა | და მას ზედა შემოდგეს ხუტლუშა ერთურთ, უსეინ, სევენჯი. გარნა სიბუჩი, ხუტლუშას შვილი, მივიდა მახლობელად სულტანისა და დადგა ვაკედ, რომელსა ახლდეს ბექას ლაშქარნი, და ყველასა ცხენი კელთა ჰყვა. მოიკელოვნა სულტანმან, რამეთუ ჩამოუშუა წყალი უკანა კერძო თათართა, და მას ღამესა ესეთი ღამი შეიქმნა, ცხენი და კაცი ორნივე უჩინო იქმნიან ღამსა შიგან. და განთენა რა, იხილეს თათართა უკანაკერძო ღამი და წინათ ლაშქრისა 25 სიმრავლე, უღონო იქმნეს. პოვეს მცირე უგანო ადგილი ღამისა, და მაშიგანცა დაიკოცნეს სიმრავლე კაცისა და ცხენისა. და რაჟამს აღივსო კაცითა და ცხენითა, მეოტმან ლაშქარმან ზედაგანსლვა დაიწყო. დაღათუ მოსწყდეს ურიცხვ თათარი და ქართველნი, და ვახტანგ და ნოინნი მძუღობით დარჩეს და მოვიდეს ყაზანს წინაშე, რომელი განწყრა და საპყრობილესა

1 ათასი] ასი bdp. მაშინ – d. მოიწია] + მას ჟამსა d. 2 დავით b] – dps. დავით და მივიდა b. 2-3 მოვიდა ომისა არა შემმართი კიკნ., მოვიდა და ომისა არა შემმართი bdp. 6 მაშინ ოტებული d. რა ცნა ოტება დავითისი b. 8 ~ უშიში და ურწმუნო d. ჩავარდნილი bp, ჩავარდნილ იყო s. 9 დაღათუ s. 10 აჰამადა bdp, აჰადა s. 11 ძამისა ბრ., რამისა bp. ცნა] ხოლო ცნა რა d. 13 მივიდა ბექა ... ციხესა] – dp. 14 ~ ოვსთა ითხოვეს bs. მოვიდეს d. გაუშავებელი (ბრ.), გაუშვებელი bdp. 19 ~ ომი ძლიერი d. ურიცხვი dps. 21 შვილი] – dp. 22 რომლისა dp. 24 ესეთი] ერთი dp. 25 ~ რა განთენა b, განთენა dp. 28 მოსწყდა bdp. და ვახტანგ – s. 29 ნოინი ps. და საპყრობილესა – bp.

ჟამთააღმწერელი

მისცნა ყოველნი ნოინნი. და ეკაზმოდა კუალად სულტანსა ზედა, გარნა დასნეულდა სენითა მუცლისათა და მოკუდა, რომელი იგლოვა ყოველმან კაცმან სიმართლისათჳს, რომელ ავისმოქმედი და მეკობრე და უსამართლო კაცი აღარ იპოვებოდა საყაენოსა მისსა, და ამისთჳს დაუტევა მწუხარება ყოველთა.

ხოლო შემდგომად მისსა დასუეს ტახტსა ყაენთასა ძმა მისი, სახელად ხარბანდა, რომელსა უკანასკნელ ოლჯათ სულტანი ეწოდა, რომელ ერთითა თუალითა არამხედველ იყო. და ვითარ ეძლო, იპყრობდა წესთა ძმისა მისისა ყაზანისთა, დაღათუ იყო ესეცა კაცი კეთილი. ამან მოიწყო ყოველი საბრძანებელი მისი და ფრიად კეთილსა უყოფდა ვახტანგს.

ამან ხარბანდამან ინება გილანს წარსლვა, და მოუწოდა ყოველთა სპათა თათართა და თჳთ მეფესა ვახტანგს, და ოთხად განყო სპა თჳსი: უკეთესი და უწარჩინებულესი სპა მან დაიჭირა, და მეფე ვახტანგ. და ერთი ნაწილი მისცა ხუტლუშასა, და ბექასა | ლაშქარი თჳთ პირველვე მისი იყო. ერთი ნაწილი ლაშქარი ჯალაირს მისცა, და ოვსნი გორს მსხდომნი.

ერთი ნაწილი სულდუსსა ჩოფანსა მისცა. და თჳთო თავადი თჳთოსა გზასა ჩაგზავნა, და ერთს გზას თჳთ ყაენი ხარბანდა, | სადა-იგი წინამბრძოლად მეფე ვახტანგ აჩინეს გილანს ყოველგნით. ხოლო გილანელნი დაღათუ მცირენი იყვნეს, არა შეშინდეს, რამეთუ იყვნეს გილანსაცა | ოთხნი მთავარნი, რომელთა სახელები იყო: ერქაბაზნ და უბაში, როსტან და ასან. ესე თჳთ დადგა სიმაგრეთა შინა, შეკრა ხარხალი და ერქაბაზნ ყაენს ხარბანდას დაუდგა წინა და შემოება, და იქმნა ომი ძლიერი, რამეთუ ვახტანგ წინა-მბრძოლობდა.

ქუეითნი გზისა სივიწრისაგან და ტყისა სიკვირისაგან არა ივლებოდეს, სადაცა მცირე ვაკე იყვის, ლამი იყვის.

ვითარ განგრძელდა ომი, პირველ ისრითა და მერმე კრძლითა იბრძოდეს თათარნი და ქართველნი, და ხარბანდა თჳთ უჭურეტდა. მცირედნი შეეწეოდეს და კმითა განამკნობდეს. ვითარ შენივთდა ომი, არა შეაქცევდა მეფე ვახტანგ ზურგსა, არცა სპა მისი, არამედ ადგილთა სივიწრითა მოისრვოდეს ესოდენ, რომელ ათისაგან ძლივ ორნი ცოცხალ იყვნინ. სომხითარნი ახლდეს, რაოდენიცა იპოვებოდეს ცხენსა ზედა მდგომი. ესრეთ მოსწყყდეს, მრავალნი აზნაურნი უმკვდრო გახდეს, რამეთუ მამა, შვილი და ძმა, ყოველნივე მუნ

3 ავის მოქმედნი dp. 5 ყაინთასა bdp. სახელით s. 6 რომელსა] რომლისა bdp. ოლჯათ სულტანი ეწოდა ბრ, ოლჯათ სულტანსა მისცა bdp. 7 ვითარ] რაცა b, – dp. დაღათუ] თუ ps. ესეცა] ესე pd. ~ ესე იყო d. 9 ხარბანდამან bdp. 12 ჯალაირს კიკნ., ჯალაირს bdps. 13 სალდუსსა ps, სალდუსსა d, სალდუსსა b. თუთოსა] თუთო b. 14 ერთგზის s. ყაინი bdp. წინამბრძოლად p. 16 რომელთა სახელები იყო] რომელ არიან სახელები მათი Mm. ერქაბაზნ M, ვარქაბაზან m. და უბაში] ღუბაში Mm. 16-17 და ასან] დაასნ M, და ასნ T. 17 ხარხალი] ხარხალი MT, ხრმალი m. ერქაბაზნ Mm, ერქაბზნ T. ხარბაღს MTm. 18 ~ ძლიერი ომი T. 19 ქოითნი MT. გზისა] ტყისა m. ტყისა] – m. 21 კმლითა M. 22 ხარბანდა] ხარბად MT, ხარაბად m. განაკმობდეს m. 23 არა] არღა M, არღარა m. მეფე – Mm. არამედ – MTm. 24 რომელ – MTm. იყვნეს Mm. 25 ახლდეს] ახლვიდეს MTm. იპოვებოდა M. მოსწყყდეს Mm. 26 უმკვდროდ T.

ჟამთააღმწერელი

ახლდეს. გარნა რომელნიმე დარჩეს. თუთ ვახტანგ არა გარე-მიაქცევდა, არამედ მკნედ და ძლიერად იბრძოდეს. განკურდეს თათარნი სიმკნესა ქართველთასა, რამეთუ ვახტანგ მკნე იყო ომსა შინა და მკნედ იბრძოდა, და მცირედ დაიკოდა ბარკალსა. და მიდრკა მზე და მოეახლა ღამე, და განიყარნეს.

M468v ცნეს გილანელთა, დევნა უყვეს, და რომელთა ეწივნეს, დიდად ავნებდეს. 5

m331r ხოლო ერთკერძო ხუტლუმას შვილი დაუდგა წინა. ხოლო თავადმან გილანელთა უბაშ
T342v მესხთა ზედა. არცა ამით შეაქციეს ზურგი, არამედ მკნედ ბრძოდეს, და უფროსნი გილანელნი
მოისრვოდეს. მაშინ სტყორცა ვინმე ისარი და ეცა თავსა შიშუელსა ხუტლუმა ნონისა, მყის
მკუდარი შთაიჭრა სკამისაგან. ვითარცა იხილა შვილმან მისმან სიბუჩი სიკუდილი მამისა,
მსწრაფლ ივლტოდა იგი და სპა მისი, ხოლო მესხნი დარჩეს ხარხალსა შინა. მცირედნი
ივლტოდეს და უმეტესნი მოისრნეს. და მოიწია უზომო რისხვა ღმრთისა თათართა და მესხთა
ზედა, რამეთუ უკანით, სადა ბრინჯი დგომილ იყო ვაკესა შინა, ღამით წყალი ჩაეგდო. ესრეთ
ღამი შექმნილიყო, ვერცა ცხენი და ვერცა ქუეითი ვერ გაიარდა, და იქმნა მოსრვა ძლიერი. 10 15

p457 | ხოლო ჩოფანსაცა შემოება როსტან მელიქი ვაკესა ადგილსა, გარნა ჩოფან სძლო და
იოტა სიმაგრესა შინა. არღარა შეჰყვა, არამედ წყნარად დაბრუნდა და აჩინა მკედარნი მისნი
უკანამავლად. ჯავახის შვილი გამრეკელი მკნედ იბრძოდა ომსა მას, და გარდამოვიდეს მშჯლობით. 20

M469r ეგრეთვე უსენს | და ოვსთა შეება ასან, და სწორი ძლევა იქმნა, და იგინიცა
გამოქცეულნი ივლტოდეს, და მივიდეს და შეკრბეს უჟანს ხარბანდა ყაენს წინაშე.

სულდუსი ჩოფან მკედართმთავრად განაჩინეს, მონაცვალედ ხუტლუმასა, ხოლო მეფე
ვახტანგ პატივცემულ ყვეს და დიდებულნი მისნი ყოველნი მკნედ ბრძოლისათჳს ნიჭითა
დიდითა წარმოავლინეს შინა. 25

1 ახლდეს] იხილა MTm. არა გარე არა მიაქცევდეს Mm, არა გარე მიაქცევდა T. მკნედ და] – Mm. 2 სიმკნესა] + ზედა T. 5 ყანმან M, ყენმან m, ყინმან T. ყოელ T. წარმოვიდეს m. 6 და] – m. ავნეს T. 7 ხუტლუმას M, ხუტულუმას m. თავადი MTm. უშიშ Mm, უშიში T. 8 შეკრნა MTm. კარკარი Mm, კარკალი T. შეება] შეება Mm. ვიწროსა T. შესავალთასა Mm. ხუტლუმას MT, ხუტულუმას m. 9 ქოითად MT. 9-10 და ყვეს] – Mm. 10 ხარხალსა] ტაძარსა MTm. გარდავიდა m, გარდავიდეს T, და გარდვიდეს M. 11 ჰბროძედეს M. და] – MTm. გილანელი m. 12 და ეცა] და დაეცა m, დაეცა T. ხუტლუმა M, ხუტლუბა T, ხუტულუბა m. 13 მკუდარ Mm. 14 ივლტოდა] + ივლტოდა m. იგი – m. ხარხალსა] ტაძარსა Mm, ტარძსა T. 15 ივლტოდეს – m. უმეტესნი (უმეტეს m) + ივლტოდეს და კიდეცა Mm. 16 ბრინჯ m. 17 ქოითი MT. 18 და] – MTm. შამოება M. მელქი M. 19 დაბრუნდეს T. აჩინა m. მკედართ მთავარი Mm. 20 უკანა მავალად M. გარდმოვიდეს Mm. მშჯლობით] + ეგრეთვე უსენს მკნედ იბრძოდა ომსა მას და დაგარდამოვიდეს მშვიდობით Mm. 21 შება M. 22 შეკრბ M, შეკრბა m. ხარბანდა] ხარბან MT, ხარაბან m. ყენს m. 23 მკედართ-მთავარად m. ხუტლუმასა MT, ხუტულუმასა m. 24 დიდებულნი] ბ ულნი Mm.

ჟამთააღმწერელი

T343r 49. ვითარ წარვიდა ვახტანგ, მოუკდეს კაცნი ხოდრასელნი, სჯულისა სა|რკინოზნი
და მტერნი ქრისტესაღმსარებელთანი, ყაენსა ხარბანდას და რქუეს: „უკეთუ არა ყოველთა
m331v ქრისტიანეთა დაატევებინო სჯული და ეკლესიანი არა დააქცივენე, არა განგემარჯოს მტერთა
ცუდრჯულთა. ამით ძლით ისმინა ყაენმან და იწყო რლუევად ეკლესიათა. და წარმოავლინა 5
ლაშქარი და ერთი ნონთა მთავარი, რათა მოვიდეს საქართველოსა, და მეფესა და ყოველთა
d493 ქართველთა დაატევებინოს სჯული და სარკინოზად შექმნას და ყოველსა საქართველოსა |
b286v შინა დაარღვენეს ეკლესიანი.

და ეწია ნახჭევანს წარმოსლვასა ვახტანგს ესე წარმოვლინებული ნონი, ხოლო მეფე
ვახტანგ არა შეშინდა, არამედ განმძნდა, და უმეტეს მოაკსენებდა სიმკნეთს და ღუაწლთა 10
ქრისტეს ღმრთისათვის და რქუა სპათა თვისთა: „კაცნო, ძმანო და ერთსჯულნო, და ქრისტეს
ღმრთისა ჭეშმარიტად აღმსარებელნო, უწყით სჯული მამათა მიერ, და გასმიეს ქადაგება
წმიდათა მოციქულთა, და უწყით ღუაწლნი და ახოვნებანი მოწამეთანი, და გიხილვან თუალითა
M469v თქუენითა ტადარსა შინა მათსა სასწაულნი ურიცხუნი, და გასმიეს სახარებასა შინა უტყუელისა
პირისა, ვითარმედ: „რომელმან აღმიაროს მე წინაშე კაცთა, მეცა აღვიარო იგი წინაშე მამისა 15
ჩემისა ზეცათსა“, და კუალად: „მოვედით ჩემდა ყოველნი მაშურალნი და ტვრთმძიძენი, და
მე განგისუენო თქუენ“. აწ ნუ შეძრწუნდებით, წარვიდეთ ყაენს წინაშე და დავდვათ სული
T343v ჩუენი მისთვის, რომელმან დადვა სული თვისი ჩუენთვის. პირველად ჩუენ მივსცეთ თავნი
ჩუენნი სიკუდილად, მერმე იყავნ ნება ღმრთისა, და მან დაიცვას სამწყსო თვისი“.

ვითარ ესმა სპათა ვახტანგისთა, სიხარულით შეიწყნარნეს ბრძანებული მისი, მცის 20
წარემართნეს ურდოსა და მივიდეს ყაენს წინაშე. ხოლო ყაენი განკვრდა მისლვასა მეფისასა.
და მივიდეს კარსა ყაენისასა და მუკლნი დაიდგნეს, და რქუა მეფემან კმითა მალლითა:
„ისმინე, მალალო და ძლიერო ყაენო. მოვიდა ბრძანება, რათა ყოველთა ქრისტიანეთა
დაუტეოთ სჯული ჩუენი. აწ ისმინე: ბედნიერთა პაპათა და მამათა თქუენთა ჰმონა და
მსახურა პაპამან და მამამან ჩუენმან ამით სჯულითა, და აროდეს გუასმიეს, თუ სჯული 25
p458 ქართველთა | ავი არს, არამედ უწარჩინებულეს ყოფილვართ ყოველთაგან. და სპარსთა
სჯული უფროს სადაგელად შეერაცხა პირველთა ყაენტა. ამისთვისცა იგინი მოსწყყდნეს,
რამეთუ იყვნეს მწამლველ და მამათმავალ და კაცისმკლველ. და აწ თუ სიტყუასა სპარსთასა

1 ხოდრასელნი m, ხოდრისელნი T. 2 ყენსა m. ხარბანდას] ხარბათს M, ხარბადს T, ხარაბოს m. 3 დააქციენე T.
4 და კელმწიფება – Mm. 5 ძლით] რომელთა Mm. ყანმან M, ყენმან m, ყაინმან T. 7 და] – m. შექმნეს T.
ყოველთა T. 8 დაარღვივნეს Mm, დაარღვევინოს T. 9 ესე წარმოვლინებული ... ვახტანგ] – MTm. 10 და] –
Mm. 11 ღმრთისა] – m. 12 ჭეშმარიტნო T. 13 გიხილავს Mm. 14 ტადარსა შინა მათსა] – Mm. ~ ურიცხუნი
სასწაულნი T. 15 აღიაროს T. მე] – MTm. იგი] – MTm. 17 თქუენ] – m. ყანს M, ყენს m, ყაინს T. 18 სული
თვისი] – Mm. თვ~ს M. 20 ესმათ m. 21 წარმართნეს T. ყანს M, ყენს m, ყაინს T. წინა Mm. ყანი M, ყენი m,
ყაინი T. 22 ყაინისასა bdp. 23 ყაინო bdp. მოვიდა bs] – dp. რათა გაუხჩ., თავთა bdp, თავთა რათა s. 27 ყაინთა
bdps.

ჟამთააღმწერელი

d494
b287r

ისმენ, ყაენო, მე ვარ მეფე ქართველთა, და ყოველნი მთავარნი საქართველოსანი შენ წინაშე არიან, და | მე მზა ვარ სიკუდილად სჯულისათჳს ქრისტიანობისა, და მერმე ესე ყოველნი, შენ წინაშე მყოფნი ქრისტე|იანენი. აჰა, თავნი ჩუენნი წარგუკუეთენ“. და წარუპყრაცა ქელი. და ვითარ ესმა ყაენსა სიტყუა ესე, განკვრდა და პატივ-სცა მეფესა და სიტყუთა ტკბილითა აღადგინა და შეინანა, და აბრალა, რომელთა აქმნევიეს.

5

ხოლო იქმნა ესეცა, რომელ არღუევდეს თავრეუს ეკლესიათა, არამედ ოთხსა დღესა შინა ოთხნი შვილნი ხარბანდასნი დაიკოცნეს, სახელით ბასტამ და მას ზედანი. და ესრეთ წარდგომილმან მეფემან დაქსნა შური და შფოთი მომავალი საქართველოსა ზედა.

ხოლო წარმოვიდა ვახტანგ პატივცემული, და მოვიდა მუნვე ნახჭევანს, შეედგა საღმობა მუცლისა და მოკუდა შემკული გვრგვნითა მეფობისათა. და წარმოიყვანეს და დამარხეს დმანისს. და დარჩეს შვილნი ორნი: დიმიტრი და გიორგი. დიმიტრის დმანისი აქუნდა და გიორგის სამშულდე.

10

M469v
T343v
m332r

და ვითარ კელთ-უდვეს მკედართმთავრობა თჳთ ხუტლუშასი ჩოფანს, | წარმოემართა ჩოფან ლაშქრითა ურიცხვთა. პირველ მოვიდა კოლა-არტანს ვიდრე არსიანადმდე და აცნობა ბექას, რათა ნახოს ყაენი ანუ ჩოფან, რომელ არა თავს-იდვა ბექამან, არამედ შვილი მისი უმრწამესი თანა-წარატანა, სახელით შალვა. წარვიდა და ჩავლო სომხითი, და დარჩა ქუეყანა ბექასი მშუდობით.

15

m332r

50. | **ხოლო აქა დაიწყო აღმოცისკრებად ძემან მეფისამან გიორგი, რომელი აღეზარდა პაპასა მისსა დიდსა ბექასა,** რომელი წარავლინა ბექამან ჩოფანს თანა, და მან მიიყვანა ყაენს წინაშე. ხოლო მან პატივითა შეიწყალა და წინათვე დაუსახვიდა ნიშთა მეფობისათა. ამან ყაენმან წარმოავლინა მოციქული და სთხოვა [დავითს] შვილი, რათა მეფე ყოს. მაშინ მცირე იყო გიორგი, იგიცა მოსცეს და წარმოგზავნეს | ურდოსა, და ყაენმან მოსცა მეფობა და ტფილისი და უჩინა მოძღურად და საქმისა მოურავად დიდი | გიორგი, და მივიდეს ტფილისს.

20

M470r*
d495
b287v

და ამას წელსა მიიცვალა მთავარი სამცხისა ბექა, კაცი წარმატებული ყოველსა | შინა, სიკეთეაღმატებული საღმრთო-საკაცობოთა საქმეთა და უმეტეს სამართლისმოქმედებითა, ეკლესიათა და მონასტერთა მაშენებლობითა, სოფლისა კეთილად მორწმუნეობითა, გლახაკთა უზომოთა | მიცემითა. ხოლო საყუარელი მეუღლე მისი იყო გამცემელ ეპისკოპოზთა და მონაზონთა და ყოველისა სამღ|დელოსა და საეკლესიოსა სოფლისა ესოდენ, რომელ სადმე ესმის კეთილი მოღუაწე და მეცნიერი ეპისკოპოზი, გინა მონაზონი, მის წინაშე მოუწოდის

25

d459
T344r

1 ყაენო bdp. 2 ~ სიკუდილად მე მზა ვარ b, ~სიკუდილად მე მზა ვარ სიკუდილად dp. 3 წარუპყრა bp. 4 ყაენსა bdp. 6 არამედ s, კიკნ., პირველად dp] – b. 7 ბასტამ bd, ბარტამ p. ზედანი bs, ზედა dp. 9 მოვიდა s, კიკნ., გარდმოვიდა bdp. 13 ხუტლუშასი d, ხუტლუბასი ps, ხუტლუბუღასი b. გარნა წარმოემართა Mm. 14 ანუ ჩოფან] – Mm. და წარვიდა T. 18 ძემან] მზემან MTm. მეფის გიორგისმან m. 19 ყანს M, ყენს m. 21 ყენმან m. 22 გიორგი] – T. ყენმან m. 23 საზღვრად Tm. 24 წარმატებული m. 25 სიკეთეაღმატებული] – Mm. ყოველსა შინა საღმრთო საკაცობოთა T. და] – MT. 26 მორწმუნეობითა] – Mm, მორწმუნებითა T. 29 კეთილი] + და MT.

* შემორჩენილია მხოლოდ თავფურცლის ნახევი; M ხელნაწერი წყდება.

ჟამთააღმწერელი

და მოიყვანის და მრავლითა ნიჭითა და პატივითა ამყოფის. და სავსე იყო სახლი მისი მონაზონითა და ხუცითა. ამას თანა აქუნდა შეწყნარებულობა ობოლ-ქერივთა, ხოლო სახლსა მისსა არა დააკლდებოდა სამ-სამი ლოცვა. ამისთვის წარუმართა ღმერთმან ღლენი ცხორებისა მისისანი. მტერთა ძლევისა, მშუდობასა და დაწყნარებასა მიიცვალა ვითარ სამეოცდაექუსისა წლისა და დაუტევა გლოვა და მწუხარება უზომო მკვდრთა სამცხისათა. და დაიპყრეს სამცხე სამთავე ძეთა მისთა: უხუცესმან სარგის, და შედეგმან ყუარყუარე და უმრწამესმან შალვა.

5

m332v ხოლო აღესრულა მესამესა წელსა მეფე დავით, გარჯილი სენთა მწარეთა მიერ, და დაფლეს სამარხითა მეფეთასა | მცხეთას, და დაუტევეს ნაცვლად მისად ძე მისი მცირე გიორგი, ორ წელ მეფექმნული.

10

M470v | შემდგომად ამისა ინება ყაენმან ამკედრება ქუეყანასა შამისასა, ციხესა, რომელსა ეწოდების რაბაშამი, რომელი აქუნდა სულტანსა მისრელსა. წარვიდა ძალითა თვისითა და თანა წარიტანა ლაშქარი დიდი, და გარე-მოადგა რაბაშამს ხუთ თუე და ვერა ავნო, აიყარა და წარვიდა. და ჰყვა ექუსი არწივი, დამართული სხუათა თანა მფრინველთა და ავაზათა. აქათ ესოდენ დიდი იყო ძალი მისი. მოვიდა ყაენი შინა და მიერთგან არლარასადა განილაშქრა ღლეთა მისთა, იყოფოდა მშუდობით და ნებიერად ათცამეტ წელ დამპყრობელი ყაენობისა.

T344v

15

ამან ოლჯათ სულტანმან წარმოავლინა მცირე გიორგი მეფედ, და ზაალ მელიქი, ვინმე სპარსი ხუარასნელი, და ახრუჩი, მამისძმა ჩოფანისა, თანა წარმოიტანა, რათა ყოველი საქართველო ერთად შეკრიბონ მეფობასა შინა გიორგისსა. და აჩინეს ამათ შანშე მკარგრძელი და ზაქარია, ავაგის ასულის, ხუაშაქის, ნაშობი. მივიდეს ჯავახეთს, მიერ კოხტისთავსა და აწუევედეს სარგისს და ყუარყუარეს გამოსლვად, და არა ინებეს.

20

ამათ ჟამთა შინა იქმნა განდგომილება საბერძნეთს, და განუდგეს ოლჯათ სულტანსა ფარვანას შვილნი და ქალაქი დიდი კონისა. მაშინ წარავლინა ყაენმან ჩოფან სპითა მისითა საბერძნეთს და თანა წარატანა ქართველნიცა. და წარჰყვა გიორგი ჩოფანს, ხოლო გიორგი [მცირე], ზაალ მელიქი, შანშე და ზაქარია არა წარჰყვეს თანა, წარვიდეს და აიყარნეს და ტფილისს შევიდეს. და წარიტანეს თანა მეფე გიორგი საბერძნეთს, და ვერ წინა-აღუდგეს ფარვანიანნი ლაშქართა მათ ერთ წელ. და ყოველნი მას შინა მყოფი ქართველნი მოსცა

25

1 და² – m. 2 მონოზონითა T, მონოზონითა m. შემწყნარებულობა T. ობლისა და ქერივისა m. 3 ამისთვისცა m. 4 ძლევისა] + და m. და მიიცვალა m. ვითარ] – m. 6 უხუცესსა m. შემდეგმან M. 7 უმრწამესმან T. 8 ხოლო] – T. მესამესა] მეორესა m. და] – MT. 9 მისად] მისდა m. 11 ამის m. ყენმან m. 12 რაბაშამი m, კიკნ., რაბაშანი MT. მისრელსა] მისრეთსა M. 13 რაბაშამს] რაბაშამას M, რაბაშამასა m, რაბაშანს T. 14 თანა] – m. 15 ყენი m. 17 ყენობისა Tm. 18 სულტანი Tm. ზალ მალექ Mm, ზალ მელიქ T. 19 ხორასნელ T. თანა წარმოიტანა m. 20 გიორგისა m, გოვასა T. 23 შინა] + ინებეს ამათ ჟამთა შინა T. 24 ფარმანის Tm. 26 გოვაზილა მალუქ Tm. 27 მეფე გიორგი] – T, m-ში ჩამატ. წითელი მელნით. 28 ფარმანიანნი T, ფარმანიანი m. მას შინა] მაშინა Tm.

ჟამთააღმწერელი

m333r მეფესა გიორგის. იახლნეს ჯავახნი და თორელნი ოდენ ყვეს, და სადაცა ილაშქრიან და
შეიბიან ციხესა, მკნედ მბრძოლად გამოჩნდის მეფე გიორგი და ყოველნი ქართველნი.
T345r ესრეთ მოიმორჩილნა ყოველნი განდგომილნი და ურჩნი, და მოქცევასა | წელიწადისასა
მივიდა შინა. და სთულისა ჟამსა, ვითარ მივიდა ჩოფან ყაენს წინაშე, და მცირედლა დაყო,
ვითარ თუეცა ერთ, მოკუდა ოლჯათ სულტანი და დაუტევა ძე მცირე, ვითარ შუდისა 5
წლისა, სახელით აბუსაიდ. ხოლო იგი მიასუენეს და დაფლეს ქალაქსა, რომელსა ეწოდების
ყორლოილანგი, რომელ მან აღაშენა და განავრცო უმეტეს თავრეჟისა და უწოდა სახელად
სულთანია.

ესმა გიორგი მეფესა სიკუდილი ყაენისა და მის წილ დადგინება აბუსაიდისა და
წარვიდა ურდოსა. შეიწყნარეს, და განიხარა ჩოფან და შეიტკბო ვითარცა შვილი, და მოსცა 10
ყოველი საქართველო და ყოველნი მთავარნი საქართველოსანი და შვილნი დავით მეფისანი
და მესხნი, შვილნი ბექასნი.

და იწყო მთიებმან აღმოჭურვებად, ხოლო მე ენა ვერ მიძრავს საკურველისა და
საშინელისა თქუმად.

1 და] – m. სადაც m. 2 ციხესა] – m. 3 მოიმორჩილნის m. 4 მივიდის m. ყენის m. 5 ოლჯათ m. 6 აბუსაიდ
კიკნ., მაუსით T, მაუსაით m. 7 ყორლოილანგი T. რომელი მან გაუხჩ., რომელმან Tm. თავრეჟისა T. სახელად]
სახლად T. 8 სულთანია კიკნ., სულ Tm. 9 ყენისა m. აბუსაიდისა] მუსაითისა Tm. 10 და¹ – T. 11 დავით
მეფისანი] დავითისა T. 13 აღმოჭურვობად Tm.

დენდრომეზი

